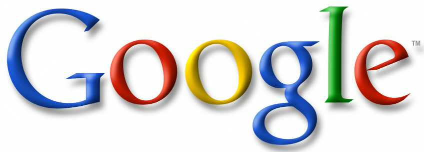
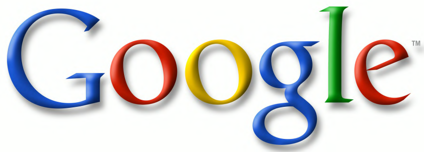

SIGILLVM ACADEMIÆ HARVARDIANÆ IN NOV: ANG:
CHRISTO ET ECCLESIÆ

Ludvig Holbergs

udvalgte

Skrifter.

Udgivne
ved
K. L. Rahbek,
Professor.

Femte Del.

Kjøbenhavn, 1805.
Trykt og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Scan 6380.2

1856. Oct. 22

Indhold.

Sibe.

Om Holberg, af Oberauditeur P. Rosenstand Goiskes dramatiske Journal No. 21., for Aar 1771 . . . . VII.

Plutus . . . . I.

Over Plutus . . . . 85.

Huusspøgelser eller Abracadabra . . . . 91.

Over Huusspøgelset . . . . 165.

Den forvandlede Brudgom . . . . 169.

Over den forvandlede Brudgom . . . . . . 198.

Don Ranudo di Colibrados . . . . 201.

Over Don Ranudo . . . . 304.

Philosophus i egen Indbildning . . . . 309.

Over Philosophus i egen Indbildning . . . . 408.

Republiqven eller det gemene Bedste . . . . . . 411.

Over Republiqven . . . . 488.

Sganarels Reise til det philosophiske Land . . . 491.

Over Sganarels Reise til det philosophiske Land 525.

Om
Holberg,
af
Oberauditeur P. Rosenstand Goiskes dramatiske Journal
No. 21. for Aar 1771.

Vi have paa et og andet Sted, naar vi har talt om Holberg, saavidt vi nogenlunde for Rummet har kunnet, søgt at bevise, at denne store Mand var en stor Efterligner af de Gamle, og især af Plautus, og maaskee undertiden ej andet, end en fri Oversætter; — dette uagtet kalder vel Ingen i Tvivl, at han jo er en af de største comiske Skribentere i sit Fag; men hvorfor? — fordi han har brugt de Gamle? — nej! men fordi han har brugt dem, fordi han har taget hele Scener af dem, med Valg og Smag; — denne Egenskab, at han altid anbragte

bragte alle de Indfald han laante hos Andre, paa det rette Sted, at han aldrig gik, i at laane Vittighed, udenfor den Art, som hørte til hans Lod, og at han gav dem de rette nationale Vendinger, at han endelig indstrøede sine egne Indfald imellem, der aldrig manglede det sande comiske, som paa en gandske utvungen Maade opvækker Latter, og som passer sig paa Personerne, som sige det; denne sjeldne Egenskab, sige vi, er det, som gjør Holberg, naar han allermeest laaner af Fremmede, til en fuldkommen original Comedieskriver, og som nogle Nyere har manglet.

Holbergs

Comedier.

Femte Bind.

Plutus

eller

Proces

imellem

Fattigdom og Rigdom.

En heroisk Comedie i fem Acter.

Personerne:

Plutus, Rigdommens Gud.
Aesculapius.
Mercurius.
Jupiter.
Timotheus, en Borger.
Davus, hans frigivne Tjener.
Palæstrio, en anden Tjener.
Diogenes.
Penia, Fattigdoms Gudinde, med to Børn.
En Skolemester.
En Moralist.
En Bonde.
En gammel Jomfru.
En Cavalier.
En drukken Mand.
Euclio.
Fire Raadsherrer.
En Skriver.
Menander.
En Jomfru.
En Magister.
En Tjenestepige.
En Offerpræst.
En Tjener.

Før-

Første Act.

Første Scene.

Timotheus. Davus, i Sganarels Dragt.

Timotheus. Her er en elendig Tilstand udi denne Stad; thi her er hele Gader, hvor man finder ikke en eneste vederhæftig Mand.

Davus. Jeg troer neppe udi den hele Stad. Thi vi ere Prakkere tilsammen; saa at det er ikke uden Stand og Fødsel, som skiller Tjenere fra Herrer. Vore Nabosteder derimod besidde stor Rigdom, ja saa stor, at en eneste af deres Borgere kan kjøbe vor hele Republik.

Timotheus. Det er sandt nok. Men derimod findes udi de fleste saadanne Steder stor Forvirring og Uorden; og de fleste af deres Borgere besidde ikke megen Dyd.

Davus. Hvad Dyd? Hvad vil Dyd vel sige? Hvis vi ville komme alle vore Dyder i en Gryde, vilde de dog ikkun give en maver Suppe. Dyd uden Penge er ikkun et blot Navn.

Timotheus. Det er i visse Maader sandt. Derfore siger en Philosophus: man man først lægge Vind paa Penge, siden paa Dyd.

Davus. Og Poeten siger: Est du krum, est du lam, har du Penge, saa gaaer du fram. Men hvoraf kan det komme Hr. Patron! at vor Stad har saa slet Skjæbne frem for andre Stæder.

Timotheus. Det kommer deraf, at Rigdommens Gud Plutus stedse har gaaet vor Stad forbi.

Davus. Det maa da være en dum Gud: thi = =

Timotheus. Han er ikke dum; men han er stok blind. Og er det i Henseende til den Blindhed, hvormed han er slagen, at han gemenligen tager Fejl, og uddeler sine Gaver til de uværdigste Mennesker. Men jeg haaber dog, at denne Uheld ikke skal længe vare; thi Raadet har ved Bønner og Offringer bevæget Jupiter at see til vor Elendighed, og at tilskikke os Plutum.

Davus. Hvoraf veed Herr Timotheus, at han har dertil ladet sig bevæge?

Timotheus. Saadant er ved Tegn givet tilkjende; ja ved saadanne ufejlbare Tegn, at man fast ikke kan tvivle derom.

Davus. Men hvad hjelper os hans Ankomst, eftersom han er blind, og uddeler sine Gaver hen i Taaget. Det kan jo i saa Maade hende sig, at han gaaer mig og andre meriterede Personer forbi, og beriger de uværdigste.

Ti-

Timotheus. Giv Dig kun tilfreds; thi Raadet har gjort Ansøgning ikke alene om Pluti Ankomst, det har ogsaa af Jupiter forlanget, at han maa bekomme sit Syn, paa det han ikke her, som paa mange andre Steder, skal uddele sine Gaver i blinde. Men jeg maa forføje mig hen til Raadhuset, for at efterforske, hvorudi de Tegn bestaaer, hvorpaa man grunder dette Haab.

Anden Scene.

Davus alene.

Hvis dette er sandt, vil Staden støbes om udi en anden Form. Ach gid han snart vilde komme! jeg skulde strax ved Bøn og Knæfald bevæge ham til Gavmildhed mod mig. Jeg skulde tilbyde ham mit ringe Huus; min egen Hustru og Døttre skulde ikke være ham for gode; saa at han skulde tydeligen mærke, at jeg er en meriteret Person. Jeg skulde, det som meer er : : Men der seer jeg Diogenes at komme rullende med sin Tønde. Han maa ikke vide den Herlighed, som vor Stad forestaaer.

Tredie Scene.

Davus. Diogenes med en Kaabe og barhovedet, et langt Skjæg, item med Træsko, rullende en Tønde.

Davus. Hej Diogenes! kast Din Tønde Pokker i Vold, og giv Dine Træsko og Din Kaabe Afsked.

Keb. Har Du ikke hørt, at Rigdommens Gud Plutus vil besøge vor Stad, og der uddele sine Gaver.

Diogenes. Hvad er det for en Slyngel, som kalder paa mig?

Davus. Kjender Du mig ikke?

Diogenes. Du hører jo vel af Titelen, at jeg kjender Dig.

Davus. Man kan ikke agte, hvad saadan tølperagtig Philosophus siger: saadan Karl, som Du est, vil herefter ikke have meget at sige. Har Du ikke hørt tale om Pluti Ankomst?

Diogenes. Jo vist! men det gaaer mig ikke an. Jeg bliver ved min enfoldige Levemaade, til Trods for den hele Stad.

Davus. Du faaer ikke Lov at trodse; thi man vil forvise Dig og alle uhøvlede Staaddere af Byen.

Diogenes. Man skal ingen Umag gjøre sig med at forvise mig Byen; thi saasnart Plutus kommer, gaaer jeg selv frivilligen i Landflygtighed.

Davus. Kan Du da ikke taale at see Stadens Velstand?

Diogenes. Jo vist! men jeg kan ikke taale at see dens Veestand. Thi Rigdom vil føre Uheld med sig.

Davus. Ha ha ha! disse Philosophi have Skruer løse i Hovedet.

Diogenes. Udgangen vil sande mine Ord. Her findes endnu mange dydige Borgere i Staden. Saasnart Rigdom kommer, vil de Gode ogsaa blive onde, ja lige saa vanartige, som Du og Dine Ligemænd.

Davus. Jeg siger, at man agter ikke, hvad en tølperagtig Philosophux siger.

Diogenes. Og jeg siger, at Udfaldet vil sande mine Ord. Men jeg driver kun Tiden unyttig bort ved at prædike for Dig. Farvel Davus, og sig denne min Spaadom til Andre.

(Han snyder sig, og smør paa Davi Kaabe, gaaer bort, rullende sin Tønde.)

Fjerde Scene.

Davus alene.

Gid Din philosophiske Hund faae Skam, som besmurte min skjønne Kaabe. Det ligger dog endelig ikke Magt paa. Jeg mener herefter ikke at bære uden Gyldenstykkes Klæder. Men Himmel! hvad er det jeg seer? En Gud kommer ned af Luften! mon det er ikke den kjære Plutus? Nej det er dog ikke Plutus. Mig synes, at han paa Dragten ligner heller Mercurius, som er Gudernes Sendebud. Jo det er, min Tro, den samme. Ach mit hele Legem skjælver, og Synet forbløffer mig.

(Han kaster sig næsegrus ned.)

Fem=

Femte Scene.

Mercurius. Davus.

Mercurius slaaende ham med sin Kjep. Stat op Davus! og vær ved frit Mod. Jeg er Gudernes Ambassadeur. Dig skal intet Ondt vederfares.

Davus rejsende sig. Ach Hr. Ambassadeur! Jeg beder Eders Excellence om Naade.

Mercurius. Jeg er her nedskikket for at tilbringe Eders Stad og Dine Borgere de gode Tidender, at Jupiter har hørt deres Bøn, og at han skikker dem Plutum, tilligemed den store Læge Aesculapium, der skal curere hans Blindhed, paa det han ikke her, som paa mange andre Steder, skal af Mangel paa Syn uddele sine Gaver paa uværdige Mennesker, men paa gode og dydige Borgere alene.

Davus. Jeg beder da ydmygst, at Eders Excellence vil recommendere min ringe Person til Plutus; thi jeg er, uden at rose mig selv, en af de dydigste Mænd her i Staden. Jeg sidder derforuden med Hustru og mange Børn, og har i mange Aar baaret mine Horn med Taalmodighed.

Mercurius. Det maa Alt ankomme paa Pluti Skjønsomhed. Gak Du kun strax hen, og forkynd Borgerne, at de berede sig til Pluti Ankomst.

(Mercurius opløftes igjen.)

Sjet-

Sjette Scene.

Davus. Timotheus.

Davus. Jeg maa strax kalde paa min Principal, og lade ham denne glædelige Tidende tilkjendegive. Hej Hr. Principal! kom strax herud.

(Han repeterer det 3 Gange skrigende.)

Timotheus. Nu, hvad er paa Færde? hvad skader Dig?

Davus. Intet intet!

Timotheus. Hvi kalder Du da paa mig, og hvi skriger Du saa? Siig mig dog, hvad Dig er hendet.

Davus. Det vil jeg gjøre; men Hatten af først.

Timotheus. Hvi skal jeg tage Hatten af.

Davus. Jeg siger: Hatten først af, i Djævels Skind!

Timotheus. See nu er Hatten af, er det nu vel?

Davus. Hatten under Armen!

Timotheus. Nu er den under Armen; lad mig høre, hvad ..

Davus. Fold Jere Hænder, og gjør en krum Ryg.

Timotheus. Jeg troer, den Karl vil drive Spot med mig!

Davus. Gjør mig ikke Hovedet kruset; men efterkom strax min Befaling. (Timotheus folder Hænderne, og bukker.) Saa, nu er det godt. I veed maaskee ikke, hvem jeg er.

Timotheus. Du est Davus Syri Søn, og min frigivne Tjener.

Davus. Slidder Sladder! nu ikke meer. Nu er jeg en Ambassadeur.

Timotheus. En Ambassadeur!

Davus. Ja en extraordinair himmelsk Ambassadeur.

Timotheus. Hvad Pokker vil alt dette sige? Karlen maa være kommet rent fra Forstanden.

Davus. Nej nu er jeg den klogeste Mand udi den hele Stad. Jeg veed meer af magtpaaliggende Ting end det hele Raad. Hør, førend vi veed et Ord deraf, har vi Rigdommens Gud hid.

Timotheus. Hvoraf veed Du det?

Davus. For kort Tid siden, da jeg var her alene, kom Mercurius ned af Luften.

Timotheus. Hvoraf veed Du, at det var Mercurius?

Davus. Skulde jeg ikke kjende Mercurius, som Lakejers, Tjeneres og Fuldmægtiges Patron. Han sagde mig ellers selv, hvem han var, og befol mig at give Stadens Indbyggere tilkjende, at Jupiter havde bønhørt Raadets Begjæring og tilladt Rig-

Rigdommens Gud at besøge vor Stad for at berige den. Han lagde og dette dertil, at han skulde bekomme sit Syn, paa det at han ikke meer af Vildfarelse skulde dele sine Gaver ud til Uværdige. Det sidste glædede mig mest; thi jeg kjender mig selv, og veed derfore at jeg ikke bliver forglemt.

Timotheus. Men kan det ikke være en Drøm?

Davus. Jeg veed, man drømmer ikke staaende, med aabne Øjne, om Formiddag. Men stille! Der kommer Nogle, som seer anderledes ud end Mennesker. Jeg troer = =

Syvende Scene.

Plutus, udi prægtige lange Klæder, med en Tjener, som leder ham frem med et Baand. Timotheus. Diogenes. Davus.

Plutus. Har vi langt endnu til Staden?

Tjeneren. Vi er allerede udi Staden; og her er Timothei Hus.

Timotheus. Men hvad er det for en blind Mand udi gyldene Klæder? Mon det ikke er Plutus?

Plutus. Jeg er efter Jupiters Ordre kommen til denne Stad, for at redde den fra Fattigdom; og uddele mine Gaver til dens Borgere.

Timotheus. Vær velkommen naadige Herre! Den hele Stad vil ved Eders Ankomst blive opfyldt

med Glæde; undtagen nogle knurvorne Philosophi, som stedse recommendere Fattigdom. Men man holder deres Prædikener daarlige og ilde grundede.

Diogenes. Ved disse knurvorne-Philosophi, mener man nok mig. Alt hvad som ikke flatterer en Stads Forfængelighed, kaldes Avind og Knurvorrenhed. Jeg maatte gjerne spørge, hvad vore Nabostæder have vundet ved Platt Nærværelse? Man har jo seet ham at uddele sine Gaver til de slemmeste og uduedigste Mennesker, og at mange gode Stæder ved saadan Forhold ere bragte udi største Forvirrelse.

Plutus. Denne Mand har herudi Ret. Men Skylden er ikke hos mig; thi den Blindhed, hvormed jeg er slagen, foraarsager, at mine Gaver blive saa ilde uddelte, og at de falde udi onde Menneskers Hænder, hvilke, langt fra at skjønne paa mine Velgjerninger, og anvende dem til gode og nyttige Tings Forfremmelse, misbruge dem skammeligen; og i Steden for at lade see Taknemmelighed mod deres Velgjører, tractere de mig med Haanhed og Foragt. Nogle anvende dem paa Drik og Fraadseri, hvorved de selv forkorte deres Liv, og jeg bliver Eftertale underkastet; Andre anvende dem paa Skjøger; Andre paa Stads og Pragt. Ja det, som mest fortryder mig, er, at mange kaste mig ned udi mørke Kjeldere, og grave mig ned udi Jorden.

Alt

Alt saadant kunde forhindres, hvis jeg ikke havde Mangel paa Synet, som foraarsager, at jeg deler mine Gaver ud i Blinde.

Timotheus. Herpaa har Jupiter lovet at raade Bod; thi han har befalet den store Læge Aesculapium at lade sig her indfinde med en Øjensalve, for at hjelpe Eders Naade til sit Syn, paa det at Han herefter, som tilforn, ikke af Vildfarelse skal falde udi onde og utaknemmelige Menneskers Hænder, men alene berige gode og dydige Personer, der ville være Ham Tak skyldige, og ikke misbruge det Liggendefæ, som dem forundes.

Plutus. Hvis saa er, og hvis mine Øjen af Aesculapio blive curerede, glæder jeg mig ved at være kommen til denne Stad, hvor jeg kan blive bedre medhandlet, end paa de fleste andre Steder, og hvor jeg kan med Lyst og Fornøjelse see gode Frugter af de Gaver, som jeg uddeler.

Timotheus. Nu vil jeg bede, at Eders Naade træder ind udi mit ringe Hus, for det at oppebie Aesculapii Ankomst.

Plutus. Velan! jeg vil følge med Eder.

(De gaae ind.)

Ottende Scene.

Davus. Diogenes.

Davus. Hvad siger Du nu Mester Philosophus?

Dio-

Diogenes. Jeg siger det samme, som jeg har sagt tilforn: det gjør mig ondt, at Plutus er hidkommen; og det gjør mig end mere ondt, at han har faaet sit Syn.

Davus. Det er jo en forstyrret Tale. Han cureres for Blindhed alene af den Aarsag, at han af Vildfarelse ikke skal berige uværdige, men alene dydige Borgere.

Diogenes. Det er at sige paa andet Sprog, at de gode og dydige Borgere, hvormed vor Stad er velsignet, skal ved Rigdom blive fordærvede, vende Ryg til Dyden, og blive Dig og andre skalkagtige Mennesker lige.

Davus. Du taler af Ondskab og Misundelse; mener Du, at Jupiter da vil bedrage os?

Diogenes. Nej! jeg mener, han gjør dette til Forsøg, for at overbevise Eder, at Eders Bønner ere ugrundede, og at I søge om de Ting, som ere Eder selv skadelige og fordærvelige.

Davus. Hvordan skadelige? Rigdom er jo en Velsignelse af Himmelen.

Diogenes. Den maa gjerne saa kaldes; men efterdi den overalt misbruges, saa flyder Ulykker og Fordærvelser deraf.

Davus. Men naar Rigdom ikke misbruges, saa er den jo nyttig?

Diogenes. Det er sandt nok; men den misbruges

bruges af de fleste. Nogle henfalde derudover til Hofmod, Andre til Vellyst og Ødselhed, Andre til Gjærrighed. Thi Erfarenhed viser, at ligesom en Vattersottig, jo mere han drikker, jo mere tørster han; ligeledes, jo mere Rigdom En har samlet, jo begjærligere er han efter at forøge den. Nogle henfalde til Skjørleynet, Andre til Drukkenskab, som forkorter deres Liv. Nogle . .

Davus. Jeg vil ikke høre saadan Sladder meer; det er bekjendt, at Du og alle Dine Medbrødre hade *alle* Mennesker, og græmmer sig over deres Velgaaende.

Diogenes. Men hvad gaaer det Dig an, at Du ivrer Dig saa derover?

Davus. Du taler mod alle Meyneſker, og spørger derhos, hvad det gaaer mig an?

Diogenes. Ha ha ha! Est Du et Menneske?

Davus. Hvad er jeg da? har jeg ikke et Legem?

Diogenes. Det nægter jeg ikke.

Davus. Har jeg ikke en fornuftig Sjæl?

Diogenes. Hvo Pokker har bildet Dig ind, at Du har en Sjæl?

Davus. Hvad vil Du da gjøre mig til?

Diogenes. Du est et tobenet Beest udi menneskelig Gestalt.

Davus. Jeg mener, at den, der ingen Omsorg

har

har for sit Legem, der gaaer om, og ruller en Tønde, og som søber Vand af sin skidne Haand, helsker kan kaldes et tobenet Best. Men hvad mon der er paa Færde? Jeg hører saa stor Allarm udenfor paa Gaden.

(Der trommes, pibes, blæses i Trompetter udenfor, og Slædes-Skrig høres imellem.)

Davus. Her maa være noget Nyt paa Færde.

Diogenes. Store Stæder ere stedse frugtbare paa Narrerier: nogle unge Mennesker holde sig maaskee lystige.

(Allarm og Slædes-Skrig holder ved.)

Davus. Nej, det er min Tro noget andet.

(De gaae begge hen til den ene Side, og rækker Ørene til. I det samme kommer en Tjener Palæstrio ind, som render dem begge omkuld.)

Niende Scene.

Davus. Diogenes. Palæstrio.

Davus. Hej Dreng! est Du gal!

Palæstrio. Ach forlader mig, I gode Mænd! jeg beder om Permission.

Davus. Beder Du om Permission?

Palæstrio. Nu kjender jeg Eder. Det er mig kjært, at jeg finder gode Venner her.

Davus. Jeg mærker, at Du holder os ej for Fremmede. Men mig synes, at Du est ikke rigtig i Hovedet; Hvad Ondt er Dig vederfaret?

Pa-

Palæstrio. Du har Ret, at jeg er ikke rigtig i Hovedet; men mit Galskab rejser sig af lutter Glæde over Pluti Ankomst.

Davus. Hør Diogenes! Kan man vel miste Forstanden af Glæde?

Diogenes. I Tvende ikke vel, thi I har aldrig havt Forstand. Men jeg spaaer, at den hele Stad inden kort Tid vil blive lige saa gal og forstyrret, som han er. Hør engang, hvilken Allarm og Støyen der er paa Gaden. (Der blæses og skriges igjen.)

Davus. Fortæl os da, Palæstrio! noget herom.

Palæstrio. Saasnart det rygtedes udi Staden, at Plutus var kommen ind udi Timothei Hus, strømmede Folk i Hobetal dertil med Piber og Strænge-Leg. Men Plutus vil endnu ikke lade sig see af nogen; thi han vil opbie Aesculapius, som skal fordrive hans Blindhed.

Davus. Ach min kjære Broder! lad mig omfavne Dig.

(De omfavne og kysse hinanden. I det samme løber Diogenes til, og støder dem begge om. De raabe.)

Diogenes. Ach I gode Mænd! jeg beder om Permission.

Davus. Om Permission siger den Hund!

Diogenes. Nu kjender jeg Eder. Det er mig kjært at finde saa gode Venner her.

Palæstrio. Er Saadant Venskabs Tegn?

Diogenes. Ja hvad andet? I see jo heraf, at jeg holder Eder ikke for Fremmede.

Davus. Hør Palæstrio! skal vi lade Saadant gaae uhævnet bort?

Diogenes. Hvad jeg har gjort, er for Eders eget Beste. Thi, saasom Glæde har gjort Jer afsindige; saa har jeg herved allene søgt at temperere den.

Davus. Jeg vil ikke agte den Spottefugl, men gaae ud for at blive delagtig udi Stadens Glæde.

Diogenes. Jeg vil ogsaa gaae ud, og sætte mig i min Tønde, for der at begræde den over Staden hængende Ulykke.

Anden Act.

Første Scene.

Aesculapius. Plutus, som ledes ved et Baand; en Fontaine præsenteres.

Aesculapius. Himmelen har bønhørt denne Stads Ansøgning, og afferdiget mig hid, for at curere Pluti Øjne, og at forskaffe ham sit Syn. Det samme har opfyldt Staden med en ubeskrivelig Glæde. Hør Plutus! nu er Tiden kommet, paa hvil-

hvilken Dine Øine skal aabnes; og her er den hellige Kilde, hvormed Dine Øjne maa toes, førend de bestryges med den himmelske Salve: følg mig did hen, hvor Begyndelsen skal gjøres til denne store Kur. (Han leder Plutum hen til Kilden, hvoraf han øser Springvand, og dermed toer Pluti Ansigt, som ligger imidlertid paa Knæ.) Stat nu op igjen! Begyndelsen er gjort til den Kur, som ved min Øjen-Salve skal fuldkommen gjøres. (Han smører hans Øjen med Salven.)

Plutus. Ach Himmel! Jeg seer mange Ting, som tilforn have været mig ubekjendte. Jeg seer ; ;

Aesculapius. Siig mig hvad Du seer; thi Dit Syn er nu stærkere end andet menneskeligt Syn, hvorved sees kuns de groveste Ting.

Plutus. Jeg seer foruden Mennesker og Stæder, utallige smaa Creature udi Luften, endogsaa udi det Vand, som flyder af Kilden.

Aesculapius. Alt saadant kommer ikke under det menneskelige Syn, hvilket skiller ikke uden grove Ting, som kan tages og føles paa. Den Tid skal dog komme, at Mennesker ved Glas og Perspectiver skal kunde see utallige Ting, som de nu ikke see, og som nu ere skjulte for dem. Ikke desmindre ville dog tusinde smaa Ting af konstige Skabninger blive og være skjulede for somme Mennesker indtil Verdens Ende. Men hvad seer Du ellers mere?

Plutus. Jeg seer meget, som er Godt, og end

mere, som er Ondt. Jeg seer, at Meget, som har udvortes Anseelse, er indvortes hæsligt. Jeg seer Forraadnelse skjulet under gyldene Klæder, og Visdom under skidne og pjaltede Kaaber.

Aesculapius. Det er et særdeles Bevis paa, at Du nu har skarpere Syn end Mennesker, hvilke ikke see uden den yderste Hinde af en Ting, og som tage Skyggen for Legemet, saa at de ere seende blinde.

Plutus. Ach Himmel! her kommer mig noget for Øjen, som er heel selsomt.

Aesculapius. Hvad seer Du da?

Plutus. Jeg seer En med en andægtig Mine og nedslaget Hoved, men Hjertet derimod er opfyldt med Ondskab Vantro og Bedrageri.

Aesculapius. Saadanne Personer passere dog ofte for store Helgene, efterdi de dømmes efter det, som er udvortes, og Mennesker kan ikke see, hvad som er skjult udi Hjertet.

Plutus. Her møder mig Noget igjen, som end er mere underligt.

Aesculapius. Hvad er det?

Plutus. Jeg seer tvende Personer, som omfavne og kysse hinanden, skjønt Hjerterne ere fulde af Had og Fiendskab.

Aesculapius. Af Saadant lade Mennesker sig og bedrage; thi saasom de see hinanden ikke uden til Tænderne, saa holde de ofte deres største Fiender for deres beste Venner.

Plu-

Plutus Hvorhen jeg kaster mit Syn, finder jeg noget, som opvækker Forundring hos mig. Her seer jeg En med et langt Skjæg og en ærbar Kaabe; jeg seer Viisdom afmalet udi hans Pande; men det inderste er fuldt af Hofmod, Forfængelighed, Vankundighed. Jeg tog ham strax for en stor Philosophus, men seer nu, at hans Philosophi bestaaer allene udi Skjæg og Kaaben.

Aesculapius. Saadant har man ofte efter lang Erfarenhed mærket hos Mange. Hvad seer Du videre?

Plutus. Her lige for mig seer jeg En, som Folk belee og pege Fingre af, som en Daare. Men, naar jeg betragter det Indvortes, seer jeg der at være Visdoms Sæde.

Aesculapius. Jeg mærker, at Du ved den venstre Side seer noget, som Du glæder Dig end mere ved.

Plutus. Det er sandt. Jeg seer med Fornøjelse en Person, hvis udvortes Anseelse giver tilkjende Dyd, Visdom og Verdens Foragt, og at det Indvortes svarer i alle Maader dertil.

Aesculapius. Det er saadanne Personer, som Du maa uddele Dine Gaver til. Det er for deres Skyld, at det skarpe Syn er Dig forlenet. See nu vel til, at Du herefter ikke misbruger den Herlighed, som Du er begavet med; thi nu kan Du

ikke

ikke mere undskylde Dig med Blindhed, efterdi Du ikke allene har faaet Syn, men langt skarpere end Mennesker, og Du kan see ikke allene det Udvortes, men ogsaa det Indvortes.

Plutus. Jeg skal beflitte mig derpaa, og herefter ikke berige uden meriterede Personer, og det saavel i Henseende til Jupiters Befaling, som i Henseende til min egen Sikkerhed og Fornøjelse. Erfarenhed har lært mig, at jeg bør nægte mine Gaver til onde og uskjønsomme Mennesker, hvilke betale med Utaknemmelighed beviste Velgjerninger, saa at Nogle udøse mig paa syndige Vellyster, og Andre holde mig udi Lænker, ja nedgrave mig udi Jorden, for at hindre mig at blive dydige Mennesker til Nytte.

Aesculapius. Nu haver jeg da forrettet mit Ærende, og forlader Dig.

Plutus. Og jeg vil strax udi Staden fuldbyrde, hvad jeg har lovet. (Aesculapius gaaer bort.)

Anden Scene.

Davus. Plutus.

Davus. Ach Himmel! det seer jeg Plutus at gaae frem og tilbage med aabne Øjen uden Ledsager. (Falder paa Knæ.) Ach Eders Excellence! tænk paa mig, som er en fattig Borger, at min Tilstand kan blive bedre, og at jeg ikke stedse skal blive i Armod.

Plu-

Plutus. Du og alle kan være forsikkrede om min Upartiskhed udi Gavers Uddeling, og at de ikke skal anvendes uden paa meriterede og dydige Personer. Hverken Du eller nogen anden har nødig at bede mig om Rigdom, som jeg herefter ubeden og frivillig giver til gode Mennesker. (Han gaar bort.)

Tredie Scene.

Davus allene.

Nu maa jeg nøje examinere mig selv, mit Levnet og Forhold, og forfærdige en Ballance-Regning, for at see, hvorledes Facit bliver, om jeg kan regnes blandt de Gode eller Onde, enten om jeg bliver Himmelen noget skyldig, eller om den bliver mig noget skyldig. Jeg haaber i det ringeste, naar jeg regner Debet og Credit sammen, og ligner mine gode Gjerninger imod mine onde, at vise en fuldkommen Liqvidation. Lad nu engang see: For 2 Aar siden opbrød jeg min Patrons Skrin, hvorudi laae 3 Penge-Punge. Deraf tog jeg den ene, hvilket kan holdes for en Misgjerning; men lod de andre blive tilbage, hvilket er en Merite, saa at jeg i visse Maader kan sige at have foræret min Patron tvende Punge. Videre: Jeg har daglig syndet; jeg har ogsaa daglig besøgt Templer, saa at jeg har alterneret imellem Gudsfrygt og Ugudelighed; og kan jeg sige, at jeg aldrig har bedet andægtigere, end

naar

naar jeg nyligen tilforn har syndet. Videre: Jeg er ofte beskjenket; men drikker dog aldrig stærk Drik, uden naar jeg har ondt i min Mave; men saasom jeg daglig har ondt udi Maven, saa drikker jeg og tdeligen. Videre: Jeg har tilforn ofte dandset, som jeg bekjender, at være en syndig Lyst; men udi de 4 sidste Aar, siden jeg fik Ligtorne, har jeg ikke dandset: hvilket tilkjendegiver mit Levnets Forbedring. Videre: Jeg har ofte brudt edelige Løfter; men jeg har ofte gjort meer, end jeg har lovet. Jeg har aflagt falske Vidnesbyrd; men aldrig uden for at tjene gode Venner. Jeg har baaret oprigtig Kjærlighed til mit Husfolk, sær mine Piger, for hvis Skyld jeg engang har pantsat min Hustrues Kaabe og Klæder. Naar jeg nu alt dette eftertænker, saa føder det ene paa det andet; ja jeg tør sige, at det Gode er af større Vægt end det Onde. Det højeste, som jeg har syndet udi 24 Timer, som en Dag og Nat bestaaer af, er to Timer, naar jeg regner Natten med, som bestaaer af 12 Timer, hvorudi jeg ikke synder; thi det heder: hvo som sover vel, synder ej. Jeg haaber derfor, at Plutus regner mig blandt de dydige Personer her i Staden, og ikke udelukker mig fra sine Velgjerninger. Ja jeg haaber saadant, og det med Billighed. Lad see engang: (Han gaaer frem og tilbage, tællende paa Fingrene.) Een Pose tagen, to Poser givne; een Dag ugudelig, en an-

anden gudfrygtig; stærk Drik af Nødvendighed for at hjelpe paa min Mave; ingen Dands udi 4 Aar, siden jeg fik Ligtorne. Falske Vidnesbyrd; men af Kjerlighed til min Næste. Medlidenhed mod mine Piger. Det halve Liv bortsovet uden Synd. Hej! jeg er oven paa; jeg er en meriteret Person; Plutus kan ikke gaae mig forbi. Hvis han tager det i Betænkning, kan jeg lægge ham min Regning for Næsen, hvilken er saa klar, at ingen Renteskriver kan gjøre Antegnelse derudi. Slaa Dig nu til Rolighed, Dave! Du har nu intet andet at tænke paa, end hvorledes Du skal anvende Dine Penge. (Gaaer ud.)

Fjerde Scene.

Diogenes (som har hørt til useet) alene.

Jeg har med Forundring hørt, hvorledes denne skalkagtige Mand kan besmykke sine Misgjerninger, saa at han kan gjøre Lyder til Dyder. Gid Folk nu af højere Stand og Lærdom ikke vilde gjøre det samme. Man finder den Fejl hos Folk af alle Slags Stand. Mange leve hen i Taaget, og bekymre sig alene om at æde og drikke. Andre, som gjør Profession af at studere, efterforske umagtpaaliggende Ting, og forsømme at blive oplysede udi de mest fornødne Videnskaber. Nogle Faa studere vel paa at kjende Andre, men bekymre sig ikke om egen Kundskab.

skab, holdende for, at dertil behøves ingen Flid og Arbejde; saasom efter deres Mening intet er lettere end at kjende sig selv, da Erfarenhed dog viser, at egen Kundskab er vanskeligere, end at lære at kjende andre Mennesker. Thi Laster indsnige sig under Dyders Maske, Hofmod tages for et højt og ædelt Hjerte, Tyranni og Haardhed for Retfærdighed, Vrede for Tapperhed, Fejghed for Sagtmodighed. Egenkjærlighed er størst Hinder til Egenkundskab. Thi saasom ethvert Menneske elsker sig selv, saa er ingen Indbildning for dem mere behagelig end den, hvorved ikke alene Farve sættes paa deres Laster, men hvorved de groveste Lyder gjøres til Dyder: man vænner sig saaledes til Laster, at man stedse fremturer derudi, og lever fornøjet med sig selv. Hvor urimelig denne skalkagtige Mands Tale end var, som jeg nylig har hørt, saa findes dog Mange end mere vanskabte. Thi denne bekjendte dog nogle af sine Fejl, som han ved Liqvidation af gode Gjerninger og formente Dyder vilde udslette. Mange andre derimod mærke hos sig slet ingen Laster; de see ikke uden Dyder; de mene sig at være gandske rene, og bryste sig deraf, skjøndt de ere ikke uden kalkede Grave, der indeholde Aadsler og forraadnede Legemer. Men jeg hører ny Allarm og Bulder igjen paa Gaden. Jeg maa liste mig hen til Hjørnet, for at see, hvad det er. (Gaaer hen til Siden.)

Ach

Ach du ulykkelige Stad! som jeg seer i en Hast at være forvandlet til en Daarekiste. Jeg seer en Procession af daarlige Mennesker udi hvide Klæder, med Krandse paa Hovederne og Grene udi Hænderne. Det er uden Tvivl et Triumphs-Optog formedelst Pluti Ankomst. Ja det er saa. Jeg tager ikke Fejl. Ach du arme Stad! som glæder dig over din egen Fordærvelse. Jeg maa liste mig hen udi en Krog, for at ansee dette Galskab.

Femte Scene.

(Processionen gjøres 3 Gange om Theatret efter musicalsk Tact. Ved hver Gang standses lidt, og synges Vivat Plutus! og det med Trommers og Trompeters Lyd. Endelig naar 3die Tour har endt, dandse 3 konstige Dandsere. Diogenes, som udi en Krog dette seer, gjør imidlertid Grimaser, og efteraber dem. Endeligen henter han en Krabask, hvormed han prygler dem, og driver dem ud. De skraale klageligen.)

Sjette Scene.

Diogenes alene.

Ja piber kun I Skabhalse! ligesom denne Comedie endtes med et Sørgespil, saa vil det og gaae den hele Stad. Jeg vil ogsaa forsøge at dandse; men

men en Dands, som giver tilkjende en forestaaende Tragedie.

(Diogenes dandser meget naragtig med sine Træskoe, efter en sørgelig Melodie og en Sækkepibe eller Lire. Under Dandsen indkommer Plutus, og da holder Spillet op. Men Diogenes bliver ved at dandse.)

Syvende Scene.

Plutus. Diogenes.

Plutus. Jeg har allerede beriget mange gode og dydige Borgere, og nu jeg leder efter mærkværdige Philosophos, som leve udi Armod. Men hvad er det, som jeg der seer? det er jo Diogenes. Det er rart at see en saa ærbar Mand at dandse. Jeg kan slutte, at saasom han er en god Patriot, da glæder han sig over Stadens Velstand, som min Ankomst tilvejebringer. Hør Diogenes! Du skal ikke glæde Dig forgjæves; thi det er saadanne Mænd, som jeg leder efter, og til hvilke jeg fornemmeligen uddeler mine Gaver. (Diogenes staaer lidt stille, seer stivt paa ham, og dandser paa ny.) See her Diogenes! hvad jeg forærer Dig, som skal gjøre Din Glæde fuldkommen. Her er en Pung fuld af kostbare Stene. (Diogenes seer stivt paa Pungen, som Plutus haver i Haanden, vender sig om, og dandser igjen.) Hold op Diogenes! medens jeg taler med Dig, og tag til Dig denne Skat, som vil sætte Dig udi Velstand. (Diogenes seer paa Pungen, og dandser igjen.)

Det

Det er sælsomt med disse Philosophi. De ere ofte saa henrykte udi deres Meditationer, at de høre ikke hvad man siger. Giv Agt paa min Tale Diogenes! Saasom jeg nuomstunder har faaet mit Syn, saa at jeg kan distingvere gode Mennesker fra onde, saa uddeles mine Gaver nu med Skjønsomhed, og ingen uden dydige Mænd blive derudi delagtige. Jeg seer og kjender Dig, og veed, at Du est en fornuftig og tilligemed en oprigtig Philosophus, hvis Philosophi, som mange andres, bestaaer ikke udi Skjæget og Kaaben, men udi Forstand og uforfalsket Dyd. Derfor giver jeg Dig denne Skat, som vil gjøre Ende paa Din Armod, og sætte Dig udi Velstand. (Diogenes seer stivt paa Pungen igjen, vender sig om, og dandser paa ny.) Ach Himmel, hvad vil dette sige? Mon han foragter Rigdom, for hvilken Andre tilsætte Sjæl og Liv? Han vil maaskee ikke troe, at udi Pungen er saadant kostbart Liggendefæ skjulet. Kom dog hid, Diogenes! saa skal jeg opløse Pungen, for at vise Dig Skatten, og at bestride Din Vantro. (Diogenes tar Pungen, som er opløset, spytter derudi, leverer Pluto den tilbage, og bliver ved at dandse igjen.) Dette ligner jo Affindighed. Jeg skammer mig ved at have gjort saadan Tilbud.

(Diogenes gjør ham en dyb Compliment, tager ham ved Haanden, dandser ud med ham af Skueopladsen, og til Slutning spytter sig, og besmører Pluti kostbare Kjole.)

blive i samme Stand, som de vare tilforn udi, paa det jeg desbedre kan distingvere mig blandt mine Medborgere, og desbedre skjønne paa den Velstand, som jeg er sat udi. Thi naar alle blive lige rige, saa = = Eders Naade begriber nok, hvad jeg vil sige.

Plutus. Jeg begriber det alt for meget. Jeg mærker, at I vil misbruge de forundte Gaver, og at I henfalder til Hofmod og Misundelse, som er ingen dydig Mands Character. Jeg har holdet Eder for en god Mand. Jeg troer ogsaa, at I har haft Dyd og Ærlighed for Øjne. Thi det skarpe Syn, hvormed jeg nu er begavet, hindrer mig at vildfare i mine Domme. Men jeg kan ikke spaae om tilkommende Ting; jeg kan see, hvad En er, men ikke hvad han vil blive.

Timotheus. Eders Naade fatter maaskee ikke, hvad jeg vil sige. Jeg ønsker min Næste og Medborger alt Godt. Men = = =

Plutus. Det er at sige: I ønsker Jer Medborger alt Godt, men kan ikke lide, at han sættes i samme Velstand med Eder. Gak bort, og see til at I anvender paa gode og nyttige Ting den Skat, som er Eder tilfalden, og misund Andre ikke deres Lykke.

Tredie Scene.

Plutus. En Skolemester.

Plutus. Denne Mands Opførsel foraarsager mig nogen Eftertanke; dog haaber jeg, at Staden i Almindelighed ved min Nærværelse skal blive lykkelig. Her maa jeg lidt opholde mig paa dette Sted, for at imodtage og affærdige Sollicitanter. Der seer jeg en Mand at fremtrine. Hans Ansigt og nedslagne Sind giver hans slette Skjebne tilkjende.

Skolemesteren. Jeg drister mig at bønfalde Rigdommens Gud, som jeg hører af Himmelen at være beskikket til at hjelpe fattige og nødlidende Mennesker, nemlig saadanne, som uden deres Skyld og Brøde lide Armod.

Plutus. Hvad er Eders Profession?

Skolemesteren. Jeg er Skolemester her udi Staden, og har været udi det Embed udi 30 Aar.

Plutus. Haver I udi al den lange Tid ikke lagt Eder noget til Beste?

Skolemesteren. Nej! ved den Profession er ikke det tørre Brød. En Advocat, en Medicus, kan paa een Dag fortjene mere, end jeg udi et helt Aar. Jo mere jeg har holdet mine Disciple under Ave og Disciplin, jo mindre Tak har jeg faaet af deres Forældre, og jo mere er jeg bleven forhadt af deres Mødre, som gemenligen mest kjæle for Børn til

deres egen Fordærvelse. Men jeg har heller villet leve i Armod og under Forfølgelse, end efterlade min Pligt. Thi enhver, som Ungdommens Optugelse er betroet, har stort Regnskab at gjøre.

Plutus. Jeg mærker, at I er en god Mand, og at I fortjener at være delagtig udi de Gaver, jeg i denne Stad gjør til dydige Borgere. Gak strax hjem til Jer Hus, der skal I finde en Skat, som skal hjelpe Eder paa Fode: Lad Eder dog deraf ikke forlede til Orkesløshed, men bliv ved Eders forrige Profession.

Fjerde Scene.

En Moralist. Plutus.

Moralisten. Jeg er hidkommen for at bede om Hjelp udi min Armod. Jeg begjerer intet til Overflod, men alene til Nødtørft.

Plutus. Hvad er Eders Handtering?

Moralisten. Jeg bruger min Pen til at afmale Menneskets Fejl og Laster. Men desværre! jeg høster kun slette Frugter af mit Arbejde. Frugterne ere Had, Forfølgelse og Armod, da hykkelske Skribentere derimod fødes og gjødes, ja bæres ligesom paa Hænder til Højhed og Velstand.

Plutus. Eftersom I høster ikke andre Frugter af Eders Arbejde, hvi fremturer I da i at moralisere?

Moralisten. Kjærlighed til min Næste driver

mig

mig dertil. Men onde Mennesker ville saadant ikke troe, de ansee deres største Venner som deres bitterste Fiender, og derimod deres Fiender, nemlig Hyklere, for deres beste Venner.

Plutus. Jeg seer, at I ogsaa er en god Mand. Bliv ved Eders Forhold, og gak hjem, hvor I skal finde et Liggendefæ.

Femte Scene.

En Bonde. Plutus.

Bonden. Gudsfred, Far lille! bliv ikke vred, at jeg saa dristig kommer hid.

Plutus. Hvad est Du for En? hvorfra kommer Du?

Bonden. Jeg er en Bonde fra Landet nær her ved Staden. Jeg har hørt, at Han er hidkommen, for at gjøre vel imod Godtfolk.

Plutus. Regner Du Dig iblant Godtfolk?

Bonden. Jeg tør selv ikke sige det, men Folk, som kjender mig, holder mig at være lige saa ærlig, som min Husbond er velbyrdig.

Plutus. Er Din Hosbond og ikke ærlig?

Bonden. Derom kan, jeg som en ringe enfoldig Mand ikke dømme. Det kan jeg alene for vist sige, at han er velbyrdig.

Plutus. Jeg mærker, at Du est en skikkelig Mand, efterdi Du ikke vil tale ilde om Dit Herskab.

Bonden. Mit Herskab er godt nok, saa vidt hans Herskab det vil tillade.

Plutus. Har da Dit Herskab et andet Herskab over sig igjen?

Bonden. Ja vist! saavel hos os, som paa andet Gods.

Plutus. Det forstaaer jeg ikke.

Bonden. Det kommer deraf, at Han er ingen Landmand. Thi enhver, som forstaaer Landmandskab, veed, at paa hvert Gods ere tvende Herskaber, nemlig Husbonden og Ridefogden. Bonden staaer under Husbonden, og Husbonden igjen under Fogden, uden hvis Tilladelse han intet formaaer.

Plutus. Jeg forstaaer Din Mening, og mærker, at Du est ikke taabelig. Men hvad er Din Begjering?

Bonden. Jeg haver hidindtil ydet Skat og Landgilde, saa længe som Alder og Helbred har tilladt mig at arbejde. Men nu tager Svaghed ved Alderen til, saa at jeg ikke kan fortjene min Føde.

Plutus. Din Husbond seer vel igjennem Fingre med Dig udi saadan Din slette Tilstand.

Bonden. Det gjorde han gjerne, hvis hans Foged ham saadant vilde tillade.

Plutus. Du maa gjøre mig nogen Forklaring over denne mørke Tale. Hvad er en Foged her i Landet?

Bon-

Bonden. En Foged er den, som med en absolut Magt regjerer Gaard og Gods, og lader Herren alene beholde den pure Titel. Derfor er vel ingen skreven Lov, men en almindelig Vedtægt, som siger: I Herrer! værer Eders Ridefogeder hørige og lydige. Med et Ord: naar Fogden er os imod, kan Herren intet Godt gjøre os.

Plutus. Min kjære Mand! jeg har Medlidenhed med Dig, og derfor vil hjelpe Dig til Rette. Naar Du kommer til Dit Hus igjen, vil Du i Din Kiste finde en Skat, hvormed Du ikke alene kan tilkjøbe Dig Frihed for Hoveri, men endogsaa kjøbe Din Gaard, og faae den til Ejendom.

Bonden. Tak naadige Herre! det er en stor Trøst for mig udi min Alderdom.

Sjette Scene.

En gammel Jomfru med en lang Næse.
Plutus.

Jomfruen. Det er mig sagt, at Plutus skal opholde sig her. Der troer jeg han er; thi han er mig beskreven at bære en lang Gyldenstykkes-Kjole. Ach naadige Herre! jeg beder underdanigst om nogen Hjelp.

Plutus. Hvad fattes Hende min gode Jomfru?

Jomfruen. Jeg er af sex Sødskende den ældste.

Mine fem yngere Søstre ere alle gifte, og jeg alene er endnu Jomfru. (Hun græder.)

Plutus. Græd ikke, mit Barn! Men siig mig, hvad som er Aarsag til den Foragt, som er kast paa Hende.

Jomfruen. Man gifter sig nu omstunder alene enten for Penge, eller for Skjønhed. Begge Dele ere mig nægtede, hvorfor jeg alene staaer tilbage foragtet og forhadt.

Plutus. Hun give sig tilfreds, min gode Jomfru! naar Hun kommer til sit Hus, vil Hun finde en Skat, som kan tjene Hende til Medgift. Men jeg frygter, at eftersom Hun er til Alders, og er vanheldet med den lange Næse, at Hun dog ingen Bejler faaer.

Jomfruen. Ach naadige Herre! frygter ikke derfor, naar det rygtes, at jeg har bekommet en saa god Medgift, bliver jeg strax gift, endskjønt min Næse var en halv Alen længer.

Plutus. Det kan og maaske hende sig. Thi man siger udi Ordsproget, at Penge giver baade Byrd og Skjønhed, og kan foraarsage, at en Medusa stikker i Øjnene som en Venus.

(Hun nejer og gaaer bort.)

Syvende Scene.

Plutus. En Cavallier.

Plutus. Her kommer en ung Person, hvis Klædedragt viser Vellyst og Forfængelighed; og jeg seer, at Hjertet er ogsaa fuldt deraf.

Cavallieren. Eftersom jeg hører, at Han beriger saa mange gemene og daarlige Mennesker, saa haaber jeg ogsaa, at Han hjelper paa mig, som har sat Midler til paa Artighed og Galanteri, saaledes, at jeg har været en Zirat for Staden.

Plutus. Hvorudi bestaaer Eders Artighed?

Cavallieren. Jeg har lært at dandse, at spille paa Instrumenter, at figte, at vinde Fruentimmerets Gunst; især er udi Dandsekonsten ingen min Lige. Hvis min Herre har Lyst til at see en Prøve derpaa, vil jeg strax gjøre den.

Plutus. Det gjøres ikke fornødent. Jeg tvivler ikke om Hans Capacitet, enten derudi eller andre galante Videnskaber. Men hvad er Hans Begjering?

Cavallieren. Jeg beder om nogen Assistence, efterdi jeg har paa galante Videnskaber og en distingveret Opførsel tilsat mine Midler.

Plutus. Jeg mener, at Han behøver ingen Assistence, eftersom de herlige Videnskaber, som Han har lært, nok kan føde sin Mand. Dog vil jeg ikke ganske vegre mig for at meddele Ham noget. Naar

Han

Han kommer hjem, skal Han finde nogle Kobber-Penge udi en Pung, hvormed Han kan kjøbe en Strikke for at hænge sig. (Cavallieren stamper mod Gulvet, og gaaer bort.) Han gik vred bort. Alle andre saadanne Personer ville faae samme Afsked. Undsætning af Penge havde ikke tjent denne unge Karl til andet end at fornye hans daarlige og vellystige Levnet; men der seer jeg en anden Sollicitant, som er ikke et Haar bedre, og derfor vil faae samme Afviisning.

Ottende Scene.

En drukken Mand. Plutus.

Den Drukne. Det er nok her, hvor jeg skal finde ham. Rigtig nok. Naar der er Raadhuset, saa maa jo her endelig være Torvet. Og hvis dette slaaer feil, saa maatte Pokker troe sine Øjne meer.

Plutus. Denne Mand er overstadig drukken.

Den Drukne. Her hører jeg En at tale. Wer da? nej det maa have været jeg selv, som talede. Ha ha ha!

Plutus. Han vil nok ogsaa have Penge, paa det han i en Hast kan drikke sig ihjel.

Den Drukne. Jo Drolen splide mig ad, om der er ikke En, som taler. Jeg er jo hverken fuld eller gal. Jeg maa see mig om. See! her staaer Manden, som jeg leder efter. Hans Tjener min

Ven!

Ven! er Hans Navn ikke Plutarchus? jeg veed ikke, om Han har den Ære at kjende mig?

Plutus. Nej jeg kjender Dig ikke.

Den Drukne. Der er underligt, at Han ikke kjender Strobilo, hvis Navn er kjendt over den hele Stad. Spørg kun det mindste Barn, om det ikke kjender Strobilo. Strobilo Palæmons Søn og Urganiæ Ægtemand. Spørg kun hvert Barn, det vil strax sige. (Han ræber derved.)

Plutus. Det vil sige: hvo kjender ikke den Drukkenbolt Strobilo, som gaaer hver Dag med en Rus.

Den Drukne. Hør min Ven! jeg drikker aldrig, uden naar jeg tørster. Hvis en Anden havde talet saaledes, havde jeg bleven vred. Jeg er lige saa fastendes, som jeg stod af min Seng.

Plutus. Du var maaskee drukken, før Du stod op.

Den Drukne. Ha ha ha! drukken førend jeg stod op. Det er en underlig Tale. Jeg veed jo, man kan ej drikke sig drukken paa Sengen. Jeg er min Tro ganske fastende; men jeg haver Ondt i mine Been; de vil ikke staae de Hunde; hvad kan jeg dertil; men maatte jeg spørge min Herre om noget.

Plutus. Hvad er det?

Den Drukne. Er Hans Navn ikke Plutarchus? det er Rigdommens Gud, som jeg leder efter, og som jeg hører at være kommen til vor Stad, for at berige dydige og meriterede Folk, og saadanne, som jeg er.

Plu-

Plutus. Jeg troer nok, at Du est en meriteret Mand; thi Du hjelper paa Consumption af Stadens drikkende Vare.

Den Drukne. Jeg vil ikke rose mig, men lader Andre gjøre det: dette tør jeg dog sige, at jeg besidder saa megen Dyd, som ti af de beste Borgere her i Staden, og hvis min Herre ikke vil troe mig paa mine blotte Ord, vil jeg gjøre min Eed derpaa.

Plutus. Gak fra mig Menneske! jeg har ikke Tid at tale med Dig.

Den Drukne. Skal da saadan brav Mand, som jeg er, gaae trøstesløs bort?

Plutus. Jeg hverken vil eller kan trøste Dig, men raader Dig ikkun at gaae hjem og sope Rusen ud.

Den Drukne. Jeg er bange, at jeg har taget feil. Bliv ikke vred, at jeg spørger Ham om en Ting.

Plutus. Hvad er det, som Du vil spørge mig om?

Den Drukne. Er ikke Hans Navn Plutarchus?

Plutus. Hvem leder Du efter?

Den Drukne. Jeg leder efter Rigdommens Gud.

Plutus. Hos ham faaer Du ingen Trøst. Bacchus er den Gud, som Du har dyrket, og som Du maa søge Hjelp hos.

Den Drukne. Ha ha ha! Bacchus: det er en fed Karl; han er lige saa rig, som jeg. (Han gaaer syngende og stammende bort, men kommer igjen.) Jeg kan

ikke

ikke gaae bort med uforrettet Sag. Det maa ikke være den rette Mand, som jeg har talet med. Man sagde mig dog, at han skulde staae her lige ved Raadstuen. Jeg maa dog have ret Beskeed. Hør min Herre! er Hans Navn ikke Plutarchus?

Plutus. Hvis din Drukkenbolt ikke strax gaaer bort, skal jeg kalde paa Magistratens Tjenere.

Den Drukne. Magistratens Tjenere! Ha ha! Magistratens Tjenere! Magistratens Tjenere drikke lige saa stærkt som jeg. Ha, ha! Magistratens Tjenere. (Han falder.)

(En gierrig Mand kommer ind.)

Niende Scene.

Euclio. Plutus.

Euclio. Her seer jeg den Drukkenbolt Strobilo. Saadant er hans daglige Levnet. Jeg maa dog forbarme mig over ham, og slæbe ham ud.

(Han slæber ham bort.)

Plutus. Intet er saadan Drukkenbolt tjenligere end Fattigdom. Det er uforsvarligt at række den Haanden, som anvender Penge paa at forkorte sit Liv.

Euclio. Her seer jeg Rigdommens Gud, Plutus, som jeg leder efter. Vær velkommen hid til vor Stad! Eders Ankomst har opfyldt den hele Republique med Glæde, helst saasom Eders Naade har

faaet

faaet sit Syn, og dersor ikke meer udi Blinde kan uddele Eders Gaver, som, desværre! ofte tilforn er skeet. Thi der ere udi de fleste Stæder flere onde end gode Mennesker; og mener jeg, at Eders Naade allerede derpaa her i Staden har seet Prøver. Jeg slæbede nyeligen bort en overstadig drukken Mand, der har tilsat sine Midler paa stærk Drik. Her findes Andre, der iligemaade have skammeligen fortæret deres Arvedel, Somme paa Fraadseri, Andre paa Skjøger og letfærdige Qvinder; Andre igjen paa Stats og Pragt. Jeg haaber, at Eders Naade ikke rækker Haanden til slige Mennesker, hvilke misbruge Penge til deres egen Fordærvelse; og er derfore forsikkret om, at saadant alene vederfares mig og andre gode Husholdere, der ved en fornuftig Oeconomie ikke alene har conserveret sin Fædrenearv, men endogsaa forøget den.

Plutus. Jeg maa først gjøre Eder et Spørsmaal. Hvor meget har I arvet efter Eders Forældre?

Euclio. Fire tusend Pund, hvilke endnu ligge urørt udi min Kjelder.

Plutus. Haver I da intet deraf taget?

Euclio. Nej udi 16 samfælde Aar haver den Skat været urørt; thi jeg har heller villet hungre og tørste, end tillade, at min Fædernearv, som med saa stor Omhyggelighed har været samlet, i ringeste Maader skulde formindskes. Videre: jeg har siden

efter

efter min Broder arvet en halv Gang saa meget, hvilket ogsaa er udi Behold, og ligger udi samme Kjelder. Kan vel vises større Prøve paa Oeconomie, og kan Eders Naade vel bedre uddele Rigdom, end til en Mand, der forvarer den som sine Øjenstene?

Plutus. Hør min gode Ven! der ere to Slags skadelige Borgere udi en Stad; nogle ere vellystige og ødsele, det er saadanne, som den beskjenkede Mand, hvilken I udslæbede; Andre ere Gniere, det er saadanne, som ligne Eder, og som grave deres Penge under Jorden, at de ikke skal være enten dem selv eller Andre til Nytte. Begge ere saaledes uduelige og skadelige Borgere; hine, fordi de misbruge, disse, fordi de ikke bruge deres Midler. En ødsel og vellystig Mand bør ingen Penge have, efterdi han anvender dem paa Fraadseri og Drukkenskab, som forderver Legem og Sjæl. En Gnier bør ei heller have Penge, efterdi han ikke fører sig dem selv eller Andre til Nytte. Det er mod disse to slags Folk, jeg stedse har ført Klagemaal; thi de første har ligesom deelt mig ud iblant Skjøger og Kromænd, og de Sidste have holdet mig bunden udi Lænker, ja kastet mig ned udi mørke Huler, og gravet mig under Jorden. Det er for deres Skyld, at jeg saa meget har været eftertalet, og saa ofte har maat høre ilde, da dog Skylden ikke har været min. Men den Blindhed, hvormed jeg selv saavelsom

min

min kjære Syster Fortuna haver været slagen, har alene været Aarsag dertil. Saasom jeg nu har faaet mit Syn, ja saa stærkt Syn, at jeg kan see Mennesker ind til Marven, er jeg sat i Stand til at anvende mine Gaver med Skjønsomhed, og ikke at berige, uden gode og dydige Mænd, det er saadanne, som bruge deres Rigdom til deres egen Ære og Stadens Nytte. I mærker saaledes heraf, at I kan ingen bedre Trøst faae af mig end den forrige Mand, som I selv fordømte og holdt uværdig til mine Gaver. Gak derfor strax fra mig; jeg vil ogsaa begive mig herfra paa et andet Sted udi Staden, for at anhøre flere Sollicitanter.

(De gaae bort, hver sin Vej.)

Tiende Scene.

Davus. Palæstrio.

Davus. Gav Du Agt paa, hvilken Mine Theodorus gjorde, da han gik forbi?

Palæstrio. Det var med stor Nød, at han vilde løfte paa sin Hat.

Davus. Jeg mærker, at de Penge, som Plutus har givet ham, har allerede gjort ham storagtig.

Palæstrio. Jeg troer og det Samme. Men Turen kommer vel og til os.

Davus. Det haaber jeg ogsaa, ja jeg er saa godt som forsikkret derom.

Pa-

Palæstrio. Hvorpaa grunder Du saadant Haab?

Davus. Du hører jo, at Plutus er hidkommen for at berige dydige og meriterede Mænd. Jeg mener, at han ikke kan have noget paa os at sige, besynderlig paa mig, thi jeg har nøje betragtet mit Levnet, og ved Sammenligning af det Onde med det Gode fundet, at jeg kan regnes blant de best meriterede Mænd her i Staden.

Palæstrio. Men naar jeg eftertænker alting, saa maa jeg tilstaae, at baade jeg og Du har bedrevet adskilligt Ondt, som vi ingen Farve kan paasætte.

Davus. Jeg nægter ikke vore Misgjerninger. Jeg siger ej heller, at man kan sætte Farve derpaa. Men naar jeg sætter paa den ene Side mine Synder, og paa den anden Side mine gode Gjerninger, finder jeg, at Summa Lateris bliver langt større paa den sidste Side.

Palæstrio. Det kan jeg i en Hast ikke begribe.

Davus. Det kan nok være; men det kommer deraf, at Du ikke forstaaer Regnekunsten. Det maa jeg forstaae, som i min Ungdom har været Foged. Ved Hjelp af Regnekunsten bragte jeg det altid dertil, at jeg kunde liquidere med en Principal, ja ogsaa saaledes, at han blev mig skyldig. Hør for Exempel herpaa en eneste Prøve: en Nat er jo fast den halve Del af vort Liv.

Palæstrio. Det er sandt nok, og undertiden mere; thi jeg sover gemeenligen 14 Timer.

Davus. Got! der har vi mere end Din halve Livstid uden Synd, thi saa længe man sover, synder man ikke.

Palæstrio. Det er min Tro ganske rigtigt.

Davus. Lad os nu examinere den anden halve Del, som vi har bortdreven med gode Tings og Misgjerningers Omvexling, saa bliver det jo kun en Bagatelle af en Tid, hvorudi vi har syndet.

Palæstrio. Dette glæder mig, og jeg troer i i saa Maade, at Plutus ikke kan gaae os forbi.

Davus. Hvis han gaaer os forbi, da er han lige saa blind, som han var tilforn; men han gaaer os ikke forbi. Jeg har allerede mærket af det milde Ansigt, som han ved sin Ankomst gjorde mig, at jeg bliver ikke forglemt; thi det var, ligesom han vilde sige: Turen kommer og til Dig, Dave! naar jeg kommer i de smaa Gader, og Folk af første Classe ere hjulpne. Jeg bekymrer mig nu derfor alene derom, hvorledes jeg skal anvende den Skat, som jeg har i Vente.

Palæstrio. Det kan ogsaa give mig noget at tænke paa.

Davus. Pengene maa man ikke grave ned i Jorden; det lider Plutus ikke. Jeg har i Sinde at lægge mine Penge an i Jordegods, for at blive

Pro-

Proprietarius. Jeg vil tilkjøbe mig den store Eng, som ligger strax udenfor Staden.

Palæstrio. Det er ikke saa galt. Min Ambition gaaer dog ikke saa vidt, jeg vil alene være Hollænder, og vil tilkjøbe mig nogle 100 gode Køer.

Davus. Men hvor vil Du græsse dem?

Palæstrio. De skal græsses paa Din Eng.

Davus løftende paa Hatten. Jeg mener nej med Din Permission.

Palæstrio ligeledes. Og jeg mener jo, med Din Permission.

Davus. Dine Køer paa min Eng?

Palæstrio. Hvo vil forbyde mig det?

Davus. Er jeg ikke Ejer af Engen?

Palæstrio. Er jeg ikke Ejer af Køerne?

Davus. Du taler som en Slyngel.

Palæstrio. Og Du taler som en Nar.

Davus gir ham et Ørefigen. Det er for Dine Køer.

Palæstrio gir ham et igjen. Og det er for Din Eng. (De komme i Haar sammen.)

Ellevte Scene.

Diogenes. Davus. Palæstrio.

Diogenes. Hvad Pokker er dette? De ere jo færdige at myrde hinanden. Jeg maa skille dem ad. Hvad er Aarsag til saadan Forbittrelse?

Davus. Han vil have sine Køer at gaae paa min Eng!

Palæstrio. Og han vil forbyde mig det!

Diogenes. Det er en mørk Tale for mig.

Davus. Jeg vil tage Diogenes til Dommer herudi.

Diogenes. Siig da frem, hvorudi Tvistigheden bestaaer. (De tale begge længe i Munden paa hinanden) Sagte, sagte! lad En først tale alene.

(De continuere at tale i Munden paa hinanden, hvorudover Diogenes begynder at efterabe dem, saa at de raabe alle tre tillige. Omsider vil Diogenes gaae bort.)

Davus. Bie dog lidt Hr. Magister! I har jo lovet at være vor Dommer.

Diogenes. Saa maa da En tale alene.

Davus. Ja vel! jeg vil da tale først. Vi overlagde med hinanden, hvorledes enhver af os skulde anvende den Skat, som vi vente af Pluto. Jeg besluttede, at tilkjøbe mig en Eng; han derimod vilde tilkjøbe sig nogle 100 Køer. Derpaa havde jeg intet at sige. Men han forlangede og paastod, at hans Køer skulde græsses paa min Eng. Er det Ret og billigt?

Diogenes. Forholder Sagen sig saaledes?

Palæstrio. Ja det er vist nok. Men er det ikke billigt, at, eftersom = = =

Diogenes. Jeg har alt nok. Jeg dømmer saaledes herom: hvis Plutus giver nogen af Eder en

Skjerv,

Skjerv, saa maa han være ligesaa blind som tilforn; men saasom han har bekommet sit Syn, faaer I intet at trætte om. Gaaer derfore smukt hjem, I Slyngler, og lader Eder aarelade.

Davus. Er jeg en Slyngel?

Palæstrio. Er jeg en Slyngel?

Diogenes. Jeg kan ikke sige, hvilken af Jer er den Største. Jeg siger kun: Gaaer hen og forliger Eder, I Skabhalse!

Davus. Jà vi skal forlige os til Din Ulykke.

(De angribe Diogenes med forenet Magt, slaaer ham ned paa Gulvet, og løbe bort.)

Tolvte Scene.

Diogenes. Penia

Diogenes. Hvad havde jeg der at bestille, at agere Dommer imellem to Narre. Men det er ikke den første Gang, jeg har faaet saadan Confect for min Fritalenhed. Jeg har stevnet Gudinden for Fattigdom, Penia, at møde mig, for at give hende et got Raad, og at trøste hende udi denne Trængsel, som hun ved Pluti Ankomst vil underkastes. Men der kommer hun.

Penia udi lange linnede Klæder. Ach Diogenes! jeg har længtes af Begjerlighed til at tale med Dig; thi jeg veed, at saasom Du tager Del udi Stadens Velgaaende, Du græmmer Dig ikke mindre over den

Forandring, end jeg selv. Jeg haaber, at Du ved Dine grundige Prædikener stræber at hindre den overhængende Ulykke, som man veed, at Du ved Din Velkalenhed ofte har udvirket.

Diogenes. Det hjelper ikke, Gudinde! at prædike for døve Mennesker. Den hele Stad er ved Pluti Ankomst forvandlet til en Daarekiste. Man hører ikke at tale, uden om den Velstand, Staden skal sættes udi. Alle Guders Dyrkelse ophører. Plutus er nu omstunder den eneste Gud, som æres og tilbedes.

Penia. Det er desværre alt for sandt, og jeg, under hvis Beskyttelse Staden saa længe har blomstret, ansees nu af Nogle med Foragt, og af Andre holdes for Republikens Fiende. Jeg seer, at jeg ved denne Forandring maa vende Ryggen og gaae frivilligen udi Landflygtighed. Hvad raader Du mig ellers?

Diogenes. Jeg raader ingenlunde til frivillig Landflygtighed, hvilket giver Frygt og Vankelmodighed tilkjende. Jeg raader heller at forsvare sin Sag for Retten, og med kraftige Argumenter at vise, hvormeget denne Forandring strider mod Stadens Velfærd, og hvad Uheld deraf vil flyde. Naar Gudinden saaledes for Retten har forklaret sin Sag og underkastet sig Raadets Kjendelse, kan Hun uden Eftertale gaae i Landflygtighed, som Hende ved Dom

paa-

paalægges, og saaledes af Fornødenhed gjøre en Dyd. Men jeg vil raade Gudinden fornemmeligen at betjene sig af et Argument udi Processen, som mest vil bestyrke Hendes Sag, og tilintetgjøre den største Indvending, som Plutus vil betjene sig af. Naar Gudinden afmaler de Uheld, som Rigdom paa de fleste Steder har foraarsaget, ville vel Alle saadant tilstaae. Men Plutus vil dertil svare, at saadant har rejset sig af hans forrige Blindhed; han vil sige, at saadant herefter vil ikke skee, efterdi han nu har faaet sit Syn, og derved er sat i Stand til at uddele sine Gaver med Skjønsomhed, saa at ingen, uden dydige og meriterede Mennesker, ville beriges; det er saadanne, som ville anvende deres Rigdom til gode og nyttige Tings Forfremmelse og det gemene Beste. Dette Argument kan ikke andet end stikke udi Øjnene; men det kan igjendrives.

Penia. Hvorledes skal det igjendrives? jeg zittrer selv ved denne Indvending.

Diogenes. Det skal skee saaledes: just fordi Plutus har faaet sit Syn, og just fordi dydige og meriterede Mænd alene beriges, just derfore er den største Uheld at befrygte. Thi deraf vil følge, at de beste Mænd, som hidindtil har været Zirat for Republiqven, ved Rigdom ville vanslægte fra deres forrige Dyder, og forfalde til Hofmod og Vellyst, saa at den hele Stad vil blive fordervet. Paa dette

Ar-

Argument maa Hun stift holde; og naar Hun møder for Retten, maa Hun tage sine smaa Fosterbørn med sig, for at bevæge Dommeren til Medlidenhed.

Penia. Det er et godt Raad. Jeg skal betjene mig deraf, om det kan hjelpe.

Diogenes. Det maa komme an paa et Forsøg. Lad os gaae tilside saa længe.

Fjerde Act.

Første Scene.

Davus. Diogenes.

Davus. Denne Dag vil blive mærkværdig. Jeg vil bivaane Retten fra Begyndelsen til Enden. Men der seer jeg Diogenes, han kommer nok udi samme Forsæt. Tak for sidst, Hr. Magister!

Diogenes. Det er intet at takke for.

Davus. Jeg mærker nok, I er bleven vred, formedelst sidste Medhandling.

Diogenes. Naar en Hest eller et Æsel spender mig, gjør det vel Ondt; men jeg kan ikke blive vred over det, som mig vederfares af umælende Dyr.

Davus. Hør Diogenes! den, som haver en stor Mund, maa have en bred Ryg. Men lad os ikke tale meer om det, som er skeed udi Overilelse. Jeg

er

er hidkommen for at anhøre den Sag, som for Raadet skal ageres imellem Plutus og Fattigdommens Gudinde, Penia.

Diogenes. Jeg er ogsaa hidkommen i samme Forsæt.

Davus. Mig lyster at vide, hvad hun kan sige mod Plutus, som Jupiter har hidsendt for at berige Staden.

Diogenes. Og mig lyster at høre, hvad Plutus vil anføre til sin Sags Bestyrkelse.

Davus. Hvad Snak! Jupiter har jo selv skikket ham hid.

Diogenes. Det kan saa være: men mon det ikke er skeet til et Forsøg, og for at overbevise Indbyggerne, at de anholde om det, som er dem til Skade og Fordærvelse?

Davus. Jeg havde nok Lyst at være Pluti Advocat.

Diogenes. Og jeg havde nok Lyst at være Gudindens. Men jeg haaber, at hun nok selv forsvarer sin Sag.

Davus. Tilside! der kommer Raadsherrerne.

Anden Scene.

Fire Raadsherrer udi lange Klæder, som Doctores.
En Skriver. Davus. Diogenes.
(Raadsherrerne sætte sig ned ved et Bord.)
Penia. Plutus.

Første Raadsherre. Vi have aldrig tracteret nogen Sag af større Vigtighed. Jeg haver raadet

Gud=

Gudinden Penia ganske stiltiende at forlade Staden; men hun vil endelig forklare sin Sag for Retten, og forlanger en Dom.

Anden Raadsherre. Det er noget, som vi ikke kan nægte den ringeste Borger, end sige saadan Dame.

Første Raadsherre, De vare stevnede at møde til denne Tid. Kald Parterne ind, Hr. Notarius!

(Penia med nedslagen Hoved og tvende smaa Børn, alle i hvide linnede Klæder. Plutus i en prægtig Kiortel. Diogenes stiller sig ved Penia, og Davus ved Pluti Side.)

Første Raadsherre. Den Besværing, Gudinde! som I har givet ind mod Plutus, er dristig, og synes at reise sig af Misundelse over Stadens Velstand, som ved Pluti Ankomst vil erholdes, og hvorpaa vi allerede have nogle Prøver. Det synes vel daarligt, at ville reflectere paa saadant Klagemaal; ikke desmindre tillade vi Eder dog at fremføre Alt, hvad som I mener at tjene til Eders Sags Bestyrkelse, paa det at I ikke skal beskylde os for Rettens Fornegtelse.

Penia. Højvise Hr. Dommer! jeg mener, at der behøves ikke stor Veltalenhed til at vise min Paastands Grund. Det er jo noksom bekjendt, hvad Uheld og Fordærvelse Rigdom har bragt med sig. Man har kun at kaste Øjen til vore Naboestæder, hvorudi sees bedrøvelige Virkninger deraf, og hvor Rigdoms Virkninger sees at være Vellyst, Hofmod,

Avind,

Kvind, Oprør, Forvirrelse, Tyveri, Rov og Mord; for hvilke Uheld denne Stad har været befriet, saa længe den har været under min Beskyttelse, og Fattigdom stedse har været geleidet af Dyd.

Diogenes sagte. Intet er sandere.

Davus sagte. Det er Løgn.

Plutus. Jeg mener derimod, at der ikke behøves stor Veltalenhed til at vise den Foragt og Afmægtighed, store Stæder sættes udi ved Fattigdom. Man haver kun at kaste Øjne til en og anden Stad udi Grækenland, for at overbevises derom. Rigdom er en himmelsk Gave, hvorved vi sættes istand, at beneficere Mennesker, og stifte nyttige Ting.

Davus sagte. Du taler som en Engel.

Diogenes. Du taler som en Djevel.

Penia. Jeg tilstaaer gjerne, at Rigdom, naar den vel anvendes, kan kaldes en himmelsk Gave; men mon Erfarenhed viser ikke, at den stedse misbruges, saa at den bliver Mennesker til en Snare? Mon Erfarenhed viser ikke, at Dyd og Rigdom fast aldrig boe sammen? Vi have seet Riger og store Stæder skinne af Dyder og heroiske Gjerninger, saa længe, som de have foragtet Rigdom; men saasnart Plutus har indsneget sig, og de for ham have oprettet Altere, er Dyd og Oprigtighed forsvunden, saa at der siden ere citerede ligesaa store Exempler paa Ondskab, som tilforn paa Dyd og Oprigtighed.

Dio-

Diogenes. Du taler som en Engel.

Davus. Du taler som en Nar.

Plutus. Hvad som Penia her har anført, gaaer ikke Rigdom an, som er en himmelsk Gave, men alene den Misbrug, som deraf gjøres. Thi alt dette, som siges imod Rigdom, kan og siges mod alle andre gode Ting, som om Sundhed, Styrke, Tapperhed, Lærdom. Ingen kan nægte saadanne Ting jo at være gode, skjønt daglig Erfarenhed viser, at Misbrug deraf ofte gjøres. Skal man nu kaste det, som er godt, og hindre dets Fremvext, alene fordi det kan misbruges? Ingen Mening er mere daarlig og ingen Lærdom meer skadelig.

Davus. Det er soleklart.

Diogenes. Snik, Snak.

Penia. Hvis det var med Rigdom saaledes beskaffen, som med de gode Ting Plutus opregner og til Exempel anfører, vilde jeg give mig tabt, og bekjende, at jeg havde taget mig for at forsvare en desperat Sag. Man kan ikke sige om Rigdom, at den ofte misbruges, men at den ufejlbar forderver, ikke alene Mennesker udisær, men hele Stæder og Riger, som af Dyders Boliger og platoniske Republiqver ere forvandlede til Røverkuler. Saa længe de gamle Persianer levede under Peniæ Beskyttelse, vare de de dydigste, retfærdigste og tapperste Folk i Asien. Ved Rigdoms Indførsel bleve

de vellystige, fejge, qvindagtige, saa at en haandfuld af Græker traadte deres store Monarkie under Fødder. Hvilken Stad udi Grækenland har været udi større Agt og Ære end Lacedæmon? saa længe som Fattigdommens Gudinde der havde sit Sæde, vare dens Borgere uovervindelige, og Raadet i Henseende til dets Retfærdighed var som et almindeligt Domhus for hele Grækenland; men alle disse Herligheder forsvandt ved Pluti Ankomst og ved Peniæ Landsflygtighed, saa at Staden forfaldt til Hofmod, Vellyst, og ifølge deraf til Afmægtighed, som befordrede dens Undergang. Adskillige Riger have foreskrevet alle Nationer Love, saa længe som de dyrkede Penia; men saasnart Plutus med sin Rigdom er indført, har man isteden for Dyd, Ærlighed og Styrke, indbyrdes Enighed, Lykke og Sejer over Fiender, seet Uretfærdighed, Afmægtighed, indbyrdes Krig og andre Ulykker, som have befordret deres Undergang. Alt hvad som herom er anført, vises af Historier og Erfarenhed, og derfor ikke kan nægtes.

Diogenes. Dette burde skrives med gyldene Bogstaver.

Davus. Slidder Sladder!

Plutus. Dette synes vel at have noget Skin, men er dog ingen ufejlbar Regel, hvorpaa man kan grunde sig, hvilket kan ved adskillige Exempler vises.

Jeg

Jeg kunde og anføre et og andet Beviis af Erfarenhed, hvoraf Gudindens Argument kunde tilintetgjøres; men saadant er ikke nødigt, efterdi hun selv tilstaaer, at Rigdom er en himmelsk Velsignelse, og at Skaden deraf flyder kun af dens Misbrug.

Davus. Optime.

Diogenes. Pessime.

Penia. Men naar Misbrugen er almindelig, og hele Nationer citeres til Exempel, maa da ikke min Thesis staae fast? Et Sværd eller en Kniv kan være nyttige, men man maa ikke give dem til galne Mennesker. Visse Spiser og Drikke ere udi sig selv gode, men man maa nægte dem til Febricitanter. Man veed jo, at de fleste Mennesker have Tilbøjelighed til det Onde, og gjøre Misbrug af det som er Godt.

Diogenes. Ypperligen talt.

Davus. Slidder Sladder.

Plutus. Jupiter har jo selv skikket mig hid, for at hjelpe Staden, og at redde den af Armod. Og er det i saa Maade klart, at Saadant ikke er skeet uden til Stadens Beste. At ville nægte Saadant, er at beskylde Himmelen.

Davus. Triumph Triumph.

Diogenes. Snik Snak.

Penia. Himmelen har ladet sig bevæge af Stadens ublu Raaben, at tilsende dem Plutum, ikke til Indbyggernes Fordærvelse, men for desbedre at over-

bes

bevise dem, hvor ilde grundede deres Ansøgninger ere, og at de anholde om Ting, som ere dem utjenlige.

Diogenes. Det Argument, haaber jeg, ikke at kunne kuldkastes.

Davus. Og jeg blæser deraf.

Plutus. Hør, Gudinde! I citerer Exempler paa onde Virkninger, som flyde af Rigdom. Betragt paa den anden Side, hvilke Ulykker Nødlidenhed fører med sig; den driver Mennesker til Tyveri, Rov, Mord og andre Misgjerninger.

Davus. Ha, ha! hvad siger I nu Mester Philosophus?

Diogenes. Bie kun lidt Mester Snaphane.

Penia. Man maa gjøre Forskjel imellem Nødlidenhed, Hunger, Tørst, rc., og imellem Mangel paa Rigdom. Staden har stedse været fattig, men dog ikke nødlidende; har den intet havt, saa har den dog intet manglet. Hvor Fornøjelse er, der er og Rigdom, og hvo der har et misfornøjet Sind, lever stedse i Fattigdom; ligesom en Vattersottig, jo mere han drikker, jo mere tørster han, saa lever en gjerrig Mand udi al sin Rigdom stedse udi Armod. Diogenes, som her staaer, er rigere end Alexander; thi den Første haver udi sin Fattigdom altid nok, da denne Sidste derimod udi sin Rigdom ligesom stedse hungrer og tørster. Den Nødlidenhed, hvis onde Virkning Plutus beskriver, har intet Sted havt udi

vor

vor Republique, og derfore til Exempel og hans Sags Bestyrkelse ikke kan anføres.

Diogenes. Ha, ha! hvad siger Du dertil Mester Skjelm?

Davus. Det bliver nok besvaret; hold kun Din philosophiske Flab.

Plutus. Alt, hvad som kan siges mod Rigdom og den Ulejlighed, som den kan føre med sig, er dette, at den falder ofte udi onde Menneskers Hænder. Saadant er nu forebygget derved, at Jupiter har skaffet mig mit Syn, og derved sat mig udi Stand ikke herefter som tilforn at uddele mine Gaver udi Blinde, men at jeg kan beneficere dydige og ærlige Mænd, som ikke misbruge Penge, men anvende dem til deres egen Ære og Stadens Nytte.

Davus. Svar nu kun herpaa.

Diogenes. Det bliver nok besvaret.

Penia. I Herrer Dommere mærker nok, at Plutus ved dette sidste Svar giver mine forrige Ord Magt, og tilstaaer de onde Ting, som Rigdom stedse har foraarsaget, efterdi han undskylder sig alene med sin forrige Blindhed. Nu derimod mener han, at al Ulejlighed vil ophøre, efterdi han har faaet sit Syn, hvorved han kan skille gode fra onde Mennesker, saa at Rigdom skal ikke falde uden i deres Hænder, der anvende dem til deres egen Ære og til det algemene Beste. Men hører, hvad jeg hertil

til svarer. Den halve Stad bestaaer nu af gode og redelige Borgere; disse søger man nu ogsaa ved Rigdom at forderve, saa at de skal blive de Onde lige, og ifølge deraf, at den hele Stad skal blive ond og udydig. Udgangen vil vise, at saadant vil hænde; thi Historier og daglig Erfarenhed lærer, at hele Nationer tillige, som ved Dyders Øvelse have distingueret sig, ere ved Rigdom styrtede udi de groveste Laster, saa at de have vanhældet det menneskelige Kjøn.

Diogenes. Ha, ha! nu fik Du noget at bide paa min gode Karl.

Davus. Giv lidt Tid, til Dommen falder.

Plutus. Hvad som Penia til Slutning har anført, grunder sig alene paa Præsumtioner. Jeg refererer mig til mit forrige, og underkaster Sagen til Doms.

Penia. Jeg ligeledes.

Raadsherren. Behager Dem da at træde til Side, medens vi votere. (De gaae alle ud.)

Tredie Scene.

Raadet alene.

(Raadsherrerne reise sig, gaae frem paa Skuepladsen, og en Tid lang mumle med hinanden, og iblant med heftige Gebærder. Endeligen, naar de synes at være forenede om Dommen, sætte de sig ned igjen.)

Anden Raadsherre. I gode Herrer lader os endnu lidt betænke os, førend vi affige en saa vigtig Dom.

Dom. Gudindens sidste Tale har sat mig udi stor Bevægelse, saa at jeg er hartad færdig at tilbagekalde mit Votum.

Første Raadsherre. Hvad bliver da Eders endelige Slutning? Det staaer Eder frit for at lade indføre Eders Protestation.

Anden Raadsherre. Det forlanger jeg ikke. Jeg beder alene, at vi endnu lidt confererer med hinanden derom; thi udi en saa vigtig Sag kan man ikke betænke sig for længe.

(De reise sig igjen og, mumle med samme Gebærder, sætte sig ned igjen.)

Første Raadsherre til Skriveren. Lad nu Parterne komme ind igjen.

Fjerde Scene.

Raadet. Plutus. Penia. Diogenes. Davus.

Første Raadsherre. Udi denne Sag imellem Rigdommens Gud Plutus og Fatigdommens Gudinde Penia dømmes saaledes: Retten erkjender som en stor Himmelens Gave og Herlighed, at Plutus til os er skikket, for at redde os af den Armod, hvoraf vi hidindtil have laboreret, og derfore finde for godt, at for saadan vor Velgjører Tempel og Æresstøtte skal oprettes. De Indvendinger som Penia derimod ha-

haver gjort, kjendes at være ugrundede; og dømmes hun til en evigvarende Landflygtighed.

(Raadsherrerne reise sig derpaa op, og med Ærbødighed geleide Plutus ud af Domhuset. Davus gjør en spodsk Compliment for Diogenes, og følger dem efter.)

(Penia staaer lidt stille med nedslaget Hoved, og derpaa begynder saadan Klagesang, som er en Aria med sagte Musik.)

See! Dommen affagt er:
Jeg kan ej meer her blive;
Til andre Mennesker
Jeg maa mig strax begive.
Jeg uden Møje kan
Mit Boskab med mig føre;
Den nøgne Armods-Stand
Mig Reisen let vil gjøre.
Man ynke mig ej kan,
Som herved intet taber;
Men vel et dydigt Land,
Som Plutus snart omskaber.
Thi ved min Bortgang det
Vil hovedkulds til Lyder
Og Ondskab styrtes slet,
Og tabe gamle Dyder.
Gak da Penia bort!
Lad Staden kun sig fryde:
Dens Glæde blir dog kort;
Sligt vil den snart fortryde.

(Hun omfavner Børnene, som græder.)

Følg, kjære Børn! med mig,
Og Pine ikke væder;

Lad Dyden græmme sig,
Og Staden kun begræder!
Som, inden Sol gaaer ned,
Skal øjensynlig lære,
Ar indbildt Herlighed
Til Strikke den vil være.
(Han tager Børnene ved Haanden, og gaaer bort.)

Femte Act.

Første Scene.

Davus alene.

Ach! ulykſalig var den Time, paa hvilken Plutus kom hid til os. Staden er ved hans Ankomst bragt udi saadan Forvirrelse, at den trues med Undergang. Om han har ret faaet sit Syn, kan jeg ikke sige; men det er vist, at han har tabt sin Forstand, sees af hans Gavers daarlige Uddeling. Han har givet mig og andre meriterede Mænd Afslag, og derimod beriget en Hob Slyngle, for hvilke jeg og andre brave Personer ikke vige et Haar, men holder os i alle Maader ligesaa gode som de ere. Saadan hans daarlige Uddeling har foraarsaget Forbittrelse hos de Forbigangne, saa at Staden trues med indbyrdes Krig; og slaaer jeg mig gjerne til deres Parti. Mange Rigdoms-Gaver ere udøsede paa

Uvær-

uværdige og slemme Mennesker; og de, som tilforn vare gode, ere blevne onde; thi nogle af dem ere henfaldne til Hofmod, andre til Gjærrighed, saa at det synes, at Rigdom har gjort dem trængende og nødlidende. Min gamle Ven Cleon, som en og anden Gang udi sin Fattigdom har rakt mig Haanden, og laant mig Penge uden Rente, begjærer nu 12 pro Cento, skjøndt han af Pluto har faaet en stor Skat. Men der seer jeg Menander med en stor Pengepung. Hvis han af Pluto har faaet en Skat, og jeg er bleven forbigaaen, græmmer jeg mig tildøde.

Anden Scene.

Menander syngende, med en Pung. Davus.

Davus. Menander! hvor har Du faaet den Pung?

Menander. Hvad kommer det Dig ved, Næsevis! Det er ellers en Skat, som jeg har faaet af Pluto.

Davus. Men tøv lidt Kammerad! og siig mig hvorledes.

Menander. Hvad Kammerad? jeg har ingen Kammeradskab med slige gemene Karle.

Davus. Det er dog ikke saa længe siden, vi vare Kammerader.

Menander. Det kan nok være; men nu ikke mere.

Davus. Ach Himmel! Den Knægt er alt slagen med Hofmod. Men siig mig dog, er det ret, at - - -

Menander. Hvis Du Tølpel ikke gaaer til Side, faaer Du strax et Par Ørfigen.

(Han slaaer hans Hat af, og gaaer syngende bort.)

Tredie Scene.

Davus alene.

Jeg maa hævne mig herover, om det end skal koste mit Liv. Hej! est Du en ærlig Karl, saa møder Du mig for en Kaarde. Den Forræder er alt borte; men jeg finder ham snart. Det skal ikke vare længe, førend han faaer sin fortjente Løn. Jeg er vel ingen Fægtemester; dog har jeg lært saa meget, at jeg kan fejge saadan Knægt af. Jeg maa forud øve mig lidt. (Han sætter sig udi Positur.) Træk ud Din Hund! Ingen Snak, ingen Snak! træk ud! ret saa! nu skal Du strax faae at see, at jeg er Karl for min Hat. Ha ha! Du retirerer Dig alt for det første Stød. Nu kan Du ikke komme videre, nu maa Du holde Stand. Der har Du een udi en Terce. Ha ha! (Han piber.) Det hjelper Dig ikke, at Du piber. See der har Du nok een udi en Qvart. Det var kun udi Armen; men Du skal snart faae Hjertestød. (Han continuerer med at stø-

de,

de, og at lavere. Triumph Triumph! see der ligger den Hund paa sine Gjerninger. (Han tørrer Svøden af sig) Det gik godt nok. Nu maa jeg hen og hente en Kaarde. (Han gaaer frem og tilbage, som udi Tanker.) Dog er det bedst, at jeg tracterer dette med Foragt. Krigens Udfald er uvis. Livet er et kostbart Klenodie, som man ikke saa let maa sætte paa Spil. Jeg vil maaskee finde samme Koldsindighed og Hofmod hos flere Venner, som Plutus har beriget. Naar jeg ret overvejer alting, saa ere de at beklage; ja den hele Stad er at beklage, som ved denne Forandring henstyrtes udi Laster og Udyder.

Fjerde Scene.

Diogenes. Davus.

Diogenes. Jeg har med Forundring anseet denne Adfærd, og mærker af hans sidste Tale, at han er kommen til Sandheds Bekjendelse.

Davus. Ach den gode Diogenes! nu maa vi sande hans Ord.

Diogenes. Nu hører jeg, at man holder mig ikke mere for Nar. Men jeg maa lade, som jeg intet har hørt af hans Tale. — Hør Dave! Du staaer ligesom henrykt udi Tanker, og seer, udi denne Stadens Velstand, saa misfornøjet ud.

Da=

Davus. Ach Hr. Magister! jeg har ikke Aarsag til andet. Thi : : :

Diogenes. Giv Dig kun tilfreds! thi det er den største Uret, som han gjør.

Davus. Det er mig kjært, at høilærde Hr. Magister er af de Tanker. Jeg har dog ikke forskyldt Hans Venskab. Thi : :

Diogenes. Jeg tænker ikke paa det, som er mig vederfaret. Jeg søger kun at haandhæve Ret og Retfærdighed. Jeg dømmer saaledes herudi, at den, som Engen tilhører, den tilhører og Græsset.

Davus. Jeg forstaaer ikke, hvad Herr Magister hermed vil sige.

Diogenes. Kan Du ikke forstaae det?

Davus. Nej jeg er Davus, og ikke Oedipus.

Diogenes. Men jeg haaber, at Du tilstæder mig dog en Koes Græsning paa Din Eng.

Davus. Hvilken Eng?

Diogenes. Den Eng, som Du tilkjøber Dig for den Skat, som Du faaer af Plutus. Thi han har ikke glemt Dig, som er en meriteret Person.

Davus. Nu forstaaer jeg Hr. Magisters Mening, og hører, at Han spotter mig. Ach, Skam faae Plutus! jeg mærker, at han er lige saa dum, som han tilforn var blind. Han har gaaet mig rent forbi.

Diogenes. Har han gaaet Dig rent forbi?

Da-

Davus. Ja vist har han gaaet mig rent forbi, endskjøndt jeg ved Knæfald bad ham.

Diogenes. Hvad sagde han da?

Davus. Han sagde: jeg deler ikke mine Gaver ud til saadan Slyngel, som Du est.

Diogenes. Spot og Skade følges ad. Men han har maaskee ikke kjendt Dig.

Davus. Jo vist kjendte han mig; thi jeg havde talet med ham tvende Gange tilforn. Jeg seer ikke, at hans Ankomst bringer med sig uden Uheld. De som forbigaaes, fatte Had til de andre, som ere berigede, saa at de sidste maa sætte Vagt for deres Huse.

Diogenes. Men jeg skulde tænke, at de mange gode Mænd, som Plutus har beriget, skulde gjøre de Forbigangne delagtige udi deres erhvervede Rigdom; thi derved kunde undgaaes de Andres Had; og saadan Genereusitet kunde forskaffe dem større Sikkerhed, end Vagt for deres Huse.

Davus. Ulykken er, at disse saa kaldede gode Mænd ere ved Rigdom allerede blevne fordærvede. Cleon, som tilforn var en godhjertig Mand, laaner nu ikke Penge uden 12 pro Cento; og Timotheus, min forrige Patron, vil ikke give sine Folk uden den halve Løn. Og det som fortryder mig mest, er, at Menander : : :

Diogenes. Hør Dave! nu vil jeg tale alvorli-

gere

gere med Dig. Alt dette er mig tilforn vel bekjendt, og bedre end Dig. Jeg frygter for Oprør og indbyrdes Krig. De fleste af Almuen mærke, udi hvilken Tilstand Raadet ved sit daarlige Ansøgende og ved sin ubillige Dom har bragt Staden, og true at sætte Ild paa Raadhuset.

Davus. Jeg skal min Tro være dem udi saadant Forsæt behjelpelig. (Gaaer ud.)

Femte Scene.

Diogenes alene.

Hvad vi hidindtil udi en Hast har seet, er kun Præludium til forestaaende Sørgespil, som ikke uden ved Pluti Forviselse og Peniæ Tilbagekomst kan endes. Man nødes vel at gribe til det Middel. Gid det ikke vilde vare forlænge!, førend Sygdommen tager saa meget overhaand, at den bliver incurable. Jeg har formaaet Penia at opholde sig lidt udenfor Stadsporten, paa det hun i en Hast kan komme Staden til Hjelp igjen. Jeg seer Begyndelse til borgerlig Krig; jeg seer mange af vore Borgere, som forhen holdtes for de dydigste Mænd, allerede at være forfaldne til Hofmod, Vellyst, Ødselhed og Gjærrighed; thi Rigdom haver stridige Virkninger. Den fattige Almue truer at hævne sig over Raadet, formedelst afsagde ubillige Dom, og at sætte Ild paa Raadhuset. Men der seer jeg en af

Raads-

Raadsherrerne at komme; han seer gandske forvirret ud.

Sjette Scene.

En Raadsherre. Diogenes.

(Retten præsenteres igjen.)

Raadsherren vendende sig hen til Indgangen. Vil I bestorme Huset? Kan I ikke have Taalmodighed, indtil Raadet samles, da en efter anden kan indkomme med sine Klager.

Diogenes. Hvad er paa Færde, Hr. Raadsherre?

Raadsherren. Her seer ilde ud, min gode Diogenes! i Steden for Sagtmodighed, Fred og Lydighed mod Øvrigheden, hvormed vor Stad tilforn, frem for andre, var distingveret, regjerer nu Oprør, Gjenstridighed, Had, Avind og andre Laster.

Diogenes. Kan en heel Stad saa hastig forandres?

Raadsherren. Det maa man nu med største Forundring erfare. Man har været færdig til at bestorme mit Hus. Een Klage er indkommen efter en anden, og det som uventeligst er, Beskyldninger gjøres fornemmeligen mod de Borgere, som forhen have været de bedste og dydigste.

Diogenes. Jeg finder dog ingen Forandring hos mig, men er den samme, som jeg stedse har været.

Raads-

Raadsherren. Vi have derfor berammet en extraordinaire Ret, for at dømme udi disse Twistigheder, som i en Hast have reiset sig, og venter jeg paa mine Colleger, som strax her vil lade sig indfinde, om de ellers ikke af Almuen bliver overfaldne paa Vejen.

Diogenes. Jeg vil gaae dem i Møde, for at ledsage dem paa Vejen Jeg er vant til Ondt.

Raadsherren. I lader derudi saavel som i andet see, at I er en ærlig Mand, som Rigdom ikke har fordærvet.

Diogenes. Jeg haver ingen Rigdom faaet, men viset Plutus fra mig, da saadant blev mig tilbudet. Gid Andre havde fulgt mit Exempel, og gid Raadet ikke havde overilet sig udi denne Sag imellem Plutus og Penia.

Raadsherren. Ach ach! jeg tilstaaer at : : : men hvad skal jeg sige? nu er det for silde. Vi tænkte at efterleve Jupiters Ordre.

Diogenes. I maa heller sige Jupiters Tilladelse. Thi Himmelen tillader ofte et og andet, som Mennesker anholde om, for at overbevise dem, hvor ilde grundede deres Ansøgninger ere. Men jeg maa gaae.

Syvende Scene.

En Raadsherre. To andre, item en Skriver.

Første Raadsherre. Jeg har ventet med Smerte paa Eder, at vi kan overlægge med hinanden, hvad vi udi denne slibrige Tilstand skal foretage.

Anden Raadsherre. Det var med stor Nød, at vi kunde komme igjennem Gaden, især igjennem Forstuen, som vrimler af klagende og truende Mennesker.

Første Raadsherre. Vi maa indkalde Enhver især, for at høre, hvorudi deres Klagemaal bestaaer. (De sætte sig ned.) Kald en efter anden hid ind, Hr. Notarius!

Ottende Scene.

Raadet. En Jomfrue.

Første Raadsherre. Hvad har Hun at forebringe min gode Jomfru?

Jomfruen. Det er bekjendt, I gode Herrer, at jeg længe har været forlovet med Theophilo Clinicæ Søn.

Første Raadsherre. Det er en af de skikkeligste unge Mænd udi Staden.

Jomfruen. Men nu desværre ikke mere.

Første Raadsherre. Hvi saa?

Jomfruen. Han er blandt deres Tal, som er

ble-

bleven beriget af Pluto. Han bekom saasnart ikke en stor Skat, førend han kastede Foragt paa min Person, vendede mig Ryg, og friede til en anden Jomfru, som ogsaa var beriget, for at lægge Dynge til Dynge. Jeg beder om Hævn over denne troløse Mand.

Første Raadsherre. Har Hun nogen skriftlig Forpligtelse fra ham?

Jomfruen. Nej! ikke uden mundtlig Løfte, beseglet med Eeder.

Første Raadsherre. Hvis ingen skriftlig Contract er gjort, kan vi ikke tvinge ham.

Jomfruen. Ach Gud bedre os! hvilken Øvrighed, vi have. Vil ikke Raadet skaffe mig Ret, skal mine Paarørende hævne saadant Spil.

(Hun gaaer væd bort.)

Første Raadsherre. Den gode Jomfru skeer Uret. Men hvad Raad er derimod? — Kald en anden ind!

Niende Scene.

En Skolemester. Personerne af forrige Scene.

Skolemesteren gjørende en dyb Compliment. Gunstige Herrer Dommere! Republikens højvise Fædre og Oberformyndere! Aristoteles siger udi hans gyldne Ethica, at = =

Første Raadsherre. Vi forlanget ikke at vide, hvad

hvad Aristoteles siger. Vi forlange at høre, hvad Han selv siger, og hvad Han har at klage.

Skolemesteren. Jeg maa grunde min Klage paa Aristoteles Ord, som formaner Disciple at være deres Lærere hørige og lydige, sigende, at Fødselen gjør os vel til Mennesker, men Lærdom og Undervisning til fornuftige Mennesker, og at vi have vore Forældre at takke for det første, men vore Lærere for det sidste.

Første Raadsherre. Derom tvivler Ingen.

Skolemesteren. Jo desværre! alt for meget. Nu agtes Aristoteles Formaning ikke meer. Jeg har udi 6 Aar uværdig været Pædagogus eller aandelig Fosterfader for Damoclis Børn. Damocles selv har stedse haft stor Godhed for mig, og udi hans Børn har jeg hidindtil fundet stor Lærvillighed og Ærbødighed. Men nu er alting blevet forandret, siden den Tid, at Huset blev beriget af Pluto. Da jeg strax derefter vilde efter Sædvane sætte den ældste Søn til Rette, gav han mig en Kindhest. (Han græder derpaa.) Jeg begav mig da strax af Skolen, for at anklage ham for hans Fader; men saasom han er raskere paa Benene, forekom han mig, saa at jeg blev ilde modtagen. Thi Damocles sagde: tør Du Pedant overfuse saadan Mands ældste Søn! Han lod det ikke blive ved Skjeldsord alene,

men

men rykkede mit Hovedsmykke af Hovedet, ret saaledes —

(Han rykker Peruken af Skriverens Hoved, græder og tørrer sine Øjne dermed.)

Skriveren. Hvad vil det sige, Hr. Magister?

Skolemesteren. Jeg beder om Permission, Hr. Notarius! Jeg vilde kun vise : :

Skriveren. Han kan vise paa en anden. Jeg permitterer saadant ikke oftere.

Første Raadsherre. Forlad ham det, Hr. Skriver, som er gjort udi Distraction. Hør Herr Magister! hvis det forholder sig saaledes, som I fortæller om Eders Principal, saa sees, at det allerede er gaaet ham, som nogle andre af vore Borgere, som Rigdom har fordærvet. Dette skal nøjere eftersøges, og han skal, hvis Tingen sig saaledes forholder, til Rette sættes.

Skolemesteren. Jeg vil recommendere de gode Herrer Sagen. (Gaaer bort.)

Første Raadsherre. Er der flere Sollicitanter?

Skriveren. Ja vist. Forstuen er gandske fuld.

Første Raadsherre. Lad da en anden komme ind.

Tiende Scene.

En Tjenestepige. De Andre.

Pigen. Ach I gode Herrer! jeg tager min Tilflugt til Eder. I maa skaffe mig Ret.

Første Raadsherre. Hvad er Jer da vederfaret?

Pigen. Jeg tjener hos en Frue her i Gaden ved Navn Euphemia.

Første Raadsherre. Jeg kjender hende gandske vel. Det er en brav Dame.

Pigen. Men nu ikke mere. Thi siden hun af Pluto er bleven beriget, er hun bleven slagen med saadan Gjærrighed, at hun nu, da jeg skal forlade hendes Tjeneste, vil afkorte den halve Del af min Løn.

Første Raadsherre. Det er forunderligt at høre, helst om denne Dame, som man har holdet for en Zirat blandt Stadens Fruentimmer.

Anden Raadsherre. Jeg mærker, at al Dyd er forsvunden blandt de bedste og dydigste Folk. Hør lille Pige, giv Jer tilfreds! Jer Principalinde skal tilholdes at gjøre, hvad som ret og billigt er. Og hvis Formaninger ikke kan hjelpe, skal hun tvinges med Retten.

Pigen. Jeg forlader mig paa Raadets Assistence. (Gaaer bort.)

Ellevte Scene.

En Offerpræst. De Andre.

Præsten. Jeg kommer hid paa den hele Geistligheds Vegne, for at lade Eder vide, at Religionen

nen trues med Undergang, og at Skyld lægges paa Raadet, som saadan Uheld har foraarsaget.

Første Raadsherre. Hvorudi kan dette bestaae, og med hvad Grund kan man beskylde Raadet at have foraarsaget Religionens Undergang?

Præsten. Siden den Tid Raadet har hidkaldet Plutus, og forviset Penia Staden, ere alle vore Templer tomme, og ingen nærmer sig fast dertil, uden for at kaste Urenlighed derved. Saadan er Virkning af Rigdoms Indførsel og Peniæ Landflygtighed.

Første Raadsherre. Men hvi vil man kaste Skylden paa Raadet? Hvad vi have gjort, er jo med den hele Stads Villie og Vidende. Den hele Stad har forlanget Pluti Ankomst, og den hele Stad har holdt Peniæ Landsflygtighed fornøden, menende, at det var urimeligt, at Rigdom og Fattigdom kunde boe sammen.

Præsten. Alt dette betænkes nu ikke. Naar Udfaldet er slet, skydes efter Sædvane Skylden paa Øvrigheden. Stadens Tilstand er nu saadan: al Activitet til det Gode er hos Borgerne forsvunden. De som af Pluto ere berigede, have fattet Had mod de andre, og true at bestorme deres Huse. Den største Del af dem, som af Pluto ere beneficerede, ere ej heller fornøjede. Nogle, efterdi de ikke have faaet nok, misunde deres Medborgere, fordi de ha-

ve

ve faaet mere. Andre frygte for af Almuen at blive bestjaalne, og kan af Frygt ikke sove om Natten. Andre ere bragte udi Bekymring og Forvirrelse, saasom de speculere paa, hvordan de skal anvende deres Penge, som de imidlertid grave ned under Jorden. Splid og Uenighed regjerer overalt; alle ere dog enige udi at skyde Skylden paa Øvrigheden, som de true at hævne sig paa.

Første Raadsherre. Ach Himmel! hvad er dog dette? hvad Raad gives os?

Præsten. Jeg kan herudi intet raade: Jeg er alene hidsendt, for at give Tilstanden tilkjende.

(Han gaaer bort. — Der hujes og skriges i Forstuen.)

Skriveren. Jeg maa hen at see, hvad der er paa Færde, og om man har overfaldet Offerpræsten.

(Han kommer faldende næsegrus tilbage og uden Parok. Raadsherrerne rejse sig derpaa op, og staae forsagte med nedslagne Hoveder. Endelig høres Tordenskrald, og Jupiter kommer ned, og udi Luften fører saadan Tale.)

Tolvte Scene.

Jupiter. De Andre.

Jupiter. Den ulykfalige Tilstand, som Republiken er bragt udi, maa alene tilskrives Stadens Borgere, hvis idelige Ansøgninger og ublue Raaben har ligesom tvunget Himmelen til at føje dem herudi. I seer heraf, hvor ilde grundede og daarlige Menneskers Begjæringer ere, og at de storme til Him-

Himmelen, for at erholde de Ting, som ere dem meest skadelige. Gid I af dette Exempel vilde lære at blive klogere, og at lade Eders Anliggende ankomme paa Himmelens Godtbefindende, som bedst veed, hvad Eder er tjenligt. Naar I beder, da beder ikke om Styrke, Sejer, Rigdom og andre deslige Ting, men beder alene i Almindelighed om det, som kan være Eder nyttigt, eller betjener Eder af den Bøn, som en af Eders Philosophis har dicteret, saa lydende: Giv os tjenlige Ting, endskjøndt vi ikke bede derom, og nægt os skadelige Ting, endskjøndt vi bede derom. Eftersom Prøven nu er gjort, skal dette Sørgespil strax have Ende. Plutus er allerede slagen med sin forrige Blindhed igjen, og har faaet Befaling at forlade Staden; og Penia, som endnu opholder sig uden for Porten, maa tilbageføres udi Triumph igjen.

(Opløftes med Tordenskrald igjen.)

Første Raadsherre. Vi maa strax uden Forhaling indføre udi Procession Fattigdommens Gudinde.

Trettende Scene.

En Tjener. Raadet.

Tjeneren. I gode Herrer kan strax udi Sikkerhed gaae bort; thi en Frygt og Redsel er kommen

men paa Staden; saa at Stivhed og Oprør er forvandlet til Sagtmodighed og Ydmyghed.

(De gaaer ud.)

Fjortende Scene.

Plutus, som er blind, og ledes igjen.

(Han staaer lidt stille, og derpaa med en sagte Musik synger efterfølgende Afskeds-Arie.)

O et forunderligt Exempel!
For den man nys opreiste Tempel,
Nu Haanhed vises og Foragt.
Af Staden dens Velgiører ledes,
Og Fattigdom igjen ombedes,
At øve forrig' Overmagt.
En Fiende paa ny man hylder,
Og egne Synder mig paaskylder,
Skjøndt Alles jeg Velgiører er.
Jeg søge maa nu andre Steder,
Hvor leves kan i Pris og Hæder,
Hvor for Velgierning Tak man teer.
Med Blindhed jeg paa ny er slagen,
Og Øines Syn mig er betagen;
Jeg skiller, kjender intet meer.
Jeg mig derover ej bør græmme:
Thi med det Gode jeg det Slemme
Blandt Mennesker ej mere seer.

Femtende Scene.

(Saasnart Plutus har fuldendet sin Sang og er indgaaen, skeer Peniæ Triumph-Indtog fra den anden Side, saaledes: 4 Par Raadsherrer

gaae først efter musicalsk Tact. Derefter kommer Penia udi sine sædvanlige linnede Klæder, og de 2 smaa Børn, som alle ere kronede, under en Himmel, som bæres af 2 Drabantere. Til Slutning kommer Diogenes med 3 andre Philosophi med lange Skiægge, Kaaber og Træskoe, trampende stærk efter Tacten. Processionen skeer 3 Gange om Theatret, og ved hver Gang staaes lidt stille, og ved Trompeters Lyd alternatim synges:

Vivat Penia! vor Moder, Stadens Styrke!
Vi vore Fiender vil lade Plutum dyrke.

Trompeterne blæse imellem hvert Vers, som Antiphoni, udi samme Melodi, som Sangen. Til Slutning dandse de fire Philosophi en konstig Dands. Og Stykket endes med en Tale, som Diogenes holder til Spectatores.)

Af dette Skuespil vi kjende kan og lære,
Hvor ilde grundede tit vores Ønsker ere,
Man hyler, klager, og som Uheld det anseer,
At Lykken, RigdomsGud, med Blindhed slagen er.
Lad Rigdoms blinde Gud i Blindhed stedse stikke,
Lad ham i Taaget gaae, forlanger, ønsker ikke,
At konstig Oculist sin Konst paa denne Gud
Maa øve, at han Hind af Øje skjærer ud.

Over

Over Plutus.

"Plutus — siger Indholdsfortegnelsen bag i de sædvanlige Udgaver af disse Skuespil — en heroisk Comedie, eller Proces imellem Rigdom og Fattigdom. Ingen af vore Originalskuespil er forestillet med større Succes; thi den indeholder et rart Morale, men er tilligemed forsynet med adskillige lystige Scener, saa at den derfor har behaget alle Slags Tilskuere. Materien er tagen af den gamle grædske Comedieskrivers Aristophanis Plutus, men er saaledes blevet omstøbt, at den maa passere for en Original. Den er udi sig selv gandske regelmæssig, og alle dens Præsentationer flyde naturligen af Stykket."

Enten denne Anmeldelse udtrykkelig, som dog er at formode, skriver sig fra Holberg selv, eller ikke, er den paa det fuldkomneste overensstemmende med den Mening, han adskillige Steder i sine Epistler yttrer derom. I hans 447. Epistel omtaler han den saaledes ikke mindre end tvende Gange, først, hvor han nævner den blandt de 5 (6) ny Comedier, der ikke endnu vare publicerede, og siger: førend denne Comedie blev forestillet paa den danske Skueplads lod jeg den af adskillige læse, for at høre deres Betænkning. De fleste af dem holdt den for at være et af de anseeligste Stykker, der nogen Tid har

været

været forestillet; men saasom det indeholder et stærkt alvorligt og paradox Morale, saa heller ønskede de, end haabede, at det maatte forestilles med Succes; men dømte, at det vilde have samme Skjæbne, som Molieres Misantrope, hvilken med Admiration læses, men med Koldsindighed af Tilskuerne sees. (Laudatur & alget.) Jeg var dog stedse af andre Tanker, og haabede, at Præsentationen skulde ikke blive mindre behagelig end Læsningen. Mit Haab slog mig ikke heller fejl, thi intet Stykke er med mere Succes blevet spillet. Man frygtede, at Pøbelen, som ikke fandt Smag uden i Harleqvinerne, skulde have vraget en Comedie af saadan Natur, og at den især vilde mishage dem, som holde for, at intet Skuespil kan være uden Elskov, og uden Kammerpigers og Tjeneres Intriguer, ja som mene, at et Stykke er mod Reglerne, naar det ikke er indrettet efter de franske Comedieskriveres Plan. Dette altsammen havde jeg for Øje, og dog blev ved mit Forsæt for at forsøge, hvad Slutning et saadant usædvanligt Skuespil hos Tilskuerne vilde have, og som Udfaldet har været efter mit Ønske, mener jeg derved at have banet Vejen for andre Comedieskrivere til at forfærdige Comedier af samme Natur, og at afkaste det Aag, som vore Tiders ugrundede Sædvane Skribentere har paalagt. Jeg siger vore Tiders ugrundede Sædvane; thi de gamle Grækere og Romere have ikke bekymret sig om saadanne. Nogle af Plauti og de fleste af Aristophanis Skuespil ere uden Elskov, og mig synes, at man burde for længe siden kedes

des ved, at see Comedier stedse udi samme Tone, og hvorudi stedse sees en knurvoren Fader, en forlibt Søn, en skalkagtig Tjener, og som endes med Giftermaal. Anledningen til denne Comedie er tagen af Aristophanis Pluto; men man kan sige, at derudaf fast intet er taget uden den pure Titel, og at Stykket derfor er en oprigtig Original."

Længere henne i samme Brev nævner han Stykket paa ny, mellem dem af hans Skuespil, hvori ingen Elskov findes, som det, der bærer Prisen for alle hans Skuespil, da, skjøndt Moralen deri er stærkere end i noget Skuespil, som ham er bekjendt, saa har det dog behaget Unge og Gamle, lystige og ærbare Folk, Høje og Lave, og det i Henseende til nogle lystige Scener, som ere indførte, hvilke have havt samme Virkning, som Forgyldning paa de bedste medicinske Piller; thi hvis man saadant ikke iagttager med moralske Skuespil, da hvor kunstige de end ere forfattede, give de Comedien kun mavre Renter — Hvad som ellers — tilføjer han — har contribueret til den Succes, som Plutus har havt, ere adskillige prægtige Præsentationer, hvilke fornøje saavel Sindet, som Øjnene, efterdi de flyde naturligen af Stykket i sig selv, og derfor have langt anden Virkning end de Optoge, som findes udi den borgerlige Edelmand og den indbildte Syge, hvilke kan ikke ansees uden par force og Gjækkeri. Dette uanseet have nogle franske Comedianter, eller franskfindede Danske, som med skele Øjne ansee den danske Skuepladses store Succes,

talet med Koldsindighed om dette anseelige Stykke, men saasom ingen af dem heri kan holdes for beqvemme Dommere, reflecterer man aldeles ikke paa deres Domme, hvorved Stykket hverken vinder eller taber noget af sin Priis. Denne Comedie er ellers den sidste af dem jeg har skrevet, den er forfattet i en Alder, som holdes for ubeqvem for et Arbejde af saadan en Natur. Jeg nærmer mig nu til 70."

End eengang omtaler han den i sit 506 Brev mellem de af ham selv opfundne Comedier, "da dens Argument vel er taget af den grædske Poet Aristophanes, men den haver dog ingen Ligning dermed, saasom den udfører et rart og paradox Morale, og derfor maa passere for Original."

Af det i denne Udgaves andet Bind anførte Brev af den patriotiske Tilskuers udødelige Forfatter seer man, at Digteren ikke var den eneste, der virkelig troede, at dette Skuespil var af et ædlere Slags, end hans foregaaende, og vel endog tilskrev dette ædlere det Bifald, Holberg selv af tvende andre Kilder rigtigere udleder.

Anderledes dømmer den holbergske Muses varme og kjønsomme Tilbeder den dramatiske Journalist derom, da han erklærer denne Comedie for en af Holbergs middelmaadigste, og yttrer, at han ikke kunde begribe, hvor denne naturlige Forfatter havde kundet falde paa dette Sujet, naar ikke Erfarenhed havde viist, at en Comedie, jo mere den havde for Øjnene, desmere behagede

gede den den Deel af Publikum, som besøger Skuepladsen, saameget end den gode Smag undertrykkes (!!!) hvilket han fandt den eneste Undskyldning for en Mand, der ellers besad den gode Smag i Comedien i saa høj en Grad; imidlertid miskjender han uagtet alt det unaturlige, alt det urimelige i denne Comedie, ikke dens mange smukke Steder, især i Scenerne med Davus, samt at Dialogerne for det meste ere opfyldte med Geniets Ild, som holder Sjælen i Lune, kun de rørende og alvorlige undtagne, der falde noget for tørre; hvorhos man da og maae betragte, at Holberg ej havde sin Styrke i det rørende og alvorlige.

Ved en Gjentagelse af dette Stykke foreslog endog Journalisten udtrykkelig at forkorte noget af Stykkets lange og kedsommelige Dialoger, hvilket han troede, Plutus for sin store Regelløshed, bedre end noget andet af Holbergs Stykker, kunde taale.

Undertegnede underskriver fuldkommen sin afdøde Forgjængers Mening i denne Anledning, kun med Tillæg, at Alt, hvad for os udgjør dette Stykkes Værdi, ustridig tilhører Holberg, skjøndt han vel ikke gandske kan frikjendes for at have laant et og andet hos sig selv; og at derimod det trættende og kedende fornemmelig ligger i det laante mythologiske Æmne, der ikke lettelig under nogen Digters Hænder kunde faae virkelig Interesse for os.

Ligesom det i den alsiske Fortegnelse findes at have oplevet i 21 Aar 36 Forestillinger, og i den dramatiske Journals

Tid oplivet ved ny Musik af Sarti — som dog Journalisten klager over at have været bløtte Melodier — opførtes tre Gange, blev det og efter den Tid nogle faa Gange opført, og Undertegnede mindes, at det i hans første Skuespilgangs-Tid er blevet givet, skjøndt han ikke har seet det. Men den Tid hørte snart op, da sartiske Melodier og de i Stykket forefaldende Optog kunde være dets Anbefaling; fra den Tid af Mad. Knudsen, hvis Penia i den dramatiske Journal med saa megen Varme anprises, ophørte at spille i Syngestykker, henlagdes det, og vil — skjøndt vel desværre snarere til Beviis paa Forværrelse end Forbedring af vor Smag, da denne i senere Aar er blevet forvant ved langt anden Øjenslyst og Pragtleg — vel neppe nogensinde paa ny blive fremdraget af sin Dvale.

K. R.

Hus-

Hus-Spøgelse

eller

Abracadabra.

Comedie i tre Acter.

Uden Actricer.

Personerne.

Arv, Gaardskarl.

Henrich, Tjeneren.

Jesper, Fogden.

Ephraim, en Jøde.

Jeronimus, en gammel Mand.

Leander, hans Søn.

Octavius, Leanders Staldbroder.

Leonard, Jeronimi Naboe.

En fremmed Lakej.

Før=

Første Act.

Første Scene.

Arv. Siden Henrich.

Arv. Denne Rejse vil nok have samme Udfald, som de forrige. Ridefogden skikker mig til Byen, for at anholde om Ting til Gaardens Fornødenhed; men naar jeg kommer, kan jeg hverken faae Herren eller Tjenerne i Tale; thi nu ere de paa Comedie, nu paa Maskerade, nu udi Assemblix og Qvinde-Selskab; og naar jeg endelig, som af en særdeles Lykke, faaer fat paa nogen af dem, faaer jeg ikke et klogt Svar; helst af den fortvivlede Skjelm Henrich, hvilken stedse gaaer med en fuld Næse. Ach, ach! naar jeg tænker paa, hvorledes den gamle Mand vil blive tilmode, naar han engang fra sin Udenlands-Reise kommer tilbage, og vil finde sin Søn at være forfalden til yderste Liderlighed, og see sit Hus øde-lagt. Men jeg seer, at Porten er i Laas; der maa nok Ingen endnu være opstaaen.

(Han banker stærkt paa.)

Hen-

Henrich (oven fra, med en Nathüe paa Hovdet.) Hvem er saa dristig at banke paa Porten saa tidlig om Morgenen?

Arv. Gid Du faae en Ulykke! Er det tidlig Klokken 9 om Dagen?

Henrich. For fornemme Folk er det tidlig; det er kun Gaardskarle og andre gemene Slyngle, der staae op med Solen. (Gaaer fra Vinduet.)

Arv. Herud af Vinkjelderen Din Fyldehund! hvor Du ligger og sylter Dig. (Banker igjen.)

Henrich. Hvad Pokker er det for Allarm? Mener dit Bæst, at Du er paa Landet? Fort, pak Dig fra Huset! hvad har Du her at bestille?

Arv. Luk kun op, saa skal Du strax faae at vide, hvad jeg har at bestille.

Henrich. Giv da lidt Stunder.

(Han slaaer en Spand Vand ned over Arv.)

Arv. A, a, a! Din fortvivlede Skjelm!

Henrich. Det er Frokost, Arv! Jeg veed, at Du har gjort en lang Rejse, og er bleven tørstig og støvet paa Vejen.

Arv lugtende paa sine Klæder. Ach, ach! det er mare ikke rent Vand.

Henrich. Det var jo uhøfligt af mig, om jeg vilde tractere min gode Ven og Medtjener med slet Vand. Jeg havde denne Gang intet andet ved Haanden, derfore maa Du tage til Takke, hvad som Huset i en Hast har kunnet formaae. Arv.

Arv. Hvis Du ikke faaer en Ulykke før, saa faaer Du den dog, naar den gamle Herre kommer tilbage. Betænk engang, hvor det vil gaae, naar Dine onde Gjerninger kommer for Dagen, og man faaer at vide, hvorledes Du har forført Monsieur Leander til at ødelægge alting, og at opæde sin gamle ærlige Fader i hans Fraværelse.

Henrich. Det er en Landsby-Tale, som man i Kjøbstæder ikke forstaaer. Hvorledes kan man opæde nogen i hans Fraværelse? Tilmed trænger vi ikke til at æde en gammel Mand; thi her er friskt Kjød nok paa Torvet.

Arv. Og Du taler som en Skjelm og Forræder, som ingen Straf vil blive stor nok for.

Henrich. Hvad ondt har jeg da gjort?

Arv. Du har intet andet Ondt gjort, end forført den unge Leander, som Faderen, for sin Rejse, Dig har betroet. Han var tilforn en skikkelig ung Herre; men Du har forført ham til Galskab, Ukydskhed og Overdaadighed, saa at han nu er bleven til en Fabel over den hele Stad.

Henrich. Du har i visse Maader Ret derudi; men hør Arv! lad os tale lidt alvorlig: Jeg vil raade Dig, som en oprigtig Ven, at førend Du begiver Dig paa Hjemrejsen, Du lader tørre Dine Klæder; thi Fugtigheden kan ellers slaae ind, og være skadelig for Din Helbred. Sundhed er et kosteligt Klenodie.

Arv. Gid Du faae en Ulykke! Spot og Skade følges ad; men hør! Skal jeg ogsaa denne Gang reise forgjæves fra Byen igjen?

Henrich. Der har jo ingen havt Bud efter Dig. Kan Du ikke blive hjemme paa Gaarden og passe paa Dine Svin og Køer.

Arv. Jeg kan sige Dig dette, at en stor Del af vore Svin ere døde af Sult.

Henrich. Naar et Svin døer, Arv! saa skal Du strax lade det hæderligen begrave; thi den Tjenste bør Du at bevise Din Næste. Det samme bør ogsaa Fogden at gjøre, naar en af Gaardens Stude døer. Men hvorfor giver Du ikke Svinene Erter?

Arv. Jeg sagde jo sidst, jeg var her i Byen, at vi havde ikke en Tønde Erter tilbage. Jeg bad da om Penge til at kjøbe nogen, men fik kun haanligt Svar. Det er ikke alene Gaardens Kreature, som lide Nød, men baade Ladefogden, og jeg, har Mangel paa Føde.

Henrich. Mangel paa Føde? Laden er jo fuld af Hø og Halm.

Arv. Jeg veed, at Fogden og jeg kan ikke æde Hø og Halm.

Henrich. Ikke det? I er jo Kreature tilsammen. Og, hvis I ikke vil tage til Takke med samme Kost, som Svin, Faar og Stude nyder, saa maa I æde noget andet.

Arv.

Arv. Hør! Siig mig med et Ord, om I vil give mig Penge til fornødne Tings Indkjøb eller ey.

Henrich. Ha, ha! Vi har andet at bruge Penge til.

Arv. Jeg troer det nok, nemlig til at smautze, drikke og hore.

Henrich. Jeg har ikke Stunder at tale videre med Dig; gaae kun bort og formeld min Respect til Ladefogden samt de andre Gaardens Svin og Stude, og sig dem, at nu er ingen Penge per Cassa.

Arv. Du skal være ansvarlig til al den Uheld, som deraf vil flyde.

Henrich. Gak bort siger jeg. Du lugter saa stærk af Hvide-Løg, jeg kan ikke fordrage den Stank. Fy for en Ulykke! Hvideløgen staaer det Beest af Halsen.

Arv. Og Brændevinet staaer Dit Beest af Halsen.

Henrich. En lykkelig Rejse, Arv!

Arv. En tilkommende Strikke, Henrich!

Anden Scene.

Arv alene.

Ach, ach! Jeg kan ikke mere. Jeg troer ikke, at der udi det hele Land er saadan en fortvivlet Skjelm, som denne Henrich. Ach du ulyksalige Jeronimus! hvor vil du blive til Mode, naar du ved din Hjemkomst finder dit Hus udi saadan Forvir-

relse, din eneste Søn at være forfalden til yderste Liderlighed, dine Midler skammeligen fordøjede, og din Gaard paa Landet saaledes forfalden, at den ikke kan istandsættes igjen. Men der, seer jeg, Fogden kommer, jeg maa fortælle ham, hvad mig er hændet.

Tredie Scene.

Jesper. Arv.

Jesper. Arv! hvor bliver Du saa længe borte?

Arv. Henrich har opholdt mig; thi han vilde ikke, at jeg skulde gaae, førend jeg havde faaet Frokost.

Jesper. Var han da denne Gang saa skikkelig?

Arv. Det er et got Stykke Karl.

Jesper. Hvad fik Du da til Frokost?

Arv. Han tracterede mig paa den store Viis med varmt Vand, men foruden Sukker.

Jesper. Foruden Sukker? Det maatte Pokker drikke.

Arv. Det var dog ikke ganske reent Vand; thi det havde en saltagtig Smag; med et Ord at sige, Hr. Foged! han slog en Natpotte over mit Hoved; see her engang, hvorledes min Kjole er tilredet!

Jesper. Ach, ach! er det muligt! Fik Du da ingen Penge?

Arv. Han sagde, at der er ingen Penge udi

Cas-

Cassen, og at jeg denne Gang maatte lade mig nøjt med de Vahre, som jeg havde faaet.

Jesper. Hvad Vahre fik Du da?

Arv. Jeg har jo sagt, hvad Vahre jeg fik, nemlig: varmt Vand med tre Bogstaver.

Jesper. Han skal skaffe Penge, om han blev gal; veedst Du ikke, hvad som er hændet paa Gaarden, siden Du gik bort?

Arv. Hvad? er nu noget Nyt igjen?

Jesper. Du var ikke saa snart gaaen bort, førend vi fik Exequerere paa Halsen for Skatterne.

Arv. Hillemænd! den ene Ulykke er større end den anden.

Jesper. Derfor maatte jeg strax begive mig hid, for at anholde om Penge hos Msr. Leander. Bank kun paa Porten, Arv!

Arv. Jeg skjøtter hverken om at banke eller at blive banket; Fogden maa selv banke. Jeg fik min Frokost; nu faaer vi at see, hvorledes I blir tracteret. (Fogden banker paa.)

Fjerde Scene.

Henrich. Jesper. Arv.

Henrich (kommer ud.) Hvad er her for Allarm? Er det Maneer at banke saa stærkt paa fornemme Dørre?

Jesper. Niels Caporal med 4 Musqveterer, som ere skikkede paa Gaarden udi Execution, lade for-

formelde deres Respect, og derhos tjenstlig vide, at hvis de ikke faaer Penge, saa = = =

Henrich. Fogden kan takke dem for deres Hilsen, og formelde dem Msr. Leanders og min Respect igjen. Det er ellers en Sag, som gaaer Jer an, og kommer os ikke ved.

Jesper. Kommer det Jer ikke ved, som Hr. Jeronimus har betroet Alting udi hans Fraværelse?

Henrich. Hør Hr. Foged! Kjender J ikke Jøden Ephraim?

Jesper. Jo jeg kjender ham nok. Men hvad = = =

Henrich. Den samme har vi dagligen paa Halsen; thi han har crediteret Msr. Leander en stor Sum Penge, som han kræver. Han lader ogsaa formelde sin Respect til Fogden og til alle Gaardens andre Creature smaa og store, og derhos lader tjenstlig vide, at hvis han ingen Penge faaer = =

Jesper. Gid Du faae en Ulykke, Din Spottefugl! Hvad har jeg med Jer Gjeld at bestille? Jeg har jo i mit sidste Regnskab viset, at der er ikke en Skilling udi Gaardens Casse.

Henrich. Efter mit sidste Regnskab findes, at der ei heller er en Skilling udi Husets Casse.

Jesper. Hvortil har J da anvendt saa mange Penge?

Henrich. Det behøves ikke at gjøre Jer Regnskab derfore; dog, for at stille Jer Curiositæt, saa

skal

skal jeg oplæse for Jer sidste Maaneds Udgifter: den 1 Januari foræret Jomfru Helene en Adrienne, som kostede 70 Rdlr. . . .

Jesper. Ha, ha; den første Udgift er god nok; men Hr. Jeronimus vil nok ved sin Hjemkomst gjøre en Streg derover.

Henrich. Ej Snak! Vi kan belægge Udgiften med Kræmmerens og Skræderens Qvitteringer.

Jesper. Derom tvivles ikke, men . . .

Henrich. Den 6 Ejusdem forærede jeg paa min Herres Behag til lille Ellen, som I veed, at jeg holder noget af, en Smække, som kostede 6 Rdlr. 3 Mark.

Jesper. Derpaa er intet at sige! Du kan vel ogsaa belægge den Udgift med Kræmmerens Qvittering.

Henrich. Ja hvad andet? Det var ogsaa det ringeste, som jeg kunde til Nyaar give den stakkels Pige for et helt Aars Tjeneste.

Jesper. Det er sandt nok. Nu videre.

Henrich. Den 13 Ejusd. prænumereret til bemeldte lille Ellen for tilkommende Aars smaa Villigheder, som hun har forbundet sig til, 3 Species Ducater.

Jesper. Og det for et helt Aars Villigheder? Det er, min Tro, gandske billigt.

Henrich. Ja den stakkels Pige er meget billig, det var Synd at sige hende andet paa. Jes=

Ephraim. En par Dagen segg ju; ik kenne ju par Dagen. Jk svær durch unser heiligen Talmud, das : : :

Arv. Talmud, er det Jødernes Gud, Hr. Foged?

Jesper. Det maa vel saa være.

Henrich. Hør Ephraim! her staaer ogsaa Folk, som skal have Penge. Nu er det Spørsmaal, hvem man først skal betale, enten christne Mennesker, eller en Jøde, som har forraad vor Herre?

Ephraim. Du har forraadt og taglig forraader Din Herre, det vet ich.

Sjette Scene.

Leander. Octavius. Personerne af forrige Scene.

Leander (løbende efter Octavius med en Bouteille i Haanden.) Ej bie dog Monfrere! Du maa endnu have et Glas, førend Du gaaer.

Octavius. Det er nok denne Gang; gjem noget til i Eftermiddag.

Leander. Vi skal nok faae Raad til mere i Eftermiddag.

Octavius. Nu har jeg mere Lyst til at dandse end at drikke. Jeg var tilfreds at vi havde vore Fruentimmer her, saa skulde jeg lystig svinge dem om.

Leander. Henrich! der har Du Bouteillen; skjenk

skienk et Glas i for Monfrere Octavius (Hendrik skienker og drikker forst selv ud paa Sundhed, skienker siden for Octavius.)

Leander. Men hvad vil alle disse Folk her?

Ephraim. Min Herre weet nok, hvat ik will; ik har slidt et Par Skuen hier omsonst to nunlopen.

Leander. Det er jo ikke hele Verden et par Skoe. Men hvad vil I andre her?

Henrich. Det er Folk paa Gaarden. Jeg troer, de har sat Jøden Stevne, for at plage os alle paa eengang.

Leander. Skjenk nok et Glas for Ephraim.

Ephraim. Ick bedanke mich; Ick bin nicht hier kommen um zu drinken.

Leander. Vil I ikke have Vin, saa maa I have noget andet.

Ephraim. Freylig noget andet, nemlig 500 Rdlr.

Jesper. Og jeg er kommen for at lade Herren vide, at vi har Execution.

Leander. Ikke andet Jesper!

Jesper. Mig synes, at det er alt nok.

Henrich. I seer jo, at Herren nu har andet i Hovedet, end at høre paa Jer Snak.

Jesper. Jeg seer, at I alle har Vin i Hovedet; men hvis vi ikke faaer Penge, saa vil det see galt ud.

Le-

Leander. En Far har ogsaa stor Magt over sin Søn. Han kan jo gjøre mig arveløs.

Henrich. Ej det kan man nok sætte en Pind for.

Leander. Hvi saa?

Henrich. Herren kan jo altid mage det saa at der bliver intet at arve.

Leander. Det er sandt nok, og jeg troer, at vi allerede har bragt det saa vidt. Ach ach!

Henrich. Ej Herre! I opmuntrede nyligen Andre til Lystighed, og nu falder I selv i Staver.

Leander. Disse onde Tanker falder mig ind, som jeg ofte ikke kan hindre; men der seer jeg, at Octavius kommer igjen.

Henrik. Og med ham seer jeg, at Philosophien drives paa Dør.

Ottende Scene.

Octavius. Leander. Henrich.

Octavius. Vedst Du hvad Monfrere! nu talede jeg en passant med Jomfrue Helene og Lucretia: de lovede begge at ville besøge Dig i Eftermiddag.

Leander. De skal være mig meget velkommen. Hør Henrich! Du kan bestille Musicanterne at komme hid igjen om et Par Timer.

Henrich. Hører Messjeurs: Monsr. Leander og Doctor Octavius bestiller Jer igjen om et Par Timer.

Octavius. Hvorfor kalder Du mig Doctor?

Hen-

Henrich. Jeg kalder den Doctor, som i en Hast kan curere en Syg: thi saasnart Msr. Octavius kom tilbage, forlod Feberen min Herre.

Octavius. Hvad, har han da haft Anstød af Feber?

Henrich. Ja vist: men nu mærker jeg, at den er ganske cureret. Den Recept, som Msr. Octavius gav ham, er langt sikkrere mod Feber end China.

Octavius. Jeg forstaaer ikke saadan forblommet Tale.

Henrich. Recepten bestaaer udi en Tinctur, og fører saadan Titel: Recipe en halv Dracm. af Jomfru Helena og en lige Qvantitet af Jomfru Lucretia: bland dem vel sammen udi god Rhinsk Vin, drik deraf et godt Spids-Glas, og tag derpaa en god Motion, som allerbest kan gjøres udi en Dands.

Octavius. Ha ha ha! Nu forstaaer jeg, hvad Du vil sige.

Leander. Han har Ret. Det er ogsaa den kraftigste Recept for Sindets Feber: der kommer nogle smaa Beængstelser over mig iblandt, naar jeg tænker paa min Husholdning og paa min Faders Hjemkomst.

Octavius. Hvem siger, at Du skal tænke paa saadant. Saasnart saadanne Tanker falder mig ind, driver jeg dem strax paa Dør for at give Plads til andre Tanker, som forfriske Sindet.

Le-

Leander. Monsr. er ikke udi den Tilstand som jeg: Du haver store Midler, og saasom Du ingen Forældre har, saa har Du Ingen at gjøre Regnskab for Din Opførsel. Men jeg = =

Octavius. Men jeg = men jeg = Jeg vil ikke høre det Men.

Henrich. Monsieur Octavius har Ret; man skulde jo tænke, at Monsieur Leander var en Menniske.

Leander. Vi vil ikke tale mere derom; lader os gaae ind, Monfrere! Du er saa god at spise med mig til Middag, og at blive, indtil vore Jomfruer kommer.

Octavius. Jeg forsager aldrig et godt Maaltid.

Henrich. Jeg, min Tro, ikke heller. Kommer da kun ind, I gode Herrer!

Anden Act.

Første Scene.

Henrich (allene.)

Nu er Helvede bleven løset, og alle Ulykker har forenet sig sammen, for at gribe mig an; intet kan nu hjelpe mig mere. Om Øvrigheden vilde redde mig, saa kan den ikke. Ach! jeg elendige Menneske! vil ingen af Jer, I godt Folk, laane mig Jer

Ryg

Ryg kun paa et Par Timers Tid. Dog hvad siger jeg? Een Ryg vil ikke forslaae. Jeg har intet mere nødigt end at kjøbe mig en Strikke, hvormed jeg kan hænge mig selv, for at undgaae en meer pinagtig Død, som jeg har fortjent. Hvis Nogen vil sælge mig en god Strikke, skal han strax faae rede Penge derfor. Men jeg maa strax kalde paa Monsieur Leander og Octavius, for at forkynde dem den forestaaende Ulykke. Nu sidder de i Spil og Drik op til Ørene; men Lysten vil snart forgaae dem. Hey! kommer herud! jeg har magtpaaliggende Ting at fortælle Jer.

Anden Scene.

Henrich. Leander. Octavius (begge drukne, især Octavius.)

Henrich. Herre!

Leander. Hvad vil Du?

Henrich. Jeg og I — —

Leander. Hvad jeg og I? Hvad vil det sige?

Henrich. Vi ere begge om en Hals.

Leander. Hvi saa?

Henrich. Jer Fader er kommen hiem.

Leander. Hvem har sagt Dig det?

Henrich. Jeg siger det.

Leander. Har Nogen seet ham?

Henrich. Jeg har seet ham med disse mine Øine.

ne, og har jeg aldrig haft fælere Syn. Da jeg var ude i Jer Ærende, blev mig sagt, at han var paa Toldboden. Jeg vilde saadant ikke troe, men strax løb ned til Toldboden, hvor jeg saae ham ganske livagtig i hans Reiseklæder.

(Octavius falder imidlertid drukken paa Gulvet.)

Leander. Hvad skal vi nu gjøre, Henrich?

Henrich. I skal slet intet gjøre, uden at holde Jer inde til videre.

Leander. Vi maa vække Octavius op, han ligger og snorker paa Gulvet. Hej Monfrere! vaag op!

Octavius. Jeg er jo vaagen, hvorfor gir I mig ej at drikke, I sultne Hunde! som lader en ærlig Mand ligge og tørste sig ihjel?

Henrich. I maa heller sige at drikke sig ihjel.

Octavius. Det er jo bedre at drikke sig ihjel, end at tørste ihjel.

Leander. Her op Monfrere! min Faer er kommen.

Octavius. Gid det gaae ham vel, den gode Mand!

Leander. Jeg siger Dig: her op! min Far er kommen.

Octavius. Sig ham, at han reiser bort igjen; hvad har han her at bestille?

Leander. Ach jeg elendige Menneske! end om han kommer i det samme = = Slæber ham ind!

(De slæbe ham ind.)

Oc-

Octavius. Hej, hej! giv mig en Natpotte. Hvis I ikke strax skyer mig en Natpotte, vil jeg holde Jer alle for Natpotter.

Leander. Ach jeg elendige Menneske!

Henrich. Giv Jer tilfreds; jeg vil see, om jeg kan redde os.

Leander. Ach, ach! hvorledes kan Du redde os?

Henrich. Vil I kun holde Jer Mund og gjøre, hvad jeg siger.

Leander. Hvad skal jeg gjøre?

Henrich. I skal gaae ind, og med Jer Selskab holde Jer gandske stille, saa at det skal synes, ligesom Huset er gandske tomt. Og, hvis den Gamle banker paa Porten, skal Ingen svare.

Leander. Det skal efterleves.

Henrich. Gaa herind og skye mig Hovednøglen.

Tredie Scene.

Henrich. Jeronimus i Rejseklæder.

Henrich. Nu maa jeg see, om jeg kan tage den gamle Mand ved Næsen.

Jeronimus. Det er mig en Glæde, efter saa lang Fraværelse at see min Fædrenestad, og mit Hus og Hjem igjen; jeg skal aldrig betroe mit Liv paa Havet mere.

Henrich (sagte.) Og jeg kan aldrig holde Havet

det til Gode, at det tillod Dig at komme hel og holden til vor store Fortræd.

Jeronimus. Jeg er vis paa, at jeg bliver min Søn og mine Husfolk velkommen.

Henrich (sagte.) Enhver, som havde bragt os Tidende om Din Død, vilde dog være os mere velkommen.

Jeronimus. Men jeg seer, at Porten er tillukt. Hej lukker op! (Han banker.)

Henrich. Hvem er det, som vil ind udi vort Hus?

Jeronimus. Der seer jeg jo min Tjener Henrich.

Henrich. Der seer jeg jo min Herre Jeronimus. Ach! jeg glæder mig ved Herrens lykkelige Tilbagekomst. Hvorledes er det med Sundheden, Herre?

Jeronimus. Vel nok. Men hvorledes er det fat med Jer?

Henrich. Hvi saa?

Jeronimus. Det er jo noget selsomt, at Alle har forladt Huset, og at der er Ingen tilstede, som kan aabne Porten eller svare, naar man banker derpaa; thi jeg har slaaet saa længe paa Døren, at jeg er bleven øm udi begge mine Ben.

Henrich. Har Herren rørt ved Døren?

Jeronimus. Hvorfor skulde jeg ikke røre ved den? Jeg har banket med saadan Magt, at jeg undrer, hvi den ikke er gaaen i Stykker. Hen-

Henrich. Men er det dog vist, at Herren har rørt ved Døren?

Jeronimus. Jeg siger Dig jo, at jeg ikke alene har rørt, men endogsaa banket den.

Henrich. Ach, ach! hvilken Ulykke!

Jeronimus. Hvad Pokker er dette for Kogle-rie? Hvad vil alt dette sige?

Henrich. Der staaer os en stor Ulykke for.

Jeronimus Hvi saa? I hvad er det da?

Henrich. Jeg tør ikke tale derom. Det kan jeg alene sige, at en stor Misgjerning derved er bedreven.

Jeronimus. En Misgjerning at banke paa sin egen Dør!

Henrich. Gak fra Huset, Herre! gak fra Hu-set og tag Flugten; thi dersom = = men har Herren virkelig rørt ved Porten?

Jeronimus. Jeg troer, at Knægten er rent gal; hvorledes skal jeg kunde banke paa Døren, uden at røre ved den?

Henrich. I har da styrtet os udi en stor Ulykke.

Jeronimus. Hvem har jeg da styrtet i Ulykke?

Henrich. Jer selv med Jer hele Familie.

Jeronimus. Gid Du faae en Ulykke med Din Spaadom!

Henrich. En Misgjerning er bedreven, som al-

drig kan forsones. Men har Herren virkelig rørt ved Døren?

Jeronimus. Jeg skal slaae Din Hals itu, hvis Du oftere kommer med det Spørgsmaal, og hvis Du ikke strax siger mig, hvorudi den Misgjerning bestaaer.

Henrich. Udi syv samfulde Maaneder har Ingen sat sin Fod inden dette Hus, og Ingen har driftet sig engang at røre ved Porten, ja jeg tør sige, at om Alexander Magnus selv havde været Herre af Huset, han havde slaaet Kors for sig, om Nogen havde bedet ham at gjøre Forsøg derpaa.

Jeronimus. Siig mig da Aarsagen dertil.

Henrich. Ja jeg tør sige, at ikke Hr. Niels selv, som ofte har manet Fanden, turde driste sig dertil.

Jeronimus. Gid Du faae Pokker med Din Alexander Magnus og Din Hr. Niels! Det er ikke om dem, jeg spør. Jeg vil kun vide, hvori min Misgjerning bestaaer, og hvi ingen udi syv Maaneder har været i Huset.

Henrich. Vi maa først see os om, at ikke Nogen kan høre, hvad som bliver talet.

Jeronimus. Her er jo slet ingen, siig derfor kun frit frem.

Henrich. Nu skal jeg fortælle den hele Historie; men jeg maa først tilvisse vide, om Herren virkelig har rørt ved Porten. Je-

Jeronimus truende med Stokken. Nej nu kan jeg ikke mere. Den Hund staaer her og . . . .

Henrich. Nu skal jeg da fortælle. Dette Huus er besænget.

Jeronimus. Med Pest?

Henrich. Ach gid det var kun Pest! Nej, Herre! det er 10 Gange værre end Pest. Her er, førend Huset blev solgt, begaaet et Mord, som vi nu føle Virkningen af.

Jeronimus. Hvorledes er det skeet?

Henrich. Et Mord er begaaet her i Huset paa en fremmed Mand, og Gjerningen er uden Tvivl bedreven af den, som har solgt Herren Huset.

Jeronimus. Hvad siger Du?

Henrich. Og efterat han har plyndret det døde Legeme, har han begravet det hemmelig udi Huset.

Jeronimus. Men hvorledes har I faaet den Historie at vide?

Henrich. Det skal jeg sige: Msr. Leander havde engang spiset udi Byen; da han kom hjem silde om Aftenen, gik vi alle til Sengs; men vi vare neppe komne til Hvile, førend vi hørte Monsieur Leander at skrige himmelhøit.

Jeronimus. Min Søn, siger Du?

Henrich. Ja, han hedder jo Leander. Men tie stille, og hør viderr. Da vi brødt ind udi hans Sovekammer for at høre, hvad som var paa Færde,

sagde

sagde han, at en Dødning var kommen til ham i Søvne.

Jeronimus. I Søvne siger Du? Ikke andet. Hvilke Narre I maa være tilsammen. Jeg haver saa tit baade seet Dig og andre Spøgelser udi Søvne paa min udenlandske Reise; men saa snart jeg er bleven vaagen, har jeg mærket, at det har været en Drøm.

Henrich. Jeg mærker nok, at Herren har lært at vakle i Troen udenlands. Det er gemenlig Frugten af de forbandede udenlandske-Reiser.

Jeronimus. Jeg er lige saa orthodox, som jeg altid har været, og den samme Tro, som jeg bragte med mig til Tydskland, bringer jeg med mig tilbage.

Henrich. Troer da Herren endnu Gjengangere, Nisser og Underjordiske?

Jeronimus. Ja vist. Ingen ærlig Mand skal sige mig paa, at jeg er vegen en Fodbred fra min gamle rene Tro, men - - -

Henrich. Nu kommer det forbandede Men igjen; tie nu stille, og hør videre. Den døde Mand sagde til Msr. Leander: Jeg er en Mand fra Aalborg, som Verten her i Huset har myrdet, for at bemægtige sig mine Penge. Huset er derfor vanhelliget, og ingen ærlig Mand bør boe her: dette lagde vi ikke den Gang videre paa Hjertet. Men de paafulgte Nætter har været saa forskrækkelige, at

jeg

at jeg ikke kan tænke derpaa, uden Haarene reise sig paa mit Hoved.

Octavius (inden for.) Hej! nok et Glas Rhinsk-Vin!.

Jeronimus. Hvad er det for Raaben efter Rhinskvin?

Henrich. Gaae til Side Herre! I kan ikke forundre Jer over, at Fanden vil have Vin; thi han er altid tørstig. Saa længe vi vare i Huset, maatte vi altid sætte en Kande Vin for ham i Gangen, som vi hver Morgen fandt tømmet.

Jeronimus. Og det stedse Rhinskvin?

Henrich. Ja vist. Rhinskvin er hans bedste Drik. Fanden fare i Fanden! han lader sig ikke nøje enten med Øl eller Franskvin den Karl.

Jeronimus. Ach! min hele Krop skjælver af Forskrækkelse.

Henrich (sagte.) Nu bevæger disse drukne Mennesker sig derinde igjen. Jeg er bange, at de ved deres Uforsigtighed fordærver alting for mig.

Jeronimus. Hvad er det, Du taler ved Dig selv?

Henrich. Gak fra Døren Herre! jeg beder Jer ved alt det, som helligt er, gak fra Døren, og tag Flugten.

Jeronimus. Hvorfor flyer Du ikke selv?

Henrich. Der ligger ikke Magt paa mig, men

Her-

Herrens Liv er kostbart, tilmed har jeg i visse Maader gjort Fred med Fanden eller Gjengangeren.

Jeronimus. Fred med Fanden?

Henrich. Ja Herre! det er med ham, som med de alzirske Sørøvere, hvilke føre Krig med det menneskelige Kjøn i Almindelighed, men holde dog Fred med visse Folk.

Jeronimus. Hør Henrich!

Henrich. Raab ikke paa mit Navn, Herre! jeg har intet ondt gjort, det er ikke jeg, som har banket paa Døren.

(Den drukne Octavius skriger høit.)

Jeronimus. Ach hør! hvor det Djevelskab skriger igjen. Jeg er bange for, at det kommer herud.

Henrich. Fald paa Knæ, Herre! og med sammenfoldede Hænder læs tre Gange Jer Abracadabra.

Jeronimus. Mit Abracadabra! hvad vil det sige?

Henrich. Det er det eneste Middel, hvorved man tvinger Spøgelser. Hillemænd, see hvor det hele Hus ryster! (De falde begge paa Knæ, og Jeronimus læser tre Gange Abracadabra.) See nu blev det stille igjen. Staae nu kun op, og lad os liste os bort. Men see! der kommer den forbandede Jøde, og det udi den allerubelejligste Tid.

Fier=

Fjerde Scene.

Ephraim. Henrich. Jeronimus.

Ephraim. Jeg har aldrig haft sulk fordrieslig Jahr als dette Jahr, hvo ich kommen, kan ich keen Geld kriegen.

Henrich. Nu seer jeg ingen Redning for mig, thi min hele Machine ligger omkuld.

Ephraim. Aber Ingen har handlet so mit mir als dieser skelmske Lakej Henrich, sulchen fortvivlet Skjelm habe ich mine Dagen niet getroffen.

Henrich. Jeg mærker, at han kjender mig til Punkt og Prikke, jeg maa gaae ham i Møde.

Ephraim. Aber dar seen ich den Skelmen; det er doch et gut Merke, at han kommer mir i Møde. Han har vielleicht Penge til at betale mir.

Henrich. Tak for sidst Ephraim!

Ephraim. Dat Du en Unglück kriege for sidst; doch will ich alles forglemmen, wen ich mine Penge mit Capital und Renten kan kriegen. Hør Henrich krige ich min Geld?

Henrich. Giv Jer kun tilfreds, Ephraim! og raab ikke saaledes.

Ephraim. Ich will und skal ropen bis : :

Henrich. Gjør som jeg siger.

Ephraim. Watt skall ich gjøren?

Henrich. Gaae hjem til videre; og kom hid igjen om et Par Timer.

Ephra-

Henrich. Nej! Herren skal ikke give, men betale ham dem.

Jeronimus. Hvortil ere de Penge anvendte?

Henrich. De ere alle i god Behold, Herre!

Jeronimus. Hvis de ere alle i god Behold, hvorfore betaler I dem da ikke selv?

Henrich. Monsieur Leander har kjøbt et Hus = =

Jeronimus. Et Hus siger Du?

Henrich. Ja vist, et Hus.

Jeronimus. Det er artigt nok, at han i min Fraværelse har slaaet sig til Kjøbmandskab.

Henrich. Ja han følger derudi sin Faers Fodspor; han har intet bedre Exempel at følge.

Jeronimus. Hvorfor har han kjøbt det Hus?

Henrich. Er det Spørgsmaal? Vil Herren at vi skal boe i Fælledskab med Gjengangere og Djævle?

Jeronimus. Nu mærker jeg Aarsagen til saadant Kjøbmandskab; det er saavidt got nok, men hvad er det for et Hus?

Henrich. Det er et af de beqvemmeste Huse her i Staden, og han har faaet det for et Røverkjøb.

Jeronimus. Hvad skal det koste?

Henrich. Det skal koste 6000 Rdlr., og han har betalt 500 Rdlr. paa Haanden, hvilke Penge han har laant af denne Jøde. Begriber nu Herren Sagen?

Jeronimus. Ja nu begriber jeg den gandske vel, og mærker at min Søn, derudi har handlet fornuftig.

Henrich. Ja hvad andet; han kunde vel slutte, at hans Far ikke vilde tage ind udi det berygtede Hus.

Ephraim. Nun ist niet lang von Middag.

Henrich. Expedeer ham nu strax Herre! at vi kan blive af med ham; — hør Ephraim! det er jo 500 Rdlr. som I skal have.

Ephraim. Ja weder meer nok minder.

Jeronimus. Hør Ephraim, I skal faae Pengene hos mig, og det i Morgen.

Ephraim. Gut gnadiger Herr! gut gnadiger Herr! Adieus.

Henrich (sagte.) Af denne Ulykke reddede jeg mig ogsaa, skjøndt det er kun Galgenfrist.

Jeronimus. Hvem tilhører Huset nu?

Henrich (sagte) Den ene Ulykke kommer paa den anden; og jeg kan ikke saa hastig rede mig ud af alting paa eengang.

Jeronimus. Jeg spør om Ejerens Navn.

Henrich (sagte.) Gid Du faae Pokker med Dine Spørgsmaal! (høit.) Mandens Navn ligger mig paa Tungen.

Jeronimus. Hvor ligger Huset da?

Henrich (sagte.) Hvad skal jeg nu i en Hast hitte paa; (høit.) Huset, Herre, ligger her lige tvert over.

Je-

Jeronimus. Det er jo Sr. Leonards Hus.

Henrich. Ikke nu meer; Kiøbet er alt sluttet, og han har faaet Penge paa Haanden.

Jeronimus. Jeg kiender ikke Huset indentil; men jeg veed, at det er et got Hus, som altid kan være de Penge værd.

Henrich. Han havde, min Tro, ikke solgt det for den Pris, hvis en uformodende Udgift ikke havde tvunget ham til at sælge det udi en Hast. Han har forbundet sig til Kiøbet; men vi have frie Hænder, saa at hvis Herren ikke vil have det, kan vi komme derfra.

Jeronimus. Nej, nej! Jeg gaaer ikke fra saadant Kiøb.

Henrich. Herren skal ikke kunde troe, hvor megen Umag jeg har haft med at slutte Contracten. Monsieur Leander forsikkrede mig om en Discretion, naar Herren kom tilbage.

Jeronimus. Han kunde jo frit have givet Dig noget i min Fraværelse.

Henrich. Om jeg maa tale saa frit, Herre! da kan jeg sige, at han har levet som en Gnier udi Herrens Fraværelse, saa at man ikke uden Møje har kunnet faae en Skilling af ham til fornødne Udgifter.

Jeronimus. Det er mig kjært at høre saadant,

kiøndt

skjøndt man maa holde Maade udi alting: Jeg har nok Lyst at besee Huset strax, bank paa Døren.

Henrich (sagte.) Atter en Ulykke. (høit) jeg saae nyligen nogle fremmede Fruentimmer at gaae derind, det bliver vel bedst at tøve lidt, indtil de gaae bort.

Jerouimus. Ja nok. Imidlertid vil jeg hen, at tale med den Mand, som har solgt mig det bemeldte Hus.

Henrich. Siig ham kun rent ud, at det er ingen ærlig Mands Gjerning at sælge et Hus, som han vidste at være udi den Tilstand.

Jeronimus. Jeg skal nok toe Hovedet paa ham; bliv Du her imidlertid, og giv Agt paa, naar de Fremmede gaaer bort. (Gaae.)

Henrich. Ha ha ha! nu fik jeg ham at løbe med Limstangen; thi Manden er alt Fanden i Vold hen i Jylland, og har sat sig ned udi Mariager.

Femte Scene.

Henrich. Leonard.

Henrich. Men der seer jeg Monsr. Leonard selv.

Leonard. Min Kone vil endelig, at jeg efter Maaltid skal tage Middagssøvn, og det skjøtter jeg ikke om, hvorfor jeg stjal mig hemmelig ud af Huset. Hun vil nok siden sætte mig til Rette derfore, og jeg maa lave mig til en Sparlagens Præken i Aften.

Aften. Jeg vil aldrig raade Nogen at gifte sig med en bemidlet Kone, thi hun vil altid føre Herredom.

Henrich. Han har ikke stor Uret derudi. Men jeg maa tale ham til. Hans Tjener Sr. Leonard!

Leonard. Tak Henrich!

Henrich. Hvorledes er det med Sundheden, Hr. Leonard?

Leonard. Som Du seer, Henrich!

Henrich. Hr. Leonard! Jeg veed, at Han er en ærlig Mand.

Leonard. Jeg takker for de gode Tanker, Du har om mig. Men jeg haver ikke nær saa gode Tanker om Dig.

Henrich. Hvi saa?

Leonard. Tænk kun efter, hvad Levnet I fører i den gamle Jeronimi Fraværelse.

Henrich. Men nu er vor Herlighed til Ende, og tusinde Ulykker staae os for. Thi Hr. Jeronimus er kommen hjem.

Leonard. Er han kommen hjem, saa vil jeg ikke laane Dig min Ryg.

Henrich. Ach Hr. Leonard! Jeg beder med grædende Taare, at, naar Han taler med Hr. Jeronimus, at Han ikke røber os.

Leonard. Jeg har kun sjelden talet med Hr. Jeronimus, skjøndt han har været min Gjenbo; og, hvis jeg af en Hændelse taler med ham, skal

jeg

jeg ikke melde et Ord om Jer Forhold; thi hvad kan dette nytte mig.

Henrich (kyssende hans Haand.) Jeg takker hjertelig.

Leonard. Men har Hr. Jeronimus endnu intet hørt om Eders Forhold?

Henrich. Aldeles intet; thi han er saa mild, som et Lam. Han skikkede mig ellers hid, for at bede Sr. Leonard om Frihed at besee Hans Hus.

Leonard. Besee mit Hus? mit Hus er ikke tilfals.

Henrich. Det veed jeg nok; men han hár i Sinde at opsætte en ny Bygning efter den Model, som dette Hus haver; thi ham er sagt, at Sr. Leonards Hus er vel indrettet.

Leonard. Mit Hus er saa godt og beqvemt, som nogen ærlig Mand vil behoe. Det er ellers underligt, at den gamle Mand nu vil foretage sig Bygninger.

Henrich. Han gjør det for sin Søns Skyld, som med det første skal giftes.

Leonard. Med hvem?

Henrich. Det er med et Fruentimmer.

Leonard. Jeg kan vel slutte, at det er ikke med en Mandsperson.

Henrich. Det er mig forbudet at nævne Bruden; nok er det, at han skal giftes, og, saasom hans

tilkommende Brud er heel curieux, saa maa man være bered paa et vel indrettet Hus, og saadant som Hr. Leonards; thi der siges, at her skal være meget kjøligt om Sommeren, efterdi Solen staaer paa ingen Værelser.

Leonard. Det er sandt nok.

Henrich. Derfore har Hr. Jeronimus Lyst til at see Indretningen.

Leonard. Det skal staae ham frit for.

Henrich. Men der seer jeg, han kommer. Bliv kun her lidt staaende, indtil jeg siger, at jeg har meldet ham.

Sjette Scene.

Henrich. Jeronimus. Leonard.

Henrich. Velkommen tilbage Herre! hvad sagde Manden, som har solgt Huset? Han vilde vel undskylde sig med Uvidenhed.

Jeronimus. Jeg fik ham ikke i Tale; thi han boer her ikke mere. Han boer nu Fanden i Vold, hen udi Mariager i Jylland.

Henrich. Herren maa da skrive ham til, og true ham med Proces.

Jeronimus. Hvad vinder man dermed?

Henrich. Han kan dømmes til at forflytte Gjengangeren herfra til Mariager eller Thisted, hvor han nu boer.

Je-

Jeronimus. Hvilken Snak! at føre Fanden i Smakken over Beltet.

Henrich. Det er ikke den første Gang, at Fanden har været med udi Smakken.

Jeronimus. Ej! holdt op med at harcellere, og siig mig, om Du har talt med Hr. Leonard.

Henrich. Ja vist, Herren skal være ham hjertelig velkommen. De Fremmede ere alt borte; og der staaer han selv for at tage imod os.

Leonard. Velkommen tilbage igjen Hr. Jeronimus!

Jeronimus. Jeg takker skyldigst.

Leonard. Henrich siger mig, at Hr. Jeronimus forlanger at besee dette Hus.

Jeronimus. Ja det ønskede jeg gjerne, hvis det var Ham beleiligt.

Leonard. Det er mig til ingen Incommodation. Han kan besee det overalt, og det med samme Frihed, som det kunde være Hans eget.

Jeronimus (til Henrich.) Hvad vil det sige: Ligesom det kunde være mit eget! da dog Kiøbet er sluttet?

Henrich (til Jeronimus.) Ej! lad ham kun snakke, hvad han vil. Han fortryder nok paa Kiøbet, men nu er det før silde. Kan ikke Herren see, hvilket forttædeligt Ansigt han har.

Jeronimus. Ja jeg seer det.

Henrich. Derfor er det bedst, at Herren holder sig fra at tale om Kjøbet saa vidt som muligt.

Jeronimus. Jeg begriber det altsammen, og Du har gjort vel at erindre mig derom.

Leonard. Hr. Jeronimus maa nu see sig allevegne om.

Jeronimus. Det vil jeg og gjøre.

Henrich. See kun Herre! paa denne Forstue; er den ikke net?

Jeronimus. Vist, den er meget vel indrettet.

Henrich. Giv kun Agt paa Dørene.

Jeronimus. De ere ret smukke.

Henrich. Kan vel nogen Laas være trofastere end disse Laase?

Leonard. Jeg sælger ikke en eneste af disse Laase ringere end 10 Rdlr.

Jeronimus (til Henrich.) Hvad vil han sige dermed?

Henrich. Tie kun stille. Kjøbet ligger ham paa Hjertet; efter Kjøbe-Contracten hører os til, alt hvad som er nagelfast.

Jeronimus. Kakkelovnene høre jo ogsaa til Huset Hr. Leonard?

Leonard (til Henrich.) Hvad vil det Spørgsmaal sige, om Kakkelovnene høre til Huset?

Henrich (til Leonard.) Det skal jeg sige Hr. Leonard! Udi Lybek, hvor min Herre saa længe har opholdt sig, ere alle Husets Kakkelovne til Leje.

Leo-

Leonard. Ja saa er det en lydsk Talemaade.

Jeronimus. Bjelkerne ere jo alle af Ege-Tømmer?

Leonard. Ja vist, og jeg vil raade Ham, intet andet Tømmer at bruge til sit Huus.

Jeronimus (til Henrich.) Jeg begriber ikke, hvad han vil sige dermed.

Henrich (til Jeronimus) Han kan ikke faae dette Kiøb af sit Hoved, og derfore saa tit man rører om denne Materie, taler han hen i Taaget.

Jeronimus (til Henrich.) Det skulde den gode Mand have betænkt, førend han solgte Huset.

Henrich. See Herre! hvilke Vindueskarme!

Jeronimus. Hvor hastig tænker min Herre nu at rødde Værelserne?

Leonard (til Henrich) Hvad vil det sige, at rødde Værelserne? det er vel ogsaa en lydsk Talemaade?

Henrich (til Leonard) Vist Hr. Leonard! Meningen er, hvorlænge Hr Leonard bier, førend Han flytter i Husets Sommerværelser.

Leonard. Ja nu forstaaer jeg. Somme Aar fløtter vi før, og somme efter Paaske.

Jeronimus. Nu taler han hen i Taaget igjen!

Henrich. Det er som jeg har sagt. See! nu tar han derpaa en Pris Tobak, for at fordrive Dunsterne.

Jeronimus. Ha, ha, ha!

Leonard. Hvad leer Hr. Jeronimus af?

Jeronimus. Intet Hr. Leonard!

Leonard. Der maaskee kan være noget, som staaer ham ikke an.

Henrich. Jeg kan nok slutte, hvad Hr. Jeronimus leer af. Det er uden tvivl denne Kamin, som staaer næst ved Kakkelovnen.

Leonard. Den er sat med vel overlagt Raad.

Jeronimus. Men jeg vil dog ikke have den der staaende.

Leonard (til Henrich) Hvad vil det sige Henrich? Vil han rive en Kamin ned udi et fremmed Hus?

Henrich (til Leonard.) Jeg har sagt Ham Hr. Leonard, at det er lutter lybske Talemaader; Meningen er, at han ikke vil have saadan Kamin udi det nye Hus, som skal bygges. Udi Lybek strækker man alting for meget ud saaledes; hvad som der kaldes 1 Mk, er her 2 Mk. = =

Leonard. Ha, ha, ha!

Jeronimus. Hvad leer Hr. Leonard af?

Leonard. Intet Hr. Jeronimus!

Jeronimus Jeg seer, at Huset ellers er godt overalt. Jeg troer dog ikke, at Han fortryder paa Kiøbet.

Leonard. Nej aldeles ikke, thi jeg har aldrig anvendt Penge bedre, thi jeg vil sige, at hvis = =

Je=

Jeronimus (til Henrich.) Nu taler han hen i Taaget igjen! Vil Hr. Leonard ikke smage min Tobak, den kaldes i Lybek Cotillon.

Leonard. Jeg takker. Hillemænd! den nyser jeg stærkt efter.

Jeronimus. Prosit Hr. Leonard! Jeg vilde nok ogsaa see mig lidt om udi Baggaarden.

Henrich. Ja da maa Herren tage sig vare for Porthunden; der er ellers ikke meget at see.

Jeronimus. Saa maa det da blive derved. Adieu Hr. Leonard! Forlad mig, om jeg har incommoderet Ham.

Leonard. Alt forladt! (Han gaaer ind.)

Syvende Scene.

Jeronimus. Henrich.

Jeronimus. Ha, ha, ha! Jeg kan ikke bare mig for Latter, naar jeg tænker paa denne Mands underlige Tale.

Henrich. Andre har ogsaa mærket, at saa tidt Nogen taler om dette Kjøbmandskab, saa er han ligesom fra sig selv.

Jeronimus. Enhver maa derfor betænke sig, førend han slutter Kjøb. Men hvad siger hans Kone dertil?

Henrich. Hun blev saa forbistret, da hun hørte Kjøbet, at hun udi en hel Uge derefter ikke vilde

søge

søge Seng med ham. Det er og af den Aarsag at hun ikke vilde lade sig see. Men synes Herren ikke, at vi har gjort godt Kjøbmandskab?

Jeronimus. Jeg er gandske fornøjet dermed.

Henrich. Synes Herren, at vi har kjøbt for dyrt?

Jeronimus. Det er et Røverkjøb, Henrich!

Henrich. Saa er Herren da gandske fornøjet?

Jeronimus. Ja gandske fornøjet. Og er det ikke en liden Trøst for mig i denne Ulykke.

Henrich. Hvilken Ulykke?

Jeronimus. Udi denne Ulykke, at mit gamle Hus er bleven befænget med Djævelskab.

Henrich. Men med Permission: Jeg maa spørge Herren end eengang for alle, om Han virkelig rørte ved Døren.

Jeronimus. Jeg har jo sagt det over 10 Gange; hold derfor inde med saadanne Spørgsmaal.

Henrich. Saa vil jeg da ej tale meer om det gamle Hus, men alene om det nye; hvor herlig er ikke den Forstue Herre!

Jeronimus. Det er en prægtig Forstue.

Henrich. Monsr. Leander og jeg har maalet alle Gange, og talt alle Trapper i Huset. Det ene svarer overalt til det andet.

Jeronimus. Om En vilde give mig 10000 Rd. igjen for Huset, saa tog jeg ikke imod dem.

Hen-

Henrich. Ikke for 20000 Rdlr. engang.

Jeronimus. Det var for meget Henrich.

Henrich. Herren regner maaskee paa lybsk; hvis saa er, saa blev det for meget.

Jeronimus. Nej, jeg regner efter dansk Maade 6 Mark paa en Rixdaler. Jeg tillader min Tro ikke, at Huset bliver solgt en Skilling ringere.

Henrich. Jeg giver, min Tro, ikke mit Samtykke til, at det maa sælges.

Jeronimus. Hvi Dit Samtykke?

Henrich. Thi det var efter mit Raad, at dette Kjøb skede, og det var efter mit Raad, at vi toge de 500 Rdlr. op hos Ephraim, som vi betalede paa Haanden.

Jeronimus. Nu rester alene at betale 5500 Rixdaler.

Henrich. Hverken meer eller mindre.

Jeronimus. Jeg agter at betale ham den hele Sum i Dag; thi jeg har bragt 2000 Ducater med mig fra Lybek.

Henrich. Vil Herren levere dem til mig, saa skal jeg bringe Qvittering tilbage.

Jeronimus. Det er nok sikkerst, at jeg leverer ham dem selv.

Henrich. Jeg mærket nok, at Herren har ingen Tro til mig.

Jeronimus. Det er just ikke Mistro, Henrich! men - -

Henrich. Hvor vil Herren nu være imidlertid?

Jeronimus. Nu vil jeg ned til Toldboden, for at hente Pengene.

Henrich. Kan jeg ikke bære dem? det er jo for tung Byrde for Herren.

Jeronimus. Ej Snak! hvad Byrde udi 2000 Ducater? Bliv Du kun her, til jeg kommer tilbage.

Ottende Scene.

Henrich alene.

Den gamle Skjelm vilde ikke troe mig. Jeg maa narre ham lidt meer. Jeg maa affiloutere ham de 2000 Ducater, naar han kommer tilbage. Dermed kan Monsr. Leander betale al sin Gjeld. Hvad Middel skal jeg nu bruge dertil? Jeg vil agere Gjenganger, og jage saadan Skræk ind udi ham, at han, for at redde Livet, skal levere mig Guldbørsen. Det skal min Tro gaae rigtig an. Men hvad vil Udfaldet blive paa alt dette? Jeg kan jo derved redde mig selv fra Galgen, som jeg ved alle disse Skjelmstykker har fortjent. Jeg kan jo betinge mig Pardon, ved at skaffe ham Guldbørsen tilbage. Det gaaer rigtig an. Jeg er alt lykkelig kommen i Havnen. Jeg kaster Anker, og slaaer mit Sind til Rolighed. Nu maa jeg først see til at skaffe det drukne Selskab af Huset.

Tredie Act.

Første Scene.

Jeronimus. Henrich, som Spøgelse.

Jeronimus. Nu kan jeg strax betale min Gjeld paa eengang; og er jeg glad ved at blive paa en god Maade skilt ved disse Penge. Jeg vandt dem vel med min Proces i Lybek, det er sandt; men jeg vandt dem ved at smøre Dommere og Advocater; hvorfore det er mig ikke ukjært at anvende dem til saadan Udgift; thi jeg kan ikke nægte, at saa tidt jeg seer paa disse Penge, saa rører Samvittigheden sig udi mig.

Henrich (kommer ud af Huset, som Spøgelse, og i en Maschine, som gjør sig høi.) Est Du der, som nyligen forstyrrede min Ro, ved at banke paa Døren.

Jeronimus paa Knæ. Abracadabra, Abracadabra, Abracadabra.

Henrich. Din Abracadabra vil ikke hjelpe Dig denne Gang.

Jeronimus. Abracadabra.

Henrich. Det hjelper ikke, hvad Du læser. Du maa strax vandre med mig til de mørke Boliger med Din uretfærdige Mammon.

Jeronimus. Ach! spar mit Liv min naadige Hr. Gjenganger!

Hen-

Henrich. Du slipper ikke med Livet, her vil meer til.

Jeronimus. Ach! lad mig dog leve lidt for at gjøre Pœnitentse.

Henrich. Da maatte jeg være en Nar. Nej vi Aander lade ikke saadant Bytte gaae os af Hænder.

Jeronimus. Ach Hr. Lucifer! betænk dog at ; ;

Henrich. Fort! siger jeg; ingen videre Snak.

Jeronimus. Ach Hr. Lucifer! jeg vil gjerne opofre Pengene, hvis min Person maa spares.

Henrich. Det er mig ikke saa meget om de uretfærdige 2000 Ducater at gjøre, som at straffe Dine Misgjerninger.

Jeronimus. Ach hav dog Naade for mig, og skil mig ved Pengene, at de kan komme til deres rette Mand, som de ved Uret ere afvundne.

Henrich. Ingen Snak! Jeg vil have baade Personen og Pengene.

Jeronimus. Abracadabra. Abracadabra ; ;

Henrich. Jeg vil dog denne Gang for Din dydige Søns Skyld spare Din Person; og Du skal have Fred herefter.

(Han tager Pengene, og gaaer brølende bort.)

Anden Scene.

Jeronimus alene.

Ach udi en ulykſalig Tid gjorde jeg denne lybſke Reiſe Ach jeg kan ikke meer; dog maa jeg takke Himmelen, at jeg ſlap ſaa let, og naar jeg tænker mig om, maa jeg være glad ved, at jeg er ſkilt ved de uretfærdige Penge, hvorom jeg hørte, at Gjengangeren vidſte Beſked, ſaa at han ogſaa kunde ſige Summen netop; jeg gjør bedſt at tie med denne Hendelſe, thi jeg beſkjæmmer mig kun ſelv ved at give den tilkjende. Men hvad mon den Lakej vil, ſom gaaer lige til Huſet.

Tredie Scene.

Lakejen. Jeronimus.

Lakejen (banker paa Leanders Dør.) Luk op! hvor længe ſkal jeg banke paa Porten?

Jeronimus. Hør ung Karl! hvad Pokker har I her at beſtille?

Lakejen. I ſeer jo, at jeg vil ind i Huſet. Hej Henrich, luk op!

Jeronimus. Er I kjed af Jer Liv, Kammerad! rider Fanden Jer?

Lakejen. Jeg troer ſnarere, at Fanden rider Jer. Vil I forbyde mig at tale med min Herre.

Jeronimus. Hvem er Jer Herre?

La-

Lakejen. Min Herre er Octavius, som spiser her i Dag.

Jeronimus. Spiser Jer Herre her i Dag? I er ikke rigtig i Hovedet, ung Karl!

Lakejen. Jeg troer heller, at I har en Skrue løs i Hovedet, gammel Mand! Hej Henrich, luk op!

Jeronimus. Gaae fra Døren, med mindre I vil geraade i yderste Ulykke.

Lakejen. Jeg vil snarere geraade i Ulykke, hvis jeg forsømmer min Herres Ærinde.

Jeronimus. Hvem er Jer Herre?

Lakejen. Jeg har jo sagt, at han hedder Octavius. Han spiser her i Dag med Jomfru Helene og Lucretia.

Jeronimus. Og jeg siger Jer, at Huset er gandske tomt.

Lakejen. Er Huset tomt?

Jeronimus. Udi 7 samfulde Maaneder har her ingen Sjæl været.

Lakejen. Og jeg kan sige, at jeg udi 7 samfulde Maaneder ikke har seet en saa forstyrret Mand, som I er. Mon jeg ikke selv harført min Herre hid i Dag. Jeg er gal, som staaer og spilder Tiden her med Snak. Hej Henrich! luk op i Pokkers Skind!

Jeronimus. I er kjed af Jer Liv ung Karl! gaae fra Døren, og læs Jer Abracadabra i Tide;

mig

mig undrér, at Fanden ikke allerede har taget denne forvovne Knægt.

Lakejen. Jeg mærker nok, at den gamle Mand er ikke rigtig i Hovedet; hør min Herre! med Permission: har I været længe gal?

Jeronimus. Hør med Permission: har I været længe gal?

Lakejen. Er det Galskab at gaae i sin Herres Ærinde?

Jeronimus. Er det Galskab, at vare et Menneske, som vil styrte sig udi Ulykke?

Lakejen. Hvad Ulykke vil jeg styrte mig udi?

Jeronimus. Veed I ikke, at Huset er tomt, og ingen Sjæl har udi 7 Maaneder været her.

Lakejen. Det kan jeg sige, og det veed jeg, at her udi de sidste 7 Maaneder har været mange lystige Dage hos Monsieur Leander

Jeronimus. Hvilken Leander?

Lakejen, Leander, Hr. Jeronimi Søn, som i Dag har budet min Herre til Gjæst med tvende Jomfruer.

Jeronimus. Leander, Jeronimi Søn, siger I?

Lakejen. Ja det siger jeg.

Jeronimus. Hvis Fader er Jeronimus?

Lakejen. Ja saa hedder han; nu er han udi Lybek for at udføre en Proces.

Jeronimus. Det er altsammen rigtigt. Det er og det klogeste, som jeg her har hørt i al Jer

Tale.

Tale. Men at der er Folk i Huset, og at der i Dag holdes Gjæstebud, det er en gal og forstyrret Snak.

Lakejen. At I nægter saadant, det er gal og forstyrret Snak. Hvorfore skulde Huset have været øde udi syv Maaneder?

Jeronimus. Det har staaet øde fra den Tid, det er bleven plaget med Gjengangere.

Lakejen. Ha ha ha. Gjengangere? Nu hører jeg nok, hvordan det er fat med den gamle Mand. Disse Spøgelser og Gjengangere ere udi Jert eget Hoved og ikke udi Huset; det maa jeg vide, som nyligen her har haft min Gang.

Jeronimus. Du maa have haft Fanden ikke Din Gang her i Huset. Thi = =

Lakejen. Jeg har ikke hørt tale om andre Gjengangere udi dette Hus, uden om min Herr Octavius, og de Fruentimmer, som han og Leander omgaaes med.

Jeronimus. Alt dette Selskab er udi Jert forstyrrede Hoved, og ikke udi Huset. I har jo selv banket paa Døren, og mærket, at ingen lukker op. Hvis jeg selv ikke havde seet Spøgelset, saa kunde jeg tænke, at der kunde være nogen Grund udi Jer Tale.

Lakejen. Naar man er syg, min Herre! saa seer man gjerne Spøgelser. Men jeg vil ikke staae her

her længer; dét kan og hende sig, at Selskabet er gaaet et andet Sted hen.

Jeronimus. Ja gaae kun. Hør ung-Karl! naar I kommer hjem, saa maa I strax lade Jer aarelade udi Panden.

Lakejen. Det Raad vil jeg give min Herre.

Jeronimus. Og hvis det ikke kan hjelpe, maa I tage Rabarbara ind for at laxere paa.

Lakejen. Alt saadant behøver I best selv. Adieu. (gaaer.)

Jeronimus. Hvor forstyrret og taabelig end denne Karls Tale var, saa har den dog bragt mit Sind udi Urolighed. Jeg kunde snart falde paa de Tanker, at : : men jeg har jo til min Ulykke seet Gjengangeren med mine egne Øjne, saa jeg ingen Aarsag kan have at tvivle om at Alting jo er rigtigt efter Henrichs Beretning; og hvad skulde bevæge ham eller nogen til at opdigte saadant? Jeg har jo talt med Jøden, som har forstrakt Penge paa det kjøbte Hus. Jeg har jo ogsaa talt med Sælgeren Hr. Leonard; Knægten maa derfor enten have været gal eller beskjenket. Men der seer jeg Hr. Leonard.

Fjerde Scene.

Leonard. Jeronimus.

Leonard. Mig syntes, at her var nogen Allarm; dog jeg seer intet; men her staaer jo min Gjenbo Hr. Jeronimus; Hans Tjener Hr. Jeronimus! Tak for

Jeronimus! saa er det for stærkt skjemtet; og, taler Han alvorligen, saa mærker jeg, at Han er kommen til Skade paa Helbreden.

Jeronimus. Spot mig ikke Hr. Leonard! Han har Synd deraf.

Leonard. Det være langt fra Hr. Jeronimus! Men dette kan jeg sige, at Enhver, som hører denne vor Samtale, kan ikke andet end dømme, at hvis vi taler alvorligen, saa maa en af os være gal; jeg for min Part er, Gud skee Lov! ved god Helbred.

Jeronimus. Og mig fattes slet intet paa Sundheden.

Leonard. Men hvad vil Han da sige med sine 500 Rdlr., med min egenhændige Qvittering og deslige, som er ingen fornuftig Mands Tale?

Jeronimus. Og hvad vil Han sige med at nægte alt saadant, som er ingen ærlig Mands Forhold.

Leonard. Jeg faar vel at nægte de Ting, som ikke ere skeete.

Jeronimus. Ikke skeete? Tør Han vel ogsaa nægte Kjøbet?

Leonard. Hvilket Kjøb?

Jeronimus. Jeg mærker, Hr. Leonard! at I fortryder paa Kjøbet; men nu er det for silde, og jeg mærker, at det samme har været Aarsag til den

for-

forblommede Tale, som Han tilforn førde, da Han sagde sig ikke at ville sælge Laasene ringere end 10 Rdlr Stykket.

Leonard. Maa jeg ikke sætte, hvad Pris jeg vil, paa mine egne Laase?

Jeronimus. Nej Hr. Leonard! Nej! efter Kjøbe-Contracten hører jo mig til, alt hvad som er nagelfast i Huset.

Leonard. Nej nu bliver det reent galt. Hvad Pokker vil Han sige med sin Kjøbe-Contract og sine nagelfaste Sager? Saa sandt som jeg er en ærlig Mand, saa kan intet saadant komme af en sund Hjerne.

Jeronimus. Har Han ikke solgt mig sit Huus?

Leonard. Jeg hverken har solgt, eller tænker at sælge det.

Jeronimus. Men naar jeg viser Ham Hans egenhændige underskrevne Kjøbe-Contract, hvad da?

Leonard. End naar Han aldrig kan bevise noget Kjøb, eller fremvise nogen Kjøbe-Contract, hvad da?

Jeronimus. Kjøbe-Contracten er i min Søns Hænder.

Leonard. Lad Hans Søn komme hid med Contracten.

Jeronimus. Han er nu paa Landet; men skal komme hid i Morgen.

Leo-

Leonard. Jeg har dog seet ham i Dag her udi Huset.

Jeronimus. I mit Hus? Jeg troer I primer Hr. Leonard! Huset, som bekjendt er, har jo staaet tomt udi 7 Maaneder.

Leonard Ha, ha, ha! Her har jo været Gjæstebud, Lystighed og Spil den hele Uge igjennem.

Jeronimus. I det befængede Hus?

Leonard. Hverken jeg eller nogen i det hele Nabolav har hørt tale om Hans befængede Hus; tvertimod vi kan vidne, at der har været Lystighed og Spil i Dag.

Jeronimus. Har Han ikke hørt tale om Gjengangeren, som jeg selv med Forskrækkelse har seet komme ud af Huset?

Leonard. Ach Hr Jeronimus! Jeg er bange at man har spillet Ham et hæsligt Puds, som jeg nu begynder ret at begribe.

Jeronimus. Og jeg begynder at skjelve og bæve over mit hele Legeme.

Leonard. Jeg nødes mod min Villie at sige noget til Sagens Oplysning: Hans Søn med Henrich har holdt et farligt Hus udi Hr. Jeronimi Fraværelse. Da de hørte Hans Ankomst, kom Henrich til mig og bad, at jeg ikke vilde røbe dem, hvilket jeg og lovede; derpaa kom han anden Gang, og bad, at det maatte være tilladt at besee mit Hus,

saa-

saasom Hr. Leander skulde giftes, og Hr. Jeronimus vilde lade bygge ham et Hus efter mit Husets Model.

Jeronimus. Jeg er forraad; hvis det er sanden.

Leonard. Alting skal befindes at være som jeg har sagt, og, naar saa er, kan Hr. Jeronimus let begribe, hvi jeg har kaldet Huset mit Hus, og andet desligе, som Han forhen ikke har kunnet fatte.

Jeronimus. Jeg er om en Hals, Hr. Leonard! hvis : :

Leonard. Tvivler Han endnu derom?

Jeronimus. Hvad som endnu foraarsager noget Tvivlsmaal, er dette, at jeg nyligen selv har seet Gjengangeren komme af mit Hus, hvilken truede mig paa Livet, og skilte mig ved en Guldbørs paa 2000 Ducater.

Leonard. Jeg vil forsikkre Ham, Hr. Jeronimus! at den Gjengangere har ikke været anden end Henrich, og at Pengene ere i hans Hænder. Lad os strax gaae ind udi Huset, for at faae fuldkommen Oplysning i Sagen.

Jeronimus. Porten er i Laas. Jeg har endeligen Hoved-Nøgel; men Skræk sidder mig endnu udi Blodet, saa at jeg ikke tør vove mig at gaae derind.

Leonard. Vil Han ikke, saa vil jeg. Fly mig kun Nøglen, jeg er vis paa at finde Husholdersken i Huset; thi hun kommer ikke gjerne ud.

(Han gaaer ind.)

Je-

Jeronimus. Ach jeg elendige gamle Mand! jeg er færdig at døe af Sorg og Forbittrelse; thi jeg seer mig paa engang baade ødelagt og forhaanet. Alt hvad som kan opmuntre mig til at leve, er Begjærlighed at hevne mig over den fortvivlede Henrich, der saa skammelig har spillet med mig.

Leonard. Træd nu kun frit ind Hr. Jeronimus! saa skal Han strax komme af Drømmen. Han skal i Stéden for Gjengangere finde dækkede Borde, Vinflasker og musicalske Instrumenter, og høre Husholderskens Bekjendelse. (De gaae begge ind.)

Femte Scene.

Jesper. Arv.

Jesper. Er Du vis paa, at den gamle Herre er kommen tilbage?

Arv. Ja det er ganske vist; jeg har hørt det af tre Personer, som eenstemmigen vidnede derom. En af dem sagde ogsaa, at han havde hørt det af Henrich selv.

Jesper. Hvorledes fandt Han ham at være tilmøde?

Arv. Han sagde, at han saae ud, som han havde, efter Ordsproget, brændt Falster af, og vilde fly over til Laaland.

Jesper. Jeg vil ikke laane ham min Ryg.

Arv. Han slipper nok for at blive straffet paa

Ryggen. Den murede Galge vil ikke blive ham for god.

Jesper. Jeg er glad ved, at vi ingen Deel har haft udi al den Uheld, som er skeet.

Arv. Jeg iligemaade. Har han givet mig Frokost i Morges, saa skal jeg nu hjelpe ham til Aftensmaaltid. Men der kommer Herren selv med hans Nabo Sr. Leonard.

Sjette Scene.

Jesper. Arv. Jeronimus. Leonard.

Jeronimus. Ach! saadant Forræderi er aldrig tilforn hørt. Nu har jeg Oplysning i den hele Sag, og Husholdersken vidner, at hun saae selv Henrich at forklæde sig som et Gespenst, uden at kunne begribe, hvad Sigte han dermed havde. Ingen Straf kan være stor nok for den Skjelm.

Leonard. Jeg vil, min Tro, ikke bede for ham.

Jeronimus. Men der seer jeg mine Folk fra Landet. God Aften Jesper! hvordan har I holdet Hus i min Fraværelse?

Jesper. Der er kun holdet slet Hus, Herre! men det er ikke min Skyld; Jeg kan gjøre Rede og Regnskab for min Husholdning. Men her i Staden : : Jeg vil ikke sige mere. Herren faar Alting, desverre! at vide.

Arv. grædende. Og nu har vi Execution paa Gaarden for Skatterne, som vi ikke har en Skilling til at betale med; og, naar vi kommer til Staden, for at anholde om Penge, driver man kun Spot med os. Jeg skiemmes ved at tale om, hvorledes jeg denne Morgen tidlig blev medhandlet.

Jeronimus. Hvad vederfoer Dig da?

Arv. Den skielmske Henrich, i Steden for at høre min Ansøgning, slog en Skaal Vand over mit Hoved.

Jeronimus. Vand over Dit Hoved, siger Du?

Arv. Det var værre end Vand; det var, med Permission at sige, noget andet.

Jesper. Himmelen har sendt Herren hid udi en beleilig Tid; thi hvis Han havde blevet længer borte, havde intet kunnet staae til Redning.

Arv. Vi havde maat sætte Bækken for Kirke-Døren.

Jeronimus. Min kjere Hr. Leonard! hvad synes Ham om alt dette?

Leonard. Jeg haaber, at Han, som en fornuftig Mand, ikke lader sig overvinde af Sorg.

Jeronimus. grædende Ach! hvo kan imodstaae saa mange overfaldende Ulykker!

Leonard. Han vinder dog intet dermed; nu maa Han allene være betænkt paa at oprette de faldske Sager. Men der seer jeg Skjelmen komme.

Je-

Jeronimus. Og han gaaer endnu med opreist Hoved. Hør Jesper og Arv! gaaer lidt til Side, og henter et got stærkt Reb.

Syvende Scene

Henrich. Personerne af forrige Scene.

Henrich. Ha, ha, ha, hi, hi, hi! Jeg kan narre den gamle Mand ligesaa meget som jeg vil.

Jeronimus. Du skal vel ikke narre mig oftere.

Henrich. Jeg fik ham til med foldede Hænder at læse Abracadabra.

Jeronimus. Og jeg skal faae Dig til at læse en anden Lectie.

Henrich. Nu maa jeg hitte paa en Invention at fuldføre Comoedien.

Jeronimus. Jeg haaber, at den er allerede fuldført.

Henrich. Det er jo virkelig en Comoedie.

Jeronimus. Men det skal blive en Tragoedie for Dig.

Henrich. Men der staaer jo de to gamle Mænd. Ach Hr. Jeronimus! Jeg har jo varet Ham saa ofte ad, at Han ikke skal staae saa nær ved det befængede Hus,

Jeronimus. Jeg er nu ikke mere bange for Fanden, Henrich! Jeg har nu ogsaa gjort Fred ham; ja jeg har gjort ham mig saa underdanig, at

at jeg kan mane ham fra mig og til mig, saa ofte som mig lyster.

Henrich. Hvad vil det sige? Jeg troer, her er Ugler i Mosen.

Jeronimus. Kommer herud I Gjengangere! og binder Hænder og Fødder paa denne Skjelm.

(Jesper og Arv kommer med Rebet.)

Henrich paa Knæ. Ach Hr. Jeronimus! hvad ondt har jeg gjort?

Jeronimus. Binder Hænder og Fødder paa ham. (Han bindes og sættes paa Gulvet.)

Henrich. Ach Hr. Leonard bed for mig.

Leonard. Jeg hverken vil eller kan hjelpe Dig.

Henrich. Ach Hr. Foged! bed for mig.

Jesper. Du har ikke forskyldt, at jeg skulde bede for Dig.

Henrich. Ach Arv! bed for mig.

Arv. Hvis min Bøn kunde formaae noget, saa vil jeg ydmygst bede Herren, at Du maa blive hængt, førend Sol gaaer ned.

Henrich. Ach, ach! jeg mærker, at man ikke meget kan forlade sig paa Patroner i Verden.

Arv. Jeg tjener Dig ellers udi alle andre Ting.

Henrich. Ach hvilken haard og utaknemmelig Medtjener!

Arv. Jeg er jo taknemmelig for den Frokost, Du gav mig i Morges.

Jer

Jeronimus. Læs nu Abracadabra, Din Hund! og see, om det kan hjelpe Dig.

Henrich. Er da ingen Naade for mig at vente?

Jeronimus. Aldeles ikke; Du skal straffes efter Dine Misgjerninger.

Henrich. Kan jeg ikke frelse mit Liv ved at levere Guldbørsen tilbage?

Jeronimus. Du skal levere Pengene tilbage og siden hænges.

Henrich. Det skal I Evighed ikke skee.

Jeronimus. Jeg skal nok lære Dig det.

Henrich. Herren maa pine og plage mig saa meget, som Han vil, saa skal Han ikke faae Pengene paa andre Vilkaar.

Jeronimus. Ha, ha! det skal have gode Veje. Du skal nok synge udi en anden Tone, naar Pinebænken kommer.

Henrich. Jeg blæs af alle Pinseler, og Udfaldet skal vise min Bestandighed.

Jeronimus. Du kalder Stivhed og Haardnakkenhed Bestandighed, men den skal jeg strax spæge.

Henrich. Og jeg skal lave mig paa at imodstaae med Tapperhed alle de Plager, som kan paalægges mig.

Ot=

Ottende Scene.

Octavius. De Forrige.

Octavius. Min Hr. Jeronimus! jeg kommer her først for at gjøre min Bekjendelse, dernæst for at stille Ham tilfreds.

Jeronimus. Hvad er Hans Bekjendelse?

Octavius. Min Bekjendelse er, at jeg tilligemed Hans Søn Leander ikke har ført os anstændigen op udi Hans Fraværelse.

Jeronimus. Jeg har med Ham intet at bestille, Msr. Octavius! Han kan drikke, smautze, cortisere lige saa meget som Han lyster. Han har Penge nok dertil, Han haver ogsaa ingen at gjøre Regnskab for sin Opførsel, efterdi Han er sin egen Herre.

Octavius. Betænk min Herre, at vi ere unge Mennesker.

Jeronimus. Jeg siger, at jeg har med Ham intet at bestille, men allene med den anden, der ved sit uskikkelige Forhold fast har ødelagt mig.

Leonard. Hvor er Leander?

Octavius. Han staaer her uden for, og tør ikke komme for sin Fars Ansigt.

Leonard. Da skal jeg føre ham herind.

(gaar ud efter Leander.)

Niende Scene.

Leander. De Forrige.

Leander paa Knæ. Ach! jeg kommer som den forlorne Søn, og beder om Naade.

Jeronimus. Jeg har ingen Søn, og vil ikke vide af nogen Søn at sige.

Leander. Ach min kjære Fader! jeg beder med grædende Taare.

Jeronimus. Det Navn Fader skurrer i mine Ører. Jeg er ikke Din Fader. See! der er Din Fader, som sidder bunden paa Gulvet! Du est anden Fader ikke værd.

Henrich. Ach! gid jeg var hans Fader! saa skulde han strax absolveres.

Leander. Ach! jeg beder med grædende Taare.

Jeronimus. Dine Taare bevæge mig aldeles ikke.

Leander. Hvad vil man da gjøre med mig?

Jeronimus. Jeg skal først erklære Dig arvesløs, og siden actionere Dig for en offentlig Ret.

Leonard. Kjere Nabo! Han gaaer herudi for vidt. Betænk dog Ungdoms Feil ⸗ ⸗

Jeronimus. Er den ung, som er 24 Aar gammel?

Henrich. Ach Hr. Jeronimus! betænk, at det er Jer eeneste Søn.

Jeronimus. Gid Du faae en Ulykke Din Gaudieb! tør Du vel bede for andre?

Henrich. Jeg vil gjerne lide al den Straf, som mig paalægges, naar Msr. Leander maa tages til Naade.

Jeronimus. Dommen er affagt: Du skal hænges, og han skal straffes paa anden Maade.

Octavius. Her er jo ingen anden Ulykke skeet, end at nogle Penge ere tilsatte.

Jeronimus. Nogle Penge, siger Han? Jeg faaer andet at føle, jeg elendige Mand!

Octavius. Hør, Hr. Jeronimus! jeg forbinder mig, udi alle disse Folks Paahør og Nærværelse, af mine egne Midler at erstatte al den Skade, som er skeet, til Punkt og Prikke.

Leander. Og jeg lover helligen at forbedre mit Levnet, og aldrig herefter gjøre noget, som kan være min Fader imod.

Henrich. Ach! jeg begynder at faae min Aande igjen.

Leonard. Kjære Nabo! vil I af saadanne Argumenter ikke lade Eder bevæge?

Octavius. Jeg bekræfter igjen alt, hvad jeg har lovet, saa at Hr. Jeronimus skal blive sat i samme Stand, som han var for sin Bortrejse.

Leander. Og jeg vil aldrig bede for mig oftere, hvis jeg bryder det mindste af alt det, som jeg har lovet.

Je-

Jeronimus. Stat da op igien. Jeg pardonerer Dig da med begge disse Vilkaar.

Henrich. Ach, ach! hvilken uformodentlig Frelse!

Jeronimus. Den gaaer Dig ikke an.

Henrich. Saa er det da ingen General-Pardon?

Jeronimus. Nej, nej! Du skal betale Lauget; lad mig nu først faae Guldbørsen tilbage, siden skal vi tales videre ved.

Henrich. Herren kan være forsikkret om, at jeg aldrig siger, hvor Guldbørsen er forvaret, førend jeg bliver forvisset om min Frelse.

Jeronimus. Haandskruer og andre Pinsler skal nok drive Dig til at give den tilbage.

Henrich. Herren maa bruge alle optænkelige Pinsler, saa giver jeg den ej tilbage.

Jeronimus. Prøven skal strax gjøres. Hør Jesper og Arv! bringer = = =

Henrich. Hvad nytter det Herren, at Han piner mig forgjæves, og hvad Ære har Han deraf, at Han handler saa ilde med mig for en ærlig Sag?

Jeronimus. For en ærlig Sag, siger Du?

Henrich. Ja, jeg siger en ærlig Sag, som heller fortjener Belønning end Straf, hvilket jeg skal bevise for hver upartisk Ret.

Jeronimus. Lad os eengang høre, hvorudi disse Bevisligheder bestaae, og hvorledes Du agerer denne Sag.

Henrich. Jeg vælger Hr. Leonard til Dommer, og agerer min Sag saaledes: Saasom jeg for denne høje respective Ret er stevnet, for at svare til de Beskyldninger, som Hr. Jeronimus, velfornemme Borger og Indvaaner her i Staden, har gjort mod mit ærlige Navn og Rygte, og velbemeldte Hr. Jeronimus uden Føje har sat udi Rette paa mit Liv, min Ære og Formue; da, endskjøndt jeg kan have Aarsag til at paastaae en betydelig Satisfaction, vil jeg dog alene lade mig nøje med en simpel Befrielses-Dom. Sagen, gunstige Dommer, er denne: Min Herre, Leander, som jeg har lovet Huldskab og Troskab, var geraaden udi en Ulejlighed, hvoraf han ikke, uden ved mit Middel, kunde redde sig. Jeg haver for hans Frelse opofret mig selv; thi alle de Konster, som jeg har øvet, sigte alene dertil, og, naar saa er, mener jeg uforgribelig, at deslige Bedrifter bør heller at have Navn af heroiske Actioner end af Misgjerninger. Dette er saa klart, at Enhver det strax kan begribe og tydeligen see, at jeg kan have Aarsag til at gjøre en stærk Irettesætrelse mod min Contrapart. Ikke desmindre vil jeg dog, i Henseende til min Herre Leander, for hvilken at føje jeg ogsaa frastaaer alle mine retmæssige Prætensioner, lade mig nøje med en Befrielses-Dom, saaledes conciperet: At eftersom agtbare og ærlige unge Karl Henrich Andersen

har

har for denne Ret beviset sin Uskyldighed, da befries han for Hr. Jeronimi Tiltale, og Omkostningerne ophæves paa begge Sider. See! saaledes har jeg ageret min Sag; hvis mine Hænder ej havde været bundne, og jeg kunde have gjort Gestus, skulde det end være bleven bedre.

Leonard. Udi denne Procedure, hvor latterlig den er, saa er dog noget, hvoraf man kan bevæges. Gjerningerne udi sig selv ere lastværdige, men Motiverne ere gode. Eftertænker kun, hvad Nytte en Herre udi en Fare sig kunde have at vente af saadan Tjener, der, for hans Frelse, ikke tager i Betænkning at underkaste sig Pinsler og Død. Jeg frikjender ham derfor, og haaber, at Hr. Jeronimus ikke anker paa saadan Dom.

Leander. Jeg tilstaaer, at alt, hvad han har gjort, har været for min Frelse.

Octavius. Og jeg vil formode, at eftersom jeg har paataget mig at gjøre Hr. Jeronimus skadesløs, at der maa gives en General-Pardon.

Henrich. Og jeg forbinder mig strax til at vise, hvor Guldbørsen er henlagt, som er gandske urørt, og i god Behold.

Jeronimus. Jeg faaer da at give mig tilfreds. Løser ham igjen.

Arv. Men Herre! hvad Vederlag skal jeg faae?

Henrich. Det kommer nu denne Sag ikke ved;

Du maa tage en ny Stævning, Arv! Ellers giver jeg Dig Lov at slaae en Potte Vand over mit Hoved igjen.

Leonard. Ha, ha, ha! Træder ind udi mit Hus, der kan vi afgjøre alting.

Henrich (til Spectatores.) Nu er Comedien til Ende. Gaaer nu hver hjem til sit, og hvis Eders Koner eller Husholdersker knurre, efterdi I komme saa silde hjem om Aftenen, saa læser Eders Abracadabra 3 Gange i Rad. Dermed bevæbner I Eder saavel mod dem, som mod andre Spøgelser. Ellers lærer man af denne Comedie, hvorudi ingen Actriser have været, at mange vigtige Ting kan forrettes uden Fruentimmerets Hjelp.

Over Abracadabra.

"Dette Stykke — siger Holberg i sin 447 Epistel — kan passere for Original, omendskiønt Materien er tagen af Plauti Mostellaria, og en fransk Skribent har omstøbt det udi en ny Form, under den Titel Retour imprevu eller den uformodentlige Hiemkomst. Det latinske Stykke er som alle andre Skuespil udført udi fem Acter, og det franske udi een. Mit derimod befattes udi tre Acter, som er den beqvemmeste Deling, og hvorved et Hovedstykke giøres mest ordentligt. Udi dette Skuespil har jeg og ladet see, mig ingen Slave at være af vedtagne Regler, som alene grundede sig paa Sædvane og Moder; thi udi det hele Stykke tales ikke om Kiærlighed; ja det som mere er, ingen Actrice haver derudi nogen Rolle. Hvad vilde vel en fransk Autor sige, som hørte, at en Comedie saaledes var indrettet? Han vilde raabe: en Comedie uden Actricer er ikke andet, end en Vogn uden Hiul! Men de, som haver læset Stykket, dømmer, at Vognen hverken fattes Hiul eller Smørelse; dette Stykke er dog giort til Prøve for eengang kun; thi jeg raader ikke at forestille flere Stykker af samme Natur, siden at Actricerne ere de stærkeste Magneter, som trække unge Mennesker til sig, og som holde Skuepladsen vedlige." Overensstemmende hermed er og omtrent Anmeldelsen efter siette Del af Skuespillene, hvor det hedder: "Anledningen dertil er taget af Plauti Mostellaria. En fransk Comedieskriver har deraf sammenskrevet det Stykke i een Act, kaldet: Retour imprevu, og derved fordærvet det samme."

Heraf

Heraf har Forfatteren til den dramatiske Journal (f. Aarg. No. 8) ladet sig forlede til at troe, at Holberg har bebrejdet Regnard at have fordærvet hans Huusspøgelse, ved at sammentrække det i een Act, uden at lægge Mærke til, at Regnards Stykke, som første Gang opførtes 11 Febr. 1700, var næsten et halvt Aarhundrede ældre, saa at det altsaa nødvendig maatte kun være Emnet, eller det plautinske Lystspil, Holberg her talte om. At i øvrigt dette Stykke maa være af Holbergs seneste Aars Arbejder, saalidet endog det allermindste Spor af Alderdom sees deri, beviser hans 195 Epistel udgivet Aar 1750, hvor han i Sammenligningen mellem Plautus og Terents udtrykkelig siger: Mostellaria haver jeg og i Sinde at benytte mig af, og at iføre en ny Klædning.

Har imidlertid den dramatiske Journalist taget feil i hin chronologiske Biomstændighed, da er derimod hans Dom over selve Stykket, naar han kalder det en ypperlig fri Oversættelse af Plauti Comedie, der har det sande groteske Comiske, desmere uforkastelig, ligesom vel heller ikke Nogen kan nægte ham, at dette Stykke saare højt staaer over Regnards, hvis mavre Udtog af dette vitrige Mynster, Cailhava i sin Art de la Comedie fjerde Bind har ladet skee sin Ret. Ligeledes ville vi henvise til ovenanførte Journalist i Henseende til Sammenligningen mellem Plautus og Holberg, kun med det Tillæg, at man for at paaskjønne Holbergs Mesterkunst i at nytte sine Forgjængere, her ikke blot bør agte paa hvad og hvorledes han har taget; men og hvad og med hvormegen Smag han har forkastet, og efterkommet Horatii Regel:

Qvæ desperat tractata nitescere posse, relinqvit.

Ligesom man heller ikke bør forbigaae, hvormeget Holberg endog der, hvor han har laant allermest, stedse har lagt til af sit eget. Har saaledes Plautus sin Hoveddeel i den første Scene mellem Arv og Henrich, i Scenen mel-

mellem Henrich og det beskjænkede Selskab, samt den paafølgende med Jeronimus, og med Jøden, og endelig i den, hvor Jeronimus taler med Leonard om at besee hans Hus (hvor imidlertid Holberg efter Sædvane har ladet Stedet komme til Personerne, medens de blive hvor de ere); da vil man tillige især i den sidstnævnte Scene finde særdeles meget af det allersnorrigste, som ene tilhører Holberg, saasom alle de saa vittig anbragte Repliker om Tobakken, og især om de lybske Talemaader, da har og den seuere ikke mindre morsomme Scene mellem de to Gamle, hele sin Morsomhed fra Holbergs mesterlige Behandling; da er den højst pudserlige Scene, hvor Henrich kommer som Gjenganger, og Knudens heraf flydende saa morsomme Opløsning Holbergs aldeles og alene; og kan man uden Overdrivelse paastaae, at han har givet vel saa meget, som han har taget.

Efter den alsiske Fortegnelse har dette Stykke kun været opført to Gange paa den offentlige Skueplads, og et Bevis paa, at det maa være anseet for henlagt for stedse, er, at det i hele Fortegnelsen er det eneste Stykke, hvor Als har anseet det for unødvendigt at lægge Rollebesætningen til; ogsaa synes det paa Holbergs egen Maade at omtale det, at han ikke har spaaet det bedre Skjæbne; ligesom og Lessing i Anledning af sin — beslægtede — Skat har i Dramaturgien givet en lignende Advarsel mod Skuespil uden Fruentimmer. Midlertid har dette Stykke just ved denne Indretning for dramatiske Selskaber og andre saadanne Privatforestillinger især i ældre Dage været et Klenodie, og tvivler Undertegnede paa, at — disse medregnede — noget holbergsk Lystspil oftere har været forestillet, ligesom han og vedgaaer selv saa ofte at have seet det saaledes med Fornøjelse, at han er overtydet om, den dramatiske Journal paa det fuldkomneste havde Ret i at undres over, det ikke kom paa Skuepladsen paa en Tid, da denne ejede det store hol=

holbergske Kløverblad, en Clementin, Londemann, og Hortulan.

Endnu staaer tilbage at give nogen Oplysning om Navnet Abracadabra. Efter megen forgjæves Søgen og Spørgen var Undertegnede ved en Hændelse saa lykkelig i en Bog fra forrige Aarhundrede, kaldet: Antiqvitates et memorabilia Nordgauiæ veteris, fol. 1734 at finde følgende Note:

"Abrakas, en hedensk Gud, ved hvem Solen dyrke-"des, skjøndt jeg ikke tør sige saalige af de tydske.

"Af ham ere komne de Abracadabra paa visse Amu-"leter, der, baarne om Halsen, bleve ansete som et "prøvet Middel mod forskjellige Sygdomme, som og "mod onde Aander og Spøgelser. Denne Overtroes Op-"skrift skede paa Amuleterne paa følgende Maade:

"A b r a c a d a b r a
"A b r a c a d a b r
"A b r a c a d a b
"A b r a c a d a
"A b r a c a d
"A b r a c a
"A b r a c
"A b r a
"A b r
"A b
"A"

Undertegnede erindrer sig i øvrigt i sin Barndom at have hørt dette Ord for fuld Alvor brugt af en lærd gammel Præst i Religionsundervisning, som et Antidot eller Præservativ mod Ondt; og er der al Føje til at troe, at Ordet den Tid har været brugeligt i den Betydning, da Manden, der var en personlig og enthusiastisk Discipel af Gram, sikkerlig ikke havde laant det af Holbergs Comedie. R. R.

Den forvandlede Brudgom.

Comedie i een Act.

Uden Acteurer.

Personerne:

Frue Terentia.

Pernille.

Leonora, } Fruens Døttre.
Laurentia, }

Kirsten Giftekniv, en forklædt Acteur.

Elsebeth, en forklædt Capitaine.

Før=

Første Scene.

Frue Terentia. Pernille.

Terentia pyntet og sminket. Hør Pernille! jeg har noget magtpaaliggende at aabenbare for Dig.

Pernille. Jeg kan tænke, hvad det skal være. Fruen vil efter sin Sædvane catechisere. Det kan være godt nok, men man maa dog holde Maade udi alting.

Terentia. Catechisere siger Du!

Pernille. Ja man kalder det jo saa. Jeg mener Hendes Straffe-Prædikener, som Hun sliber paa hver Dag.

Terentia. Du tager Fejl, Pernille! Nu præker jeg udi en gandske anden Tone; thi jeg er paa nogle Uger, da jeg var udi Hovedstaden, bleven til et gandske andet Menneske. Nu finder jeg ikke Behag uden udi Discourser, som handle om Forlovelser, Bryllupper, Dands, Spil og Maskerader.

Pernille. Nej, nu bliver jeg gandske forsagt. Hvis saa er, bør Fruen have Plads udi Ovidii Metamorphosis. Mig synes ogsaa paa Fruens Klæder og krusede Haar, at Hun siden Hendes Hjemkomst

maa

maa være bleven omstøbt udi en anden Form; thi Hendes Ansigt seer ikke saa catechetisk ud, som tilforn, og Hendes Øjne spiller i Hovedet, ligesom Hun kunde være slagen med Elskov.

Terentia. Du har truffet det paa et Haar, Pernille!

Pernille. Det er jo ligesom at see et Træ skyde Knopper om Vinteren, naar Bladene pleje at falde. Jeg troer ikke, at Fruen har i Sinde at gifte sig paa sin gamle Alder.

Terentia. Hvad! gamle Alder! Fanden er gammel, Pernille! ja vist vil jeg gifte mig.

Pernille. Ej! Snak Frue! det troer jeg aldrig.

Terentia. Jo min Sjel vil jeg gifte mig, vil Du nu troe det.

Pernille. Med hvem da? Det er vel med vor Gjenbo, den gamle Jeronimus, som plejer at komme hid.

Terentia. Den gamle Jeronimus? Fy for tusinde Ulykker! Jeg er ingen Elskerinde af Antiquiteter; jeg vil have friskt Kjød; Officeerstanden staaer mig bedst an. Det er unge Krigsmænd, som jeg nu løber gal efter.

Pernille. Ha, ha, ha : : :

Terentia. Du leer deraf, Pernille! Da jeg var sidst udi Staden, kom jeg i Selskab med 3 unge strutzfjærede Cavallierer; de samme have ved deres yn-

dige

dige Omgjængelse sat mig udi saadan Bevægelse, at om det var tilladt, saa giftede jeg mig med dem alle tre. Dog stod den ene af dem mig allerbedst an; thi jeg kan sige, at det var en Lækkerbidsken; han havde et Ansigt som en dejlig Jomfru.

Pernille. Jeg er gandske henrykt over denne Snak; men jeg haaber endnu, at det er kun Skjemt.

Terentia. Jeg kan forsikkre Dig paa min Ære, at det er mit ramme Alvor. Jeg vil giftes, og jeg skal giftes med saadan En.

Pernille. Hvis det er Fruens Alvor, saa har Hun jo ingen Ære meer at sætte i Forsikkring, thi Hun opofrer den ved saadan Opførsel. Betænk dog, hvad som heraf vil flyde. Det er jo et Foretagende, som vil tilvejebringe Latter og Foragt; ja ingen rigere Materie kan gives til en Comedie. Betænk ogsaa, hvorledes Hendes tvende Døttre vil blive til Mode, naar de faaer høre, at de skal have en ung Snushane til Stedfader.

Terentia. Jeg agter hverken om Folks Snak, eller om mine Døttres Vrede.

Pernille. Betænk videre, min kjære Frue! at ⸗ ⸗ ⸗

Terentia. Jeg vil intet videre høre derimod. Jeg beder alene, at Du herudi lader see Din Troskab imod mig.

Pernille. Det er ingen Troskab at styrte Fruen i det, som sigter til Hendes Skjendsel og Fordærvelse.

Te⸗

Terentia. Jeg beder for det første alene, at Du holder dette taust, indtil jeg haver overlagt dette med den gamle Madame, Kirsten Giftekniv, som plejer at gaae forlibte Folk til Haande.

Pernille. Det er selsomt, at Fruen vil recommendere Taushed til en ung Pige. Jeg maa aabenbare det, om det skal gaae ud af mine Sider.

Terentia. See Pernille! Jeg forærer Dig her 10 Ducater for at bevæge Dig til at tie, og at gaae mig til Haande.

Pernille. Jeg bekjender, at saadant er en stor Fristelse for mig; men = = =

Terentia. Ingen Men. Tag Du kun mod Ducaterne.

Pernille. Jeg mærker da, at jeg kommer til at føje Fruen.

Terentia. Hvis Du holder, hvad Du har lovet, skal Du faae dobbelt saa meget siden. Nu gaaer jeg hen til Madamen, for at raadslaae med hende.

Anden Scene.

Pernille alene.

Mon jeg sover eller drømmer! mon jeg er ved min Fornuft eller ej; kan saadan Forandring være naturlig eller ej; hvis nogen anden havde fortalt mig, at den pene og devote Terentia var forfalden til Vellyst og Daarlighed, og at et saadant gammel Orgelværk

begyn=

begynder at løbe gal efter unge Mandspersoner, vilde jeg holde det for den urimeligste Fabel. Men jeg maa vel troe hvad jeg med egne Øren har hørt, og med Eeder bekræftet. Jeg erindrer mig nu at have læset hos en Skribent, at visse Mennesker ynges ved Alderen, og at de ikke begynde at løbe galne, førend de faaer graa Haar. Naar jeg tænker mig om, finder jeg flere Exempler herpaa, saa at jeg mærker, at om det ikke er almindeligt, saa er det dog ikke gandske unaturligt. Den Rejse, som Fruen gjorde til Hovedstaden, har uden Tvivl givet Anledning hertil, saa at hun har faaet Smagg udi de Ting, som hun tilforn har vraget, efterdi hun dem tilforn ikke har prøvet. Nu staaer det paa, om jeg kan holde det Taushedsløfte, som jeg har forbundet mig til. Men der seer jeg Jomfruerne. Ach! Ach! jeg finder allerede Smerte i min Side, ret ligesom Hul vilde gaae derpaa.

Tredie Scene.

Leonora. Laurentia. Pernille.

Leonora. Søster! synes Dig ikke det samme, nemlig: at vor Moder er ikke den, som hun var før hendes Bortrejse.

Laurentia. Mig synes det samme.

Leonora. Hun har staaet en halv Time ved Toilettet imorges, for at kruse og sminke sig.

Lau-

Laurentia. Og paa hendes Bord fandt jeg en Roman i Steden for en Bønnebog.

Leonora. Men der seer jeg Pernille staaende med nedslaget Hoved. Hør Pernille! hvi staaer Du saa henrykt?

Pernille. Jeg er ikke vel, Jomfru!

Leonora. Hvad fattes Dig da?

Pernille. Jeg laver til Barsel.

Leonora. Hvad for en Ulykke! Laver Du til Barsel?

Pernille. Ja vist, og det som mere er, jeg er færdig til at føde. Jeg bær paa et vanskabt Foster, som vil ud igjennem min Side.

Leonora. Det er jo en forblommet Snak; hvad vil saadant sige?

Pernille. Det er at sige; jeg gaaer frugtsommelig med en Hemmelighed, som jeg ikke maa aabenbare.

Leonora. Kan Du vel holde noget hemmeligt for os? Siig dog frem hvad det er.

Pernille. Ach! jeg kan ikke holde mig længere. Jer Moder, Jomfru! — —

Leonora. Hvad vil Du sige med vor Moder?

Pernille. Intet stort, Jomfru! uden det, at hun er bleven ren gal paa den Reise hun nylig har gjort.

Leonora. Vi har dog ikke mærket, at hun er forfalden til noget Raseri.

Per-

Pernille. I har maaskee da ikke talt med hende.

Leonora. Ikke uden korteligen i Aftes, da hun kom tilbage, da vi gratulerede hendes Hjemkomst.

Pernille. Jeg hører da, at I veed ikke ret meget.

Leonora. Vi har alene mærket, at hun seer noget munter og lystig ud, hvilket vi ikke kan begribe.

Pernille. Ikke andet? det forslaaer ikke.

Leonora. Jeg og min Søster har ogsaa med Forundring anmærket dette, at hun i Morges, isteden for efter Sædvane at holde Lovsang, har staaet fast en Time ved Toilettet for at sminke og kruse sig.

Pernille. Ikke andet, det forslaaer ikke.

Leonora. Os synes at det kan være nok.

Pernille. Bedre op, bedre op.

Leonora. Jeg skulde ikke troe, at hun som en gammel Kone har i Sinde at gifte sig.

Pernille. Det forslaaer ikke Jomfru! bedre op, bedre op.

Leonora. Gid Du faae Pokker med Dit bedre op! det er jo alt hvad som kan skee hende til Beskiæmmelse, og hendes Børn til Ulykke.

Pernille. Jeg siger: bedre op, bedre op.

Leonora. Hun vil maaskee gifte sig med en

characteriseret Person her, for at faae Rang; thi de saa kaldede devote Folk og Catechiseer-Søstre ere gemenligen mest rangsyge.

Pernille. Jeg siger: bedre op, bedre op.

Leonora. Jeg skulde ikke troe, at hun vilde gifte sig for at faae flere Penge, og at den gamle Jeronimus, som = = =

Pernille. Den gamle Jeronimus? Fy for en Ulykke! Er det Parti for en galant ung Frue, som Jer Moder?

Leonora. Kalder Du den ung, som er imellem 50 og 60 Aar.

Pernille. Fruen er ikke over 20 Aar gammel.

Leonora. Og hendes yngste Datter er 17 Aar.

Pernille. Det vil ikke sige, Jomfru! herudi maa I tage Fornuften fangen, og sætte Regnekonsten til Side. En Dame, som løber gal efter Mandfolk, og støver efter unge Officerer, for at gifte sig med en af dem, kan ikke være gammel, endskjøndt hun er gandske graahærdet eller skaldet.

Leonora. Hvad? vil hun gifte sig med en ung Officeer?

Laurentia. Det maaskee er for mig, at hun søger efter en ung Officeer?

Pernille. Nej, Jomfru Laurentia; I skal ikke smøre Jer derpaa. Det er for hende selv, og Personen skal blive Jer Stivfader.

Laurentia. Hvis Du skiemter hermed, saa har Du Synd deraf.

Pernille. Jeg sværger ved alt det, som helligt er, alting forholder sig saaledes. See her, disse Ducater har Fruen foræret mig for at gaae hende til Haande, eller i det ringeste at tie, indtil hun faaer sin Resolution i Værk sat; og vil hun dertil betjene sig af Madame Kirsten Giftekniv, som plejer at gaae forlibte Folk til Haande. Jeg maa strax, for saadant at forekomme, begive mig til samme Koplerske, og love hende en god Belønning, hvis hun kan ophitte noget, som kan afvende saadan forestaaende Uheld. Adieu til videre, gaae I kuns ogsaa bort. (De gaa bort.)

Fjerde Scene.

Terentia, med et Spejl i Haanden.

Jeg skal i denne Dag have fat paa den gamle Kirsten, hvor jeg og skal finde hende. (Hun seer sig i Spejlet.) Ingen Fare! ingen Fare! der er min Sjel endnu nogle Skjønheds-Levninger tilbage i mit Ansigt. Jeg er, Pardieu, fornøjet med mine Øjne, og hvis mit Spejl ikke bedrager mig, kan de nok endnu komme Blodet til at kaage udi en ung Cavallier. Jo mere jeg betragter alting, jo flere behagelige Lineamenter seer jeg. Hvis den forbandede store Rynke ej var i Panden, kunde jeg agtes for en Beauté;

 men

men en Medgift af 30000 Rdlr. kan nok foraarsage, at saadan Rynke bliver usynlig for en ung Frier; og den Berømmelse, som Madame Kirsten vil lægge paa mig, kan nok gjøre alting godt. Jeg har havt Bud til hende, men hun var ikke hjemme. Hus-Folkene lovede dog at skikke hende hid, saa snart som hun kom hjem. (Hun bliver ved at beskue sig i Speilet og smiler derved.)

Femte Scene.

Kirsten Giftekniv, som er en forklædt Acteur.

Terentia.

Kirsten afsides. Pernille fortalte mig paa Vejen en forbandet Historie. Jeg kommer til at hjelpe paa disse stakkels Jomfruer. De har lovet mig en anseelig Recompence for min Umage. Jeg har allerede en Intrigue udi mit Hoved, som maa i Værk sættes. Pernille har en Søster, som har et smukt Ansigt, og som er vel skabt. Jeg har sagt hende, at samme Søster i en Hast maa forklædes som en Officeer og Frier; det øvrige skal jeg have Omsorg for. Men der seer jeg Fruen staaende at speile sig. Hillemænd hvor fuld af Sminke og Skjønnings-Plaster er hun ikke. Jeg maa holde gode Miner, og styrke hende udi hendes Forsæt, for desbedre at kunde udføre mit Anslag. — Velkommen tilbage min kjære Frue! Hvorledes har Hun befunden sig paa denne Rejse?

Terentia. Jeg har aldrig gjort nogen mere fornøjelig Reise.

Kirsten. Jeg mærker ogsaa, at Fruen er vel baade paa Legemets og Sindets Vegne, thi alting leer og spiller paa Hende.

Terentia. Jeg har aldrig min Livstid været udi bedre Humeur.

Kirsten. Hun seer ud, som Hun var forlovet, og skulde føres til Brudeskammelen.

Terentia. Det er mig en inderlig Glæde at høre saadant.

Kirsten. Jeg kan min Tro ikke afsee Hende; thi alting er yndigt fra Top til Taa.

Terentia. Men siig mig ret, Madame! uden Flatteri, hvad synes Hende om mine Lineamenter.

Kirsten. Jeg kan forsikkre Fruen, at alting er efter Skjønheds Regler.

Terentia. Det fornøjer mig hjertelig, efterdi jeg veed, at Hun er en Kjender af Skjønhed; men det er dog noget, som jeg ikke maa bryste mig af; thi det er Himlens Gjerning.

Kirsten. Hille min Tro! hvilke glimrende Øjne, hvilken regelmæssig Næse, hvilke yndige Kinder!

Terentia. Men mener Hun, at den Rynke udi Panden kan vanhelde mig?

Kirsten. Tvertimod, jeg anseer den heller som en Zirat; thi den foraarsager, at Ansigtet seer mandigt og majestetisk ud.

Te-

Terentia. Min Taille mener jeg at kunne passere.

Kirsten. Fruen behage at vende sig. (Hun vender sig om til høire Side.) Hillemænd hvilken Taille! Hun behager at vende sig om til den anden Side. (Hun vender sig om til den venstre Side.) Det kalder jeg en complet Taille! man skulde tænke, at Fruen var snøret; vend sig nu om til den tredie Side.

Terentia. Jeg har jo ikke mere end to Sider.

Kirsten. Det er sandt nok; men det var at ønske, at Hun havde flere; thi man kan ikke have for meget af det, som smukt er.

Terentia. Hør Madame! Jeg har mærket, at adskillige unge Cavalliers have Øine paa mig; i Fald jeg nu skulle falde paa de Tanker at gjøre En af dem lykkelig, kunde vel derpaa være noget ondt at sige?

Kirsten. Aldeles intet! oh! langt fra at raade Hende derfra; jeg raader Hende langt hellere dertil.

Terentia. Saa maa jeg da aabenbare Hende mit Forsæt. Jeg har virkeligen besluttet at oplede mig en Ægtefælle.

Kirsten. Derudi gjør Fruen meget vel; thi hvorfore skulle Hun pine sig ved at sidde længere udi eenlig Enkestand?

Terentia. Og det maa være en ung frisk Cavallier.

Kirsten. Jo yngere, jo bedre; frisk Kjød er ogsaa altid bedre end gammelt.

Te-

Terentia. Herudi kan ingen bedre gaae mig til Haande end Madamen; thi Hun kjender de fleste unge Karle her paa Stedet.

Kirsten. Fruen behager at sige mig, hvorledes Personen skal være dannet, at jeg kan eftersee, om jeg haver nogen paa min Liste, som Hun kan være fornøjet med.

Terentia. Personen skal være af Militair-Stand, imellem 20 og 30 Aar, han maa være kjøn og føjelig; det skader ikke om han ingen Penge har, ej heller om han inclinerer til Jalousi; thi det er Tegn til, at min Skabning charmerer ham?

Kirsten mumlende paa sin Fortegnelse. Hillemænd! der finder jeg netop saadan Person, see her engang: No. 5. Capitaine Frands von Fraulieb, en Cavallier 24 Aar gammel, der har et Ansigt som en Jomfru og et velskabt Legeme, som er behagelig og føjelig, og elsker den, han elsker, indtil Jalousi.

Terentia. Hillemænd! Blodet begynder alt at kaage udi mit Legeme; men hvor er den Person at finde?

Kirsten. Han logerer udi mit Hus, saa at jeg kjender ham til Punkt og Prikke.

Terentia. Mener Madamen da, at han ikke vil forsmaae mig.

Kirsten. Hvorfor skulle han forsmaae en Frue, hos hvilken han finder baade Skjønhed og Midler;

han

han følger ellers mit Raad udi al Ting, lad mig kun sørge for Sagen.

Terentia. Kom lad os gaae lidt ind, for videre at overlægge dette. (De gaaer ind.)

Sjette Scene.

Leonora. Laurentia. Pernille.

Leonora. Nu faaer vi høre, hvad Pernille har overlagt med den gamle Kone. Men see! der kommer hun. Pernille! hvordan gaaer det?

Pernille. Jeg veed ikke uden Begyndelsen af Intriguen, og hvortil hun dermed sigter. Hun har alene bedet mig at iføre min Søster Elsebet Officeers-Dragt, og sagt sig at ville sørge for Resten.

Laurentia. Men er det ikke Synd at ville prostituere sin Moder?

Pernille. Hun prostituerer sig selv; vi agte kun at curere hende for hendes Galskab.

Leonora. Det er sandt nok, naar Ord og Formaninger ikke kan hjelpe, maa man drive Galskab med Galskab.

Laurentia. Men er Mama da saa gal?

Pernille. Hvilket Spørgsmaal! mon en Dame imellem 50 og 60 Aar, der løber gal efter unge Cavalliers, kan siges at have mindste Gnist af Fornuft.

Leonora. Det synes virkeligen, som der er kommen en Skrue løs i Hovedet, thi . . .

Per-

Pernille. Jeg veed ikke, hvor mange Skruer der er i et Menneskes Hjerne, men det seer jeg, at de ere alle løse udi Fruens.

Leonora. Men, Pernille! kan det være naturligt, at et Menneske kan saa hastig og saa stærkt forandres, mon Fanden ikke haver været Stifter hertil?

Pernille. Altid citerer man Fanden, for at undskylde en Gjerning; thi saa gjorde Pigen, da hun lavede til Barsel, sigende: hvad har ikke Fanden at bestille. Det er ganske naturligt, at et Menneske falder fra en Extremitet til en Anden, og man haver adskillige Exempler paa, at gamle ærbare Katte ere forvandlede til kaade Kalve.

Leonora. Men der maa dog have været nogen Anledning til saadan sælsom Forandring.

Pernille. Vist har dertil været Anledning; Fruen som udi Hovedstaden er geraaden udi lystig Selskab og Divertissement, som hun tilforn ikke har seet, har begyndt at faae Smag derpaa, og derpaa sat sig for at ændre sit forrige Levnet, men saasom hun i Reformationen ikke har vidst at holde Maade, er Medicinen bleven værre end Sygdommen.

Leonora. Mener Du da, at hendes forrige Devotion har været sminket?

Pernille. Det kan jeg ikke for fulde sige, men det veed jeg, at adskillige devote Folk ere forfaldne

til

til det Samme, derfor er det best at holde Maade udi alting. Men der seer jeg, at Madame Kirsten kommer med den forlibte Frier, som skal blive Jer Stiffader.

Syvende Scene.

Kirsten. Elsebet, forklæd, galloneret og med Struds, fier paa Hatten. Personerne af forrige Scene.

Pernille. Ha, ha, hvem Pokker skulle kjende Dig i denne Dragt, Elsebet!

Elsebet. Tal med mere Respect, naar Du taler til en Capitaine:

Pernille. Er Du virkelig Capitaine?

Elsebet. Det kan Du jo see paa min Dragt, paa min Gang, og paa mine Miner.

Pernille. Jeg mærker at Du vil spille Din Rolle vel nok. Men Madame Kirsten! hvortil skal dette sigte?

Kirsten. Hun skal stille sig an, som hun beiler til Fruen.

Pernille. Men hvad vil deraf flyde?

Kirsten. Det kan jeg nu ikke sige; lad mig kun raade for Udfaldet. Hør Elsebet! Du maa ikke stille Dig alt for meget forlibt an, men heller affectere nogen Koldsindighed; thi det vil skjærpe hendes Appetit desmere.

Elsebet. Jeg skal spille min Rolle godt nok, værer kun ikke bange derfor. Kir-

Kirsten. See der kommer Fruen, gaae kun af Vejen til Side.

Ottende Scene.

Kirsten. Terentia latterlig udstafferet. Elsebet.

Kirsten til Elsebet. Bliv kun her staaende ved den ene Ende, medens jeg melder Dig an hos Fruen.

Terentia. Vel min kjære Madame! har Hun udrettet noget for mig?

Kirsten. Alting gaaer godt, jeg har overtalt Personen at lade sig her indfinde, for at insinuere sig selv.

Terentia. Har han vel nogen Tid seet mig tilforn?

Kirsten. Vist har han seet Hende, og Hendes Person staaer ham vel an, saa at Sagen i mine Tanker ingen Vanskelighed vil have.

Terentia. Men hvi bragte Hun ham ikke strax med sig?

Kirsten. Fruen behager at kaste uformærkt sine Øjne til den venstre Side.

Terentia. Hillemænd! er det den Person, som der staaer, det er en lækker Bidsken, ingen Skildrer kunde . . (Trækkende hende til Side.)

Kirsten. Sagte, sagte, kjære Frue! Hun maa iagttage Sømmelighed, og stille sig lidt koldsindig an, Hun vil ellers fordærve alting.

Te-

Terentia. Men mon jeg ikke heller kan forderve Sagen ved at lade see alt for stor Koldsindighed?

Kirsten. Hun skal et heller vise for stor Koldsindighed, men alene iagttage den Sømmelighed, som af vort Kjøn udfordres.

Terentia. Jeg skal da efterfølge Hendes Raad, saavidt som muligt er.

Kirsten. Velbaarne Hr. Capitaine behager at komme libt nærmere! See her præsenterer jeg Ham den kjønne og dydige Dame, som Han har forlanget at komme i Kjendskab med.

Elsebet. Min naadige Frue tager ikke ugunstigt op, at jeg har taget mig den Frihed her at gjøre min Opvartning. Jeg havde ikke dristet mig dertil, hvis denne gode Madame, som er min Vertinde, ikke havde forsikkret mig om, at ...

Terentia. Min Hr. Capitain behøver ikke at gjøre nogen Undskyldning herfor, jeg kan forsikkre om, at Hans Person ved første Øjekast ..

Kirsten sagte til Fruen. Sagte, sagte! Fruen Hun gaaer for hastig til Verks.

Terentia. Jeg kan forsikkre, min Herre! at jeg kan ikke andet, end fatte Estime for Dem, som saa hastig er avanceret udi Armeen.

Elsebet. Jeg takker Fruen for de gode Tanker, som Hun har fattet om min Person, men hvor ung jeg er, saa har jeg dog allerede bivaanet fire store Feldtslag udi Flandern.

Te-

Terentia. Fire store Feldtslag?

Elsebet. Ja fire store Feldslag og noget paa det femte. Hvis min Kaarde kunde tale, vilde den vidne om mit Forhold udi saadanne Trefninger; men det staaer mig selv ikke an, at tale noget til min egen Berømmelse, alt hvad jeg kan sige, er dette, at jeg nogenledes har efterkommet min Pligt.

Kirsten. Alle Folk vide at tale om Capitainens Tapperhed samt Opførsel saavel udi Krigs- som udi Fredstider, derfor er han ogsaa æret og elsket af Alle. Og er det mærkeligt, at hvorvel han stedse har ladet see en Slags Koldsindighed mod Fruentimmer, ere de dog ham meget affectionerede.

Terentia. Har da Capitainen naturlig Afskye for Ægteskab?

Elsebet. Det kan jeg ikke sige; thi der kunde vel findes den, som var mægtig til at vinde mit Hjerte.

Terentia. Hvorledes skulle den vel være dannet?

Elsebet. Uden Flatteri at tale, det skulle være en Person, der besidder de Qvaliteter, hvormed Fruen er begavet.

Terentia. Jeg takker Deres Velbyrdighed for de gode Tanker, som Han har om min Person; jeg maa da ogsaa aabne mit Hjerte for Ham og bekjende, at . .

Kirsten til Terentia. (Trækkende hende til Side.) Fruen gaaer min Sjel alt for hastig til Verks.

Te-

Terentia. Jeg siger, at Hans Person kunde frem for Andre indtage mig, hvis jeg resolverede til at forandre min Stand, men . .

Elsebet. Ach! det Men er et dødeligt Hjertesting for mig.

Terentia. Min salig Herre ligger mig saa paa Hjertet, at jeg aldrig kan glemme ham.

Elsebet. Jeg mærker da, at jeg maa gaae trøstesløs bort, men efterdi Skjebnen nu ikke er anderledes, saa tillad, at jeg til Afsked kysser Hendes Haand, og tilbeder mig Hendes simple Venskab. (Han kysser paa Haanden og gaaer bort. Kirsten løbende efter ham)

Kirsten. Hej! veed Han som en Krigsmand ikke dette, at en Fæstning ikke overgiver sig ved første Canonskud. Vær da ikke saa hastig, men hav lidt Taalmodighed, lad mig tale lidt mere til Fruen. (til Terentia.) Min kjære Frue! nu er det alt nok, nu kan Hun stille sig ganske tam an.

Terentia til Kirsten sagte. Jeg zittrer og bæver over min Krop; hvor nær havde ved Jeres Præcaution Byttet gaaet mig af Hænderne.

Kirsten. Lad os tale reent ud; jeg veed Fruens Hjertelaug, og kan spaae af Hendes Ansigt og Miner, at Capitainen vil ikke gjøre denne Reise forgjeves. Tal da Frue! og gjør Hendes Hjerte ikke til en Røverkule! Vil Hun lade denne Cavallier gaae trøstesløs bort?

Terentia. Hvis det er Himlens Villie, saa vil jeg samtykke hans Begjering.

Kirsten. Det vil jeg svare til, at det er Himlens Villie; velan! uden videre Complimenter giver hinanden Hænder. (Hun taaer begges Hænder og lægger dem sammen.) Nu maa Hr Capitainen strar gaae hjem og give sine Venner tilkjende, hvad som Himlen har besluttet, ligesom Fruen paa sin Side maa forkynde Hendes Døttre det Samme.

Elsebet kyssende paa Fruens Haand. Adieu saa længe min allerkjæreste Frue!

Terentia. Farvel, min søde Engel! og kom igjen saasnart som muligt. (Han gaaer.)

Niende Scene.

Kirsten. Terentia.

Kirsten. Ach, ach! jeg kan ikke holde mig for Graad.

Terentia. Hvorfor hyler og græder Hun, Madame?

Kirsten. Det er af lutter Glæde, saa bevæget blev jeg af denne kjærlige Foreening, som jeg saa lykkeligen har befordet; jeg har ladet mig bruge i mine Dage til at forfremme mange Partier, men intet har fornøjet mig saa meget, som dette; thi her er Exempel paa en reen uforfalsket, uinteresseret og en extraordinaire Kjærlighed. Faa Partier

kan

Terentia. Min Taille mener jeg at kunne passere.

Kirsten. Fruen behage at vende sig. (Hun vender sig om til høire Side.) Hillemænd hvilken Taille! Hun behager at vende sig om til den anden Side. (Hun vender sig om til den venstre Side.) Det kalder jeg en complet Taille! man skulde tænke, at Fruen var snøret; vend sig nu om til den tredie Side.

Terentia. Jeg har jo ikke mere end to Sider.

Kirsten. Det er sandt nok; men det var at ønske, at Hun havde flere; thi man kan ikke have for meget af det, som smukt er.

Terentia. Hør Madame! Jeg har mærket, at adskillige unge Cavalliers have Øjne paa mig; i Fald jeg nu skulle falde paa de Tanker at gjøre En af dem lykkelig, kunde vel derpaa være noget ondt at sige?

Kirsten. Aldeles intet! oh! langt fra at raade Hende derfra; jeg raader Hende langt hellere dertil.

Terentia. Saa maa jeg da aabenbare Hende mit Forsæt. Jeg har virkeligen besluttet at oplede mig en Ægtefælle.

Kirsten. Derudi gjør Fruen meget vel; thi hvorfore skulle Hun pine sig ved at sidde længere udi eenlig Enkestand?

Terentia. Og det maa være en ung frisk Cavallier.

Kirsten. Jo yngere, jo bedre; frisk Kjød er ogsaa altid bedre end gammelt. Te-

Terentia. Herudi kan ingen bedre gaae mig til Haande end Madamen; thi Hun kjender de fleste unge Karle her paa Stedet.

Kirsten. Fruen behager at sige mig, hvorledes Personen skal være dannet, at jeg kan eftersee, om jeg haver nogen paa min Liste, som Hun kan være fornøjet med.

Terentia. Personen skal være af Militair-Stand, imellem 20 og 30 Aar, han maa være kjøn og føjelig; det skader ikke om han ingen Penge har, ej heller om han inclinerer til Jalousi; thi det er Tegn til, at min Skabning charmerer ham?

Kirsten mumlende paa sin Fortegnelse. Hillemænd! der finder jeg netop saadan Person, see her engang: No. 5. Capitaine Frands von Fraulieb, en Cavallier 24 Aar gammel, der har et Ansigt som en Jomfru og et velskabt Legeme, som er behagelig og føjelig, og elsker den, han elsker, indtil Jalousi.

Terentia. Hillemænd! Blodet begynder alt at kaage udi mit Legeme; men hvor er den Person at finde?

Kirsten. Han logerer udi mit Hus, saa at jeg kjender ham til Punkt og Prikke.

Terentia. Mener Madamen da, at han ikke vil forsmaae mig.

Kirsten. Hvorfor skulle han forsmaae en Frue, hos hvilken han finder baade Skjønhed og Midler; han

han følger ellers mit Raad udi al Ting, lad mig kun sørge for Sagen.

Terentia. Kom lad os gaae lidt ind, for videre at overlægge dette. (De gaaer ind.)

Sjette Scene.

Leonora. Laurentia. Pernille.

Leonora. Nu faaer vi høre, hvad Pernille har overlagt med den gamle Kone. Men see! der kommer hun. Pernille! hvordan gaaer det?

Pernille. Jeg veed ikke uden Begyndelsen af Intriguen, og hvortil hun dermed sigter. Hun har alene bedet mig at iføre min Søster Elsebet Officeers-Dragt, og sagt sig at ville sørge for Resten.

Laurentia. Men er det ikke Synd at ville prostituere sin Moder?

Pernille. Hun prostituerer sig selv; vi agte kun at curere hende for hendes Galskab.

Leonora. Det er sandt nok, naar Ord og Formaninger ikke kan hjelpe, maa man drive Galskab med Galskab.

Laurentia. Men er Mama da saa gal?

Pernille. Hvilket Spørgsmaal! mon en Dame imellem 50 og 60 Aar, der løber gal efter unge Cavalliers, kan siges at have mindste Gnist af Fornuft.

Leonora. Det synes virkeligen, som der er kommen en Skrue løs i Hovedet, thi . . .

Per-

Pernille. Jeg veed ikke, hvor mange Skruer der er i et Menneskes Hjerne, men det seer jeg, at de ere alle løse udi Fruens.

Leonora. Men, Pernille! kan det være naturligt, at et Menneske kan saa hastig og saa stærkt forandres, mon Fanden ikke haver været Stifter hertil?

Pernille. Altid citerer man Fanden, for at undskylde en Gjerning; thi saa gjorde Pigen, da hun lavede til Barsel, sigende: hvad har ikke Fanden at bestille. Det er ganske naturligt, at et Menneske falder fra en Extremitet til en Anden, og man haver adskillige Exempler paa, at gamle ærbare Katte ere forvandlede til kaade Kalve.

Leonora. Men der maa dog have været nogen Anledning til saadan sælsom Forandring.

Pernille. Vist har dertil været Anledning; Fruen som udi Hovedstaden er geraaden udi lystig Selskab og Divertissement, som hun tilforn ikke har seet, har begyndt at faae Smag derpaa, og derpaa sat sig for at ændre sit forrige Levnet, men saasom hun i Reformationen ikke har vidst at holde Maade, er Medicinen bleven værre end Sygdommen.

Leonora. Mener Du da, at hendes forrige Devotion har været sminket?

Pernille. Det kan jeg ikke for fulde sige, men det veed jeg, at adskillige devote Folk ere forfaldne

til det Samme, derfor er det best at holde Maade udi alting. Men der seer jeg, at Madame Kirsten kommer med den forlibte Frier, som skal blive Jer Stiffader.

Syvende Scene.

Kirsten. Elsebet, forklæd, galloneret og med Struds-fier paa Hatten. Personerne af forrige Scene.

Pernille. Ha, ha, hvem Pokker skulle kjende Dig i denne Dragt, Elsebet!

Elsebet. Tal med mere Respect, naar Du taler til en Capitaine:

Pernille. Er Du virkelig Capitaine?

Elsebet. Det kan Du jo see paa min Dragt, paa min Gang, og paa mine Miner.

Pernille. Jeg mærker at Du vil spille Din Rolle vel nok. Men Madame Kirsten! hvortil skal dette sigte?

Kirsten. Hun skal stille sig an, som hun beiler til Fruen.

Pernille. Men hvad vil deraf flyde?

Kirsten. Det kan jeg nu ikke sige; lad mig kun raade for Udfaldet. Hør Elsebet! Du maa ikke stille Dig alt for meget forlibt an, men heller affectere nogen Koldsindighed; thi det vil skjærpe hendes Appetit desmere.

Elsebet. Jeg skal spille min Rolle godt nok, værer kun ikke bange derfor.

Kirsten. See der kommer Fruen, gaae kun af Vejen til Side.

Ottende Scene.

Kirsten. Terentia latterlig udstafferet. Elsebet.

Kirsten til Elsebet. Bliv kun her staaende ved den ene Ende, medens jeg melder Dig an hos Fruen.

Terentia. Vel min kjære Madame! har Hun udrettet noget for mig?

Kirsten. Alting gaaer godt, jeg har overtalt Personen at lade sig her indfinde, for at insinuere sig selv.

Terentia. Har han vel nogen Tid seet mig tilforn?

Kirsten. Vist har han seet Hende, og Hendes Person staaer ham vel an, saa at Sagen i mine Tanker ingen Vanskelighed vil have.

Terentia. Men hvi bragte Hun ham ikke strax med sig?

Kirsten. Fruen behager at kaste uformærkt sine Øjne til den venstre Side.

Terentia. Hillemænd! er det den Person, som der staaer, det er en lækker Bidsken, ingen Skildrer kunde . . (Trækkende hende til Side.)

Kirsten. Sagte, sagte, kjære Frue! Hun maa iagttage Sømmelighed, og stille sig lidt koldsindig an, Hun vil ellers forderve alting.

Terentia. Men mon jeg ikke heller kan forderve Sagen ved at lade see alt for stor Koldsindighed?

Kirsten. Hun skal ei heller vise for stor Koldsindighed, men alene iagttage den Sømmelighed, som af vort Kjøn udfordres.

Terentia. Jeg skal da efterfølge Hendes Raad, saavidt som muligt er.

Kirsten. Velbaarne Hr. Capitaine behager at komme lidt nærmere! See her præsenterer jeg Ham den kjønne og dydige Dame, som Han har forlanget at komme i Kjendskab med.

Elsebet. Min naadige Frue tager ikke ugunstigt op, at jeg har taget mig den Frihed her at gjøre min Opvartning. Jeg havde ikke dristet mig dertil, hvis denne gode Madame, som er min Vertinde, ikke havde forsikkret mig om, at . . .

Terentia. Min Hr. Capitain behøver ikke at gjøre nogen Undskyldning herfor, jeg kan forsikkre om, at Hans Person ved første Øjekast . .

Kirsten sagte til Fruen. Sagte, sagte! Fruen Hun gaaer for hastig til Verks.

Terentia. Jeg kan forsikkre, min Herre! at jeg kan ikke andet, end fatte Estime for Dem, som saa hastig er avanceret udi Armeen.

Elsebet. Jeg takker Fruen for de gode Tanker, som Hun har fattet om min Person, men hvor ung jeg er, saa har jeg dog allerede bivaanet fire store Feldtslag udi Flandern.

Te-

Terentia. Fire store Feldtslag?

Elsebet. Ja fire store Feldslag og noget paa det femte. Hvis min Kaarde kunde tale, vilde den vidne om mit Forhold udi saadanne Trefninger; men det staaer mig selv ikke an, at tale noget til min egen Berømmelse, alt hvad jeg kan sige, er dette, at jeg nogenledes har efterkommet min Pligt.

Kirsten. Alle Folk vide at tale om Capitainens Tapperhed samt Opførsel saavel udi Krigs- som udi Fredstider, derfor er han ogsaa æret og elsket af Alle. Og er det mærkeligt, at hvorvel han stedse har ladet see en Slags Koldsindighed mod Fruentimmer, ere de dog ham meget affectionerede.

Terentia. Har da Capitainen naturlig Afskye for Ægteskab?

Elsebet. Det kan jeg ikke sige; thi der kunde vel findes den, som var mægtig til at vinde mit Hjerte.

Terentia. Hvorledes skulle den vel være dannet?

Elsebet. Uden Flatteri at tale, det skulle være en Person, der besidder de Qvaliteter, hvormed Fruen er begavet.

Terentia. Jeg takker Deres Velbyrdighed for de gode Tanker, som Han har om min Person; jeg maa da ogsaa aabne mit Hjerte for Ham og bekjende, at . .

Kirsten til Terentia. (Trækkende hende til Side.) Fruen gaaer min Sjel alt for hastig til Verks.

Terentia. Jeg siger, at Hans Person kunde frem for Andre indtage mig, hvis jeg resolverede til at forandre min Stand, men . .

Elsebet. Ach! det Men er et dødeligt Hjertesting for mig.

Terentia. Min salig Herre ligger mig saa paa Hjertet, at jeg aldrig kan glemme ham.

Elsebet. Jeg mærker da, at jeg maa gaae trøstesløs bort, men efterdi Skjebnen nu ikke er anderledes, saa tillad, at jeg til Afsked kysser Hendes Haand, og tilbeder mig Hendes simple Venskab.
(Han kysser paa Haanden og gaaer bort. Kirsten løbende efter ham)

Kirsten. Hej! veed Han som en Krigsmand ikke dette, at en Fæstning ikke overgiver sig ved første Canonskud. Vær da ikke saa hastig, men hav lidt Taalmodighed, lad mig tale lidt mere til Fruen. (til Terentia.) Min kjære Frue! nu er det alt nok, nu kan Hun stille sig ganske tam an.

Terentia til Kirsten sagte. Jeg zittrer og bæver over min Krop; hvor nær havde ved Jeres Præcaution Byttet gaaet mig af Hænderne.

Kirsten. Lad os tale reent ud; jeg veed Fruens Hjertelaug, og kan spaae af Hendes Ansigt og Miner, at Capitainen vil ikke gjøre denne Reise forgjeves. Tal da Frue! og gjør Hendes Hjerte ikke til en Røverkule! Vil Hun låde denne Cavallier gaae trøstesløs bort?

Terentia. Hvis det er Himlens Villie, saa vil jeg samtykke hans Begjering.

Kirsten. Det vil jeg svare til, at det er Himlens Villie; velan! uden videre Complimenter giver hinanden Hænder. (Hun taaer begges Hænder og lægger dem sammen.) Nu maa Hr Capitainen strax gaae hjem og give sine Venner tilkjende, hvad som Himlen har besluttet, ligesom Fruen paa sin Side maa forkynde Hendes Døttre det Samme.

Elsebet kyssende paa Fruens Haand. Adieu saa længe min allerkjæreste Frue!

Terentia. Farvel, min søde Engel! og kom igjen saasnart som muligt. (Han gaaer.)

Niende Scene.

Kirsten. Terentia.

Kirsten. Ach, ach! jeg kan ikke holde mig for Graad.

Terentia. Hvorfor hyler og græder Hun, Madame?

Kirsten. Det er af lutter Glæde, saa bevæget blev jeg af denne kjærlige Foreening, som jeg saa lykkeligen har befordet; jeg har ladet mig bruge i mine Dage til at forfremme mange Partier, men intet har fornøjet mig saa meget, som dette; thi her er Exempel paa en reen uforfalsket, uinteressferet og en extraordinaire Kjærlighed. Faa Partier

kan

kan lignes med dette. Nu maa jeg forlade Fruen paa en kort Tid, medens Hun taler med sine Børn og stiller dem tilfreds, hvis de have noget at sige mod dette Parti. (Hun gaaer bort.)

Tiende Scene.

Terentia. Leonora. Laurentia. Pernille.

Terentia. Kommer herud Børn! jeg har noget at tale med Eder. Hører mine kjære Døttre! det tjener ikke, at jeg bliver længer siddende udi enlig Stand, jeg maa have en Mand, der kan forestaae mit Hus, og jeg har allerede sluttet Parti med En, som vil blive Eder en god Stivfader.

Pernille. Da har, min Tro, Fruen ikke betænkt sig ret længe; thi Hun kom hjem igaar, og i Dag er Hun allerede forlovet. (Døttrene græder.)

Terentia. Græder ikke Børn! I vinder jo intet med Graad.

Pernille. Hvis vi kunde vinde noget med Graad, ville vi holde ved at græde, saa at Huset skulle svømme i Vand.

Terentia. Nu er det gjort, mit Løfte er givet, som ikke kan igjenkaldes.

Pernille. Maatte jeg vel spørge Fruen, hvem Brudgommen skal være?

Terentia. Det er en brav ung Cavallier, nemlig Capitaine Frantz Fraulieb; jeg veed ikke, om Du kjender ham.

Per-

Pernille. Vist kjender jeg ham, det er en Mand, som passer sig best til Fruens yngste Dotter, Laurentia.

Laurentia. Pernille har, min Tro, Ret derudi.

Terentia. Du skal nok faae en Mand, Du est endnu for ung til at gifte Dig.

Pernille. Og Fruen er for gammel dertil; overlad ham da til den ældste Datter.

Terentia. Nej Tak! jeg beholder ham nok selv, det maa saa være, det er Himmelens Villie.

Pernille. Er det Himmelens Villie, at en gammel Frue, som har voxne Døttre, skal, dem til Præjudice, gifte sig med en ung Spradebasse? saadan Theologie faaer jeg aldrig i mit Hoved.

Terentia. Han er ung, det er sandt, men derhos besidder Dyd og Forstand som en gammel Mand. Man taler om ham med Berømmelse overalt, saavel udi Staden, som i Armeen, og det er bekjendt, at han allerede har ladet see Tapperhed udi 4 Feldtslag.

Pernille. Er det derfor, at Fruen vil have ham, efterdi han forstaaer sin Kaarde? jeg troer heller, at Hun venter andet Slags Capacitet.

Terentia. Hold kun Din Mund, Pernille! Du bruger den og herudi forgjeves; kommer Du ikke ihu, hvad Du har lovet mig.

Pernille. Jeg har lovet mere, end jeg kan holde.

Terentia. Lad mig tale med mine Døttre alene: hvad

hvad sige I mine Børn? vil I rebellere mod Eders Moder?

Leonora. Ingenlunde, Mama! vi faaer vel at tie stille og skikke os derudi.

Terentia. Men hvad mon det være for Larm og Hylen udi Farstuen? spring ud og hør, hvad det er.

Pernille. Det er Madame Kirsten Giftekniv, som svømmer i Graad.

Terentia. Lad hende komme herind.

Ellevte Scene.

Kirsten. Personerne af forrige Scene.

Kirsten. Ach hvilken forskrækkelig Hendelse!

Terentia. Hvad er vederfaret?

Kirsten. Hvilken bedrøvelig Historie!

Terentia. Siig frem, hvad det er; mit hele Legeme skjelver.

Kirsten. Det er jo Magen til den Hendelse, som skede i min Bestemoers Tid udi Jylland.

Terentia. Hvad er da skeet, Madame? Jeg brænder af Begjerlighed efter . .

Kirsten. Saadant tilbrog sig da ved samme Lejlighed, som dette, saa at det er klart, at Himlen har havt Mishag derudi.

Terentia. Plag mig da ikke længer, men siig strax frem.

Kirsten. Ach jeg elendige Menneske! som har bemænget mig med saadan syndig Handtering, ah ah ah.

Terentia. Hvad Handtering? sig da frem i Pokkers Skind!

Kirsten. Jeg skal da fortælle Historien, saavidt Graad og Suk vil tillade: Viid Madame, at den unge Capitaine . . .

Terentia. Hvad Ulykke er ham hændet?

Kirsten. Jeg siger: den unge Capitaine — Det er alt nok, jeg kan ikke meer ah ah ah ah.

Terentia. Jeg lærer intet deraf.

Kirsten Jeg siger, den unge Capitaine ah ah ah, tøv lidt, lad mig puste: Den unge Capitaine, han var ikke saa snart kommen op paa sin Sahl, førend jeg hørte ham skrige himmelhøjt; da jeg nu spurgte, hvad han skadde, sagde han med en fin Stemme: kjære Madame! siig mig, hvem jeg er; jeg finder, efter en foregaaende Skræk og Smerte, at alting hos mig er forandret, saavel Sind som Legeme. Jeg haver andre Inclinationer, anden Stemme, andre Lemmer, ja anden Sjel. Jeg tænkte da strax, at han var falden udi Raseri, men da jeg og min Søster erindrede os den jydske Historie, og nogle andre, som man har læst udi de troværdigste Aviser, da vi foretoge os at efterforske alting, fandtes der, at han ah, ah, ah, ah!

Terentia. Hvad fandtes der?

Kirsten. At han fra en Capitain var forvandlet til en ung Pige (De skriger derpaa Alle tillige.)

Pernille. Ah! en ung Pige, siger I?

Kirsten. Ja vist, til en ung Pige; det er alt bekjendt over det hele Nabolang. Jacob Skolemester sidder nu hjemme og trøster hende; thi hun er ganske desperat. (De skriger Alle igjen.) Min Søster iførte hende strax Qvindeklæder, og har lovet at bringe hende hid, for at vise, at man ikke maa tvivle mere derom.

Pernille. Er der da intet tilbage af forrige Skabning?

Kirsten. Intet uden Ansigtet alene. (De skriger Alle igjen.) Skolemesteren Jacob fortalte os adskillige Exempler paa saadanne Mirakler, som mig synes, han kaldte Metamorphoser. Men see! der kommer hun grædende udi Pigedragt. (De skriger Alle igjen.)

Tolvte Scene.

Elsebet grædende. De Andre.

Kirsten. Ach hvilket Syn! mit Hjerte vil briste derover. Kom nærmere min Hr. Capitaine! og fortæl Fruen Omstændigheden herved.

Elsebet. Jeg kjendes ikke ved den Titel. Jeg veed nu, hvortil Skjebnen har fordømt mig. Rok og Teen er nu mine Vaaben.

Kirsten. Hvad siger Fruen til denne Hendelse?

Te-

Terentia. Nu maa jeg troe, hvad mine Øjne seer; jeg kan af Skræk og Blusel intet tale. Jeg fordømmer alene min Daarlighed og Forfængelighed, beder mine Børn om Forladelse, og søger den øvrige Tid af mit Liv udi eenlig Stand at begræde den Synd, som jeg har bedrevet; og hvad Jer angaaer, min kjære Jomfru! som denne Uheld har truffet, skik Eder herudi med Taalmodighed, og lad Jer nøje med Jer Skjebne, og betænk, at Straffen kunde have været end større.

Pernille. Ja vist kunde den have været; thi man har Exempler paa Mennesker, som ere forvandlede til Varulve.

Elsebet. Jeg vil ogsaa skikke mig derudi, og legge denne Formaning paa Hjertet.

(Hun træder derpaa frem og synger.)

I Koner og I Jomfruer!
Med Sorgen holder Maade,
Hvad skeet er, ej kan ændres meer,
Graad derfor ej kan baade.
Et Tab for Eder vel er skeet,
Hver kan dog faae sin Mage;
Thi unge Karle man jo veed,
I Topmaal er tilbage.
(Tutti repeterer det Samme.)

Pernille til Afsked.

Et Skuespil fremstillet er
Alene med Actricer,
Af det og meget andet meer
Man klarligen beviser,
At mange Ting udi et Land
Foruden Mands-Personer,
Udføres og forrettes kan
Af Piger og Matroner.
(Tutti det Samme.)

Over

Over den forvandlede Brudgom.

Skulde Undertegnede været fristet til at udlade noget holbergsk Lystspil, tilstaaer han, dette at være det allereneste, der kunde have bragt ham i denne Fristelse, da det hverken fra Æmnets, Caracterernes, Intriguens eller Dialogens Side har Noget, der berettiger det til at sættes ved Siden af sine øvrige Sødskende. Men just fordi det var det allereneste, der syntes at fortjene denne Forkastelses-Dom, tog Undertegnede i Betænkning at tillade sig den, at han ikke ved denne Udelukkelse maaskee skulde blevet antaget for, stiltiende at give en Schiller Ret, naar han i sin Afhandling om den naive og sentimentalske Digtning udraaber: i hvilket Dynd drager Holberg os ikke ned? Hvad vi ved dette Skuespil med Føje kan og bør indrømme, er, at det Æmne er uheldigen valgt; en Omstændighed, som saare naturlig lader sig forklare af, hvad Holberg i sin 447 Epistel selv siger: at han var ombedet at gjøre det saaledes, at derudi skulde ingen Acteurs være; thi disse begjærte eller bestilte Stykker

have

have saare sielden det Held eller det Huld, som de, Genier af eget Drift og eget Valg bringer til Verden.

Uagtet dette er det eneste af alle holbergske Stykker, der paa den tilomtalte alsiske Fortegnelse ikke findes anført, drager Undertegnede dog ikke paa mindste Maade i Tvivl, at det jo er opført; da baade Holberg umiddelbar, efter at have paa ovenanførte Sted nævnet dette, tilføjer: Man seer saaledes, at jeg har udarbejdet over 30 Skuespil, hvilke alle ere i Brug, og ofte paa Skuepladsen gjentages; ligesom og i tredie Samling af de Oder (?) som ere componerede til den danske Skueplads, udgivet af Carl August Thilo i Sommeren 1753, S. 6 findes Melodi til de tvende Couplets, der slutte dette Skuespil; ikke at tale om, at de, der havde ombedet Holberg at skrive dette Stykke saaledes, ustridig have været Skuespillerne, eller Skuepladsens Bestyrere, som altsaa ikke vel kunde lade et paa deres Begjæring udarbejdet holbergsk Stykke uspillet. Antager man ydermere Efterskriften efter siette Tome af den gamle Udgave at være Holbergs egen, som synes rimeligt, da hedder det udtrykkelig deri: Den forvandlede Brudgom et Stykke i een Act, hvilket stedse maa spilles tilligemed det foregaaende; thi ligesom det første (Abracadabra) er uden

Ac=

Actricer, saa er det sidste uden Acteurer; og lod sig udentvivl deraf ikke den Rimelighed formode: at dette Stykke er blevet opført tilligemed Abracadabra, og ved sit ringe Held, da man har anseet dem for uadskillelige, maaskee bidraget til, at hint høistcomiske Stykke tillige er blevet henlagt.

Efter at dette var skrevet og i Trykken, har Undertegnede siden af Skuepladsens hæderfulde Veteran og den sidste af Holbergs Samtidige fra den, Hr. Lars Knudsen, faaet ny og tilstrækkelig Hiemmel for sin Paastand, at ogsaa dette Stykke er spilt, skiøndt sielden.

K. R.

Don

Don Ranudo de Colibrados,

eller

Fattigdom og Hofførdighed.

Comedie i fem Acter.

Personerne:

Don Ranudo de Colibrados, en Grand d'Espagne.
Donna Olympia, hans Frue.
Donna Maria, deres Datter, forlibt i Gonzalo.
Eugenia, hendes Søster, en halvvoxen Frøken.
Gonzalo de las Minas, en spansk Adelsmand, forlibt i Donna Maria.
Isabella, hans Søster.
Leonora, Kammerpige hos Donna Maria.
Gusman, Page hos Don Ranudo.
Pedro, Lakej hos Don Ranudo.
En Øvrigheds-Betjent.
En Tolk.
En Notarius.
En Bonde.
En opdigtet Prindses-Svite; hvoriblandt en Hofnar.

Før-

Første Act.

Første Scene.

Gonzalo de las Minas. Isabella.

Gonzalo. Det er vel sandt, min hjerte Søster! Jeg seer ingen Fordel ved saadant Parti; men I skal vide, at min Kjærlighed ikke grundes paa Interesse. Deres Familie er vel ældre og anseeligere, men vores er derfor ikke mindre adelig. Kan de regne flere store Folk i deres Slægt, saa kan vi derimod regne vor Rigdom, og sætte den imod deres elendige Armod, som er større, end at den kan beskrives. Men jeg siger, min hjerte Søster! jeg sigter ikke til nogen Fordel; mit Hjerte er optændt af en pur og ren Kjærlighed til deres Datter, Donna Maria, som jeg ikke mindre beklager for hendes Fattigdom, end for hendes urimelige Forældre, som ved deres Hofmod er bleven en Fabel over den hele By, og maa derfor den hele spanske Nation ved saadant uskyldigt lide.

Isabella. Min allerkjæreste Broder! jeg har intet at sige derimod; den Fattigdom som er hos hende,

hende, kunde blive tilstrækkelig bødet ved Eders Midler; men hvorfor skal man ydmyge sig for Saadanne? Hvor kan I fatte Kjærlighed til det Hus, I er foragtet af? I burde have den Ambition, at, saasnart I mærkede den ringeste foragtelige Mine, I da havde vendt dem Ryggen, og aldrig tænkt paa saadan Kjærlighed mere.

Gonzalo. Ach min hjerte Søster! I veed maaskee ikke, hvad Kjærlighed er; thi dersom I vidste det, raisonnerede I ej saaledes; min Ambition har ofte i denne Sag ført Strid med min Kjærlighed, men den sidste har altid vundet Sejer over den første.

Isabella. Men naar I seer intet Middel til at lykkes i saadan Eders Ansøgning, bør I da ikke, som et fornuftigt Menneske, slaae saadan Kjærlighed af Sindet?

Gonzalo. Langt fra, at Forældrenes Foragt imod mig kan gjøre min Kjærlighed kold; den heller ophidser mig mere, og er en Olie, som kastes i min Ild.

Isabella. Jeg troer, min hjerte Broder! at I vil agere en Roman; thi saadan Slags Kjærlighed kommer mig gandske poetisk for.

Gonzalo. Al Forhaabning er dog ikke saa rent ude, at der jo er en liden Gnist tilbage; jeg haaber, at, naar deres Armod er kommen til det alleryderste,

ske, de da, førend de skal gandske omkomme af Mangel, endelig vil sætte den urimelige Ambition til Side, og beqvemme sig til at give deres Datter til èn brav Mand, der ved sine Midler kan redde en Familie àf yderste Elendighed.

Isabella. Jeg mærker nok, Gonzalo! at I ikke ret kjender deres Hofmod, naar I taler saaledes; jeg troer, de døe heller, end beqvemme sig dertil.

Gonzalo. Men Isabella! I veed maaskee ikke ikke een Ting.

Isabella. Hvad er det?

Gonzalo. Jeg er forsikkret om, at lige saa stor Foragt, Forældrene har til mig, saa stor Kjærlighed og Godhed har deres Datter Donna Maria for mig; thi hun har for min Faster nyligen begrædt sine Forældres Daarlighed, og afmalet deres slette Tilstand med stor Bevægelse.

Isabella. Ja Gonzalo! det vil altsammen intet hjelpe; Forældrene har alt for nøje Vagt over hende, saa det er umuligt at faae hende at see, langt mindre at nyde hendes Omgjængelse, uden deres Minde.

Gonzalo. Ach Isabella! veed I vel, at forlibte Folk finde de Veje, som Ingen tænker paa, og see de Midler for at komme til deres Forsæts Fuldbyrdelse, som Ingen seer; vil ikke Bønner hjelpe, saa skal List, og vil ikke List, saa skal Magt, om det end skal koste mit Liv. Isa-

Isabella. Ach kjære Gonzalo! jeg har stor Medynk over Eders elendige Tilstand; jeg vil ikke mere straffe Eders Foretagende, thi jeg veed, at, naar Kjærlighed har taget Overhaand, man da mere er at ynke, end at laste. Jeg skal hjelpe Eder tilrette i alt, hvad mig muligt er. Gid jeg ikkun kunde hitte paa nogle gode Raad! Men der seer jeg, at Pedro kommer; gaaer I ikkun til Side, jeg vil forsøge, hvad der er ved at gjøre. (Gonzalo gaaer.)

Anden Scene.

Isabella. Pedro.

Pedro. Hej! saa gaaer det vel. Nu er det altsammen rent borte; her er hverken Skeer, Tallerkener eller Gryder mere i Huset. Jeg har Commission at laane en Gryde i mit Navn; (thi i mit Herskabs Navn faaer jeg ikke een i den hele By;) men hvor skal jeg faae den til Laans? Og, om jeg end faaer den til Laans, saa har vi dog intet (det jeg veed) at kaage derudi; thi alting er saa øde, at der er intet tilbage, uden Tituler, Signorier og Høiheder, hvilke, om man end kommer dem alle i Gryden, dog ikkun vil gjve en maget Suppe. De holde dog Ørene stive, besynderlig Fruen; thi jeg er vis paa, at hun heller døde af Hunger, end gav et Bogstav bort af hendes store Navn. Gid jeg aldrig bliver saa findet! jeg er nu i en ganske anden Extremitet;

tet; thi førend jeg skulde lide Nød, solgte jeg ej alene mit Fædrene-Navn, men endog min Ære, for en Styk von Achten. Huushed er vel en god Ting, men enten man vil bruge den til Middags-Maaltid eller Aftens-Maaltid, saa mætter den lige meget. Jeg har i Sinde, at holde ud Her i Huset endnu i otte Dage; imidlertid faaer jeg Mad og Drikke i Byen hos gode Venner, og lader mit Herskab sidde hjemme og slikke deres Tænder, naar de har ædet en Ærtesuppe, og mætte sig, i Stedet for Confect, med deres Forfædres Bedrifter. Men sees! hvem er her? Underdanigste Tjener, Madame! Gaaer Hun saa alene uden Hofmesterinde?

Isabella. Ja Pedro, jeg er kommen saa vidt til Alders, at jeg kan gouvernere mig selv. Hvorledes lever Dit Herskab?

Pedro. Der er Fremmede hos os til Bords; jeg skal ud i Byen og kjøbe Confect.

Isabella. Hvilke Fremmede er der da?

Pedro. Der er Duc de la Vera Crux, med Fyrstinden Donna Emilia de la Spadas, Hieronimi Victor, Abad de St. Jago, Marquez Ferdinando Gonzalo, Philippo de St. Cifuento, med la Marquesa hans Frue, og utallige andre, som jeg er for ringe at tale om.

Isabella. Saa tør jeg da ikke vove at give Visite der i Dag?

Pedro. Nej, vi har Ordre Ingen at indlade i Dag, uden de, der kan regne deres Slægt at have været gamle Christne for de Morers Tider i Spanien.

Isabella. Men hvor kommer det, at de tractere saadant i Dag? De plejer dog ikke gjerne at tractere.

Pedro. Det er til en Erindring, formedelst den Victorie, som en af deres Forfædre, Don Ramiro de Colibrados, paa denne Dag erholdt, over Kongen af Mesopotamien, som han tog fangen til Toledo. Det var ikke godt, at der skulde falde mange slige Dage ind om Aaret; thi da fik Herskabet en Ulykke i sin Pung; jeg tør sige, at paa saadan en Dag slippe de ikke med 1000 Styk v. Achten.

Isabella. Men hvor kommer det, Pedro! at Du paa saadan højtidelig Dag gaaer med saadant plastet og sønderrevet Liberi?

Pedro. Det er til en Erindring af den Hoved-Banner, som højstbemeldte Ramiro de Colibrados førte. (Han løfter paa Hatten derved.)

Isabella. Jeg veed jo, at Generalen selv ikke førte Fanen udi Slaget.

Pedro. Nej, Madame! jeg har jo sagt, hans Fændrik. Samme Hoved-Banner blev af Musquet-Kugler udi Slaget saadan tilredet, at den saae ud ligesom mit Liberi.

Isa-

Isabella. Men hvorlænge er det siden, at Don Ramiro vandt den Sejer?

Pedro. Det er netop 600 Aar i Dag.

Isabella. Hillemænd! det er jo ikke 300 Aar siden, at Kugler og Musquetter komme først i Brug.

Pedro. Ja, Madame! jeg er alt for ringe til at disputere med Hende; jeg vil derfor lade det staae ved sit Værd. Men det kan jeg gjøre min Eed paa, at Standarten blev forbandet ilde tilredt, og at jeg til en Erindring deraf, bærer altid saadant Liberi i Dag.

Isabella. Men mig synes, at jeg har seet Dig i dette pjaltede Liberi en hel Maaned.

Pedro. Enhver maa jo gaae, som hannem lyster; jeg har saa mine Raisons dertil.

Isabella. Hvad Raisons kan der være til, at gaae, udi et højfornemme Herskabs Erinde, saa pjaltet? Folk skulde jo falde paa de Tanker, at Huset var geraadet udi Armod.

Pedro. I Armod? Jo, jo! et Herskab, som kan regne over 1733 gode og rigtige Ahner, skulde geraade udi Armod? Om jeg ikkun vil regne 2 Styk von Achten for hver Ahne, saa løber det sig dog til en forbandet Summa.

Isabella. Jeg holder for, at det er Armod, indtil jeg hører bedre Raisons.

Pedro. For at føre Hende da af de Tanker, skal

jeg give Hende mine Raisons: Vort Herskab mærker, at det bliver nu saa forbandet gement, at holde et prægtigt Libert, og at fornemme Folk, nu omstunder, intet kan have for sig selv; hvorfor de har hittet paa denne Invention; thi, saasnart vi mærke, at gemene Tjenere gaae pjaltet igjen, saa tager jeg mit skrammerede Liberi paa igjen. Madamen har jo mærket ved Hoffet i Madrit, at, naar Borgerfolk stadser allermest, saa er Hof-Folket allerslettest.

Isabella. Det hender sig tidt, men de gaae dog aldrig pjaltede.

Pedro. Ja, ja Madame! mit Herskab veed nok, hvad det gjør; det begynder min Tro aldrig noget, uden at det er vel-overlagt tilforn.

Isabella (sagte.) Jeg skal nok klemme ham saa længe, indtil han bekjender. (Høit:) Men Pedro! Du sagde jo nylig, at Du bar det pjaltede Liberi til en Erindring om den Hoved-Standart, som blev skudt i Stykker udi det store Slag.

Pedro (sagte.) Gid Du faae en Ulykke med Dine Spørgsmaal! (Høit:) Jeg kan ikke erindre mig, hvad jeg sagde, Madame! men det veed jeg, at Herskabet har Huset fuld af Guld og Juveler; og, naar saa er, saa kan jeg ikke gaae saaledes af Armod. Tænk engang Madame! de har iblandt andre kostbare Sager, en Stammebog, som er værd mere end en Tønde Guld.

Isabella. Men maaskee, om den kom til Auction, kunde den ikke drives højere op end til 4 ß, med mindre der maatte findes underlige Liebhabere; men en Jøde gav ikke saa meget derfor, det veed jeg.

Pedro. Hvad skal man regne Jøder? Jeg veed den, der har givet mange Tusinde for en Jomfrudom, som en Jøde dog ikke havde tilhandlet sig for en Skjerv. Men for at komme til Materien igjen, da vil jeg ydmygst bede, at Madamen vil fatte andre Tanker om mit Herskab; thi jeg kan forsikkre, at det ikkun er onde Mennesker, som sige, at de ere fattige.

Isabella. Jeg vilde ønske af mit Hjerte, at det var saaledes, som Du siger; men jeg hører baade Kræmmere og Haandværksfolk klage over Penge, som de har at fordre.

Pedro. Ej Madame! Hun skjemter ikkun. Jeg veed, Hun forstaaer sig bedre paa Verden; Hun veed jo, at det er den høieste Mode udi alle fornemme Huse, at lade Folk løbe efter deres Penge. Tro Hun mig, det er ikke af Pengemangel, at Herskabet lader dem saa løbe. Herren og Fruen veed at leve, og lader see udi denne Post, saavelsom i alle andre, at de ere fornemme Folk. Jeg kjender en Kræmmer her i Byen, der gaaer endnu og kræver i et fornemme Hus, for et Stykke Netteldug,

som hans Oldefader har crediteret; og kommer maaskee til at løbe endnu udi 10 Aar; thi Huset er næst vores fast det fornemmeste udi hele Spanien.

Isabella. Da bruge vi ikke den Mode i vort Hus; thi min Broder Gonzalo lader sig aldrig kræve 2 Gange.

Pedro. Det troer jeg nok, Madame! der er og stor Forskjel paa vores Hus og Deres. Det er jo bekjendt, at vor Familie er den ældste og fornemmeste udi hele Spanien.

Isabella. Men jeg holder de rigeste Familier for de fornemmeste.

Pedro. Jeg veed ikke, hvad Madamen mener dermed. Hun maa troe mig, at mit Herskab er ikke fattig; ja Hun kan komme i Fortred over slige Ord. Jeg gaaer i et pjaltet Liberi, det er sandt, men det er ikke formedelst mit Herskabs Fattigdom; thi jeg kan vise Madamen, at, hvor slet mine Klæder ere, saa bære jeg dog et Silketørklæde i min Lomme.

(Trækker et gammelt Tørklæde op af Lommen, hvormed følger et tørt Stykke skimlet Brød, som falder paa Gulvet.)

Isabella. Hå, ha, ha! der tabte Du et Stykke af Din Rigdom paa Gulvet.

Pedro. Det er et Stykke Chocolade, Madame!

Isabella (tager det op for ham.) Nej! det er jo grovt skimlet Brød. See! er det Chocolade?

Pedro. Nej Madame! det er sandt, det er ikke

Cho-

Chocolade; det er et Stykke Brød, som jeg tog med mig for en vis Aarsags Skyld; thi hver Gang jeg skal gaae Ærinde til Fyrsten af Mendez, maa jeg tage et Stykke Brød med mig, for at give Porthunden, at han ikke skal bide mig.

Isabella. Du har Ret Pedro; thi rige Folk ere bange for Livet. Ha, ha, ha!

Pedro. Jeg maa tage mig den Dristighed at reprimandere Fruen; det lader ilde for saadan Madame at lee.

Isabella. Jeg takker Dig, min kjære Pedro, for god Advarsel. Ha, ha, ha!

Pedro. Ej, lad saadant være Madame! Fruen kan miste sin Reputation derover, om Nogen fik det at see og at høre.

Isabella. Bi et Øjeblik, jeg har noget at sige Dig: hvoraf kommer det, at Du, som har saa stor Forstand, og saa mange Dyder, vil tage Dig en Tjeners Skikkelse paa? Du kunde, min Tro, nok tjene til andet.

Pedro. Jeg har ikke studeret, Madame! ellers takker jeg mine Forældre for god Optugtelse. Naturen har ogsaa været temmelig gavmild imod mig; at jeg gjorde ikke Ret, om jeg sagde andet; men veed Madamen nogen bedre Lejlighed for mig?

Isabella. Ja vist; jeg veed ingen bedre til at skrive Almanakker, end Du, og det er en Profession, som man kan leve vel og reputerlig af. Pe-

Pedro. Men jeg har altid hørt, at den, der skal skrive saadant, skal brav kunde lyve.

Isabella. Jeg kjender og Ingen, der er lykkeligere i at inventere, end Du. Havde Du sagt, at Dit Herskab sad hjemme og aad Ærtesuppe, som Sanden er, og at Du, i Steden for at hente Confect, var gaaen ud at betle Dig et Maaltid til, saa havde jeg ikke raadet Dig til den Profession.

Pedro. At tale den rene Sandhed, da vilde jeg gjerne dølge mit Herskabs Nød og Elendighed, saavidt mig muligt er; men nu har dette Stykke Brød røbet os.

Isabella. Nej, Pedro; Dit Liberi er iblandt andet tilstrækkelig nok, at give tilkjende, hvorledes Conjuncturerne ere i Familien.

Pedro. Jeg er bange for, at deres egne Klæder vil gjøre det endnu mere beviseligt. Min Herre gaaer vel endnu i en Fløiels Kjole, men det andet svarer ikke dertil. Fruen klipper af Bagstykker af Klæderne, for at bøde paa Forstykkerne; derfor vender hun i Compagnier ikke gjerne Ryggen til Folk. Naar hun gaaer fra Folk, gaaer hun baglængs, dog ikke af Ydmyghed, som en Del gjøre, der gaae fra dem, de have Respect for, men af lutter Storagtighed, at Ingen skal see den Fattigdom, som er afmalet paa Bagen; og naar hun endelig af Fornødenhed maa vende sig om, maa jeg, eller og Kammerpigen tjene til Bagstykker. Isa-

Isabella. Af al den Nød kunde de i en Hast blive hjulpen, dersom de vilde sætte noget af deres urimelige Ambition til Side, og give deres Datter til Gonzalo, som bær stor Kjærlighed til hende.

Pedro. Jeg veed, de har ofte talt derom med Haanhed; men, maaskee, nu deres Nød er paa det yderste, at de beqvemmede sig dertil, dersom Madamen gik selv til dem og gjorde Forslag. Men der kommer Kammerpigen; det er bedst, at Madamen overlægger den Sag med hende; thi det er en forslagen Pige.

Tredie Scene.

Leonora. Isabella. Pedro.

Leonora. Ej, Du fortvivlede Skjelm! Du Brødtyv! Du tog mit Brød, som laae paa Skorstenen.

Pedro. Hvilket Brød?

Leonora. See nu, hvor hellig han kan stille sig an; fort! giv mig mit Brød tilbage; jeg har intet andet at spise i Dag.

Pedro. Ej Snak! Betænk Dig, hvad Du gjør, førend Du skjelder en ærlig Mand for en Brødtyv.

Leonora. Bort; ingen Snak.

Pedro. Jeg kan gjøre min Eed paa, at jeg intet Brød har taget.

Leonora. Kunde Tyven ikkun sværge sig fra Galgen, saa blev der Ingen hængt.

Pedro. Jeg vil sætte min Ære til Pant derpaa.

Leonora. Hvor mange Ærer har Du vel? Du har jo forsoret Dig saa ofte. Hid med mit Brød igjen, Du Tyv!

(Hun trækker Brødet op af Lommen; de brydes sammen, og de faae hver sit Stykke; hun bliver Isabella vaer, slaaer sig for Brystet, og vil løbe bort.)

Isabella. Hør, Leonora! jeg har et Ord at tale med Jer, som er magtpaaliggende.

Leonora. Ach! Madame! jeg er færdig at daane af Blussel.

Isabella. Er Herskabet hjemme, Leonora?

Leonora. Ja det er. Jeg skulde lave Chocolade til, og den Skjelm Pedro stak nogle Chocoladekager i sin Lomme, som jeg nu tog fra hannem.

Isabella. Det Herskab er sandelig lykkelig, der har saa tro Tjenestefolk, der saaledes kan dølge deres Armod. Men, som Tilstanden er fast den hele By bekjendt, og I nu har røbet Jer selv, saa gjør det ikke godt at dølge saadant meer. (Leonora græder.) Græd ikke, mit Barn! de Godtfolk kan endnu hjelpes. I veed maaskee vel, at min Broder Gonzalo bærer Kjærlighed til Eders Jomfru.

Leonora. Ach! Madame, jeg veed det nok! men det gjør ikke godt at tale derom. Jeg har hørt min Frue forundre sig over Gonzalos Dristighed, at han tør understaae sig at prætendere Alliance med dem. Jomfruen, som (saavidt jeg kan mærke) er

Gon=

Gonzalo tilbøjelig, lod sig for nogle Dage siden forlyde i hendes Forældres Nærværelse, at Uligheden var ikke saa stor; hvorover hun siden er bleven af Forældrene mistænkt og haardt indelukt.

Isabella. Det er mig usigelig kjært, at jeg hører saadant.

Leonora. Mig derimod usigelig ukjært; thi det er et allerkjæreste Barn; hvis hendes Graad og Taarer ikke havde holdet mig tilbage, havde jeg for længe siden forladt Huset.

Isabella. Nej, jeg mener, det er mig kjært, at hun selv har Godhed for min Broder, thi det giver mig Forhaabning, at mit Anslag kunde lykkes, besynderlig, om I vil staae mig bi, hvilket ikke skal blive ubelønnet.

Leonora. Madamen har at befale over mig derudi; thi, hvis Trædskhed og Intriguer kan hjelpe, da kan jeg gjøre Tjeneste, saavel som en anden. Men det er bedst, at Madamen gjør Forældrene først det Forslag, maaskee den yderste Armod kan have dæmpet noget af den forrige Hofmod. Vil Madamen besøge Herskabet selv om en halv Time, saa skal jeg mage det saaledes, at Hun faaer dem i Tale. (Leonora og Pedro gaae.)

Fjer-

Fjerde Scene.

Isabella. Gonzalo.

Isabella. Giver Eder nu tilfreds, og lader mig raade. Om en halv Time gaaer jeg hen, og besøger Don Ranudo, og bruger der al min Veltalenhed; hvis det ikke kan hjelpe, faae vi see til, om vi kan hitte paa andre Midler. Jeg har alle Husets Folk paa min Side, som har lovet at staae mig bi.

Gonzalo. Ach! min allerkjæreste Søster, gid jeg kunde ikkun slaae mit Sind til Rolighed saa længe; men . . . .

Isabella. Hvilken Elendighed! I faaer vel at have Taalmodighed, lader os gaae ind saa længe; men der kommer Tjeneren og Pigen tilbage.

Femte Scene.

Isabella. Gonzalo. Leonora. Pedro.

Isabella. Min hjerte Leonora! Her er min Broder Gonzalo, som sætter al sin Velfærd i Eders Hænder. Lader nu see, at I kan udfinde noget til hans Kjærligheds Forfremmelse.

Gonzalo. Hun maa være forsikkret, Mademoiselle, at jeg skal findes taknemmelig derfor.

Leonora. Monsieur har at befale over min ringe Hjerne.

Pedro.

Pedro. Og over mit hele Hoved.

Gonzalo. Men finder I det for godt, at jeg anmoder Herskabet derom?

Leonora. I Gaar havde det umuligt gaaet an, men maaskee Begjæringen kan ikke blive saa ilde optagen i Dag.

Gonzola. Hvi mere i Dag, end i Gaar?

Leonora. Jo, i Gaar var endnu lidet Proviant tilovers, saa meget, som kunde tjene til Maaltid, og, saa længe det er, har man intet uden et foragteligt Svar at vente. Men i Dag har Herskabet aldeles intet at spise sig med, undtagen deres Forfædres Bedrifter, hvorfor Modet maaskee kan falde.

Pedro. Derfor er ikke heller saa ærlige Rotter og Mus nogensteds, som udi vort Hus; thi jeg vil garandere derfor, at, endskjøndt man vilde lade Spisekammerdøren staae aaben for dem, saa skal de ikke røre det mindste.

Gonzalo. Ach! jeg kan ikke høre det, uden Medynk.

Leonora. Det er endog den eneste Ting, hvormed de skal bøjes. Man maa her bruge samme Midler, som man betjener sig af, til at indtage stærke Fæstninger; thi, naar intet andet vil hjelpe, maa man sulte dem ud.

Pedro. Leonora veed nok, hvorledes Fæstninger

indtages, thi hun har lader sig bruge til Felts udi gamle Dage i den nederlandske Krig.

Gonzola. Nu, nu, Pedro! brug ikke saa grovt Skjemt.

Leonora. Man kan ikke stort agte, hvad han siger: Han spaker endog ikke Herskabet selv.

Pedro. Det er sandt. Man maa jo have nogen Frihed i et Hus, hvor man tjener af lutter Genereusitet, uden Kost og Løn. Jeg siger dem, min Tro, mange Sandheder, naar vi ere alene; men, naar der ere Fremmede, staaer jeg dog paa deres Respect.

Gonzalo. Men bliver Herren og Fruen dog ikke iblandt vred derover?

Pedro. Ach nej! de udlægger alle Ting til deres Høihed og Ære. Naar de ingen Mad har, saa sige de, at det er deres Fastedag: det er jo fornemt. Naar de drikke Vand i Steden for Vin, saa citere de til Exempel nogle af deres Familie for Syndfloden, som alene drak Vand; det er ogsaa fornemt. Naar Herren har sønderrevne Sko, saa hedder det, at det er saaledes gjort med Forsæt for Ligtorne: det er ogsaa fornemt. Naar Fruen ikke kan komme til Kirken for Klæder, saa hedder det, at der holdes Messe i hendes Kabinet: det er og fornemt. Og endelig, naar jeg ikke giver dem Ære for en Skilling, saa hedder det, at jeg er Hofnar; det er og fornemt.

Gon=

Gonzalo. Kjære Børn! arbejder da paa, at forfremme min Sag, saa vel som Eders egen Nytte; thi naaer jeg mit Ønske, bliver I alle hjulpen.

Leonora. Herren maa ikke tvivle om min Redebonhed, som allerede har overvundet det meste, nemlig Jomfruens Hjerte.

Gonzalo. Men hvad hjelper mig det, naar Forældrene fremture i deres Hofmod.

Leonora. Min Herre maa først ved sin Frue Søster gjøre dem Proposition; og naar dette ikke lykkes vil vi finde paa andre Midler. Vi kan spille Pudser uden al Fare; thi hele Byen hader Fruen og Herren for deres Hofmods Skyld; de vilde glæde sig over, at deres dydige Datter kan blive saa vel forsørget. Gaaer I ikkun bort, og slaaer Eder til Rolighed, saa skal vi nok sørge for Resten.

Sjette Scene.

Leonora. Pedro.

Leonora. Pedro! jeg forlanger intet andet af Dig, udi denne Sag, end Taushed.

Pedro. Jeg kan vel ogsaa hitte paa et godt Raad.

Leonora. Hvad Raad kan Du da give?

Pedro. Du skal nok see, at man strax kan ryste gode Raad udaf Ærmene; jeg maa have Tid til at speculere først: jeg tænker ellers paa een Ting.

Leo-

Leonora. Nu, hvad har Du da opfundet?

Pedro. Jeg har intet opfundet; men jeg tænker ikkun paa een Ting, nemlig, at, naar vi først ved Intriguer har forfremmet denne Kjærlighed, om vi da skal begive os i Tjeneste hos Gonzalo?

Leonora. Det er bedst, Du bliver ikkun ved at tænke derpaa, og lader mig raade for Sagen i sig selv. Jeg recommenderer Dig alene Taushed, og at Du holder saa gode Miner, at Pagen Gusmann ikke faaer det at vide.

Pedro. Hem! det er underligt, at Fruentimmer vil recommendere Mandfolk Taushed. Veed Du ikke, hvad en vis Philosophus siger om Fruentimmer? Han siger . . . det er min Tro, meget artigt; kunde jeg ikkun komme det ihu?

Leonora. Han siger, at slig en Dosmer, som Du er, bør ikke at bemænge sig med at læse philosophiske Bøger. Hvad han ellers siger om Fruentimmerets Rundtalenhed eller ej, saa er dette vist, at de fleste Hemmeligheder røbes af Mandfolkene ved et Glas Vin, derfor burde (i mine Tanker) Ingen, som var overbevist at have været drukken, betjene noget vigtigt Embede, som udkræver Taushed. Hemmelige Sager burde alene betroes Fruentimmeret, saasom de ere ædruelige.

Pedro. Man betroer dem ogsaa hemmelige Sager. Men der kommer Gusmann; lader os derfor ikke tale mere derom

Syvende Scene.

Leonora. Pedro. Gusmann.

Gusmann. I faaer en Ulykke, at I staaer her og sladdrer. Herskabet har kaldet paa Jer vel 3de Gange. Naar jeg vil snakke med Dig, Leonora, saa har Du aldrig Tid; men Du kan staae og snakke med denne gemene Lakej hele Timer.

Pedro. Du er forbandet fornem, Gusmann! det kan man see paa Dit Liberi.

Gusmann. Ingen Snak; fort ind.

Anden Act.

Første Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Don Ranudo. Nej, Donna Olympia! han var ikke vor Stammefader. Jeg kan vise af vores Slægt-Register en Colibrados, som var udi Estremadura, et halv hundrede Aar, førend de Morer komme i Spanien. Vi ere langt fornemmere Folk end I tænker.

Donna Olympia. Ach, er det muligt, Don Ranudo! viser mig hannem!

Don

Don Ranudo. See her! denne Antonio de Colibrados, som I her seer, var meget ældre.

Donna Olympia. Det vilde jeg, i Sandhed, ikke have mistet for en Million. Jeg har altid bildet mig ind, at jeg havde fornedret mig ved vores Ægteskab; mit eget Slægt-Register kan jeg paa mine Fingre, som mit Ave Maria, fra Juliano de Monte Ricco, indtil min Fader Ranudo Melchior de Monte Ricco.

Don Ranudo. I gjør vel derudi, Donna Olympia! at I stedse har indprentet det udi Eders Sind, thi det er det største Klenodie, som vi have.

Pedro. Jeg mener, Herre! det er ogsaa det eneste; thi hvad som ellers findes udi Huset, kan neppe beløbe sig til en Styk von Achten, om det kom paa Auction.

Don Ranudo. Det vil intet sige, Pedro! mit Navn og mit Slægt-Register er mig Rigdom nok. Naar jeg læser udi denne Bog, og seer mine Forfædres Bedrifter, kan jeg blive saa mæt, som jeg havde været til det største Gjæstebud.

Pedro. Ja, jeg kan let begribe, hvorfor Herren og Fruen ikke skjøtter om Mad; hvo der har 5 a 6 Snese Colibradoser i Maven, kan ikke faae Rum til noget mere. Jeg har og tidt tænkt, naar jeg har hørt det Knurren i Herrens Mave, at det maatte være disse gamle Colibradoser, thi disse gamle Helte

fører

fører end Krig efter deres Død. Derimod, naar det knurrer saa hos mig, saa er det et Tegn til Sult; men det er en anden Sag med min Person, saasom jeg har en gemen tom Mave, hvorfor jeg og maa have Mad, thi jeg kan ellers ikke tjene Herren eller Fruen længere.

Donna Olympia. Det er forskrækkeligt med disse gemene Folk; jeg troer virkelig, at de maa være skabte af anden grov Materie, og maa have en anden Sjel, end vi Fornemme har. Al deres Attraa er ikkun til Bugens Fylde; monne saadanne Folk, min hjerte Don Ranudo! som ere af saa ringe Stand, ogsaa blive salige?

Don Ranudo. Ja, jeg troer nok, at de i visse Maader kan blive salige; men ikke saa fuldkommen, som vi andre; thi, ligesom der et Forskjel imellem ringe Mennesker og Dyr, saa er der og Forskjel imellem høje og ringe Standsfolk. Jeg understaaer mig ikke at nægte dem Salighed, i hvorvel, af deres brutale Meninger, som de har, skulde man ikke kunne spaae dem meget godt.

Pedro. Seer eengang, Herre, hvordan mit Liberi seer ud!

Don Ranudo. Det er dog et fornemme Liberi.

Pedro. Ja, det er ikke alene fornem, men endogsaa durchlauchtigt. Det er mig ellers kjært, at Herren har noget at trøste sig ved i den anden Verden;

den; thi i denne Verden har Herrens Højhed ikke ført andet med sig, end Sult og Armod.

Donna Olympia. Pedro! Du maa erindre Dig hvad Person Du er, og hvad Herskab Du taler med; mig synes, at Du har gandske forglemt det.

Pedro. Den eneste Herlighed, naadige Frue, som jeg har her i Huset, det er Frihed at tale, thi jeg nyder jo intet andet; hvis man betager mig ogsaa den Frihed, kan man sige, at jeg tjener af lutter Genereusitet. Ville I give mig det, som andre Herskaber give deres Tjenere, vil jeg og bruge samme Respect, som andre Tjenere for deres Herskab.

Don Ranudo. Ej Donna Olympia! lad ham ikkun bruge sin Frihed; Kejsere, Konger og Fyrster taaler jo saadan Skjemt af lystige Hoveder, som de underholde; vi maa og lade see derudi, at vi ere fornemme Folk. Tael ikkun Pedro! Du maa gjerne sige, hvad Du vil, for os selv, naar Du staaer paa vores Respect i Andres Nærværelse.

Pedro. Jeg siger: Herrens og Fruens Højhed i denne Verde ere Træer, der bære ikkun slette Frugter, nemlig: nogle Grene bære Storagtighed, andre Sult og Tørst; derfor, maaskee, giver des mere udi det andet Liv.

Don Ranudo. Snak, Pedro! Fornemme Folk ere ikke fattige; de hedde jo riccos hombres, rige Folk.

Pedro.

Pedro. Det er sandt, at de hedde rige Folk, ligesom Munkene hedde Guds Tjenere, thi disse sidste ere lige saa gudfrygtige, som de første ere rige. At hedde rige Folk, det er jo at være titulair rige; og hvo som er titulair rig, kan ikke være det virkelig.

Don Ranudo. Hvad tænker I paa, Donna Olympia! I staaer og grunder saa meget?

Donna Olympia. Jeg staaer og tænker derpaa, hvoraf det kan komme, at ingen Poeter lod sig indfinde i Gaar med Vers til vor Navnedag.

Pedro. Ha, ha! jeg hører Fruen kjender ikke vore Poeter ret. Her i Huset kommer aldrig nogen Poet mere, thi her er ingen Magneter, som trækker saadant Jern. Om Herskabet vilde skrive udi Orden alle Husets Tituler, og kline dem over Porten, og Skrædderen, vor Naboe, vilde sætte en Steg eller Postey i sin Forstue, saa skulde man vel see, hvilken Magnet var stærkest. Jeg kjender alle Poeter her i Byen, og hvilken Poet jeg vilde give et Middagsmaaltid, skulde gjerne regne mit Slægt-Register fra Kong Salomon, og sætte Sjæl og Salighed paa Rim, eller rime sig Fanden i Vold paa, at jeg var fornemmere, end baade Herren og Fruen.

Donna Olympia. Jeg maa lee af Pedro. Det var en slet Cour, Poeten gjorde Pedro, naar han regnede hans Slægt-Register fra Kong Salomon; det var jo, Pedro! at gjøre Dig til en Jøde.

Pedro. Jo, jo! var Kong Salomon en Jøde? Jeg kjender nok Kong Salomon, det maa Fruen vel troe, i hvor ulærd jeg er. Men jeg siger: naar Poeter de gjøre Vers, spørge de ikke gjerne, om den Mand, som de vil rose, er gudfrygtig, dydig, mandhaftig ꝛc.; men, om han kan betale Verset. Saasnart de see da Belønningen, fører Fanden dem strax op paa Spidsen af Apollo eller Helicon, som de kalde det, og der blive de strax fulde af en poetisk Gejst, saa at der gaaer Vers fra dem baade bag og for; men see de ingen Belønning, saa see de og ingen Dyder, og er da ikke et Rim at finde i deres hele Legeme, om man end vilde skjære dem op, og lede efter dem udi deres Kallun: det maa jeg forstaae; thi jeg er selv i visse Maader ogsaa en Poet, saasom jeg kan regne over sex Poeter i min Familie, som alle vare saadanne Slyngler.

Don Ranudo. Derfor er Du just ikke selv en Poet, fordi Du kan regne Poeter i Din Familie.

Pedro. Saa kan jo ogsaa sige: Derfor er Herren og Fruen ikke just fornemme, fordi de kan regne saa mange store Mænd i deres Familie; thi skal den alene kaldes en Poet, som gjør Vers, saa bør og de alene kaldes høje, der gjøre selv store Gjerninger.

Don Ranudo. Nej, Pedro! Det sidste har man formedelst Fødselen.

Pedro. Poesien ligeledes; man siger jo, at Poeter fødes.

Don Ranudo. Ja, det er paa en sanden Maade.

Anden Scene.

Leonora. Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Leonora. Her er Isabella, Gonzalos Søster, uden for, som forlanger at faae Herskabet i Tale.

Donna Olympia. Beed hende have Taalmodighed et Øjeblik udi den anden Stue, imedens vi lave os til at tage imod hende.

Don Ranudo. Giv mig hid min Fløjels Kjole, Pedro!

Pedro. Den vil parere vel til de hullede Strømper.

Don Ranudo. Er der Hul paa mine Strømper?

Pedro. Nej, ikke over ti.

Don Ranudo. Tag noget Blek, Pedro! og smør paa Hullerne, saa synes det ikke.

Pedro. Jeg er bange, Herre, at et helt Blækhorn fuld vil ikke forslaae dertil, thi der ere saa mange Huller.

Don Ranudo. Kom! gjør som jeg beder Dig.

(Han smører Blæk paa Hullerne.)

Pedro.

Pedro. Skal der ogsaa smøres Blæk paa Skoene, thi der er ogsaa store Huller paa dem?

Don Ranudo. Nej, det gaaer ikke an; jeg kan sige, at det er gjort med Villie, formedelst Ligtornene.

Pedro. Men der er ingen Bagstykke paa Kjolen; det kan man jo ikke sige, at det er gjort med Villie formedelst Ligtornene.

Don Ranudo. Din Artighed diverterer mig vel undertiden, men undertiden gaaer den meget for vidt; det vil dog intet sige, naar Du ikkun er ærbødig imod mig i Fremmedes Nærværelse; gjør Dig ellers ingen Umage for Kjolen, jeg skal nok mage det saa, at Ingen faaer den bageste Del at see.

Pedro. Men var det ikke bedre, Herre! at vi solgte denne halve Fløjels Kjole, og kjøbte en hel Stoffes Kjole derfor?

Don Ranudo. Nej Pedro! det første giver tilkjende, at, om jeg ingen Rigdom har, saa har jeg dog et højt Hjerte. Dersom jeg var alene klædt i slet Stoff, kunde Folk antage mig for en Borger, eller tænke, jeg havde sat min Ambition og Højhed til Side; men nu, om jeg bær ingen rig, saa bærer jeg dog en fornem Klædning. Er Fruen klar?

Donna Olympia (ligeledes oppudset, svarer.) Ja, jeg er gandske færdig.

Don Ranudo. Ach, Donna Olympia! hun er galant, og glimrer som Escurial.

Pedro.

Pedro. Ja Herre! men paa den anden Side seer man afmalet vores Hospital.

Olympia. Lad nu Madame Isabella ikkun komme ind.

(Leonora gaaer til Døren for at introducere hende, og Pedro staaer bag Herrens Stol med Briller paa, efter den portugisiske Maade.)

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.
Isabella. Pedro.

(Donna Olympia sidder udi en Lænestol, meget spansk, og stikker sine Tænder. Don Ranudo gjør det samme. De reiser sig lidet op af Stolen, indtil en Stol bliver sat til Isabella, men sætter sig ned før hende. Pedro staaer med en Vifte og kjøler dem.)

Isabella. Jeg beder hundrede Millioner Gange om Forladelse for min Dristighed, at jeg understaaer mig at incommodere naadige Frue med en Visite i Dag.

Olympia. Ingen Incommodation, Madam! Vi ere vante til, at tage imod Visiter fra Morgen indtil Aften. Jeg troer, vi har havt i Dag allerede over otte fornemme Visiter. Kan ikke Don Ranudo erindre sig, hvilke Personer der har været i Dag udi vort Hus?

Don Ranudo. Nej, det er mig ikke muligt; thi Folk søger vort Hus som et Hof: Pedro! kan Du erindre det?

Pedro.

Pedro (snøvler med sine Briller og læser af sin Tegnebog.) Det var Conte Jago de Monte d'Oro, Marquez Ferdinando de Leo Nigro, med Marqueza hans Frue; Don Sebastian de Broquel Doro, og Ducaz de Eta Casa med hans Fyrstinde, og Marquez Ferdinando Gonzalvo Philippo Carlos Jago Sebastiano Manuel de Risuentez med hans Frue. (Siger sagte:) Den Sidste maa have havt mange til Faddere, efterdi han har saa mange Navne.

Donna Olympia. Nu hører Madamen, hvilke Visiter vi har haft alene i Dag. Madamen pardonerer mig ellers, at jeg sidder og stikker mine Tænder; thi vi sad nu nyligen og aad en Kapun, og dens Kiød incommoderer altid mine Tænder.

Isabella. Naadige Frue vilde behage at bruge ikkun Hendes Frihed. Jeg er ellers kommen herhid i Dag, som en Commissionair for en fornem Person, der forlanger intet heller, end som at være Herren og Fruen recommenderet.

Donna Olympia. Det er min Herre, saavel som mig, en stor Fornøjelse at kunde tjene Godtfolk. Han vil maaskee rejse til Madrit, og udi saa Maade forlanger Recommendationsbreve fra os. Men hvad er det for en Person?

Isabella. Det er min Broder Gonzalo, som har Kjærlighed til Deres Datter Donna Maria.

Donna Olympia. Madame! Jeg saavel som min

min Herre haver stor Æstime baade for Hende og for Hendes Broder, saavidt som vor Stand det vil tillade; men . . .

Isabella. Jeg veed nok, hvad Fruen vil sige. Deres Familie er ældre end som vores, og at den Ulighed ej tillader at indgaae saadan Alliance; men mon der ikke kunde blive en fuldkommen Ballance, naar vi ligner vores Midler ved Deres?

Donna Olympia. Ach Madame! det er os ganske ikke om Penge at gjøre. Jeg lider heller yderste Armod, end at gjøre noget, som er vor Familie uanstændigt. Jeg vil vise Hende, Madame, vores Slægtregister, og saa skal Hun see, at det er en Ting, som ikke kan lade sig gjøre. Jeg erindrer mig min Hr. Faders sidste Ord, som vare disse: Jeg efterlader Dig ingen Midler, min Datter, men Højhed; frygt Gud, hav Respect for Helgene, og dø heller udi Armod en Jomfru, end at Du gjør noget, som er Familien uanstændigt. Paa hvilke Ord han opgav sin Aand.

Isabella. Det var en meget gudelig Formaning, at raade paa sit Yderste til Hofmod.

Donna Olympia. Det var ingen Hofmod, Madame, men en honet Ambition. Jeg har og fulgt hans Formaning, og har allieret mig med det fornemmeste Hus i Spanien.

Isabella. Men eftertænk, velbaarne Frue!

hvilken Elendighed det er for fornemme Folk, ingen Midler at have til at holde Standen vedlige; thi foruden dette, at man lider Nød, er man og underkast Spot og Raillerie.

Donna Olympia. Jeg kan forsikkre, Madame, at jeg ikke solgte et Bogstav af mit Stamme-Navn for den bedste Herregaard udi Spanien.

Don Ranudo. Det var heroisk talt, Donna Olympia! det burde skrives med gyldne Bogstaver: Jeg sælger ikke et Bogstav for den bedste Herregaard.

(Pedro repeterer det samme, og tegner det i sin Bog.)

Isabella. Men Deres Datter mister jo ikke noget af sin Høihed derfor.

Don Ranudo. Ej Madame! det maa vi bedre forstaae. Al Verden veed jo, hvilken Forskjel der er imellem de las Minas og de Colibrados.

Isabella. Men slige Familier forbinde sig dog ofte tilsammen.

Don Ranudo. Om al Verden gjorde det, saa gjør Don Ranudo de Colibrados det ikke.

(Pedro repeterer det igjen, tegner det an.)

Isabella. Jeg mærker det nok, at der er Nationer, som skjemte med de Spaniers Hofmod.

Don Ranudo. Siger det ikke Madame! der findes Nationer, hvor store Familier haver endnu større Ambition. Der er et Slags Folk udi Indien,

dien, som man kalder Nairos, hvilke toer deres Hænder, naar de har rørt ved Folk af anden Stand, og lade derfor vare ad, naar de gaaer ud, at Ingen maa komme dem nær.

Isabella. Det er jo smukke polerede Nationer, som I citere til Exempel. Jeg mærker nok, at jeg forgjæves anvender min Veltalenhed. Jeg tager saadan Afslag ikke ilde op; men heller bærer Medynk over Deres slette Tilstand og Armod, hvoraf De, som jeg seer, ved Deres Ambition ikke kan blive rettet.

Donna Olympia. Holder ikkun inde, Madame! med slig Bebrejdelse; dersom Nogen tør forekaste os saadant, den skal det vist meget ilde bekomme. Det er ikkun en Medisance, Madame; thi man er jo ikke fattig, fordi man ikke altid har rede Penge. Man sætter undertiden Penge ud paa Rente til det Yderste, og derudover naar man fattes, da maa selv laane. Det er ikkun onde Mennesker, som sige, at vi ere fattige.

Isabella. Jeg bebrejder Ingen sin Fattigdom; jeg er kun alene hidkommen for at gjøre dem et raisonnable Tilbud, efterdi De desværre er udi den Tilstand.

Donna Olympia. Vi ere nu udi den Tilstand, at vi ere fornøjede.

Isabella. Naar De ere fornøjede med Deres Tilstand, saa har jeg intet videre at sige. Men jeg vil

kun

kun selv stille Dem til Eftertanke, hvor fornøjede De kan blive, naar Creditorer, som jeg er forsikkret om, kommer og gjør Indførsel udi Deres Boe; og om det ikke vil falde Dem ud til desstørre Haanhed, naar Folk faaer at høre, hvad fordelagtige Tilbud De udi saadan Tilstand har forkastet.

Donna Olympia. Hvad Skin Hendes Tale kan have, Madame, og hvor fordelagtig Hendes Tilbud end synes at være, saa kan hverken jeg eller min Herre persvaderes dertil.

Don Ranudo (smilende.) Nej, Hun maa troe mig, Madame, det er noget, som ikke kan lade sig gjøre.

Isabella. Det gjør mig da Ondt, at jeg har paataget mig denne Commission.

Donna Olympia. Vi vil love Hende, ingen Fortrydelse at bære derover. Hun kan undskyldes, efterdi Hun herudi føjer sin Broder, og han kan ogsaa undskyldes, thi Kjærlighed kan drive et Menneske til det, som mere er. Men det er noget, som er gandske ugjørligt.

Isabella. Saa vil jeg da recommendere mig.

Donna Olympia. Hendes Tjener, Madame! er der ellers noget, hvorudi vi kan være Hende til Tjeneste, saa har Hun at befale. Men hvad denne Post er angaaende, da vil Hun selv befinde,

naar

naar Hun nøje eftertænker Tingen, at den ikke kan lade sig gjøre.

(Hun gaaer ud og de rejser sig lidt af Stolen, Leonora følger hende ud.)

Fjerde Scene.

Leonora. Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Leonora. Madame Isabella lader formelde Hendes underdanigste Respect, og beder, at Herren og Fruen vilde ikke forsmaae denne liden Guld-Børs, som hun skyede mig.

Donna Olympia. Ej! den Canaille! mener hun, vi ere Staaddere? Flux tilbage med den, og kast hende den i Næsen. Det skal, min Tro, ikke blive uhævnet, thi det var en Dristighed uden Lige: En lumpen de Las Minas vil give Almisse til Monte Ricco, hvis Oldemoder forskjød saadan Bejler, som Don Alphonso de Ribera.

(Leonora løber ud med Pengene, og kommer strax igjen, hun og Pedro aber dem efter, taler vexelviis ogsaa snusende.)

Pedro (sagte.) Og efterlod sin Sønnedatter til Arv 2 forskrækkelige Kister; den ene fuld af Hofmod, og den anden fuld af Armod.

Don Ranudo. Vil hun give Almisse til en Colibrados, hvis Forfædre har gjort Riget saa store Tjenester?

Pedro.

Pedro (sagte.) Og hvis Efterkommere sidder den hele Dag paa en Lænestol, og stikker deres Tænder.

Donna Olympia. Hvis Forfædre gjorde aldrig Præsenter, uden i Guld og Juveler, endögsaa til Staaddere.

Leonora (sagte.) Og hvis Efterkommere ikke kan gjøre Præsenter uden (salv. ven.) af det, som intet duer.

Don Ranudo. Hvis Forfædre eré alene blevne ophøjede ved deres Dyd og Tapperhed.

Pedro (sagte.) Hvis Efterkommere burde stødes paa Hovedet ned igjen af Deres Højhed, for deres Udyds og Ørkesløsheds Skyld.

Don Ranudo. Som nedstiger i en Linie fra den store Don Prospero de Colibrados, som udi det Slag ved Burgos slog 400 Mohrer ihjel med sin egen Haand.

Pedro (sagte) Og hvis berømmelige Plante, den store Don Ranudo, hver Dag omkommer flere Kreature med sine Nægle, nok sagt.

Donna Olympia. Hvad vilde min Stamfader Don Juliano de Monte Ricco sige, om han kunde staae op og see saadant?

Leonora (sagte.) Han vilde sige: Tag imod Pengene, din Gjæk, og kjøb noget Tøj derfor til Bagstykker paa Din Kjole.

Don Ranudo. Hvad vilde Don Antonio de Coli-

Colibrados da ikke sige, om han stod op af Graven?

Pedro (sagte) Han vilde sige: Du Nar! sæt Dine Højheds Griller til Side, og gaae hen og arbejd, at Du kan fortjene noget til et Par Sko.

Donna Olympia. Hvad vilde en af mine Forfædre, Donna Adonida, sige? der vægrede sig at imodtage et hundrede Styk von Achten, som udi Henseende til hendes Herres Tjeneste bleve tilbudne hende af Regjeringen.

Leonora (sagte.) Hun vilde sige: Hos mig var det en Dyd, som jeg derforuden havde Rigdom nok: men Du fortjener at sættes udi Daarekisten, i det Du er færdig at døe af Sult, og endda foragter godt Folks Gave.

Don Ranodo. Hvad vilde da Don Gusman de Colibrados sige, som depenserede alene en Tønde-Guld paa 3de Pyramiders Oprettelse?

Pedro. Han vil sige: Er det muligt, at slige Skabhalse kunde komme af vore Lænder, der ved Dovenskab ere bragte udi saadan Stand.

Don Ranudo Dog, hun har maaskee gjort det i Eenfoldighed; thi dette Slags Folk ere som Bønder at regne imod os. Dersom man vidste, at hun havde gjort det af Foragt, da skulde jeg vist udrydde deres hele Familie; men nu troer jeg, at det er gjort af pur Enfoldighed, hvorfore jeg ikkun leer deraf. Var det ikke en artig Historie, Pedro!

Pedro. Jo, min Tro, var hun artig. Jeg kan forsikkre Herren, at hvor fattig og nødlidende jeg end er, saa havde jeg forgangen Dag, da jeg af en Hændelse var bleven begavet med fire Skilling, dog nær understaaet mig, at give dem til Herskabet af Medlidenhed. Men det er alene forunderligt og artigt, at Fruen og Herren fnyser af Vrede, naar Guds Børn vil række dem Haanden.

Donna Olympia. Don Ranudo! vi kan ikke have denne insolente Tjener længer i vort Hus; thi hans Skjemt gaaer alt for vidt.

Pedro. Jeg kan forsikkre Fruen, at Hun beviser mig en stor Tjeneste dermed, om Hun jager mig paa Døren, thi jeg tjener af lutter Høflighed.

Don Ranudo. Hør Donna Olympia! Jeg har sagt, at vi maa holde et lystigt Hoved noget til Gode; udi alt hans Galenskab er der dog altid noget sandt. Udi dette har han i saavidt Ret, at Fruen bør straffes for sin Efterladenhed, at Hun ikke skikkede Bud til Kræmmeren, og i mit Navn tog sig noget Tøj ud til en Klædning. Hør, Pedro! mens vi komme det ihu! Du skal siden løbe hen til Kræmmeren Juan, og udi mit Navn udtage Silketøj til en Klædning for Fruen.

Pedro. Jeg vil gjerne gaae hen; maaskee Kræmmeren har et andet Sind i Dag, end som i Gaar.

Tredie Act.

Første Scene.

Donna Maria. Leonora.

Donna Maria. Ach, Leonora! mine Forældres Daarlighed er ikke at beskrive, og vores Armod er ubeskrivelig; os bydes Velstand, men vi skal tigge af lutter Hofmod. Var det en gemen borgerlig Familie, som tilbød os saadan Alliance, kunde man endda ikke forundre sig derover; men det er et adeligt Hus, en af de rigeste og artigste Personer udi den hele Province, som forlanger mig til Brud.

Leonora. Min allerkjæreste Jomfrue! I synder mod Eder selv, dersom I derudi har den mindste Respect for Eders Forældre: thi jeg finder hos dem ikke en Ambition, men Rasert.

Donna Maria. Ach, kjære Leonora! Jeg elsker Dig for Din Troskab imod mig, ret som min egen Sjel; jeg veed, at Du for længe siden havde forladt os, havde det ikke været for min Skyld. Om jeg nu ikke kan belønne Din Troskab, saa skal Himmelen dog belønne den. Jeg forlader mig udi denne Sag paa Dig, og følger Dine Raad.

(Hun græder.)

Leonora. Græder ikke, Jomfru! vi skal nok hitte paa Raad; ingen Mür er saa stærk, at jeg

jo kan rive den ned; ingen Laas saa fast, at jeg jo har en Nøgel dertil. Følger ikkun blindt hen mine Raad, saa skal alle Ting have gode Veje. Jeg har overlagt en Ting med Gonzalos Søster, Isabella, som jeg troer nok skal lykkes; og hvis det ikke lykkes, saa maa vi gaae lige til og lade os bortføre. Men der kommer Eders Forældre; gaaer I ikkun til Side.

(De gaae.)

Anden Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Don Ranudo. Nu Pedro! hvad sagde Kræmmeren?

Pedro. Han svarede kort og godt: hils Dit bedragerske Herskab, Din Slyngel, og bed dem betale først, hvad de ere skyldige. Kræmmere er ikke at skjemte med, naar man er dem skyldig; thi, naar man kommer i deslige Ærinder, saa falder Kræmmer-Complimenter ikke anderledes.

Don Ranudo. Har Du ingen Vidner paa hans Mund?

Pedro. Det er Ulykken, Herre, at han taler ikke med Munden, men alene med Gebærder, efter den tyrkiske Maade i Constantinopel; thi han gav mig et Orefigen først paa den højre Side, hvilket var lige saa meget, som han vilde sige: Din Slyngel! og derefter og et paa den venstre Side, som jeg kunde udtolke, at det skulde hedde: Hils Dit

bedra-

bedragerske Herskab; siden tog han min Hat fra mig; hvilket jeg udlagde saaledes: Betal først, hvad du er skyldig. Siden, da jeg løb bort, knyttede han Næven, hvilket jeg forstod saaledes: vil dit Herskab ikke betale med det Gode, skal jeg med Retten nok tvinge dem dertil. Jeg kan vel ikke selv tale med Gebærder, men kan perfect forstaae Andre.

Donna Olympia. Her er noget forbandet plump Canaille udi denne By; de have ingen Respect for fornemme Folk.

Pedro. Det er sandt, Frue! de burde holde sig det for en Ære, at blive bedragen af saadant Herskab.

Don Ranudo. Ny, nu, Pedro! vær noget menagerlig med Dine Expressioner. Gak ikkun li- det ud, jeg vil være her med Fruen allene.

Donna Olympia. Lad min lille Datter, Frøken Eugenia, komme hid, saa skal Du høre, at endskjøndt hun er et Barn, hvilke nobles Sentimens hun har.

Pedro (sagte.) Jeg troer nok, at Fruen herudi tager mærkelig Feil; thi hun er klogere, end Forældrene. (gaaer.)

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.

Donna Olympia. Saa tidt jeg seer det Barn, Don Ranudo! glæder jeg mig.

Don Ranudo. Hun slægter i alting sine Forældre paa, og meer end hendes Søster.

Donna Olympia. Naar jeg seer hende, seer jeg livagtigen afmalet min Moder Donna Elvire, hvis Fodspor hun i sin Høihedś Jagttagelse vil følge.

Don Ranudo. Hun holdt sin Høihed og sit Fædrene-Navn for det største Klenodie.

Donna Olympia. Det vil og Eugenia gjøre, om jeg seer ret. Hendes Søster derimod har noget Borgerligt udi hendes Miner og Væsen, som staaer mig ikke an; mig synes ogsaa, at hun familiariserer sig iblandt med Folk af ringe Stand. Forgangen Uge saae jeg hende tale med en Borger-Kone, ligesom det kunde være hendes Lige. Jeg satte hende ogsaa til Rette derfor.

Don Ranudo. Det skulde Hun dog, Madame, ikke have gjort; thi man kan familiarisere sig med Bønder, Borgere og sine Tjeneste-Folk, uden at tabe noget derved; men naar man har med dem at bestille, som paastaaer at ville være vore Ligemænd, da maae man staae paa sin Høihed; thi de første ansee Familiaritet, som et Naades-Tegn, men de sidste som en Ret.

Donna Olympia. Det er sandt nok, men der kommer hun.

Fier-

Fjerde Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo. Eugenia. Pedro.

Donna Olympia. Kom hid, lille Eugenia! Jeg seer udi Dig Din Mormoders Elvires Billede, og jeg haaber, at Du vil følge hendes Fodspor.

Eugenia. Hvad gjorde hun, Mama!

Donna Olympia. Hun havde stedse sin Stand og Højhed for Øjne, og skattede den højere end nogen anden Ting.

Eugenia. Det vil jeg og gjøre; men ...

Donna Olympia. Hvad vil Du sige med Dit Men?

Eugenia. Intet Mama, men ...

Donna Olympia. Hvad vil det Men da betyde?

Pedro. Kan Eders Naade ikke gjette sig til, hvad det Men vil betyde? Det er jo det samme, som hun vilde sige: men jeg har faaet saa slet Frokost i Dag.

Donna Olympia. Hvad Frokost har hun da faaet?

Pedro. Det samme, som vi andre; thi vi ere fastende, uden den sorte Kat, som nærer sig af Jagten.

Donna Olympia. I gemene Folk, som gjør Eders Mave til Gud, tænker intet uden paa Mad og Drikke.

Pe-

Pedro. Spørg kun Frøkenen, om hun ikke tænker paa det samme.

Donna Olympia. Hør min Dotter! hvad agter Du højere: enten Dit Adelskab eller Penge?

Eugenia. Jeg agter mest Pengene.

Donna Olympia. Hvad! agter Du mest Penge? hvorfor sætter Du mest Pris derpaa?

Eugenia. Man kan for Penge tilkjøbe sig Klæder, Mad og Drikke, men intet for det andet.

Pedro. Derudi har den naadige Frøken Ret. Paa Torvet kan man for 50 Ahner ikke tilkjøbe sig et Bundt Svovelstikker.

Donna Olympia. Har jeg givet Dig saadan Lærdom min Dotter?

Eugenia. Nej, Mama.

Donna Olympia. Hvi taler Du da saaledes?

Eugenia. Fordi Mama har lært mig galt.

Donna Olympia. Har jeg lært Dig galt?

Pedro. Ja, om jeg maa tale frit, saa er Fruens Catechismus ikke orthodox.

Donna Olympia. Hold Din Mund! Jeg hører nok, af hvem Barnet er forført. Ach! Himmel! er det muligt, at jeg skal høre saadant af det Barn, som jeg har haft de bedste Tanker om? Hør Eugenia! der siges, at en Person af ulige Stand med vort Hus har Øje paa Din Søster, finder Du Behag derudi?

Eu-

Eugenia. Nej, jeg er vred paa samme Person, efterdi han ej frier til mig selv.

(Hun græder derved.)

Donna Olympia. Ach! jeg gaaer af Sorg fra min Forstand. Hør! jeg skal sætte Dig udi Kloster.

Eugenia. Der har jeg ingen Nød.

Donna Olympia. Jeg skal gjøre Dig arveløs.

Eugenia. Arveløs? Ha, ha, ha, hi, hi, hi.

Donna Olympia. Leer Du deraf?

Eugenia. Her er jo intet at arve.

Donna Olympia. Gaa fra mine Øjne, Du vanartige Pige!

Eugenia. Arveløs? ha, ha, ha, hi, hi, hi.

(Hun gaaer bort.)

Olympia. See engang, hvor trodsig hun er oven i Kjøbet, og foragter sine Forældre.

Pedro. Velbaarne Frue! naar Børn og Husfolk ikke faaer, hvad de behøve, agte de ikke Forældre eller Herskab, af hvad Stand de end ere.

Donna Olympia. De forbandede Husfolk har forført Barnet.

Pedro. Nej vist ikke, men Naturen gaaer her over Optugtelsen. Hvad siger ikke Seneca. —

Donna Olympia. Han siger, at slige Karle, som Du, maa ikke tale saa dristig.

Pedro. Han siger jo ogsaa, at Mulier taceat in Ecclesia.

Don

Don Ranudo. Herud Mester Philosophus! og lad os være allene.

Femte Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.

Don Ranudo. Jeg er gandske forskrækket over vor yngste Datters Opførsel.

Donna Olympia. Hun er bleven forført af Hus-Folkene, og man maa nøje examinere, af hvem det er skeet.

Don Ranudo. Hvad kan ikke Omgjengelse med gemene Folk udvirke? Barnet er jo saa forvendt, at man kjender det ej igjen.

Donna Olympia. Man maa hindre hende videre fra saadan Omgjengelse, saa vil hun snart bringes paa rette Vej igjen og paa sin forrige honette Ambition.

Don Ranudo. Ach, ach! ingen Sorg kan være større end at see sine Børn vanslægte fra Forældrenes Dyd. Men hør, Madame! hvad skal vi have til Mad i Dag?

Donna Olympia. Ja, hvad skal vi have til Mad andet end det samme, vi aad i Gaar, i Overgaars og den anden Dag? Den første Ret bliver Ærter, den anden Ret Ærter, og den tredie Ret ogsaa Ærter.

Don Ranudo. Men vi kan ikke leve længe saa-

ledes; thi jeg finder mine Kræfter allerede saa formindskede, at jeg neppe kan staae paa mine Been.

Donna Olympia. Ach! gid det stod mig an at arbejde, at jeg kunde fortjene noget til Føde; thi Hunger er dog et haardt Sværd.

Don Ranudo. Der sidder en fattig Bonde uden for Døren og æder; han er derudi lyksaligere end vi.

Donna Olympia. Lyksaligere, end vi, kand han ikke være; thi, hvordan end hans Vilkaar er, saa er han dog ikkun en Bonde. Jeg har ellers Medynk over den stakkels Mand, at han skal sidde og æde under aaben Himmel.

Don Ranudo. Men hvilket er værst, at spise under aaben Himmel eller at sulte under Taget.

Donna Olympia. Begge Dele ere onde; thi det første er gement, men mætter dog; det andet er fornemt, men mætter intet.

Don Ranudo. Lader os kalde den stakkels Mand herind, at han kan sidde og æde sin Mad i Ro; thi derude har han baade Solen og Luften, Fluer, Mennesker og Hunde at drages med.

Donna Olympia. Ja lad ham komme ind; jeg har heller en Bonde eller en Borger udi mit Hus, end som en maadelig fornem Mand; thi den første tilskriver mig det, som en christelig Ydmyghed, men den anden vil passere for min Lige-Mand, og holder det for en Ret, at omgaaes med mig.

Sjette Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Bonde.

Don Ranudo. Hør, Du fattige Mand! trin herind med Din Pose.

Bonden. Jeg er for ringe, velbaarne Herre, at gaae ind udi saadant et Hus.

Don Ranudo. Vi ere alle Mennesker; jeg havde Medlidenhed med Dig, da jeg saae Dig sidde og spise under aaben Himmel. Sæt Dig ikkun ned paa denne Stol, der kan Du spise Din Mad i Ro.

Bonden. Tak, velbaarne Herskab.

Don Ranudo. Hvor boer Du?

Bonden. Jeg boer fire Mile herfra.

Don Ranudo. Hvad har Du for denne Gang ført med Dig i Byen?

Bonden. Nogle Sneese Kyllinger, som ere solgte paa Torvet.

Don Ranudo. Dersom Du har nogle fede Kapuner, kan Du bringe dem hid en anden Gang.

Bonden. Vil Herskabet ingen Kyllinger have?

Don Ranudo. Nej, jeg er ikke meget for Kyllinger: den meste Kjødmad, vi spise her i Huset, ere Kapuner og Vildt, ellers spise vi ingen Kjød-Mad.

Bonden. Jeg kan nok see det paa Herskabet; thi baade Herren og Fruen seer saa mager ud.

(De kryge sig begge over Øjnene.)

Don

Don Ranudo. Hvad er Dit Navn, min ærlige Mand?

Bonden. Jeg heder Juan.

Don Ranudo. Boede Din Fader ogsaa paa samme Gaard, som Du boer?

Bonden. Ja.

Don Ranudo. Hvad var hans Navn?

Bonden. Jeg veed, min Troe, ikke.

Don Ranudo. Det er forskrækkeligt ikke at vide sine Forældres Navn. Den største Fornøjelse i Verden er jo at vide sine Forældres Navne, og af hvad Oprindelse man er.

Bonden. Paa Landet hos os holder vi det for den største Fornøjelse, at see Jorden bære Korn og Frugter, som vi kan leve af; at vore Hustruer kan faae Børn hvert Aar; at vore Børn kan snart opvoxe og gaae os til Haande.

Don Ranudo. Det er artigt; og vi høje Stands-Personer holde det for en Byrde at faae mange Børn; thi jo flere Børn, jo flere Udgifter.

Bonden. Hos os derimod heder det: Jo flere Børn, jo flere Indkomster. Jo flere Junkere, jo flere Ædere i Landet. Men jo flere Bønder, jo flere Arbejdere.

Don Ranudo. Det er sandt, Du taler som en Philosophus; hvor gammel var Du, da Du blev gift?

Bon-

Bonden. Jeg var 18 Aar.

Don Ranudo. Det var noget for tidlig. Vi fornemme Folk gifter os ikke nær saa tidlig; vi maa undertiden bie, indtil vi ere 40 til 50 Aar, inden vi kan komme i Stand til at underholde vore Famililier ligesaa prægtig, som vore Forfædre.

Bonden. Vi derimod gifte os, saasnart som vi ere i Stand til at kunde forplante Verden; thi Husfruer og Børn ere os til ingen Byrde; thi jo flere Hænder i Huset, jo flere Arbejdere, og jo flere Arbejdere, jo større Velstand.

Don Ranudo. Denne Mand taler viselig, Donna Olympia! Bonde-Standen er derudi lykkelig. Jeg troer ogsaa, at det er Aarsag, at Bønder-Børn ere friskere og stærkere, end fornemme Børn, efterdi de bliver avlede i Forældrenes blomstrende Aar.

Bonden. Om Herren ikke vilde tage det unaadigt op, saa troer jeg ogsaa, det er Aarsag, at ikke saa mange Hanreder ere iblandt Bønder, som iblandt fornemme Folk; thi, naar fornemme Folk gaaer og bier, til de ere 50 Aar, førend de kan komme i Stand at forsørge et Hus, saa kommer de derimod af Stand at forsørge en Kone; uden saa er, at fornemme Fruer kan lade sig nøje med Mad og Drikke alene, hvilket vi holder for utroligt hos os paa Landet.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! Det er fornøjeligt

ligt at høre en gemen Bonde saaledes raisonnere. Jeg staaer ellers og seer paa Dig med Forundring, at Du kan æde denne grove Mad med saadan Appetit.

Bonden. Ach! den Ost og Brød smager mig maaske bedre, end den bedste Steg kan smage Herskabet. Al Mad er god, og det kommer ikkun derpaa an, hvorledes vore Maver bliver tilvante.

Don Ranudo. Vi bør forsøge alle Ting i Verden: Lad mig af Curiositæt smage noget af Din Ost, og see, om jeg kan faae den ned.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! det gaaer aldrig an.

Bonden. Vil Herren forsøge det engang?

Don Ranudo. Ja nok, blot af Curiositæt. Ej det smager endda ikke saa ilde.

Bonden. Fruen tager og nok et Stykke med?

Donna Olympia. Det er sandt, den Ost smager vel. Jeg vilde snart have forsoret det.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! Jeg maa, min Troe, have et Stykke endnu. Det er noget rart, som jeg aldrig havde tænkt at gjøre, og kan jeg fortælle mine Børne-Børn det. Skjær ikkun et tykt Stykke, Juan! og giv os noget af Dit grove Brød med. (De æde begge brav.)

Donna Olympia. Den første Historie, jeg fortæller, naar jeg kommer til Hove, skal, min Troe, være denne, at jeg har spiset Ost og Brød med en Bonde.

Don

Don Ranudo. Ha, ha, ha! giv os nok et Stykke, Juan! Jeg vil, min Troe, æde saa længe, som det smager mig.

Bonden. Jeg veed ikke, Velbaarne Herre! om min Ost taaler flere Snit denne Gang.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! (Han tager Osten og skjærer den halve Del deraf.) Nu skal Du see Juan, at hverken Fruen eller jeg foragter fattig Bondekost.

(Bonden stikker Maden udi sin Pose igjen og klør sig i Hovedet.)

Donna Olympia. Giv mig endnu et Stykke; jeg vil forsøge, om min Dotter Frøkenen kan ogsaa æde saadan grov Kost; ha, ha, ha! det er artigt nok for en Forandring.

Bonden. Det sidste Snit, Herren gjorde, kan den hele Familie ej allene gjøre et Forsøg paa, men endog deraf æde sig mæt.

Don Ranudo. Naar Du kommer igjen til Byen, kan Du frit tale os til.

Bonden. Herskabet skal have Tak. (Siger sagte.) Men Skam faae den, der tager sin Madpose oftere med sig.

Don Ranudo. Naar Du kommer hjem, Juan, saa haaber jeg, at Du berømmer os for vor Ydmygheds Skyld.

Bonden. Ja vist, besynderlig, om Herren er

saa

saa naadig og giver mig noget Vederlag; thi jeg havde, sandt at sige, netop saa meget Mad, som jeg kunde bruge paa Rejsen.

Don Ranudo. Hvad skal vi give denne ærlige Mand, Donna Olympia? Jeg laante 2000 Rosenobler ud til en god Ven i Dag, og derfor ikke har et Stykke Guld mere ved Haanden; og at give Foræringer udi Sølv-Penge, kan hverken staae mig an eller nogen af det Colibradske Hus.

Bonden Ach Naadige Herskab! jeg vil nok lade mig nøje med Sølv-Mynt

Don Ranudo. Nej Juan! det kand ikke lade sig gjøre. Vi vilde vist nok miste al vor Reputation derover. Vore Belønninger bestaae enten i Guld eller Ære.

Bonden. Men, efterdi Herskabet har intet Guld ved Haanden, og jeg har selv saa megen Ære, som jeg forlanger; saa vil jeg ydmygst bede om et lidet Vederlag udi Sølvmynt, at jeg kunde kjøbe mig noget Mad igjen.

Don Ranudo. Skal vi da give hannem en Snees Styk von Achten, Donna Olympia! dog med Condition, at han ikke siger det til nogen?

Donna Olympia. Ach Herre! det tilstæder jeg aldrig; thi det var en evig Skam for vort Hus.

Bonden. Jeg skal min Troe ikke sige det til Nogen, at jeg fik Sølvmynt.

Don

Don Ranudo. Hør Juan! jeg er vis paa, naar Du kommer hjem, og fortæller de andre Bønder, hvad Dig er vederfaret, at de vil herefter ære Dig.

Bonden. Om Herskabet er ikke ved Penge, saa vil jeg ydmygst bede, at De vilde give mig noget af Deres Mad igjen, som jeg kunde spise af paa Vejen, saa og kunde lade de andre Bønder see til et Bevis, at jeg har været udi Herskabets Hus.

Don Ranudo. Jeg vil give Dig et Aftryk af vores Vaaben, som Du kan føre hjem med Dig til et Bevis, at Du har været udi Herskabets Hus.

Bonden. Bliver jeg da ogsaa en fornem Mand, naar Herren forærer mig dette Vaaben?

Don Ranudo. Ej Snak!

Bonden. Jeg tænkte, at det bestod allene i Vaabenet; thi der er jo mange, der ikke bevise deres Højhed af andet, end af deres Forfædres Vaabener; men eftersom det ikke kan hielpe mig, saa giver mig noget Mad til at fortære paa Vejen.

Don Ranudo. Naar saa Nogen tvivler derpaa og siger: Hvor kunde det være mueligt, at Don Ranudo de Colibrados, som er descenderet af Antonio Prospero Alfonso, Gonzalvo Hippolito Stephano Mustacho = = =

Bonden. Men naadige Herre!

Don Ranudo. Lopes Melchior, Gusmann

Theodosio, Theophrasto, Theodoro-Carlos, Phillippo Manuel Balthasar ; ; ;

Bonden. Men naadige Herre!

Don Ranudo. Manuel, Juan Aurelio, Sanctio Ramirez, Don Jago, Juliano Sebastiano, Valentino Stemogeniano, Melchior Lopes.

Bonden. Men, naadige Herre! jeg skulde ; ; ;

Don Ranudo. Casparo Ranudo, Trincalo Ventoso rc. rc. rc.

Bonden. Endnu er jeg lige sulten, naadige Herre!

Don Ranudo viser ham Listen i Stambogen, og siger: rc. rc. rc.

Bonden. Herren maa opregne saa mange Don Julianer og Don Ahner, saa mange Don Qvichotter og Don Sancho Panser, som Han lyster, saa giver det mig ; ; ;

Don Ranudo. Naar saa, Nogen siger, Jeg tvivler derom, og siger: Hvor kunde det være muligt, at saadan en Herre skulde bevise en stakkels Bonde slig Ære; saa gjør Du intet videre, end Du viser ham det Aftryk.

Bonden. Men vil Herskabet i det ringeste ikke give mig lidet Vin udi en Flaske?

Don Ranudo. Hør Donna Olympia! der ligger et Aftryk paa Bordet, som denne gode Mand kan faae til en Erindring, at han haver været her.

Bonden. Maatte jeg ikke kalde paa Laqvayen først, at han fylder mig min Flaske?

Don Ranudo. See her Juan! forvar det nu vel, og see til, at det ikke gaaer i Stykker paa Vejen.

Bonden. Maa jeg springe ud i Kjøkkenet selv, og kalde paa Kjelder-Svenden?

Don Ranudo. Nu vil jeg forklare Dig, Juan, hvad der staaer paa dette Vaaben: Udi det første Skillerum er en blaa Falk.

Bonden (sagte.) Skam faae den, der tager sin Madpose oftere med sig.

Don Ranudo. Udi det andet Skillerum er en Leopard.

Bonden. Jeg kan ikke bie længere; jeg maa gaae.

Don Ranudo. Udi det tredie ere 4 Lillier.

Bonden. Jeg var tilfreds, at der stode sexten.

Don Ranudo. Udi det fjerde er et Sverd.

Bonden. Gid Djævelen havde baade Sverd og Lillier.

Don Ranudo. Nu skal jeg sige Dig Udtydningen.

Bonden. Far vel Naadige Herskab! jeg takker for den Ære, De har bevist mig med at æde min Mad op.

Syvende Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo.

Don Ranudo. Hvor vil den Bonde berømme os hjertelig, naar han kommer hjem!

Donna Olympia. Ach ja vist! jeg veed perfect, hvad han vil sige, nemlig: Hvilket Naadigt Herskab var ikke det! Mangen Bonde er mere storagtig end den Velbaarne Herre og Frue.

Don Ranudo. Men der skulde ikke heller mange af vores Stand have gjort det imod en stakkels Bonde, som vi gjorde.

Donna Olympia. Det vil jeg sige, Don Ranudo! vi miste intet af vores Ære derved. Jeg er ikke meget storagtig, derfor kan jeg ikke lide dem, som ville være noget, og er dog intet. Bønder giver sig ud for Bønder, og den Ære, som man gjør dennem, tage de op som en Naade. Men der ere visse Folk, som Monsieur og Madame (I veed det selv) hvilke gjøre sig saadan fornem Air, men Borgeren stikker dog ud iblandt, i hvor meget de søge at skjule den. Det gaaer med dennem, som man fortæller om en vis Lakaj, der vandt saa mange Penge udi et Lotteri, at han selv blev Herre, og opforte sig meget prægtig, men glemte sig eengang selv, saa at han, i Steden for at sætte sig i Kareten, steg bag paa. Saaledes stikker og Borgernykkerne frem

hos de Folk, som jeg taler om. Jeg kan ærgre mig ihjel, naar jeg seer Madame (nok sagt) udi sin Portechaise, heldende sit Hoved paa den venstre Axel, med en melancholisk Mine, ligesom hun var misfornøjet over det, at hendes Mand ikke haver bragt det endnu højere; da dog, naar hun vil eftertænke, at hendes Fru Moder solgte Figener offentlig paa Torvet udi Sevilien, burde hun blive gandske hovedsvimlet og holde sig fast med begge Hænder udi Portechaisen; men hun taler, min Tro, ikke gjerne om hendes Grandmama, ikke heller taler Monsieur gjerne om sine Forældre. Jeg er færdig at sprække, min hjerte Don Ranudo! naar jeg tænker paa de Folk.

Don Ranudo. Ej min Hjerte! Hun maa ikke ivre sig saa meget; det er jo ikke Umagen værd.

Donna Olympia. Jeg var tilfreds, de vilde understaae sig at besøge mig engang, jeg skulde, min Tro, lade dem staae udi Forstuen en hel Time, det siger jeg, og det sværger jeg paa. Hvad vil det = = =

Don Ranudo. Ej Gud bedre! faaer Fruen ondt? Hun vil, min Tro, besvime. Gid jeg havde noget at give hende at lugte til! Nu lugt til dette Stykke Ost, saa maaskee det gaaer over. Ach hvilket adeligt Hjerte! (Hun kommer sig igjen.)

Donna Olympia. Jeg siger, Don Ranudo! de skulde staae en hel Time i Forstuen, mere æstimerer

jeg

jeg dem ikke. Jeg agter dem ikke saa meget, som dette Stykke Ost, I har udi Haanden.

(Da hun siger dette, tager hun Osten af hans Haand, og æder den op.)

Ottende Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Pedro. Ach! nu ligger her et Fandens Hus! Her ere Creditorerne ude med Rettens Middel, som vil exequere en Dom, og tage bort alt, hvad de finde i Huset.

Don Ranudo. Hvor ere de?

Pedro. De ere alt indbrudte udi den grønne Stue.

Don Ranudo. Kom og lad os gaae.

Niende Scene.

Rettens Middel. De Forrige.

Betjenteren (gjør en dyb Compliment.) Jeg beder allerunderdanigst om Forladelse, naadige Herskab, at jeg her kommer i saadan dristig Forretning. Jeg er en ringe Tjener, som maa, under mit Embedes Fortabelse, forrette Øvrighedens Befaling.

Don Ranudo. Til hvilken Ende er Han hidskikket?

Betjenteren. Jeg er hidskikket med Ordre at gjøre allerunderdanigst Execution hos dette høje Herskab,

skab, og, i Kraft af den Dom, som faldt for fjorten Dage siden, at tage Alt, hvad jeg finder udi dette højædle Hus, indtil det høje Herskabs egne velbyrdige Gangklæder.

Don Ranudo. Jeg haaber dog, at I maa ikke tractere mig paa den Fod som en gemen Borger.

Betjenteren. Det burde vel ikke saa være; men Lovene, desværre! gjøre ingen Forskjel imellem Folk udi Gjeldssager.

Don Ranudo. Betænk Jer vel, hvad I gjør, Monsieur!

Betjenteren. Jeg har betænkt det meget vel; jeg har allerede ved mine Folk bemægtiget mig nogle smaae Meubler, som jeg har fundet i de andre Værelser; men, som de gandske ikke ere tilstrækkelige til at betale dennem med, saa maa jeg nu fordriste mig til at lægge Haand ogsaa paa det høje Herskabs Gangklæder, hvilket, jeg beder allerunderdanigst, ikke unaadigt maa optages.

Don Ranudo. Kan Nogen tage saadant naadigt op? I skal ingen Raison kunde give mig til at forsvare saadan Gjerning med.

Betjenteren. Tiden tillader ikke denne Gang at give videre Raison. Jeg skal ellers fare fort med største Lemfældighed, og lade Herren, i Henseende til Hans høje Stand, beholde Underklæderne.

Don Ranudo. Det er en forskrækkelig Høflighed, det maa jeg bekjende.

Betjenteren. Ja jeg veed nok at give Enhver den Ære, ham tilkommer.

(Trækker Kjortelen af ham, og gjør 3 dybe Complimenter.)

Don Ranudo. Ach Himmel! hvilke Tider vi leve udi!

Betjenteren. Nu maa jeg ligeledes adressere mig til Hende, naadige Frue!

Donna Olympia Det er en halsløs Gjerning at lægge Haand paa saadan Dame, som jeg er; betænk Jer derfor vel.

Betjenteren. Jeg kræver Himmelen til Vidne, hvor meget det smerter mig, at gjøre saadan Execution; men jeg er kun et uskyldigt Instrument, som Øvrigheden betjener sig af.

Donna Olympia. Siig kun Magistraten, at den vil blive exemplariter straffet derfore.

Betjenteren. Jeg skal underdanigst rapportere den naadige Frues Ord. Men jeg maa tage mig den Frihed, at bemægtige mig Hendes Kjole paa Regnskab.

(Trækker Kjolen af, og kysser paa Fruens Skjørt.)

Donna Olympia. Ach Himmel! jeg døer af Blussel.

Don Ranudo (med sin Tobaksdaase i Haanden.) Ej Madame! lader os tractere det med Foragt, for at vise,

vise, at vore Hjerter svare til vor Fødsel. Monsieur! vi regne Ham det ikke til onde. See der! behager Ham en Prise Tobak?

Betjenteren. Maatte jeg spørge, om det er Herrens Daase?

Don Ranudo. Jo, hvad andet?

Betjenteren. Herren maa ikke fortryde paa, at jeg tager den ogsaa paa Regning. (Don Ranudo gaaer og synger paa Gulvet.) Jeg seer, her er intet andet. Har det høje Herskab ellers noget at befale?

(Gjør 3 dybe Complimenter og gaaer.)

Pedro. Den Daase kunde Herren nok have beholdet.

Don Ranudo. Det vil intet sige Pedro! lader os gaae ind.

Pedro. Det var en Fandens Karl, han har lært paa en høflig Maade at rive Haar og Hud af Folk. Men jeg seer, at han ikke gik rent bort, han vil ind og snuge i flere Værelser; jeg maa hen og sætte mit smaa Tøj til Side.

Fier-

Fjerde Act.

Første Scene.

Leonora. Isabella.

Leonora. Nu Madame! hvad synes Eders Broder Gonzalo om det Forslag?

Isabella. Det staaer hannem meget vel an. Jeg kan og ikke rettere see, end at det er den sikkerste Vej.

Leonora. Han vil give sig ud for Kongens Søn af Morland, og skal hedde: Caspar Melchior Balthasar Ariel Theophrastus Bombastus, Prinds af Ethiopien.

Isabella. Det er et prægtigt Navn; jeg troer, at det Ord Bombasto alene vil behage Dit Herskab saa vel, at de giver hannem Donna Maria. Men er det ikke noget underligt, at give sig ud for en æthiopisk Prinds? Mig synes, at det er for dristigt et Paafund, endogsaa udi en Comedie. Man støder sig jo derover i den borgerlige Adelsmand, at en Kjøbmand bindes dette paa Ærmet, at den tyrkiske Keisers Søn var kommen til Paris, for at frie til hans Datter.

Leonora. Nej Madame! saa meget urimelig som Inventionen er i samme Comedie, saa let kan

den

den her sættes udi Værk; thi at bilde en Kjøbmand ind, at den tyrkiske Kejsers Søn med den store Mufti og anden Gejstlighed rejser midt ind udi Kjærnen af Europa, for at gifte sig med en ubekjendt Borgerdatter i Paris, er hartad ligesaa dristigt, som dens Invention, som gav sig ud for Ambassadeur fra Kejseren i Maanen, for at handle om Ægteskab imellem samme kejserl. Majest. og Doctorens Datter. Men her kommer en christen Prinds fra Africa til Spanien, som giver sig ud for at have antaget den rommerske Tro, hvortil mange fornemme Herrer udi Æthiopien ere faldne, og derfor vil forene sig med een af de højeste Familier i Spanien, som de mene at være den Colibradske Familie; saa at der er aldeles intet at scrupulere over, uden det, at han er sort; men det gaaer alene Bruden an. I veed jo, at der er ellers ingen Familie i Spanien, som af mit Herskab jo vrages.

Anden Scene.

Pedro. Isabella. Leonora.

Pedro. Hej Leonora!

Isabella. Hvad er der vel paa Færde?

Pedro. Værer snart! I skal ind og forsegles, saavelsom alt andet Boskab i Huset.

Leonora. Forsegles! Hvad vil det sige?

Pedro. Det er: I skal ind og lade Jer sætte

Stem=

Stempel paa; her har været en Allarm i Huset; der er ikke et Skab, som jo er bleven forseglet af Creditorerne. Alt, hvad løst var, er bleven borttaget, indtil Herrens og Fruens Gangklæder.

Leonora. Jeg giver dem en god Dag; alle de Klæder, som jeg har, ere mine egne, som jeg og havde, førend jeg kom her i Huset.

Pedro. Det vil intet sige. Jeg brugte det samme Argument, men det blev ikke hørt. Rettens Middel toge alle mine smaa Sager bort, og trøstede mig dermed, at jeg kunde søge min Regres hos Herskabet igjen.

Leonora. Det var en dejlig Trøst.

Pedro. De spurgte efter Kammerpigen, men jeg var dog saa ærlig, og sagde, at hun var ikke hjemme; bad dem og, at ville have Taalmodighed en liden Stund, hun kom strax hjem igjen.

Leonora. Nej see engang, hvor ærlig han er!

Pedro. De vil, min Tro, ogsaa have fat paa Jere Smaasager, om jeg ellers kjender Rettens Middel ret.

Leonora. Jeg har, min Tro, ingen i Behold, de maa gjerne tage det, som de finde; men hvorledes giver Herren og Fruen sig tilfreds?

Pedro. De ere endnu lige storagtige, endskjøndt de ere gandske nøgne. Jeg veed ikke, at han har noget i det hele Hus, at svøbe sit fattige Legeme udi, andet end en gammel Sørgekappe. Leo-

Leonora. Ach! Taarene staae mig i Øjnene, naar jeg hører saadant.

Isabella. Tier ikkun stille, Leonora! det skal snart blive godt.

Pedro. Hvor vil det blive godt? hvor vil det blive godt?

Isabella. Du veed jo, hvad vi har overlagt sammen. Der kommer Gusmann.

Tredie Scene.

Gusmann. Isabella. Leonora. Pedro.

Gusmann (sagte.) Jeg giver Jer Fanden, I Gripomenes! saa mange som I ere: Vil I slaae Huden af mig? den nytter Jer dog intet. Vil I tage mine Klæder? de ere jo ikke en Skjærv værde. Vil I tage min Pagetitul fra mig? saa gjøre I mig en Tjeneste; thi saa kan jeg komme til at blive Stegvender hos Godtfolk. O! gid I faaer en Ulfærd. I Gripomenes! for Jer Medfart imod Herskabet. Først toge de bort, hvad de fandt i Huset, og siden lagde Haand paa Herskabet; de toge først Herrens Hat af Hovedet, siden Kjolen, siden (med Permission) hans Halsdug, saa, at han har intet tilbage, uden en Sørgekappe, kort at sige: der blev intet tilbage udi det hele Hus, hvormed Herren kunde skjule sit nøgne Legeme, uden alene Sørgekappen, saa at han seer værre ud end en Djevel, men han

er

er lige saa stor derpaa endnu; thi han sagde til mig: hør Gusmann! Udi al denne Ulykke beholdt jeg dog min Stambog.

Leonora. Hør, Gusmann! hvad Nyt?

Gusmann. Vi faaer Nyt nok herefter, thi det Gamle er altsammen borte; men see, der kommer Fruen.

Isabella. Saa maa jeg da løbe.

Fjerde Scene.

Donna Olympia. Leonora. Pedro. Gusmann.

Donna Olympia. Ach! jeg døer af Forbittrelse. O! en Uforskammenhed uden Lige; jeg skal hævne mig, om det end skulde koste al min Velfærd.

Gusmann (sagte.) Ja, den har været fløjten længe siden.

Donna Olympia. Saa tidt jeg tænker derpaa, saa kaager mit hele adelige Blod i mine Aarer.

Pedro (sagte.) Det maa jo et Steds kaage udi Huset, thi vor Gryde har i lang Tid ikke kaaget.

Donna Olympia. Ach! jeg brister.

Pedro (sagte.) Da er det, min Tro, ikke af for megen Mad.

Donna Olympia. Monne de Folk har glemt, hvem jeg er?

Pedro (sagte.) Nej, dette er Ulykken, at de ikke

har

har glemt os? thi ellers havde vi beholdt det Lidet, som endnu var tilovers.

Donna Olympia. Ach! hvor er mine Folk? at jeg kunde overlægge med dem, hvad Anstalter jeg skal gjøre.

Leonora. Her er vi allesammen: hvad har Herskabet at befale?

Donna Olympia. Ach! Leonora! Du har altid været mig en tro Tjenerinde.

Leonora. Jeg har intet gjort, uden hvad min Pligt udfordrer.

Donna Olympia. Ach! Leonora! veed Du hvad Ulykke, hvad Haanhed mig er vederfaret?

Leonora. Alt for vel, desværre.

Donna Olympia. Hvor hastig kan dog saadant ikke rygtes?

Leonora. Hvor skulde ikke saadant rygtes; thi vi alle i Huset har jo faaet en Snært af Svøben.

Donna Olympia. Hvilke tro Husfolk! som tager Del udi deres Herskabs Skam.

Leonora. Skammen er ikke saa stor, som Skaden.

Donna Olympia. Saa maa Du ikke vide, hvad os er hændet.

Leonora. Jo, jeg veed nok, at Rettens Betjentere have = =

Donna Olympia. Ej! det er intet, Nej, her

er-

er noget andet vederfaret os, som har mere at sige. Saasnart Rettens Betjentere vare borte, kom en Kammerpige, lige ind i mit Gemak, uden at lade sig anmelde, og talede saadanne bespottelige Ord: mit Herskab lader Dem hilse, de har hjertelig Ondt af den Fortræd, som Dennem er hændet, og de beder, at Fruen ikke vilde forsmaae en Silkeklædning, som ikke er brugt over to Gange. Ach! jeg kan ikke fortælle mere af Hævn. (Hun gaaer bort.)

Femte Scene.

Don Ranudo, (svøbt i en sort Kappe.) Leonora. Pedro. (De blive forskrækkede, falder i Knæ, og slaae Kors for sig.)

Don Ranudo. Ej, Børn lille! det er alt for stor Ydmyghed; jeg er jo ingen Helgen. Jeg er vel en fornem Mand, men dog et Menneske, og forlanger derfor ingen Knæfald.

Pedro. Ach! er det Herren?

Don Ranudo. Det kan Du vel see; staae op igjen. Jeg forlanger ingen saadan Dyrkelse af mine Husfolk.

Pedro. Jeg kan sværge paa, at det ikke var af Ydmyghed, men jeg tog Herren an for en Dødning.

Don Ranudo. Ja saa! det kommer af den slette Kappe, jeg har paa: men som jeg hedder Don Ranudo de Colibrados, saa skal det ikke blive uhævnet,

net, hvad mig er vederfaret i Dag, saa at de Creditorer skal udryddes med Hustruer og Børn; hvad mener Du vel, naar saadant kommer ud, om de Folk ikke blive straffede paa Gods og Formue, og den hele By sine Privilegier betagen?

Pedro. Ach, Herre! jeg beder for Byen, at den dog maa blive sparet; thi hvad kan andet Godtfolk dertil?

Don Ranudo. I saadanne Tilfælde, Pedro! bliver den Uskyldige straffet med den Skyldige.

Pedro. Men, om saadan en Mand, som Herren, intercederer for Byen, bliver den nok sparet.

Don Ranudo. Ja, Pedro! naar det kommer saavidt, vil jeg see, hvad jeg kan gjøre.

Pedro. Ach! Herren skal have Tak paa Byens Vegne.

Don Ranudo. Men, hvad var det for et Fruentimmer, som stod her nyligen, og løb bort?

Leonora. Det var Kammerpigen hos den Prinds, som nyligen er kommen hid.

Don Ranudo. Hvad hedder den Herre?

Leonora. Han hedder Melchior Caspar Balthasar Theophrastus Bombastus Ariel David Georgius, Prinds af Æthiopien.

Don Ranudo. Hillemænd! men hvor er I bleven bekjendt med hende?

Leonora. Hun kom for at besøge mig, thi hendes Frue, som er samme Herres Moder, og Kejserens Søster, vil ikke have, at hun skal omgaaes med Folk af anden Familie end vores.

Don Ranudo. Det holder jeg af. Jeg mærker at de Folk har Ambition; thi der er, sandt at sige, ellers ikke en Familie i Byen, som man kan omgaaes med.

Leonora. Der er ellers (saavidt jeg kan mærke) ogsaa noget andet under; thi samme Kammerpige lod sig halv forlyde, som at samme Herre var alene hidkommen for at alliere sig med vores, og ægte vores Frøken; han er ikke alene en mægtig, men og en høj kristelig Prinds, thi han er opkaldet efter de hellige tre Konger.

Don Ranudo. Er det muligt, Leonora? Kald paa Fruen, at vi kan lade hende det vide.

Sjette Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo.
Leonora. Pedro.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! jeg skammer ved at lade mig see udi denne borgerlige Dragt.

Leonora (sagte.) Det er, min Tro, min gamle Kjole, Fruen har faaet paa.

Don Ranudo. Tier kun stille, Donna Olympia!

pia! her er kommen en stor Prinds til Byen, som vil alliere sig med vor Familie.

Donna Olympia. Maaskee det er een af de nye Prindser.

Don Ranudo. Nej, det er en af de ældste i Verden, der udspirer fra Dronningen af Saba, en æthiopisk Prinds; Leonora veed hans Navn.

Leonora. Han hedder Melchior Caspar Balthasar Theophrastus Bombastus Ariel David Georgius.

Donna Olympia. Er det muligt?

Leonora. Jeg troer uden Tvivl, vi faaer Visiter af ham i Dag. Det eneste, jeg frygter for, er, at Frøkenen ikke vil have hannem, efterdi han er sort.

Donna Olympia. Det vil intet sige, naar han ikkun er høj. O! hvilken Lykke!

Don Ranudo. Men hvorledes skal jeg kunde tage imod saadan en Herre udi denne Equipage? Hør Pedro! her er kommen en fremmed Prinds til Byen, at begjære min Datter til Ægte, og samme Prinds er af Morland.

Pedro. Pfy! vil Herren give sin Datter bort til en Tater?

Don Ranudo. Det maa ikke hjelpe; hun kommer derved i Højhed. Men hvor skal jeg faae Klæder?

Pedro. Tier ikkun stille, Herre! jeg skal skaffe en Kjole udi en Hast, som jeg vil laane udi mit Navn.

Don Ranudo. Ach kjære Pedro! vær dog snart.

Pedro. Jeg skal være her udi et Øjeblik igjen.

(Han gaaer.)

Don Ranudo. Men bankes der ikke paa Døren?

Donna Olympia. Løb Leonora! og hør til hvem det er.

Leonora. Ach! Prindsens Udtolker er her udenfor, og vil have Herskabet i Tale.

Don Ranudo. Ach! er det muligt? hvordan skal vi bære os ad? I maa sige, Leonora, at vi ere ikke hjemme.

Donna Olympia. Nej, det gaaer min Tro aldrig an; thi det er farligt at støde saadan en Herres Bud for Hovedet; vi maa hitte paa andre Raad.

Don Ranudo. Her er intet andet Raad at hitte paa; jeg kan umulig lade mig see udi denne Dragt.

Leonora. Mig rinder noget i Sinde, hvorved vi kan hjelpes; Herren maa lade, som han er syg, og sige: at Doctoren har raadet ham, at svøbe sig udi saadan en Kappe, hvilket skal være kraftigt for en Slags Svaghed.

Don Ranudo. Ej! det gaaer aldrig an.

Leonora. Eller nok et andet Anslag; Herren

kan lade, som han piner sit Legeme, for at gjøre Poenitentse, og at han har svøbt sig udi denne Kappe af lutter Devotion.

Don Ranudo. Det gaaer an, Leonora! lad ham ikkun da strax komme ind.

Syvende Scene.

Udtolkeren. Don Ranudo. Donna Olympia. Leonora.

Leonora. Ach Herre! Han maa ikke forundre sig over den Tilstand, Han finder mit Herskab udi. Min Herre, Don Ranudo, som han er den fornemmeste Mand her i Byen, saa er han og den gudfrygtigste. Han har efter Kong Nabuchodonosors Exempel ydmyget sig saaledes, at han feer snarere ud som et Dyr, end som et Menneske, og har sat sig for udi fjorten Dage at plage sit Legeme for sine Synders Skyld. Først var han betænkt paa at gaae med blotte Ben, men har fundet, at den Poenitentse var ikke tilstrækkelig; hvorudover han endelig har fattet den kongelige Resolution, at fornedre sig som Sanct Nabuchodonosor, fra hvilken (som jeg troer) han regnet sin Herkomst; thi hans Familie er fast den ældste udi Spanien. Han vilde ogsaa, som Nabuchodonosor, have krøbet paa Hænder og Fødder, men vi have allesammen med Suk, Graad og Knæfald bedet ham, at lade det blive derved,

men

men det havde ej kundet hjelpe, hvis ikke Erkebispen selv med det hele Cleresie ved Deputerede havde formanet ham at moderere saadan hellig Iver.

Udtolkeren. Ach, Don Ranudo! jeg mærker, at der er ikke alene store Mænd i den Colibradske Familie, men endogsaa store Helgene.

Don Ranudo. Ach min Ven! langt fra, at jeg giver mig ud for en Helgen; jeg holder mig tvertimod for den groveste Synder, saa at hvis Poenitentsen skulde svare til mine Misgjerninger, vilde denne Straf ikke være tilstrækkelig.

Udtolkeren. Just denne Bekjendelse, Don Ranudo, giver en Helgen tilkjende; thi, saasnart en Helgen fatter den Tanke, at Han er en Helgen, bliver Han ikke mere en Helgen. Men hvor er Donna Olympia, Hans Frue?

Don Ranudo. Der seer Han hende staae, som en gemen Borgerkone, udi saadan en Stand, som vi have besluttet at være udi i 14 Dage.

Udtolkeren. Jeg vil ikke disputere derimod, maaskee en extraordinair Misgjerning er Aarsag til saadan extraordinair Poenitentse.

Don Ranudo. Jeg havde, for tvende Dage siden en hæslig ublu Drøm; thi jeg syndede virkelig udi Søvne, og derfor har jeg underkastet mig denne Poenitense.

Udtolkeren. Ach! dette alene fortjener Canonisation.

sation. Jeg er ellers kommen hid, for at lade Eders Velbaarenhed vide den højbaarne Prindses af Abyssynien, min naadige Herres, Ankomst til denne Stad; dog dette er ikke mit eneste og fornemmeste Ærinde; thi jeg er fornemmelig hidskikket, for at foreslaae en Alliance, og at begjære for min Herre Deres kjære Datter, Frøken Maria, til Ægte.

Don Ranudo. Tilbudet er meget anseeligt; men, maatte jeg spørge Hans Excellence, hvorledes Prindsen er kommen paa de Tanker.

Udtolkeren. Aarsagen, som har bevæget Hans Durchlauchtighed at paatage sig saadan Rejse, er denne: Udi Æthiopien eller Abyssinien er Kejseren saavelsom Undersaatterne Christne, men udi mange Stykker gaaer fra den romerske Kirkes Lærdom; hvorfor mange portugisiske Jesuiter ere did henskikkede, for at forene Abyssinien med det romerske Sæde. Ved disses Tale og Prædiken er min naadige Herre saaledes bleven bevæget og overbeviist, at han nu passerer for en nidkjær Catholik iblandt Jesuiterne selv, hvilket er hans Morbroder, Kejseren, bekjendt, som derudi lader ham, saavelsom alle andre, Samvittigheds Frihed, og har tilstædet ham efter Begjæring, at oplede sig en høj adelig Gemahlinde udi Spanien eller Italien; til hvilken Ende han har raadføret sig med mig, Jago de las Cores, hans fornemmeste Udtolker og en indfødt

Spanier, og udspurgte mig om de fornemmeste spanske Familier, hvorudover jeg gav Hans Durchlauchtighed strax Anslag paa det Colibradske Hus, som det første og ældste catholske Hus i Spanien, og consequenter udi hele Europa, thi udi Abyssinien ere langt ældre Familier; thi hans Durchlauchtighed kan vise sit Slægtregister, Mand efter Mand, fra Dronningen af Saba, og sine christelige Forfædre fra de hellige tre Konger.

Don Ranudo. Saavidt gaaer endelig mit Slægt-Register ikke.

Leonora. Eders Velbaarenhed kan ikke vide det; thi jeg hav hørt lærde Folk mumle noget derom, at de Colibradske Stammer ere lige fra een af Noæ Sønner, ved Navn, Sem, Cham og Japhet.

Don Ranudo. Jeg troer det nok; men de Gamle har forsømt at antegne det.

Udtolkeren. Det eneste, som kunde skrække Deres Velbaarenhed fra, at give min naadige Herre Deres Datter, er, at Hans Naade er sort, som alle andre Morer.

Don Ranudo. Det vil intet sige; en Spanier er selv sortladen.

Udtolkeren. Jeg tog det ikke i Betænkning at gifte mig der udi Landet med Helicon Comtra, som nu er Keiserens Erke Vaskerkone, hvilket er et Embede, som udi Abyssinien ikke gives uden til fornem-

nemme Damer; thi hvert Land, Eders Velbaarenhed! har sine egne Manerer. Det Underligste, som kommer fremmed for udi Abyssinien, det er Talen, som er ligere en Sang, end en Tale, som for Exempel: naar jeg siger det Ord Tahunki langt, saa betyder det et Bord; Tahunki en Terz højere, saa betyder det et Bjerg; Tahunki en Tone højere, saa betyder det en Kirke; og Tahunki endnu en Tone højere, saa betyder det en Elephant.

Don Ranudo. Hillemænd! det Sprog lærer min Datter aldrig.

Udtolkeren. Inden et Aar vil hun tale det som en indfødt Abyssinier.

Don Ranudo. Jeg er ikkun bange, at min Datter ikke kan fordrage den store Hede, som er i Abyssinien.

Udtolkeren. Ach! der er en gandske tempereret Luft i det Land, hvor Kejseren residerer; men der er nogle af hans Undersaatter, som boer lige under Linien, hvilke ere saa hede, at man kan tænde Svovelstikker an paa dem; og naar de vil kaage deres Mad, saa nyse de ikkun paa Brændet, saa har de strax Ild.

Don Ranudo. Det er selsomt.

Udtolkeren. Ja, der er meget underligt i Naturen. Men een Ting er at erindre, nemlig, at min Herre vilde blotte sit Hoved, naar han taler

med

med den abyssiniske Prinds, og bøie sig først for ham; thi det er en Ære, som han paastaaer at nyde af alle fremmede Undersaatter, som ikke ere af kongeligt Blod.

Don Ranudo. Ej! dertil beqvemmer jeg mig aldrig; skulde en Colibrados, en Grand d'Espagne, der efter sit Privilegium med bedækket Hoved taler med Kongen af Spanien selv, blotte sit Hoved for en fremmed Prinds?

Leonora (sagte.) Det er jo forbandet; det kalder jeg Spansk. Han er saa fattig, at han ejer hverken Hue eller Hat, og dog vil betænke sig at blotte sit Hoved.

Udtolkeren. Ja, saa mærker jeg nok, at det bliver intet af; thi hans Naade beqvemmer sig til ingen Samtale, uden paa de Vilkaar.

Don Ranudo. Det gjør mig Ondt, at see saadant stort Giftermaal spildt; men jeg vil heller døe af Armod, end gjøre noget, som kan præjudicere min Høihed.

Leonora (sagte.) Det kalder jeg Spansk.

Donna Olympia. Om Don Ranudo lod sig overtale dertil, skulde jeg lade mig skille ved hannem fra Bord og Seng.

Don Ranudo. Eders Tale, Donna Olympia! burde skrives med gyldene Bogstaver over vor Forstuedør.

Leo-

Leonora (sagte.) Ja med nogle andre Bogstaver, malet paa et andet vist Sted.

Udtolkeren. Saa mærker jeg da, at Hans Naade med uforrettet Sag maa reise herfra.

Don Ranudo. Det gjør mig Ondt; men jeg kan ikke beqvemme mig dertil, om jeg end kunde rædde mit Liv dermed.

Donna Olympia. Ambition er os indprentet ved Fødselen.

Leonora (sagte.) Det kalder jeg Erke-Spansk.

Don Ranudo. Min Datter skal heller gaae i Kloster.

Leonora (sagte.) Og I begge udi Daarekisten.

Udtolkeren. Jeg maa da forlade Dem, og berette Hans Durchlauchtighed dette Afslag.

(Han gaaer bort.)

Don Ranudo. Hvad synes Dig, Leonora! stod vi ikke paa vores Ære?

Leonora. Jo, jeg synes, at Herskabet staaer paa den og træder den under Fødderne; thi det, som Herskabet kalder Ære og Respect, kan regnes Dem af Andre til evig Spot, Skam og Skjendsel. Denne Hofmod gaaer saa vidt, at den kan give Materie i sin Tid til en Comedie: det artigste er, efterdi Herren ingen Hat har.

Don Ranudo. Hør Leonora! man seer igjennem Fingre med Dig, for Din lange tro Tjeneste.

Leo-

Leonora. Herskabet maa nok tillade mig at tale; thi jeg har fire Aar faaet lidet Mad og ingen Løn.

Ottende Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.
Leonora. Pedro.

Pedro. Herre! her er en Kjole; men jeg har maattet sætte min Tro og Love til Pant derpaa, at den skal blive baaren tilbage inden tre Dage.

Don Ranudo. Ja, nu er det for silde; Prindsens Udtolker har alt været her, men gik bort med uforrettet Sag, saa at der bliver intet af Partiet.

Donna Olympia. Den kan dog komme tilpas; thi vi kan ikke vide, Prindsen tør afstaae sine Prætensioner, og komme hid igjen. Lad os gaae bort saa længe. (De gaae bort.)

Pedro. Hvad er Aarsagen, Leonora! at Herskabet er bleven anderledes til Sinds?

Leonora. Herren vilde ikke beqvemme sig til, at tale med blottet Hoved med Prindsen.

Pedro. Men hvad duer saadant narrisk Forslag til?

Leonora. At komme hannem des fastere til at troe, at det er en Prinds; lad mig ikkun raade, det skal nok gaae for sig. Den falske Prinds kan altid

altid afstaae sine Prætensioner; men der kommer Herren igjen paaklædt. (De komme tilbage.)

Don Ranudo. Nej, jeg troer ikke, at jeg bequemmer mig dertil, i hvorvel vores Armod er saa stor.

Donna Olympia. Ej! hvad Armod? det er ikkun gemene Folks Snak. Folk af vor Stand kan ikke være arme.

Pedro. Men, om Herskabet døde af Sult, hvad kunde man kalde det, paa et ret godt Sprog?

Donna Olympia. At døe af Sult, er ikke at døe af Armod; men det kaldes heller en heroisk Død, som ædelsindede Folk udvælger sig, førend de vilde fornedre sig.

Pedro. Men jeg er bange, at Herskabet fik saadan Gravskrift: Her under hviler Don Ranudo med hans Frue den Velbaarne, som døde af Sult, for at undgaae Armod. Men see! der kommer Ambassadeuren tilbage.

Niende Scene.

Udtolkeren. Don Ranudo. Donna Olympia. Leonora. Pedro

Udtolkeren. Hans Durchlauchtighed, min naadige Herre, fortryder langt fra ikke Eders Velbaarenheds Paastand; men tvertimod admirerer desmere saadan Ædelhjertighed, og skatterer Eders

Vel-

Velbaarenhed langt højere, end som tilforn; overladende til deres egen Villie, om De ville bevise hannem den begjærte Ære eller ej.

Don Ranudo. Eftersom Prindsen ikke paastaaer saadant som en Ret, saa vil jeg af fri Villie beqvemme mig dertil.

Donna Olympia. Hvad?

Don Ranudo. Ja, Donna Olympia! Vi kan bevise saa stor Ære, som vi vil, naar den ikke bliver os aftvungen; thi saa hedder det ikkun Høflighed, og ingen Skyldighed. Jeg kan vise det af den spanske Krønike, at en af vore Forfædre, Don Sanctio, tog imod en Soldat med blottet Hoved, der havde omkommet 8 Morer udi det store Feldslag ved Xeres de la Frontera.

Udtolkeren. Saa vil jeg da ønske Eders Velbaarenhed til Lykke med det store og mægtige Svogerskab, og vil inden en Time bringe Hans Durchlauchtighed hid, med hele sit Følge.

Fem=

Femte Act.

Første Scene.

Leonora. Gusmann.

Gusmann. Ach, Leonora! hvad vil den forlibte Gonzalo sige dertil, at hans Kjæreste skal føres til Morland? vel er det mig kjært, at hun kommer i Højhed og Velstand, af Fængsel, Sult og Armod; men jeg saae dog heller, at dette Ægteskab blev til intet for Gonzalos Skyld.

Leonora. Nej, Gusmann, dette Ægteskab er bedre.

Gusmann. Jeg mærker nok, at Du er en Vejrhane, og at Du har samme Nykker, som alle Fruer-Piger.

Leonora. Ej, Snak! naar Frøkenen selv er fornøjet dermed.

Gusmann. Ach, Himmel! vil hun beqvemme sig til at tage en Sort?

Leonora. Det er en kristelig og dydig Prinds, som boer udi et poleret Land. Jeg følger Jomfruen, i hvor hun rejser.

Gusmann. Jeg følger, min Tro, ogsaa med.

Leonora. Ja, hvad andet?

Gusmann. Saa kommer vi endnu til at tjene

i Brød sammen, hvilket er mig kjært; thi jeg elsker Dig, Leonora! saa højt, som en Doctor elsker en Feber. Vilde Du, som jeg, saa skulde vi strax forlove os sammen, og Du skulde blive min Kone; thi det tjener os begge ikke at gaae længere; tilmed er jeg forbunden til at gifte mig snart for en vis Aarsags Skyld.

Leonora. Ej, Du Tølper! Du maa vide, at Du taler med en spansk Jomfru, og, at Du er hverken udi Frankerige eller Tydskland, hvor man siger i Dag: Vil I have mig? og i Morgen alt holder Bryllup; hvor man og omgaaes hinanden saa venlig for Bryllupet, at man intet Nyt har at sige hverandre eller at bestille Bryllups-Natten. Vil Du vinde min Kjærlighed, saa skal Du frie efter Landets Mode; Du skal først et helt Aar gaae og sukke, blive altereret, naar Du seer mig; lade nogle Gange, som Du vil hænge Dig af Kjærlighed, uden at lade Dig mærke, til hvem det er, men alene lade mig gjætte det selv. Siden skal Du og insinuere Dig med Spil og forlibte Viser for mine Kammer-Vinduer, taale, at jeg viser Dig bort med Skjeldsord, og slaaer Vand over Dig; derefter skal Du insinuere Dig med Penge, hos en gammel Kone, som er min Ven, faae hende til at rose Dig, og afmale den elendige Tilstand, Du er bragt udi af Kjærlighed; formane mig af christen Kjærlighed

at frelse Dit Liv, ved at gjøre Dig et blidt Ansigt, og at imodtage et og andet Vers, som Du har skrevet med Dit Blod; siden at imodtage Foræringer; siden at tale med Dig igjennem Vinduet, og endelig lade Dig ind udi mit Kammer.

Gusmann. Du har Ret, Leonora! det bør saa at være, den Tid kan snart gaae, thi al denne Omsvøb kan ikke vare over 50 Aar. Der fattes ikkun, at Du skulde have raadet mig at hænge mig rent op af Kjærlighed. Nej, Leonora, jeg vil hitte paa et Raad, hvordan vi skal kunde komme hastig sammen, uden at synde imod Landets Mode. Du skal lade Din Kammerdør staae aaben en Nat, og lade, som Du sover stærkt, saa vil jeg snige mig ind og besove Dig. Du skal imidlertid raabe om Hjelp, men dog ikke saa højt, at Nogen kan høre det; naar jeg da har taget Dig med Vold, saa følger det af Fornødenhed, at Du iler med Brylluppet, for at faae Din Ære igjen, som jeg paa saadan skjelmsk og voldsom Maade har berøvet Dig.

Leonora. Hør Gusmann! Hold inde med saadan Snak; jeg vil min Tro ellers sige det til Herskabet, og Du skal blive straffet for Din ublufærdige Mund.

Gusmann. Det var ikkun et Forslag, Leonora! Du kan ellers gjøre, hvad Dig lyster. Jeg er endelig ikke saa forlegen for at gifte mig.

Leonora. Jeg, min Tro, ikke heller.

Gusmann. Ja, ja, Leonora! vi kommer nok til rette; men der er Donna Maria; jeg kan ikke taale at see paa hende, thi mit Hjerte bløder i mit Liv, naar jeg tænker paa, at hun skal have den sorte Prinds. Jeg gaaer min Vej.

Anden Scene.

Donna Maria. Leonora. Pedro.

Donna Maria. Ach Leonora! den List, Du har opfundet, er uforlignelig; men jeg er saa bange, at det bliver aabenbaret, førend Egteskabs Contracten bliver sluttet.

Leonora. Det kan ikke lettelig aabenbares, uden vi røbe os selv; jeg har derfor ikke villet betroe det til Gusmann; thi han er taabelig og kan røbe os.

Donna Maria. Men er det ikke en Bedrøvelse, at mine Forældre skal være saa forblindede af Hofmod, at de vil heller døe af Hunger, end at give deres Datter til en brav Herre, der baade har Evne og Hjerte til at række dem Haanden, alene fordi hans Stand er en Grad ringere.

Leonora. Det er en forbandet Hofmod, som regjerer udi dette Land; derfor hedder Spansk iblandt de Fremmede det samme, som Hoffærdig.

Donna Maria. Siig ikke det, Leonora, at det er Landets Mode; vi gjør vor Nation Uret derudi.

Vel er det sandt, at der findes mange slige Folk i Spanien, men derfor maa man ikke gjøre det til den hele Nations Caracter! thi intet er mere ubilligt, end af et eller andet Menneskes Gjerning at ville gjøre sig en Idee om en hel Nation. Folk male tit en Nation ilde eller vel af paa saadant Fundament: Falde de iblandt genereuse Folk, den korte Tid de ere i et Land, saa hedder det hele Land siden hos dem genereux; boer der hoffærdige Folk udi det Nabolav, hvor de ere komne til at logere, saa skrive de Bøger, naar de ere komne tilbage, om et helt Riges Hofmod. Om mine Forældre, for Exempel, ere saa daarlige, at de heller døe af Armod, end at de vil give deres Datter bort til en vis Familie, som, de mene, er ikke saa stor som deres, skal man derfor tillægge det hele Land saadan Lyde? Nej, det er ubilligt; thi de fleste Mennesker her i Staden fordømme saadant, og vil glæde sig, om vort Anslag lykkes.

Pedro. Jomfruen har Ret derudi; thi Hun beviser med sit eget Exempel, at ikke Alle ere besmittede med denne Lyde. Men see! der er Herskabet.

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Donna Maria. Eugenia. Leonora. Pedro. Gusmann.

Don Ranudo. Nu min Datter! Himlen har

nu tilskikket Dig en Ægtefælle, som Du kan forbindes med, uden at vanære Familien. Jeg har beskikket Dig til Din Hosbond og Herre, Theophrastus Bombastus, den store Prinds af Æthiopien.

Pedro. Hillemænd! man kan høre alene af det Ord Bombasto, hvilken Mand han maa være.

Don Ranudo. Det skal ogsaa være en brav dydig Herre, som alle de Prindser af Æthiopien har været.

Pedro (sagte.) Det vil intet sige, naar han ikkun er fornem.

Don Ranudo. Iligemaade skal han og være kjøn.

Pedro (sagte.) Det gjør ogsaa intet til Sagen, endskjøndt han havde hverken Næse eller Øren, naar han ikkun er Prinds.

Don Ranudo. Han skal ogsaa være en rig og mægtig Prinds.

Pedro. Ej! der behøves ingen Midler; thi udi det ene Ord Bombasto er Rigdom nok.

Donna Maria. Jeg takker mine kjære Forældre for den Omsorg, de har draget for mig; thi mit Forsæt har altid været, heller at gaae udi et Kloster, end at gifte mig med nogen af ulige Stand.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! vor Datters Ord burde skrives med gyldne Bogstaver, og sættes udi alle fornemme Huse: af den Colibradske

ske Stamme kan ikke udspire andet, end saadanne Grene.

Leonora. Om Jomfruen havde vildet taget Nogen af ulig Stand, saa havde jeg aldrig givet mit Samtykke dertil; thi jeg vilde heller døe end see saadant.

Don Ranudo. Du skal have Tak, Leonora, for Din Nidkjærhed; thi Du har altid ladet see, at Du er en tro Pige, som har Ærbødighed for sit Herskab.

Pedro. Det skulde, min Tro, ikke heller have skeet, saa længe mit Hoved var oppe, at vor Jomfru skulde tage en Gonzalo de las Minas til Ægte, omendskjøndt han havde været rigere, end han er. Jeg kan sværge paa, at, da jeg hørte, saadan Forslag var gjort af hans Søster, ivrede jeg mig saa meget derover, at jeg endnu ikke har forvundet det. Der har sat sig noget i min Ryg, som ikke er for den lange Hvile: Au, au, au! det minder mig, saa tidt jeg tænker derpaa. Var det ikke uforskammet, at saadan en Karl, som han, torde understaae sig, at begjære en Colibradsk Jomfru? Mener han, at mit naadige Herskab er saa kjær efter Penge, at de skulde forhedre sig saaledes? Hvad monne den Karl vel bilder sig ind? Havde jeg ham fat, jeg skulde myrde ham paa Stedet. Nej! førend det skulde have skeet, skulde jeg have stukket Ild paa

det hele Hus, og opbrændt baade Herren, Fruen, Jomfruen og mig selv med.

Donna Olympia. Saadanne Tienere ere værd saadant Herskab, og saadant Herskab saadanne Tienere

Don Ranudo. Hans Tale staaer mig an, saasom den føres af en overmaade stor Nidkjærhed, endskjøndt det ellers ingen Merite var at brænde sit Herskab.

Pedro. Ja Herrens og Fruens Aske, om den kunde tale, skulde takke mig; thi det var en heroisk Død, og alle Folk skulde sige: De levede heroisk og døde heroisk. Reputation er jo det fornemmeste Klenodie i Verden; naar den er borte, hvad kan da Rigdom og Velstand nytte? Nu taler jeg af Hjertens Grund, men naar jeg siger andet, saa skjemter jeg

Don Ranudo. Jeg veed nok, Pedro, at, naar Du har talet anderledes, har Du alene gjort det, for at divertere os.

Pedro. Det er, min Tro, ogsaa sandt; men en Hofnar kan og tale ærbart iblandt; og, naar jeg staaer paa Herrens og Fruens Respect, saa taler jeg altid alvorlig.

Don Ranudo (tager i sin Lomme) See her, Pedro! der har Du en Rosenobel for de Ord, Du talede; dog, det er sandt; jeg troer ikke, at jeg har

saa

saa mange Penge hos mig; Du skal vist nok have en Rosenobel tilgode, Pedro, om ikke meer.

Pedro (sagte.) Herren har maaskee ingen Buxer paa, ellers havde jeg vist nok faaet den strax.

Don Ranudo. Hvis Du ikke faaer den, saa skal Du vist nok faae noget, som er bedre.

Pedro. Hvad er det Herre?

Don Ranudo. Jeg skal mage det saa, at, naar vor Historie bliver beskreven, som, jeg nok troer, skeer med det første af en af vore Clienter, saa skal Dit Navn med Din Berømmelse ogsaa blive indført derudi.

Pedro, Hillemænd! hvad Nød har jeg da? Men see! der kommer Prindsen.

Gusmann. Ach! gid jeg kunde tale Ethiopisk! jeg vilde spørge om adskillige Sager; thi jeg har hørt saa meget tale om dette Land, besynderlig om det røde Hav, og om den store Flod Seine, som løber der igjennem og har Guld-Sand.

Don Ranudo. Ej, Snak, Du Gjæk! Seine-Floden løber igjennem Paris udi Frankerige.

Gusmann. Herren maa forlade mig; thi jeg har seet trykt neden under en Tragoedie i disse Ord: Scena er i Morland. Men der er han. Ach Herre! han svarer til sit Navn; thi hans Ansigt har allerede bombarderet mig saa, at jeg

neppe

neppe kan staae paa mine Ben; kan det og staae Herren an at gaae ham udi Møde?

Don Ranudo. Ja vist, men han er og den eneste Undersaat, jeg kan gjøre det imod.

Pedro. Jeg maa sætte mine Briller paa.

Gusmann. Og jeg ligeledes. Nu haaber jeg, at Herskabet skaffer os Revange over Rettens Middel, som saa skammeligen udplyndrede os.

Don Ranudo. Det er alt for nedrigt at tænke paa saadant.

Gusmann. Imidlertid mistede jeg det lidet, som jeg havde. Jeg skal, min Tro, bede Hans æthiopiske Durchlauchtighed hænge baade Byfogden, Borgemester og Raad op, hvis de ikke skaffer mig mine Sager tilbage.

Don Ranudo. Du skal nok faae Erstatning for Dine Sager, uden at anmode Prindsen om saadant.

Gusmann. Men naadige Herre = = =

Leonora. Ej! hold Din Mund, Gusmann! Mener Du, at Æthiopien vil føre Krig med Spanien for Dine Sko og Buxer? Nu er ikke Tid at tale om saadanne Bagateller. Men hvad er det for Allarm, jeg hører? See! der kommer, min Tro, Prindsen i fuld Proces.

Fjerde Scene.

Prindsen med Suite. De forrige. Notarius.

(Prindsen kommer ind udi Procession med sin hele Suite, som ere alle sorte Morer. Imedens Processionen varer 3 Gange om Theatret, spilles en underlig Musique. Processionen skeer saaledes: 1) gaaer En med et lidet Skrin udi Hænderne, med Præsenter udi. 2) En med en lang Tobakspibe, som et Spyd. 3) Prindsen selv med en Hofnar med Bjelder, som løber om, og gjør adskillige Grimacer. 4) Andre med Armbøsse og Pile paa Armene; endeligen staaer de stille, og en af de Bevæbnede træder frem til Prindsen, og efter tvende Buk, saa at Hovedet stødes ned paa Jorden, leverer Prindsen en Armbøsse med en Pil, som han skyder paa Ranudo, hvilken bliver forskrækket, og spørger, hvad skal det betyde? hvortil svares af)

Udtolkeren. Det er saa Landets Mode saaledes at hilse Mandspersoner.

(Derefter træder en Anden frem, og skyder en Pil paa Gusmann, som falder om af Forskrækelse, og raaber. Hofnaren hjelper ham op igjen og siger:)

Costuki, Costuko, Costuka.

Gusmann. Det var Fanden ikke et godt Stykke, det var et Skjelmstykke at skyde paa en uskyldig Mand.

Gonzalo (som er Prindsen) Laham Tuibu, Scomta posi, la ham hubo, la hom haba.

Udtolkeren. Prindsen ønsker, at Deres Velbaa-

baarenhed endnu maa leve saa mange Aar, som der er Mile til Solen, og Sandskorn paa Bunden af det røde Hav.

Gusmann (sagte.) Det Sprog er skjønt at bruge om Vinteren, thi det er saa kort.

Don Ranudo (løfter paa sin Hat) Jeg takker Hans Durchlauchtighed for hans Ønske, og ønsker ham igjen Himlens Velsignelse.

Udtolkeren (til Prindsen.) Allola.

Gusmann (sagte.) Det er et forbandet Sprog; dermed kan man skrive en hel Krønike paa et Blad.

Gonzalo. Lacotrang hi li li.

Udtolkeren. Prindsen siger, at han har paataget sig denne lange Rejse, for at forene sig med et højadeligt Hus af den romerske Religion; begjærer derfor til sin Gemahl Deres Datter, Frøken Maria.

Gusmann. Hillemænd! hvilket mageligt Sprog! Naar hi li li betyder saa meget, saa er jeg vis paa, at en Linie kan gjøre saa lang en spansk Remse, som hele Fasten.

Don Ranudo. Jeg tager med Glæde imod Hans Durchlauchtigheds Tilbud, og overgiver hannem min Datter til Gemahlinde.

Udtolkeren (til Prindsen.) Lalaks.

Gusmann. Hvad monne han vil med Lax?

(Don Ranudo leder sin Datter frem, og overleverer hende Prindsen: beder Notarius at opsætte Ægteskabs-Contracten; Notarius sætter sig til at skrive.

Imids

Imidlertid lister Hofnarren sig til Gusmann, og rykker ham i Haaret frem ad.)

Gusmann. Ach, Hr. Udtolker! hvorfor rykker han mig i Haaret? Jeg har jo ikke gjort hannem noget Ondt.

Udtolkeren. Det er intet, min Ven! Hofnarre udi Abyssinien tale ikke uden med Gebærder; naar de tale med deres Overmand, bruge de de Slags Gebærder, som de kalder Poloki; og naar man taler med sine Ligemænd, bruger man andre Slags Gebærder, som man kalder Hokipo. Denne første Gebærde vilde sige saa meget: jeg haaber, at der vil blive godt Venskab imellem os To.

Gusmann. Fanden komme i saadan Venskab! Betyder det Venskab at rykke ærlige Folk i Haaret? Hvad monne han da vil gjøre for Gebærder, at tilkjendegive Fiendskab? (Hofnarren rykker ham i Haaret tilbage.) Au! au! lad mig blive i Ro, din sorte Hund!

Udtolkeren. Med denne sidste Gebærde giver han tilkjende disse Ord: gid jeg havde den Lykke, at vi altid kunde være tilsammen.

Gusmann. Det ønsker ikke jeg; gid Fanden være hos ham! det Slags Folk kan tale saa længe med en god Ven, indtil han maa ligge paa Valstedet, og det kalder jeg at dræbe Folk med Snak.

(Narren knytter Næver til Gusmann.)

Gus-

Gusmann. Hvad Djævelen har han nu i Sinde, mens han knytter Næver?

Udtolkeren. Det vil saa meget sige, at han vil fortælle noget om sin Rejse fra Morland.

Gusmann. Ach, Herr Udtolker! siig, at jeg er ikke curieux; thi inden han kommer halv Vejen, saa er der ikke et helt Ben udi mig. (Narren knæpper ham paa Næsen.) Au, au, au!

Udtolkeren. Det vil saa meget sige: Nu begynder jeg at fortælle Rejsen.

Gusmann. Jeg maa og give mig til at tale paa Hokipo.

(Han rykker Narren i Haaret igjen; de alternere med slige Gebærder, indtil de komme sammen for Alvor, saa at man maa skille dem ad. Imedens dette Klammeri skeer, vende de andre fornemme Personer sig fra dem, til Notarium, som imidlertid fuldfærdiger Contracten, og byer den til Underskrivelse.)

Don Ranudo. Lad Prindsen med min Datter først underskrive, siden tegne vi andre til Vitterlighed.

Udtolkeren. Nej, Herre! det er Maneer udi Morland, at Brudgommen og Bruden tegne sidst, og de andre lade Rum aaben til deres Navne.

Don Ranudo. Hvert Land har sin Skik; lader os da undertegne først, eftersom det er saa brugeligt.

(De tegne alle under, omsider tegner ogsaa Gonzalo, som Prinds, med Donna Maria, deres Navne. De raabe alle: Vivant! og Trompeterne blæse. Da dette er skeet, oplæses Contracten.)

Notarius (læser.) Imellem os Underskrevne er med Forældres og Venners Villie sluttet et evigt Ægteskab, til hvilket, omendskjøndt intet naturligen udfordres, uden de Personers indbyrdes Samtykke, der har bundet deres Hjerter af velberaad Hu sammen, saa har vi dog ikke vildet overtræde borgerlige Love og andre Ceremonier, men forlanget Vennernes Samtykke, som denne Ægteskabs Contract med os stadfæstet og underskrevet haver.

Gonzalo de las Minas.
Maria de Colibrados.

Don Ranudo. Hvad? er det Gonzalo de las Minas?

Gonzalo (tager Masken af og siger:) Ja, saaledes er mit Navn.

Don Ranudo. Ej! det er Bedrageri, som exemplariter bør straffes.

Donna Olympia. Denne Contract maa strax tilintetgjøres.

Notarius. Det kan ingenlunde skee. Et Ægteskab, som efter Loven med almindelig Samtykke og Undertegnelse er stadfæstet, kan ikke til intet gjøres.

Donna Olympia. Her er jo Svig og Bedrageri under.

Notarius. Det veed vi intet af; vi har ikke gjort andet end det, vi bør at gjøre.

Don

Don Ranudo. Dette Ægteskab er for sin Uligheds Skyld gandske ugyldigt.

Notarius. Vi see ingen stor Ulighed; thi her er sluttet Alliance imellem to adelige Familier. Uligheden maa bestaae derudi, at Gonzalo tager en fattig Jomfru uden Medgift.

Donna Olympia. Min Datter mister heller sit Liv, end at hun lever udi Ægteskab med en Mand af ulige Stand.

Donna Maria. Jeg mister heller mit Liv, end at jeg lader mig skille fra en Person, som jeg saa længe har elsket.

Donna Olympia. Ej Don Ranudo! vi vil ikke mere kjende hende for vores Datter, men gjøre hende arveløs.

Pedro. Her er jo intet at arve, Herre! uden den sorte Kappe, I havde nylig paa.

Donna Olympia. Ach! jeg hører, at Du Skjelm er og udi Banden med. Hør, Leonora! kald os nogle Folk hid til Hjelp.

Leonora. Det kan jeg ikke gjøre, naadige Frue! thi jeg er af samme Bande, og jeg troer, at den hele Stad skal glæde sig over dette Forræderi.

Gusmann. Skam fåre efter den Leonora! hvor net havde hun smiddet det sammen. Jeg vidste min Tro ikke andet, end at det var en mohrisk Prinds.

Donna Olympia. Ægteskabet skal ikke alene blive tilintetgjort, men I skal og alle blive exemplariter straffede for dette Bedrageri.

Gonzalo. Ægteskabet skal staae ved Magt; thi først har jeg Brudens Samtykke, dernæst Forældrenes Hænder under Contracten.

Don Ranudo. Jeg kræver Jer alle til Vidne, mine Husfolk! hvor det er tilgaaet.

Pedro. Jeg kan vidne dette, at her er sluttet et Ægteskab.

Leonora. Og jeg kan vidne, at Frøkenen har længe baaret Kjærlighed for Gonzalo.

Notarius. Børn staae vel under Forældrenes Formynderskab, og ere dem stor Lydighed skyldige, saa længe Forældre comportere sig, som de bør, og ere ved deres fulde Fornuft; men, naar det ikke er saaledes, fradømmer den spanske Lov dem saadan Myndighed, efter den Artikel:. Si furiosus &c.

Don Ranudo. Ere vi fra Forstanden? Spørger min Datter og mine Husfolk, om vi har bedrevet noget, som kan fradømme os Forstanden?

Donna Maria. Jeg kan ikke see, mine kjære Forældre! hvad Overeensstemmelse det har med den sunde Fornuft, at ville heller sulte sig selv og sit Barn ihjel, end indlade sig i Alliance med saadan brav Herre, som Gonzalo.

Pedro. Jeg holder ogsaa for, at Herren og Fruen ere ikke rigtige udi Hovedet.

Leonora. Jeg kan ikke heller give bedre Vidnesbyrd.

Gusmann. Jeg holder Herren og Fruen for kloge nok; men at sige Sandhed, saa er der dog et halvt Dosin Skruer løse.

Notarius. Her hører I Husfolkets Vidnesbyrd, hvilket dog ikke er nødigt udi denne Sag; thi jeg kan til Overflod lade Eder vide, at den hele Stad er af samme Tanke, og at, hvad som er skeet, er med Øvrighedens Tilladelse.

Donna Olympia. Ach! Don Ranudo! lad os gaae i Kloster.

Leonora. Og vi vil gaae hen, for at holde Bryllup.

Eugenia. Ach! gid jeg kunde sige det samme.

Over Don Ranudo.

Uagtet dette Stykke saa seent er kommet for Lyset, da det først 1745 blev trykt, og det, som det lader, uden tilforn at være forestillet, synes det dog at have været blandt Holbergs allerældste dramatiske Arbejder, da det i Fortalen til den ældste Udgave af hans Comedier første Del, nævnes blandt de ti, han havde liggende færdige; at det imidlertid egentlig maa være fra 1733, synes man at have Føje til at formode af den Replik, i første Acts anden Scene, hvor Pedro just opgiver dette Tal, som Antallet paa sit Herskabs Ahner, da det formodentlig er Aarstallet, Holberg her har ladet Pedro forbytte med Ahnetallet. I øvrigt er det mærkeligt, at ligesom Holberg hverken gav dette Stykke Plads i sin første Udgave i tre, eller i den følgende i fem Tomer, saaledes omtaler han den heller ikke blandt sine Comedier, hverken i sin første eller anden latinske Epistel, heller ikke i sin 447 danske Epistel, hvor han dog nævner sine sidste Arbejder; dog finder man den i den 506 Epistel nævnet blandt de af ham opfundne Caractercomedier.

Aarsagen til denne Tilsidesættelse, som neppe kan have været Ringeagt for Stykket, da han endog, efter at det var trykt, forøgede det med ny Scener, maa for=

mo=

modentlig have været temporel eller local; og er det saa-ledes neppe uden Hensigt, at han i det lykkelige Skibbrud lader den stolte Dame klage over, at det onde Menneske Philemon har understaaet sig at gjøre et skammeligt Vers over hende, kaldet: Fattigdom og Hoffart, hvori hun er betegnet med det opdigtede Navn, Rosimunda, som begynder med samme Bogstav, som Fruens Navn (og som Ranudo) og giver udtrykkelig tilkjende, at Verset alene er sigtet paa hende.

Holbergs sande Yndling og Lærling, Forfatteren af Datum in Blanko, har fortalt Undertegnede, at Oprindelsen til Ranudos Tilnavn skulde være, at en Kok i fjerde Frederiks Tid havde søgt om at blive nobiliteret, og at denne store Konge, der fandt denne Begjæring ligesaa latterlig, som ublu, blot havde til Gjensvar spurgt: hvad Adelsnavn han ønskede? om han maaskee vilde hedde von Kohl und Braten? hvilket da Holberg strax havde grebet, for deraf at danne Navnet Colibrados. At imidlertid bemeldte Koks Indflydelse skulde have været stor nok til, at Holberg af Frygt for den skulde holdt Stykket tilbage, synes neppe at formode. Mere betydeligt torde det være, hvad Undertegnede mindes af vor uforglemmelige Suhm at have hørt, at tvende højadelige Rosimunder i Roskildekloster havde afhandlet samme Spørgsmaal, som Don Ranudo og Donna Olympia i anden Acts første Scene, om nemlig Folk af ringe Stand ogsaa kunne blive salige?

og at den ene af dem efter nogen Ventilation skulde endelig afgjort Sagen omtrent, som Don Ranudo med følgende Ord: "Jo jeg troer nok, de i visse Maader kunne blive salige, men i samme Himmel, som vi Folk af Stand, komme de ikke, thi om vor Herre og taalte det, taalte dog Broder Ivar det ikke." Ogsaa synes den dramatiske Journalist ligesom at pege til nogle saadanne Betænkeligheder, naar han siger: at Holberg ventelig har havt sine tilstrækkelige Aarsager, hvorfor han ikke torde gjøre Caractererne gandske danske.

At i øvrigt Stykket henhører blandt hans ældre Arbeider, seer man og deels af, at vi her igjen møde Ideer af Gherardis Theatre italien, af hvis Intrigues d'Arlequin Gusmans Pudserlighed om Seinefloden i Morland er taget; og hvis Kejser i Maanen han ligeledes anfører, for at give Molieres adelige Borger, der var ham saa hvas en Torn i Øjet, et Sidehug. De tilsatte Scener, der saa vel paa Titelbladet, som Slutnings Anmeldelsen tales om, ere Eugenias især i tredie Act, som endog saa skjødesløst, formodentlig af Forlæggeren, ere indflikkede, at een Replik staaer to Gange umiddelbar efter hinanden, og at de fire Replikker, som skulde forbinde Eugenias Scene med den følgende, ere gjorte til en Scene for sig selv. Om forresten Stykket ved Eugenias tilsatte Rolle har vundet betydeligt, og om ikke det bedre var blevet ved Holbergs første Idee, hvorefter Ranudo viser Pedro ud, da han vil være alene

med

med Fruen, og vi nu see, det er for at forelægge hende det vigtige Spørgsmaal: hvad Mad de skal have? og faae til Svar: at den første Ret blev Ærter, den anden Ærter, og den tredie Ærter! er en anden Sag.

Et Yndlingsstykke har vel dette Lystspil neppe nogensinde været, skjøndt det i den alsiske Fortegnelses 21 Aar findes 18 Gange; ogsaa er det rimeligt, at jo mere den moriske Prindses Optog og Optøjer ved den nu langt anderledes forvante Spektakelsmag taber af sin tiltrækkende Kraft, jo mindre vil det kunde vente at giøre Lykke, da, som den dramatiske Journal meget rigtig erindrer, Stykket i sig ikke har mange gode theatralske Situationer, og overhovedet ikke vil holde Tilskueren i det samme Lune, som Læseren, ligesom man og maaskee uden at indlade sig paa at forsvare de daværende Skuespillere mod den Bebrejdelse, Journalisten gjør dem, ikke at have understøttet Hovedrollen, kunde ansee det for en ikke let Gaade, at spille især Don Ranudos Rolle saaledes, at den paa eengang blev naturlig og comisk.

Desmærkeligere er det, at det just er dette Stykke, hvorpaa Hr. von Kotzebues Valg først faldt, da han fattede den Beslutning at bringe et holbergsk Lystspil igjen paa Tydsklands Skuepladse. Er imidlertid end hans Bearbejdelse af dette Stykke ustridig bedre, end de to sidste, ellevte Juni og Jeppe paa Bjerget; da er derimod

Valget saa meget maadeligere; og det synes neppe, som Hr. v. K. vil blive den Mand, der vil bringe sine Landsmænd ud af den Fordom, at Holbergs Stykker ere Possenspiele tilsammen.

Ogsaa paa svensk har man dette Stykke oversat (Vesteraas 1780) dog med saadan Frihed, at man har ændret det i flere Omstændigheder. Saavel om denne Oversættelse, som den Kotzebuiske mere paa sit Sted.

Efterat dette er skrevet, har Undertegnede af en af sine paalideligste Consulenter hørt den ovenfor om Frederik den Fierde fortalte Anecdote, egenlig at skulde være indtruffet med Keiser Rudolph (formodenlig den anden); om nu ikke desmindre Frederik den Fierde skulde — efter Wiwets Fortælling — ved lignende Leilighed have adopteret Indfaldet, og Holberg saaledes faaet det fra ham, eller om han, der havde Öie for det Latterlige allevegne, hvor han traf det, skulde have taget det fra første Haand, vil vel ikke nu blive let at afgiøre.

K. R.

Phi-

Philosophus

udi

egen Indbildning.

Comedie i fem Acter.

Personerne:

Cosmoligoreus, Philosophus udi egen Indbildning.

Petronius, hans Famulus.

Leonora, en Enkefrue.

Pernille, hendes Kammerpige.

Leander, Leonoræ Bejler.

Jeronimus, Leonoræ Broder.

For-

Første Act.

Første Scene.

Leonora. Pernille.

Pernille. Men er det vist, at han virkelig har anmodet Fruen om Ægteskab.

Leonora. Jeg kan ikke tvivle om, at det jo er hans Alvor; thi en saadan Mand mener vel ikke andet, end han siger og skriver. Jeg hat jo hans skriftlige Begjæring. Det, som mest bevæger mig, er dette, at han edeligen bevidner, sig ikke at have mindste Henseende til mine Midler.

Pernille. Saa veed han da, at Fruen er bemidlet?

Leonora. Ja, han maa vel vide det.

Pernille. Det er alt nok for at gjøre ham mistænkt.

Leonora. Han bevidner sin uinteresserede Kjærlighed ved dyre Eeder.

Pernille. Hvad, mener Fruen vel, at en Philosophus agter, hvad han sværger?

Leonora. Just fordi han er en Philosophus, reflecterer jeg paa hans blotte Ord mere end paa Andres Eed.

Pernille. Hvorfor forelsker den Slyngel sig ikke udi mig? Jeg er baade yngere, og, at jeg ej skal rose mig selv, kjønnere end Fruen. Men Ulykken er, at han veed, at jeg ingen Penge har; derfor gjør Cupido kun forgjeves Pileskud for mig.

Leonora. Han seer hverken efter Penge eller Skjønhed, men siger, at han finder hos sig selv, at det er Himmelens Villie.

Pernille. Ja han siger det. Det er en gammel philosophisk Streg. Leander, efterdi han er mindre lærd, gaaer lige til Verks; han siger rent ud, at Fruens Penge kan komme ham tilpas; men jeg troer dog, at hans Kjærlighed er mindre interesseret end den andens.

Leonora. Jeg kan ikke lide, at en Person, der anmoder mig om Ægteskab, aabenbare siger, at han reflecterer paa mine Midler

Pernille. Og jeg kan mindre lide, at en Person informerer sig om Midlerne, og siden siger, at hans Kjærlighed er en himmelsk Indskydelse.

Leonora. Den Førstes Erklæring er aabenbare, og derfor anstødelig.

Pernille. Den Andens er øjenskalkisk, og derfore mere anstødelig.

Leo-

Leonora. Man bør Ingen løsligen mistænke, allermindst en Mand, der gjør Profession af Dyd og Philosophi.

Pernille. Just fordi han praler med sin Philosophi og Dyd, just derfor viser Erfarenhed, at man bør have ham mistænkt. Jeg miskjender Ingen; men naar min Debitor, uden at blive adspurgt, sværger paa, at han er en ærlig Mand, siger jeg ham Capitalen op.

Leonora. Du haver vel ikke mange Capitaler at opsige, Pernille?

Pernille. Jeg haver min Jomfrudom; den lader jeg mig ikke afsiloutere ved en philosophisk og hykkelsk Snak.

Leonora. Du taler som et Barn; Philosophi og Hykleri ere tvende stridige Ting.

Pernille. Det er vist nok, naar Philosophien er ægte og oprigtig; men ligesom en af sine Knæbelbarter ikke kan vise, at han er god Soldat, saa er en Kaabe og philosophiske Grimacer intet Kjendetegn paa en oprigtig Philosophus.

Leonora. Du beskylder Manden for Falskhed og Hykleri, uden at kjende ham; hvilket er ubilligt.

Pernille. Maaskee, at han ikke kjender sig selv; maaskee han kan bilde sig selv ind, at han er Philosophus, da han dog er intet mindre.

Leonora. Ach hvilken Snak! men hvad vil denne Tjener?

Anden Scene.

Petronius. Leonora. Pernille.

Petronius. Jeg har min Herres, Doctor Cosmoslgorei, Respect at formelde; han lader spørge, om det er Fruen belejligt, saa vil han have den Ære at opvarte hende.

Pernille. Hedder han og saaledes om Vinteren, naar Dagene ere korte.

Petronius. Ja vist! baade Vinter og Sommer; han er stedse den samme, uforanderlig i alle Ting, ret ligesom man seer denne, som jeg haver under Armen.

Leonora. Du maa lade være Dine Spotte-Ord, Pernille! (Til Petronium:) Formeld min Hilsen til eders Herre, og siig, at han skal være mig velkommen; men maatte jeg spørge: hvortil tjener denne Bylt eller Bold, hvortil et Baand er hæftet.

Petronius. Det skal jeg sige Hende, min kjere Frue! Min Herre er undertiden saa henrykt udi dybe philosophiske Speculationer, at han ikke giver Agt paa, hvad man siger; saa at jeg efter hans egen Befaling maa ligesom vække ham op, og det skeer ved at give ham et Slag med Bylten paa den ene Kind.

Leonora. Er det muligt? Kan han saaledes fordybe sig udi Tanker?

Pe-

Petronius. Ja vist! og det er et ufejlbart Tegn paa, at han er en stor og grundig Philosophus. I Gaar sad han til Bords, og udi Tanker spisede intet; hvorudover jeg maatte 3 Gange vække ham saaledes op, førend hver Ræt toges bort, thi ellers var han gaaen fastende fra Maaltidet.

Pernille. Vil Du ikke laane mig Din Vækker, naar han kommer; thi jeg har en inderlig Lyst at give en Philosopho et Ørefigen.

Leonora. Hvis Du bliver ved at spotte, vil det gaae Dig ilde.

Petronius. Det vil intet sige; jeg har profiteret saa meget af min Herres Omgængelse, at jeg kan taale endogsaa det groveste Skjemt. Han selv er herudi saa koldsindig, at ingen Ting kan bringe ham i Bevægelse; hvad som allene ophidser ham, er almindelig Synd, Ondskab og Daarlighed, som gaar i Svang; thi han fører ikke Krig med Mennesker udi sær, men med den hele Verden udi Almindelighed.

Pernille. Hvad vil en saadan Skolefux, en Pedant, føre Krig med hela Verden? det var jo mer, end Alexander Magnus kunde driste sig til. Jeg er kun en liden og ringe Part af Verden, men mener dog, at hvis vi kom i Trefning sammen, jeg skulde altid affejge saadan Glosebog.

Petronius. Det er med Fejl og Laster, som min

min Herre fører Krig. Han har en Fetter, paa hvilken han daglig exercerer sig. Den samme er henfalden til alle Slags Vellyster; thi han forsømmer aldrig nogen Comoedie eller Dantze-Assemble.

Pernille. Holder da Din Herre Skuespil og Dantz for Synd?

Petronius. Vist! der er ingen Daarligheder, som han oftere laster

Pernille. At han laster Comoedier, det kan jeg meget vel fatte; thi der er fast ingen Comoedie, hvorudi man jo finder en Pedant, en Øjenskalk eller Selvklog afmalet. Det er dog ikke de, som forestille Comoedier, der synde, men de, som med deres Levnet og Opførsel give Materie dertil.

Petronius. Min Herre er ikke den eneste, som fordømmer Skuespil.

Pernille. Det veed jeg nok! thi Landet haver god Forraad paa Pedanter; og ingen har mere Aarsag at fordømme Skuespil end Narre, efterdi de finde sig afmalede udi alle Scener. Dette er, hvad Comoedie angaaer. Hvad Dands anbelanger, da seer jeg ikke, hvad Synd der kan være udi Legemets uskyldige Bevægelse.

Petronius. Hør min kjære Mademoiselle! naar I engang kommer paa et Dandse-Assemblee, da stop Jere Øren til, saa at I intet kan høre af Musiken,

ken, saa skal I mærke, at de dandsende Personer vil komme Jer for som afsindige Mennesker.

Pernille. Hør min kjære Monsieur! naar engang Jer Herre staaer i Cathedra, og med Heftighed perorerer, da stop Jere Øren til, saa at I intet kan høre af Ordene, saa skal I mærke, at Jer Herre vil komme Jer for som et forstyrret Menneske.

Leonora. Holdt op med Din daarlige Snak! Du roser Udyd, og fordømmer alt, hvad som er roesværdigt. Gid vi havde mange saadanne Mænd i Landet, som Hans Herre. Hør min Søn! sig til Eders Principal, at han kan komme, naar han lyster. Lader os gaae ind Pernille; jeg maa pynte mig lidt, for at modtage Manden.

Pernille. Skal man pynte sig for en Philosophus? Ej fy! (De gaae ind)

Tredie Scene.

Cosmoligoreus (i philosophisk Dragt.) Petronius.

Cosmoligoreus. Jeg mødte paa Vejen min Fetters Tjener med nogle Masquer paa Gaden, hvilket er Tegn til, at han vil gaae paa Masquerade denne Aften. Det smerter mig at see og høre disse og andre Verdens Daarligheder, som tage meer og meer til. Alle Prædikener og Formaninger ere forgjæves. Naar jeg samler mine Tanker, og overvejer det ene med det andet, falder jeg ligesom i Forrykkelse. (Helder med Hovedet.)

Pe-

Petronius. See! der er min Herre. Fruen lod formelde sin Helsen ..

Cosmoligoreus. Saa jeg veed intet af mig selv at sige; thi hele store Stæder ere nu omstunder intet andet end store Daarekister ..

Petronius. Fruen sagde, at naar ..

Cosmoligoreus. Hvis vore Forfædre nu stode op igjen, de vilde tænke, at ..

Petronius (sagte.) De vilde tænke: Mon Manden er gal eller døv, der ikke agter, hvad Folk taler. (Høit.) Hør Herre! jeg har forrettet mit Ærende, og Madamen sagde: — —

Cosmoligoreus. De vilde sige, at det er mod Verdens Ende.

Petronius. Nej nu maa min Vækker for en Dag. (Han giver ham et dygtig Slag paa Kinden.)

Cosmoligoreus (rystende med Hovedet.). See her Petroni! est Du der? har Du forrettet Dit Ærende?

Petronius. Ja vist! men Herren vil ikke høre mig; thi jeg har talet trende Gange forgjæves.

Cosmoligoreus. De Daarligheder, som jeg seer, bringer mig udi saadan Distraction, at jeg er ligesom fra mig selv. Men hvad svarede Fruen?

Petronius. Hun sagde, at Herren skal være hende velkommen.

Cosmoligoreus. Optime! hvis jeg kan være saa lykkelig at forfremme mit Forehavende, skal jeg over=

overtale hende at flytte herfra, og vi skal fæste Bopæl paa et andet Sted, hvor Forfængelighed og Synd gaar mindre i Svang.

Petronius. Ach Herre! jeg har hørt tale om en Mand, der udi samme Henseende har sat sig ned paa et fremmed Sted. Da han om Morgenen saae ud af sit Vindue, og blev Fanden vaer siddende paa et Klokke-Taarn, sagde han: Est du Karl ogsaa her? Hvis jeg det havde vidst, kunde jeg ligesaavel have bleven hjemme. Jeg troer, at det gaar ikke bedre til paa andre Steder.

Cosmoligoreus. Det kan maaske nok være; thi den hele Verden = =

(Han falder derpaa i dybe Tanker og stirrer paa Jorden.)

Petronius. See Herre! der kommer Fruen.

(Cosmoligoreus bliver staaende i samme Positur, og Petronius slaaer ham med Posen igjen, hvoraf han vækkes, og gaar Fruen i Møde.)

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Petronius. Leonora. Pernille.

Cosmoligoreus. Jeg har taget mig den Frihed at skrive Fruen til, og uden Underhandlere og Mediateurs at tilkjendegive Hende mit Hjertelav, og det Forsæt, jeg længe har haft, i Henseende til Hendes Person, som er den eneste udi den hele Stad, der har fundet bevæge mig til at forandre min

Stand;

Stand; thi jeg kjender hendes Dyder, jeg ved ogsaa, at hun er en Elsker af philosophiske Bøgers Læsning; hvorudover en saadan Ægtefælle, som jeg er, kan komme hende til pas; thi hun haver udi mig et heelt fuldstændigt Lexicon eller Bibliothek. Er det ikke sandt Petronius?

Petronius. Mit Vidnesbyrd behøves ikke; thi det er den hele Stad bekjendt. Jeg velsigner den Tid, paa hvilken jeg kom udi Hr. Cosmoligorei Tjeneste; thi jeg er af hans lærde Taler bleven forvandlet af et Dyr til et Menneske; og hvis jeg, som allene har nydt hans Omgængelse om Dagen, saa meget har kundet profitere, hvad vil da den ikke forfremmes i Philosophi, der har hans Omgængelse baade Nat og Dag?

Cosmoligoreus. Mit eeneste Sigte ved denne min Ansøgning er, at bringe til Fuldkommenhed de Dyder, som fremskinne hos Fruen; og haaber jeg at Hun inden stakket Tid, skal blive et Mynster for alle Stadens Fruentimmer.

Leonora. Jeg kan ikke nægte, at det eeneste, som kan bevæge mig til at forandre min Stand, jo er saadant; thi jeg er aldrig fornøjet, uden naar jeg er udi lærde og fornuftige Mænds Selskab. Men der behøves nogen Tid, førend jeg kan erklære mig tilfulde.

Cosmoligoreus. Intet er billigere, saasom

en

en saadan Resolution er den allervigtigste, et Menneske kan tage, og derfore maa skee efter velberaad Hu.

Leonora. Min Herre betænke sig ogsaa paa sin Side, førend han driver videre herpaa.

Cosmoligoreus. Jeg haver længe og nøje tænkt derpaa: endskjøndt jeg ikke har haft den Ære af Fruens Omgængelse, kjender jeg hende dog til Punkt og Prikke.

Pernille (sagte.) Gid du kun kjendte dig selv!

Cosmoligoreus. Thi den Fordeel giver os det philosophiske Studium, at vi af en Persons blotte Aasyn kan lære mere, end Andre af hele Aars Omgængelse. Den store Philosophus Democritus kunde see paa sine Husfolks Ansigt, hvad Ondt og Godt enhver af dem havde gjort om Dagen.

Pernille. Ach Hr. Philosophus! maatte jeg bede, at Han vilde have den Godhed at sige, hvad jeg har gjort i Dag, og at Han vil giøre Prøven paa mig.

Cosmoligoreus. Jeg haver endnu ikke bragt det saa vidt, som omtalte store Mand. Ellers kan min Tjener gjøre Prøve paa Hende, om Him behager. Men jeg vil ikke opholde Fruen længer denne Gang; jeg haaber at tale videre med Hende herom, og seer jeg helst, at det skeer udi Eenrum.

Leonora. Min Herre skal altid være mig velkommen. (Hun gaaer bort.)

Femte Scene.

Leonora. Pernille. Petronius.

Leonora. Det er en stor Fornøjelse at tale med saadan Mand.

Pernille. Fruen og jeg haver ikke eens Smag.

Petronius. Hvad Smag kan Hun, som en Tjenestepige, have i Philosophi?

Pernille. Hvad Smag kan vel en fulten Laquai have, som Du est?

Petronius. Jeg er ingen simpel Laquai; jeg tjener min Herre som Famulus.

Pernille. Jeg er heller ingen simpel Tjeneste-Pige; jeg tjener min Frue som Famula.

Leonora. Jeg har sagt Dig, Pernille! at det vil gaae Dig ilde, hvis Du ikke lader det Galskab. Denne Pige lægger mig ud med alle Folk.

Pernille. Ach Frue! mener Hun, at han, som Philosophiens Famulus, lægger saadant paa Hjertet. Han siger jo selv, at han er Doctorens Famulus eller Rumpen af Philosophien.

Leonora. Det er underligt med den Pige, hun stjeler sig idelig til at læse gode Bøger; thi jeg haver ikke en Bog i mit hele Bibliothek, som hun jo

veed

veed at gjøre Rede for, men jeg mærker, at hun intet forfremmes ved al hendes Læsning.

Pernille. Hvis jeg intet andet havde lært af Fruens gode Bøger, saa haver jeg lært at gjøre Forskjæl paa en ægte og uægte Philosophi. Men mig synes, at Fruen intet harført sig til Nytte af Hendes Læsning, saasom Hun endnu ikke veed at skille Skyggen fra Legemet, og dømmer en Philosophus efter hans Grimacer og prægtige Taler.

Petronius. Maatte jeg spørge, hvad Bøger I læser, Mademoiselle?

Pernille. Det sidste som jeg har læset, er det Stykke udi den Danske Helte-Historie, som handler om ægte og uægte Philosophi.

Petronius. Ha ha! det er nogle herlige Skrifter, som Hun læser. Nej! læs mig Aristoteles, Plato, og andre saadanne Karle, saa vil vi siden tales ved.

Leonora. Jeg gider ikke hørt paa Ebers Sladder meer. Kom saa ind strax Pernille!

(Gaaer ind.)

Sjette Scene.

Pernille. Petronius.

Pernille. Der behøves ikke saa vidtløftig Læsning, for at see, at baade Du og Din Herre ere tvende Narre; thi, naar en, som heder Peer, lader

der sig kalde Petronius, er det Bevis nok paa, at han er en Abekat.

Petronius. Og naar man taler, som Du taler, er det Bevis paa, at den er et Bakkelse Beest.

Pernille. Ha, ha, ha! Hvor er nu Din Philosophi? Jeg mendde, at Philosophiens Famulus ikke kunde blive vred. Her seer jeg, at Du er ligesaa skrøbelig som et andet Menneske, og at Du, ligesaavel som Din Herre, praler allene med Philosophi, hvoraf I have ikkun det blotte Navn.

Petronius. Det er sandt, jeg har denne Gang forløbet mig, saa at jeg kjender mig ikke selv igjen. Saadant hender mig fast aldrig. Jeg beder derfor Mademoiselle, at Hun siger det ikke til nogen.

Pernille. Jeg kan ikke vel bare mig for, at sige til alle, at en Philosophus udi Vrede har skjeldet et Fruentimmer.

Petronius. Jeg haver overilet mig, og kjender mig denne Gang ikke selv.

Pernille. Jeg troer, at hverken Du eller Din Herre nogen Tid kjender Eder selv; thi hvis I det gjorde, pralede I ikke saa meget med Eders Dyder.

Petronius. Jeg er saa skamfuld, at jeg ikke kan tale meer.

(Han helder med Hovedet, stirrer paa Jorden og sukker.)

Pernille. See! nu falder Han i philosophisk Distraction. Jeg maa vække Ham ligesom Han plej-

pleier at gjøre ved sin Herre, naar Han er udi saadan Tilstand.

(Hun rykker Posen fra ham, og giver ham et dygtigt Ørefigen dermed.)

Petronius. Ej! da skal Du faae en Ulykke.

(Han løber efter hende med knyttede Næver. Pernille skriger om Hielp, og Fruen kommer ud.)

Syvende Scene.

Leonora. Pernille. Petronius.

Leonora. Hvad er paa Færde?

Petronius. Hendes Pige overfalder mig med Slag.

Pernille. Det er ikke sandt. Jeg saae, at han stod udi philosophisk Henrykkelse, og derfor vækkede ham med denne Pose, som han bruger i saadan Tilfælde med sin Herre.

Petronius. Ach min kjære Frue! jeg beder, at Hendes Pige maa blive straffet.

Pernille. Og jeg beder, at Fruen foragter saavel ham som hans Herre, der bryste sig af philosophiske Dyder, og dog af en ringe Ting ophidses til Vrede og Hevngjerrighed. See der har Du Din Pose igjen; det er mig nok, at jeg har viset Prøve paa Din Philosophi.

Leonora. Hør Pernille! jeg kommer til at skille mig ved Dig i Tide; thi ..

Pernille. Min kjære Frue! jeg er jo høflig mod alle

alle Mennesker; det er allene mod saadanne Philosophuxer jeg fører Krig.

Leonora. Kjære Ven! læg ikke paa Hjertet denne næsvise Piges Daarlighed, jeg skal nok mage det saa, at hun herefter lader see større Høflighed.

Petronius. For Fruens Skyld vil jeg gjerne pardonere hende.

Leonora. Og beder for alting, at I intet taler derom til Eders Herre.

Petronius. Hvis jeg taler derom, bliver det til Fruens Berømmelse.

Leonora. Formeld min Hilsen til Eders Herre, og sig, at han skal være mig velkommen, saa ofte han vil gjøre mig den Ære, at besøge mig.

(Petronius gaaer bort.)

Ottende Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Hør Pernille! jeg varer Dig ad een Gang for alle, at Du kommer ikke oftere saa igjen.

Pernille. Jeg undrer mig over, at Fruen vil hindre mig udi saadant nobelt Foretagende.

Leonora. Er det et nobelt Foretagende at slaae godt Folk?

Pernille. Det er jo et prisværdigt Foretagende at gjøre ny Decouverter udi Philosophien. Hvis jeg havde skrevet en heel tyk Bog mod uægte Philosophi,

hav-

havde jeg ikke kunnet oplyse Tingene bedre. Jeg haver viset ved denne min Gjerning, hvad Forskjel der er imellem at bryste sig af Dyder og at practisere dem. Her har jo Fruen Bevis paa, at en Philosophus er baade vredagtig og hævngjerrig.

Leonora. Han giver sig ikke ud for en Philosophus, han er jo kun en Tjener.

Pernille. Jo vist! nyligen førend han vilde myrde mig, bevidnede han med en philosophisk Eed, at han ikke kunde blive vred. Hvis jeg er en ærlig Pige, skal jeg ogsaa lægge hans Herres Dyder for Dagen, skjønt paa en meer høflig Maade. Hvad taber Fruen derved, at jeg hjelper hende af Drømmen, og at Leonoras Kammer-Pige herefter bliver citeret udi philosophiske Skrifter, og at mit Navn kan findes i Bredden af Bøger, som handle om falske Dyder, og om dem, som ere Philosophi allene udi deres egen Indbildning. Jeg haaber, at udi den første moralske Bog, som kommer ud i den Materie, man vil finde paa hvert Blad saadan Citation: vid. Pernille.

Leonora. Den idelige Læsning gjør Hovedet kruset paa Dig. Kom! lader os gaae ind.

An-

Anden Act.

Første Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Nu kom En og mældte Leander an, som vil besøge mig. Jeg torde ikke undskylde mig, hvorvel jeg ingen Behag finder udi saadanne Junkeres Omgjengelse.

Pernille. Ak min kjære Frue! Hun lader sig formeget indtage af det udvortes; med al Leanders Galanteri tør jeg sige, at der er ligesaa meget Philosophi udi hans lille Finger, som udi den andens hele Legeme.

Leonora. Jeg troer, Du og Leander besidde lige meget Philosophi.

Pernille. Det kan nok være; men med al den liden ringe Dosis vi kan have deraf, saa troer jeg dog, at enhver af os har flere philosophiske Qvaliteter, end baade Cosmoligpreus og hans Famulus, ja end et heelt Facultet af saadanne Philosopher, som de ere.

Leonora. Jeg mærker nok, at Du holder den for Philosophus, der gaaer med galonerede Klæder, der er overstænket med Pudder fra Top til Taa.

Pernille. Og jeg mærker, at Fruen holder den

for

for Philosophus, der gaaer i en lang Kaabe, og med et ukjemmet Haar.

Leonora. Den Ene retter sig efter Verdens Forfængelighed, og vil ikke efterfølge Andres Daarlighed udi Skik og Klædedragt; hvilket giver Philosophi tilkjende.

Pernille. Den anden retter sig efter almindelige Moder udi Skik og Klædedragt, hvilket heller giver Philosophien tilkjende. En Philosophus bærer, for Exempel, et langt Skjæg, hvilket nu er aflagt blant alle Mennesker, og bruges allene iblant Gedebukke. Hvad er saadant andet end Egensindighed og Affectation? mon det er fornuftigt at optage Moder efter Gedebukke? hvorfor Pokker lade de sig ogsaa ikke sætte tvende Horn udi Panden, at man kunde vide, til hvilken Classe man skulde føre dem.

Leonora. Cosmoligoreus bærer jo intet Skjæg.

Pernille. Nej nu ikke, saa længe han gaaer paa Frieri; saasnart han bliver gift, vil han lægge sig Skjæg til igjen, og maaskee Horn med. I det ringeste skulde det skee, hvis jeg blev hans Hustru.

Leonora. Hvilken daarlig og vild Snak! men lad os tale alvorligen; mon det er Philosophisk, at en som frier, siger reent ud, at han reflecterer paa Personens Midler?

Pernille. Mon det er Philosophisk, at en der

virkelig beiler efter Midler, siger, at han frier alene af Inclination til Personen?

Leonora. Det ene er lige saa galt som det andet; men det første er mere anstødeligt.

Pernille. Det første er uforsigtig Ærlighed, og det andet en uærlig Forsigtighed.

Leonora. Hør Pernille! Du fælder Dom uden foregaaende Videnskab, jeg derimod dømmer efter Ting, som jeg seer og hører; saa at, hvis jeg bedrages, bedrages jeg af mine Sandser.

Pernille. Hvad seer og hører Fruen da?

Leonora. Jeg hører, at Cosmoligoreus stedse prædiker mod Verdens Daarlighed og Forfængelighed.

Pernille. Jeg lærer af Erfarenhed, at Ingen prædiker meer mod Verden, end den, der er en Slave af Verden, og at Ingen tordner meer mod Rang og Titler end en Rangsyg.

Leonora. Hvorpaa grunder Du saadan Erfarenhed?

Pernille. Jeg grunder den paa daglige Exempler; hvorudover, saa ofte jeg hører en med Hidsighed at tale mod Titler, er jeg forvisset om, at han gaaer selv frugtsommelig dermed.

Leonora. Derudi tager Du virkeligen Fejl i Henseende til Cosmoligoreus.

Pernille. Jeg mener nej; thi naar jeg nøje be-

trag-

tragter hans philosophiske Mine, seer jeg den saa kaldede honette Ambition livagtigen afmalet i hans philosophiske Pande. Jeg maatte gjerne vide, om han i Daaben har faaet det Navn af Cosmoligoreus.

Leonora. Nej det er vel et Navn, som han efter lærde Folks Exempel har taget.

Pernille. Fruen maa heller sige, efter hofmodige og affecterede Pedanters Exempel. Om jeg lod mig kalde Pernilligorea, hvad vilde da vel Fruen dømme om mig? Hun kunde jo med Billighed intet andet dømme, end at jeg maatte være lige saa gal, som den store Philosophus, paa hvilken hun sætter saa stor Pris.

Leonora. Det var ikke anstændigt for en Pige.

Pernille. Saa mærker jeg da, at Fruen holder Narrerier og pedantisk Hofmod ikke anstændigt uden for lærde Mænd, og dem som gjøre Profession af Philosophi.

Leonora. Du taler om Philosophi, uden at vide hvad det er. Hvad kalder Du en Philosophus?

Pernille. Efter den Idee, som jeg mærker, at Fruen har om Philosophi, da er en Philosophus en egensindig og grimacieux Mand, hvis Philosophi bestaaer alene i Snak, Gebærder og usædvanlig Dragt; der har høje Tanker om sig selv, og

for

foragter Andre; der efterforsker unyttige Ting, men beflitter sig ikke paa egen Kundskab, der kan finde Vej til Maanen, inen ikke til sit eget Hus; med et Ord, der bilder sig ind at være Philosophus, da han dog ikkun er en Philosophi Abe. Jeg derimod og andre ustuderede Personer, beskriver en Philosophus saaledes, at det er en Mand, som i Sæder og Klædedragt ikke distingverer sig fra Andre; der dømmer vel om sin Næste, og ringe om sig selv; der søger kun efter solide Ting, og lader Bagateller fare; kort at sige: der er, hvad han ikke synes at være.

Leonora. Nej Pernille! efter Dine Tanker, saa er en Philosophus en galoneret og forpudret Stratenjunker, og saadan En som man siger, retter sig efter al Forfængelighed, og gjør alting med.

Pernille. Moder og Klædedragt gjør intet til Sagen, og at rette sig efter alle andres Levemaade, er et Tegn til Philosophi. Jeg har læset om en vis Mand, hvilken, da han kom til en Stad, hvor alle dandsede, dandsede han med. Naar Cosmoligoreus vil have gjort sig Klæder, foreskriver han dem efter sit eget Hoved; men, naar Skrædderen spørger Leander, hvorledes han vil have Klæderne gjorte, siger han: dermed befatter jeg mig ikke; gjør for mig, som I gjør for andre af min Stand. Jeg maatte gjerne vide, hvilket er mest philosophisk.

Leo-

Leonora. Jeg hører nok, hvad Bøger Du læser, jeg skal herefter skye Dig andet at bestille. Men see! der kommer Din Philosophus Leander; han kan plajdere denne Sag for Dig, hvorvel Du selv est saa veltalende og sprænglærd, at Du ingen Secundant behøver.

Anden Scene.

Leonora. Leander. Pernille.

Leonora. Velkommen Monsr. Leander! jeg staaer her og rajsonnerer med min Pige om Philosophie.

Leander. Det er noget, som jeg ikke kunde have ventet. Er hun af andre Tanker end Fruen i den Materie?

Leonora. Hun holder Monsieur Leander for en stor Philosophus, og grunder sin Mening derpaa, at han stedse er galoneret og pudret, freqventerer Comedier, Masserader og andre Lystigheder. Jeg er derudi ikke enig med hende, og Monsieur maa være Dommer imellem os.

Pernille. Fruen tillægger mig en Mening, som jeg ikke haver. Jeg siger ikke, at saadant er Beviis paa Philosophi; jeg siger alene, at En, der øver deslige Ting, kan derfor vel besidde mange philosophiske Qvaliteter.

Leander. Derudi har Pernille ikke megen Uret, thi = =

Leonora. Jeg vidste nok, at hun udi Monsr. Leander fik en Advocat; men det kan ikke gjelde meget, efterdi han taler i sin egen Sag.

Leander. Jeg kan gjette mig til, hvad Fruen ydermere vil sige i Henseende til min Person. Hun censurerer min Opførsel, som Hun mener at give Forfængelighed tilkjende. Jeg retter min Levemaade og Klædedragt efter Andres af min Stand, for ikke at passere for en Singularist. Derudi er ingen Forfængelighed. Jeg lader det komme an paa min Skrædder og Perukmager, hvorledes mine Klæder skal skjæres, og mit Haar skal kruses. Hvis Fruen befalede mig, at det skal skee anderledes, vil jeg gjerne rette mig derefter; thi Hendes Affection er mig magtpaaliggende; det andet derimod er mig gandske indifferent.

Pernille. Saadant kalder jeg Philosophi. Vil nu Fruen forsøge med hans Rival, om han, for at føje hende, vil afskaffe sin lange Kaabe, og skille sig ved sine Grimacer, for at klæde sig og leve som andre Mennesker, saa skal hun befinde, at han saaledes har forelsket sig udi sine egne Moder og Noder, at han ingen Føjelighed derved lader see.

Leander. Hvilken af os er da meest Slave af Moder, enten jeg, som følger almindelig Brug og Skik, eller han, som ordinerer Klædedragt efter sit eget Hoved?

Leonora. Hans Ordination giver tilkjende en Simplicitet og Tarvelighed, og viser, at han ikke vil følge den almindelige Forfængelighed.

Leander. Min derimod giver tilkjende, at jeg gaaer Landevejen, og ikke bekymrer mig om at overlægge saadant med Haandværksfolk.

Leonora. Naar et helt Land er nedsjunken udi Forfængelighed, er det lastelig at gaae saadan Landevej.

Pernille. Man kalder ofte af Vildfarelse uskyldig Levemaade og Moder, Forfængelighed, ligesom man af samme Vildfarelse kalder Capriser og Egensindighed Philosophi. Jeg erindrer mig, at alle vore Gejstlige engang prædikede imod Fruentimmerets Fontanger, som de sagde var at efterabe Fanden, der haver Horn i Panden; da dog ingen af dem havde seet Fanden, og derfore ikke kunde vide, hvorledes han var coefferet; ikke at tale om, at det kan være Gud lige meget, enten Folks Huer ere runde eller spidse.

Leander. Der er mange Ting, som Folk anseer og berømmer som Tegn til Ydmyghed, og som dog giver en Slags Forfængelighed tilkjende. Een, for Exempel, ordinerer paa sin Sotteseng, at han vil begraves paa Kirkegaarden, uden Sangklokker og Parentation; en Anden vil slet ingen Anstalt gjøre, men lader det ankomme paa de Efterlevende,

hvad

hvad de finde for godt. Den førstes Anstalt ansees som Bevis paa Tarvelighed og Ydmyghed; den sidstes derimod er mere philosophisk, efterdi han ingen Foreskrivelser vil gjøre.

Leonora. Jeg mærker af Eders Tale, at I haver lært at sætte Farve paa alting. Jeg kan ene ikke imodstaae tvende saa veltalende Personer, endskjøndt jeg har paataget mig at forsvare en klar og retmæssig Sag. Lader os gaae ind udi den daglige Stue, hvor min Broder er, han skal bedre kunde igjendrive Eder, end jeg; thi han er en fornuftig Mand, der har vel studeret, og derfore snart vil bestride Eders Vildfarelser.

Pernille. Jeg haaber, at han vil ikke bifalde Fruen.

Leonora. Det maa komme an paa et Forsøg. Lader os gaae ind; thi det kan hænde sig, at Cosmoligoreus kommer i det samme, imedens Monsieur Leander er her. (De gaaer ind.)

Tredie Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Jeg havde ventet større Fuldkommenhed hos Dig, Petroni! efterdi Du saa længe har været under min Information. Saadan Hidsighed er en Philosopho uanstændig.

Petronius. Dersom Clarissimus Doctor havde

de seet, hvorledes den Pige begegnede mig, vilde Han let undskylde min Vrede.

Cosmoligoreus. Det vil intet sige. Est Candidato Philosophiæ planè indignum. Vi maa mage det saa, at Ingen faaer det at vide; thi Folk kan dømme om Mesteren efter Discipelen.

Petronius. Man kan ikke forlange saadan Fuldkommenhed af mig, som af Hr. Doctor.

Cosmoligoreus. Det er vel sandt nok. Men Du har herudi ladet see alt for stor Skrøbelighed; thi at ophidses af en ung Piges Frekhed, er noget, som hos Dig ikke kan pardoneres. Vrede, siger Seneca, er ikke andet end en stakket Affindighed: Ira est furor brevis.

Petronius. Ach Hr. Doctor! vi ere jo dog alle Mennesker.

Cosmoligoreus. Vi ere ikke Mennesker, men heller umælende Creature, naar vi lade os overvinde af Affecter. Har Du hørt, hvad Diogenes engang sagde, da han kaldte Mennesker sammen, for at høre en Tale udi Athenen. Da Almuen kom løbende, drev han dem bort med sin Kjep, og sagde: jeg kaldede ikke efter Eder, men efter Mennesker.

Petronius. Man holder jo den for Coujon, der tager mod Ørefigen, og ikke slaaer fra sig igjen.

Cosmoligoreus. Man kalder den en Coujon, skjøndt den er virkeligen en Coujon, som hevner sig;

thi han lader sig cou:onere af sine Affecter At lide Spot med Taalmodighed er største Bevis paa Tapperhed.

Petronius. Men kan Hr. Doctor stedse selv saadant practisere?

Cosmoligoreus. Ja mere end det. Thi jeg har, uden at rose mig selv, gjort saadan Fremgang udi Philosophie, at ingen Affect kan virke mere hos mig; Vrede, Jalousi, Begjærlighed efter Penge, Begjærlighed efter Ære, og andet deslige, ere ringe og afmægtige Fiender hos mig.

Petronius. Men, om jeg maatte tale saa dristig; hvoraf kan det dog komme, at Hr. Doctor seer saa skjevt paa sin Rival Leander?

Cosmoligoreus. Det rejser sig alene af en philosophisk Nidkjærhed; thi det smerter mig, om en Dame af saa god Natur skulde blive fordærvet udi en saadan forfængelig Persons Hænder; mit Forsæt er alene at forbinde mig med hende udi Ægteskab, for at undervise hende i Philosophie.

Petronius. Eftersom Hr. Doctor har intet andet Sigte, da saasom her i Staden ere mange Matroner og fattige Jomfruer, som ingen andre Bejlere have, er det da ikke bedre at informere dem, for dermed at lade see en uinteresseret Nidkjærhed?

Cosmoligoreus. Jeg troer vel ikke, at Du har mig mistænkt, for at være interesseret?

Je-

Petronius. Jeg ikke, ej heller andre, som kjender Ham; men saadant kunde give Anledning til Andre at mistænke. Mit Raad skulde derfor være, at Hr. Doctor heller gjorde det, som jeg siger.

Cosmoligoreus. Du vedst ikke, hvad Du siger: Du seer ikke dybt nok endnu ind udi Philosophien. Jeg kjender mig selv, og veed, at jeg er fri for saadan og andre Skrøbeligheder.

Petronius. Ikke desmindre findes dog enten onde eller uskjønsomme Mennesker, der tillægger Herren baade Pengegjærrighed og Ærgjærrighed. Jeg geraader en og anden Gang i Klammeri formedelst saadan Snak, og haver jeg undertiden haft Vanskelighed at bevæbne mig mod deres Argumenter; men jeg har dog som en god Philosophus stedse blevet ved min Mening og beholdt det sidste Ord; ja naar man er kommen mig alt for nær, har jeg spurgt, hvad det kommer dem ved, og, om min Herre, endskjøndt han elskede lidt Penge og verdslig Ære, ikke kunde være lige god Philosophus derfor?

Cosmoligoreus. Det var et slet Forsvar; thi Penge og Ærgjærrighed kan ingenlunde bestaae med den ægte Philosophi.

Petronius. Vi talede alene om Philosophi udi Almindelighed, uden at binde os til at tviste om den ægte eller uægte Philosophi udi Særdeleshed.

Cosmoligoreus. Jeg veed ikke, enten det er

af Enfoldighed eller Ondskab, at Du fører saadan Tale.

Petronius. Hvis jeg taler galt, saa er det alene af Enfoldighed, eller rettere for at høre Herrens Svar, og for at profitere deraf, naar jeg skal disputere med Andre.

Cosmoligoreus. Hvis Du gjør det i den Henseende, saa er det godt nok; men hvorledes kan noget Menneske mistænke mig.

Petronius. Ej! det er den Sladder og ugrundet Snak, de fører. De holder det for en Vanitet, at Herren i Steden for Cosmus Holgersen, lader sig kalde Cosmoligoreus, og at jeg i Steden for Peer hedder Petronius.

Cosmoligoreus. Det er ikke værd at besvare; thi - - hvad sige de videre?

Petronius. Intet uden saadan Sladder, thi - - men jeg har ellers en liden Knude, som jeg ydmygst vil bede Hr. Doctor at løse for mig.

Cosmoligoreus. Siig kun frit frem.

Petronius. Jeg gjør det i Sandhed alene for at undervises.

Cosmoligoreus. Siig frem, siig frem da.

Petronius. Ligesom jeg gjør aldrig nogen Indvending uden for at lære.

Cosmoligorens. Siig frem da, og hold mig ikke længere op.

Pe-

Petronius. Jeg er saa bange, at Herren skulde tænke, at ; ;

Cosmoligoreus. Men Du est ikke bange, for at bryde mig med unødig Snak ; ; siig frem, siig frem da!

Petronius. Ja jeg vil gjerne sige: men ; ;

Cosmoligoreus. Hvis jeg ikke var Philosophus, var det mig ikke muligt at skikke mig med Koldsindighed herudi. Siig frem, hvad Du vil sige.

Petronius. Efterdi Herren giver mig Lov at tale, saa vil jeg ydmygst bede om Oplysning udi noget, som jeg undertiden har skrupuleret over.

Cosmoligoreus. Hvad er det?

Petronius. Jeg vilde gjerne vide, hvorfor Herren har taget Doctor-Graden.

Cosmoligoreus. Det er jo let at begribe; det har jeg gjort efter andre lærde Mænds Exempel.

Petronius. Men saa sige og vore Borgere her i Staden, naar man spørger dem, hvorfor de søge om Rang, nemlig, at de gjøre det efter andre brave Medborgeres Exempel.

Cosmoligoreus. Det er en gandske anden Sag, og som kommer her ikke ved, thi ; ; ;

Petronius. Men har ikke en Doctor Rang over en Magister?

Cosmoligoreus. Hvad andet? Doctor-Graden er jo Supremus Philosophiæ Gradus.

Petronius. Naar saa er, er jo det ene af samme Beskaffenhed som det andet.

Cosmoligoreus. Nej Petroni! det er gandske noget andet; thi = = man har Vanskelighed ved at forklare det for saadanne gemene Folk.

Petronius. Jeg kan nok slutte, hvad Herren vil sige: en Doctor-Grad koster ikke saa meget, som en anden Æres Titel, hvilken en Borger tilkjøber sig; men det er dog en Rang, og hvis det er en Rang; saa synes mig ej, at det er anstændigt for den, som gjør Profession af at foragte al verdslig Høihed.

Cosmoligoreus. Det er ingen verdslig Høihed.

Petronius. Det vil jeg gjerne tilstaae; men enten jeg søger en gejstlig eller verdslig Høihed, saa er det dog en Rang, som giver tilkjende en Slags Begjærlighed til at have Fortrin og Sæde for Andre.

Cosmoligoreus. Ej Snak! al verdslig Høihed confereres af Regentere; men den høje Ovrighed disponerer ikke over academiske Grader; Ergo er det noget andet.

Petronius. Det er dog som man siger: Aliter non aliud; det skeer ikke paa samme Maade, skjøndt det dog er det samme.

Cosmoligoreus. Hør Petroni! Du bær Dig ad som en Tingstud; og hvis jeg ikke var en Philosophus, vilde jeg sige, at Du taler som en Slyngel.

Petronius. Ej Herre! det Ord Slyngel giver Vrede tilkjende. Seneca siger jo: , ,

Cosmoligoreus. Jeg veed nok, hvad Seneca siger. Hvis Seneca hørte Dig, saaledes at tale, vilde han sige, at Du havde fortjent et Par Ørefigen.

Petronius. De Tanker har jeg ikke om Seneca.

Cosmoligoreus. Det er ingen Vrede, jeg lader see, det er kun en Fortrydelse.

Petronius. Hvad Forskjel er der imellem Vrede og Fortrydelse? Hr. Doctor pardonerer mig min Dristighed. Han har selv givet mig Lov at spørge, for at undervises.

Cosmoligoreus (saate) Gid Du faae en Ulykke, Din Canallie! (Høit.) Lader os ikke tale mere herom. Men der seer jeg den Stratenjunker Leander komme fra Fru Leonora; nu gjelder det paa at holde Contenance, og at lade see Prøver paa en philosophisk Koldsindighed.

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Petronius. Leander.

Petronius (sagte.) Mig lyster at vide, hvorledes Samtalen imellem disse tvende Rivaler vil løbe af; thi mig synes, at jeg seer Tegn hos min Herre baade til Jalousi og Vrede, og at Philosophien bestaaer ikkun i blot Snak.

Cosmoligoreus. Hans Tjener, min Herre! jeg mærker, at Alle storme til dette Hus.

Leander. Ja jeg nægter ikke, at jeg jo, ligesom Hr Doctor og andre, agter her at forsøge Lykken, og arbejder paa at vinde denne gode Frues Affection.

Cosmoligoreus. Han maa heller sige, at vinde hendes Penge. Det er bedrøveligt at fornemme, at fast Ingen bejler meer efter Inclination, og at Ægteskab er bleven Kjøbmandskab.

Leander. Med saadan Tale slaaer Hr. Doctor to Fluer med een Smekke, saavel sig selv som mig; thi jeg troer ikke, at der er anden Forskjel imellem os, end at jeg siger reent ud, hvad Han mener.

Cosmoligoreus. Hvad mener jeg da?

Leander. Han mener vel det samme, som jeg, men taler ej det samme; thi jeg taler som et enfoldigt ærligt Menneske, og Han taler som en Philosophus.

Cosmoligoreus. Er da en Philosophus ikke et ærligt Menneske?

Leander. Han er meer end et Menneske.

Cosmoligoreus. Jeg haaber, at I omsonst sejler paa disse Farvande.

Leander. Det maa komme an paa Lykken. Hvis Hr. Doctor naaer sit Ønske, vil jeg være fornøjet med min Skjæbne, og være med een af de første for

at

at gratulere Ham; og haaber jeg, at Han, som har naaet større Fuldkommenhed, gjør det samme i lige Tilfælde mod mig.

Cosmoligoreus. Det lader jeg vel blive; tvertimod det skulde smerte mig, at en saa dydig Dame faldt i Hans Hænder.

Leander. Og jeg skulde med Taalmodighed see, en saa dydig Dames Penge at falde udi Hr. Doctors Hænder?

Cosmoligoreus. Jeg seer aldeles ikke efter hendes Penge; mit Forsæt er alene at forbinde mig udi Ægteskab med hende, for at undervise hende udi Philosophi, hvorudi hun allerede har gjort nogen Fremgang.

Leander. Hvis Hr. Doctor ikke har andet Forsæt, kan vi nok komme til Rette sammen. Hvis jeg kan naae mit Ønske, vil jeg tilstede Hr. Doctor dagligen at komme i vort Huus, for at informere baade hende og mig; ja jeg vil skriftligen reversere mig dertil.

Cosmoligoreus. Det er kun Gjækkeri, Monsieur! hold kun inde med saadan Skjemt.

Leander. Jeg mente, at en Philosophus kunde taale Skjemt. Men dette, som jeg siger, er rent Alvor; thi, saasom Han foragter Penge, og alene anholder om Fruens Venskab, saa kan ingen Tvistighed være imellem os, naar han overlader mig

Pen-

Pengene, og jeg igjen tilstæder, at hun bliver hans Discipel udi Philosophien.

(Cosmoligoreus bliver stille og hænaer med Hovedet.)

Petronius (sagte.) Det var en forbandet Syllogismus af denne gallonerede Person. Min Herre faer nu hen i den anden Verden; jeg er nu bange for, at jeg maa applicere ham min Bækker igjen, eller i det ringeste være hans Secundant. Hør Monsieur Leander! jeg maa herudi tage min Herres Partie; Eders Proposition kan ikke være antagelig. Ægteskab maa være rent; man lider derudi ikke Participanter og Actier, som i andre Societeter; hvo som haver det hele Legeme, maa have den hele Sjel med. Det vilde ikke være Monsieur Leander tjenligt at indgaae saadan Pagt med min Herre; thi man har hundrede Exempler paa, at naar tvende Bejlere forene sig saaledes sammen, bliver en af dem Hanreder.

Leander. Jeg mærker, at Du ikke stoler formeget paa Din Herres Kydskhed?

Petronius. Min Herre, som en stor Philosophus, er Kydskheden selv; men : :

Cosmoligoreus. Hold Din Mund Petroni! Du taler som en Daare; Du hører jo, at den Proposition, som han gjør, er alene paa Spot, og derfor ikke maa besvares med Alvorlighed. Det er ikke værd at tale med saadan en Karl.

Le-

Leander. Og jeg holder mig det for en Ære, at tale med saadan lærd Mand.

Cosmoligoreus. Hør Monsieur! jeg siger, at hvis Han fremturer udi Hans Forsæt, saa faaer Han en lang Næse.

Leander. Og jeg spaaer, at om Hr. Doctor udi sit Ansøgende ikke faaer en lang Næse, saa vil Han med Tiden faae lange Horn.

Cosmoligoreus. Det er at tale en brav og kydsk Dame alt for nær.

Leander. Jeg haver intet andet end gode Tanker om Fruen; min Mening er alene, at hvis saadant skede, burde man ikke forundre sig derover.

Cosmoligoreus. Hør Monsieur! jeg skal inden kort Tid mage det saa, at Han ikke skal have sin Gang her oftere.

Leander. Jeg har i Sinde at besøge Fruen end een Gang i Dag, og haaber at blive velkommen.

Cosmoligoreus. Det skal uden Tvivl blive den sidste Gang.

Leander, Vil I da forbyde mig det? dertil skal I blive for stakket, Monsieur!

Cosmoligoreus. Tal med Respect til saadan Mand. Jeg er ingen Monsieur: jeg er legitime promotus Philosophiæ Doctor.

Petronius (sagte.) Hillemænd! nu mærker jeg

for

for Alvor, hvi man tar Doctor-Grøden, jeg vil sige Doctor-Graden.

Leander. Jeg seer af Eders Klæder, at I maa være Philosophus, men jeg mærker ingen Philosophi af Eders Opførsel.

Cosmoligoreus. Og jeg mærker af Eders Klæder, at I er en Stratenjunker.

Leander. Og jeg, at I er en Hjenskalk og Pedant.

Cosmoligoreus. Adieu! Jean de France.

Leander. Adieu Thomas Diaphorius!

(Leander gaaer bort.)

Femte Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Hvad synes Dig om denne næsvise Karl, Petroni?

Petronius. Mig synes, han kunde have Aarsag til at blive vred; og jeg var bange, at han vilde have givet Doctoren et Liv fuld af Hug; thi saadan ung Cavalleer er ikke at skjemte med.

Cosmoligoreus. Jeg er ikke bange for Folk udi røde og gallonerede Klæder; thi de fleste af dem ere ikke nær saa tappre, som de synes at være. Jeg er Mand for saadan Karl tam in marte, qvam in arte.

Petronius. Min Herre! hvad Overeensstemmelse har saadant med den Koldsindighed, som Han profiterer.

Cos-

Cosmoligoreus. Mener Du da, at han gjorde mig vred?

Petronius. Jeg begriber da ikke, hvad Vrede er: thi at bruge Skjeldsord er største Bevis paa Vrede. Eftertænker Hr Doctor, hvad Seneca siger, og hvad I selv stedse lærer. En saadan Opførsel er en Philosopho gandske uanstændig. Herren seer Andres Skrøbeligheder, men ikke sine egne; Han lastede en Overilelse nyligen hos mig, da jeg dog ikkun er Philosophiens Famulus.

Cosmoligoreus. Det er sandt nok, og naar jeg ret tænker mig om, havde det været bedre ugjort. Men hvis Overilelse er en Skrøbelighed, saa er det og den eneste Fejl jeg haver; thi jeg kan ellers skikke mig udi alle andre Ting.

Petronius. Jeg troer det samme, naar han ikke bliver fristet.

Cosmoligoreus. Kom, lader os gaae hjem; jeg skal ellers nok mage det saa, at denne Karl skal holde sin Næse herfra.

Petronius (sagte.) Ach lykkelig er den Mand, som er saaledes forfremmet i Philosophie; thi man kan sige: at, hvis han ikke havde saa stærke Dosis af Jalousi, Hævngjærrighed og Vrede, saa var han en Mand uden Lyder.

Tre-

Tredie Act.

Første Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Mig synteś, at det var Leander, som gik forbi; jeg vilde nødig møde ham her paa ny. Du maa skaffe mig at vide, om han er her eller ej, item om Fruen er alene, og det er hende belejligt.

Petronius. Ej Herre! hvorfor vil I skye Leander? I maa tractere Tingen med Koldsindighed, for ikke at spilde den Credit, som I ved Eders Philosophi har erhvervet hos Fruen.

Cosmoligoreus. Du har Ret derudi; og tillader jeg Dig gjerne at gjøre saadan og andre Erindringer, naar Fornødenheden det udfordrer. Jeg tilstaaer gjerne, at jeg forløb mig udi denne Samtale, jeg havde med Leander, og at min Opførsel var ikke philosophisk, og saadan som den plejer; men jeg haaber, at saadant aldrig oftere skal skee, og at hverken han eller nogen anden skal opirre mig til Vrede.

Petronius. Hr. Doctor maa ikke stole formeget derpaa, men vel examinere sig selv.

Cosmoligoreus. Det vil jeg ogsaa gjerne. Til

Forsøg maa Du agere Leander; Du maa bruge al Grovhed og udøse alle Skieldsord mod mig, for at see, om jeg med Taalmodighed kan skikke mig derudi. Jeg haaber at skulle holde Stand, og at lade see Prøve paa en fuldkommen og ægte Philosophi, og vise, at det, forhen skede, var ikke andet end en usædvanlig Raptus, som oftere ikke kan overkomme mig.

Petronius. Vil da Hr. Doctor foreskrive mig, hvorvidt jeg skal gaae med saadan Grovhed?

Cosmoligoreus. Du maa gaae saa vidt, som Du kan, paa det at Prøven kan blive tilstrækkelig.

Petronius. Men jeg undseer mig dog at bruge Grovhed og Skieldsord, mod saadan Mand og mod min egen Principal.

Cosmoligoreus. Du hører jo, at jeg giver Dig selv Forlov, og at det er kun en Prøve. Volenti non fit injuria.

Petronius. Kan jeg da ikke gaae for vidt?

Cosmoligoreus. Nej vist ikke! tracteer mig med al den Grovhed, Du kan optænke.

Petronius (sætter sig udi en vrid og stolt Postur.) Hør lille Monsieur! est Du legitime promotus Doctor?

Cosmoligoreus. Ja jeg veed ikke rettere, min Herre!

Petronius. Du maa være Fanden; Du est jo

en

en Pedant, det seer jeg, og uværdig at føre det Navn af Philosoph. — Ach Herre! tag det ikke ugunstig op; jeg er bange, at jeg allerede er gaaen for vidt.

Cosmoligoreus. Aldeles ikke! bliv kun ved.

Petronius (med sin vrede Mine igjen, og Hatten igjen paa Hovedet.) Tør Du vel understaae Dig at ligne Dig med en Cavalleer, saadan som jeg er?

Cosmoligoreus. Enhver kan være god for sig, velbaarne Herre!

Petronius. Og bejle til saadan anseelig Dame, som Fru Eleonora?

Cosmoligoreus. Det staaer Enhver frit for at bejle. Og det staaer til hende at udvælge den, som hende lyster.

Petronius. Veed Du ikke at gjøre Forskjel imellem Kong Salomon og Jørgen Hattemager?

Cosmoligoreus. Det staaer til hende at sætte Pris paa enhver af os.

Petronius. Hvad Pris kan man sætte paa en Djenskalk, som giver sig ud for at besidde alle philosophiske Qvaliteter, og dog regjeres af Pengegjærrighed, Vrede, Jalousi og alle hæslige Passioner.

Cosmoligoreus (sagte.) Dette er vel ufordøjeligt. O Sancte Socrates ora pro nobis.

Petronius. Nu er jeg bange, at jeg er gaaen for vidt: det er vel bedst at holde op i Tide.

Cos-

Cosmoligoreus. Bliv kun ved, Petroni! Prøven er endnu ikke gjort. Jeg skal nok holde videre Stand.

Petronius (med sin vrede Mine igien.) Hvad Priis siger jeg, kan man sætte paa saadan Karl?

Cosmoligoreus. Hvilken Priis han lyster.

Petronius. Paa en Pedant.

Cosmoligoreus. Placide, placide mi Domine!

Petronius. Paa en Hundsvot.

Cosmoligoreus. Placide, placide.

Petronius. Paa en Slyngel.

Cosmoligoreus. Placide mi Domine.

Petronius (med knyttede Næver.) Hvis mine Hænder ikke vare for gode til at røre saadan Skurk.

Cosmoligoreus. Han moderere dog sin Iver.

Petronius. Saa skulde Du strax faae en Næsestyver.

Cosmoligoreus (efter nogen Taushed.) O Sancte Pythagora! orà pro nobis. Dette gaaer for vidt: nu kan jeg ikke tvinge mine Affecter længere. Thi = = O tota Philosophorum cohors ora pro nobis. Staae Karl Cosmoligoree! jeg maa tvinge mine Affecter; jeg kan tvinge dem, de ere alt tvungne. Veni, vidi, vici. Bliv kun ved, Petroni!

Petronius (med Hatten under Armen.) Ach gunstige Herre! jeg skjælver og bæver, naar jeg tænker derpaa. Men det er Herrens egen Befaling.

Cosmoligoreus. Perge, perge! bliv ved, bliv ved!

Petronius (med sin bittre Mine igjen.) Du mener vel, at Din Person er saa hellig, at man ikke torde røre derved.

Cosmoligoreus. Jeg holder Eders Velbaarenhed ikke capable til saadan Gjerning.

Petronius. Da holder jeg mig selv capable dertil.

(Han giver ham et dygtig Oresigen, hvorpaa Cosmoligoreus taber sin Philosophie, tager ham i Haaret, slaaer ham ned i Gulvet, og træder paa ham. Petronius rejser sig op, og tager Flugten. Cosmoligoreus forfølger ham, og han skriger himmelhøjt.)

Anden Scene.

Pernille. Jeronimus.

Pernille. Hvad mon det var for Skraal, ligesom En blev myrdet.

Jeronimus. Det maa have været Klammeri, hvorpaa denne Gade er temmelig frugtbar.

Pernille. Men jeg seer Ingen.

Jeronimus. De maa alt være borte. Men lad os fuldføre den Tale, som vi havde derinde, angaaende min Søster. Jeg mærker, at hun bliver stivt udi sin Mening, saa at det vil blive vanskeligt at bringe hende paa de rette Tanker.

Pernille. Alle Mennesker kan see, at denne

Cosmoligoreus er ikke mindre end en ægte Philosophus; men Fruen er alene stok-stenblind herudi. Hun troer fuldkommelig, at han bær en ren Affection til hendes Person, uden at have ringeste Henseende til hendes Velstand og Midler. Ach! det er at beklage, at Øjnene ikke engang kan aabnes paa Mennesker efter saa mange Exempler. Saasnart jeg saae den Mand, og hørte ham tale, mærkede jeg strax, at det var en Bedrager og Øjenskalk.

Jeronimus. Derudi kan jeg dog ikke bifalde Dig, Pernille!

Pernille. Saa er da Hr. Jeronimus af Tanker med Hans Søster?

Jeronimus. Nej! jeg bifalder ej heller hende.

Pernille. Hvad Tanker haver Han da om Manden?

Jeronimus. Jeg troer, at han bedrager sig selv, og at han er Philosophus udi sin egen Indbildning.

Pernille. Hvoraf kan det komme?

Jeronimus. Det kan komme af den urette Idee, som de faae om Philosophi udi de philosophiske Skoler, hvor de lære at kjende alting foruden sig selv. De fleste, som komme ud af saadanne Skoler, mene, at det er nok, at de iføre sig ærbare philosophiske Klæder, at de ideligen declamere mod Feil, endogsaa deres egne, som de aleneste see hos

Andre, men ikke hos sig selv. Man seer jo dagligen Exempler herpaa udi saa kaldte igjenfødte og qvintessentierede Christne; mange af dem ere vel Øjenskalke; men der ere ogsaa mange, der virkeligen bilde sig ind, at de ere Helgene. De ansee de hæsligste Fejl, som store Dyder; Misanthropi kaldes hos dem Verdens Foragt; Hævngjærrighed og Forfølgelse hedder Nidkjærhed; Melancholie og den sorte Galde hedder Devotion og Buskamp, saa at de bryste sig af deres egne Fejl, hvilke de af Bildfarelse og Mangel paa egen Kundskab ansee som Himmeldyder, og derudover enten foragte eller ynke alle andre Mennesker, da dog Ingen burde mere ynkes og foragtes end de selv. Hvis man gjorde ret Prøve med saadanne Folk, vilde man finde, hvorledes deres Dyder vilde holde Stik, og Øjnene vilde aabnes paa dem selv, saa at de vilde klarligen see, at deres Hellighed bestod udi pur Indbildning.

Pernille. Hvad Prøve kunde man da bedst gjøre?

Jeronimus. Prøven kunde blandt andet være denne, nemlig, at naar Missionairer skulde skikkes enten til Ostindien eller St. Croix, at tilbyde dem saadanne Poster, efterdi intet burde være dem behageligere, saasom de derved finde Lejlighed til at vise Prøver paa deres Nidkjærhed.

Pernille. Hillemænd! det vilde blive en stor Fristelse for dem.

Je-

Jeronimus. Ja man vilde yden Tvivl i saadan Fald see mange at tabe deres martyriske Iver, at skjule sig bag Buskene, og sige, som der staaer i Ordsproget: Vi ere ingen Christne, men Hollændere. Saadanne og andre fine Prøver kunde gjøres saavel paa dem, som paa indbildte Philosopher, for at vise, at deres Christendom eller Philosophi var ikke ægte, men bestod alene udi Indbildning.

Pernille. Jeg bifalder alt, hvad Monsr. Jeronimus herudi siger: og rinder mig i Sinde et Middel, hvorved vor Philosophus Cosmoligoreus kunde lære at kjende sig selv, og hans uægte Philosophi kunde lægges for Dagen, saa at baade han selv kunde cureres, og Fru Eleonora kunde tilligemed bringes paa andre Tanker.

Jeronimus. Hvorudi bestaaer da Din Invention?

Pernille. Det kan jeg ikke saa strax sige; jeg maa ogsaa pønse lidt mere paa min Intrigue, hvorudi Monsieur Jeronimus maa være mig lidt beshjelpelig.

Jeronimus. Jeg vil gjerne herudi gaae Dig til Haande.

Pernille. Monsr. Jeronimus skal alene have at bestille med dette. Han skal søge Lejlighed at tale med Cosmoligoreus udi Eenrom, stille sig an, som Han er hans Ven, og i Fortrolighed give ham

til-

tilkjende, at der kan være Haab om Succes udi hans Ansøgning, og at intet holder hans Søster tilbage uden en liden Ambition, hvormed hun dog ikke lader sig mærke, og at det derfore er fornødent, at Cosmoligoreus i Tide søger om en Rang.

Jeronimus. Det vil vel blive vanskeligt at bringe ham dertil, saasom der er intet, hvorimod han dagligen meer prædiker end saadan Forfængelighed.

Pernille. Vil kun Monsieur Jeronimus herved bane mig Vej, saa skal jeg nok komme til mit Maal.

Jeronimus. Det kan jeg nok gjøre; jeg vil strax søge Lejlighed at tale med ham. Lad os nu gaae ind igjen.

Tredie Scene.

Petronius alene.

Her var det paa Stedet, hvor Slaget stod, og hvor min Principal lod see Prøve paa sin Philosophi. Vel er sandt, at jeg kunde have spart det Ørefigen, som jeg gav ham; men jeg kan derhos sige, at eftersom en ret Prøve skulde gjøres, maatte jeg lade det komme an derpaa. Nu haver jeg Troen udi Hænderne, og mærker, at det er farligere at pirre mod en Philosophus, end mod en Bindehund. Hvis han havde givet mig et Ørefigen igjen, saa

havde

havde det kundet gaae lige op, og jeg kunde siges, maaskee, at have fortjent det. Men dette var ikke Vrede, men Raseri; hvillket jeg siden har forestillet ham med saadan Eftertryk, at han med Taarene i Øjnene har bedet mig om Forladelse, og formaaet mig til Taushed, at jeg ikke skulde røbe ham, det har jeg lovet; jeg skal ogsaa tie dermed, saavidt mig muligt er. Men jeg seer Fruens Broder at staae ved Døren; jeg maa forrette mit Ærinde, og anmelde min Herre.

Fjerde Scene.

Petronius. Jeronimus.

Petronius. Hans Tjener, Hr. Jeronimus! min Herre lod formelde sin Respect: Han vilde fornemme, om det var Fruen belejligt, saa vilde han have den Ære at opvarte hende.

Jeronimus. I faaer at tale med hende selv; hun er nu hjemme.

Petronius. Hvis Hr. Jeronimus vilde have den Godhed, at melde hende det, skede mig en Billighed; thi jeg er, sandt at sige, lidt bange for hendes Kammerpige.

Jeronimus. Hvi saa?

Petronius. Det synes som hun er en Hader af Philosophien; thi hun drev nyligen Spot med mig.

Jeronimus. Ej det maa en Philosophus ikke agte. Ellers skal jeg befrie Eder fra den Frygt; jeg skal kalde hende ind af den anden Dør, og holde hende med Snak saa længe, som I er derinde. Gak I kun ind af denne Dør.

(Jeronimus kalder paa Pernille. Petronius gaaer ind igjennem den anden Dør.)

Femte Scene.

Jeronimus. Pernille.

Jeronimus. Nu kan jeg strax faae Lejlighed at tale med vor Philosopho; thi hans Famulus var nu just her for at melde ham an.

Pernille. Jeg saae ham ikke.

Jeronimus. Det kan nok være; thi jeg visede ham ind igjennem den anden Dør.

Pernille. Hvad var Aarsag dertil?

Jeronimus. Han sagde, at han ikke skjøttede om at tale med Dig, saasom han ikke kan lide forlibte Fruentimmer.

Pernille. Af vor sidste Samtale kunde han ingen Tegn mærke til Forlibelse.

Jeronimus. Jo mænd! han sagde, at Du tog ham om Halsen og vilde kysse ham.

Pernille. Fy for en Ulykke! han er jo Philosophiens Famulus. At kysse Philosophiens Famulus

lus er jo det samme, som at kysse Philosophiens — nok sagt.

(Udi Begyndelsen af denne Samtale lister Petronius sig uformærkt tilbage, for at give sin Herre Svar.)

Jeronimus. Ha, ha, ha! det var et artigt Indfald, Pernille! Jeg sagde ellers kun dette for Skjemt; thi jeg veed nok, at Ebers Samtale var ikke mindre end kjærlig. Men der seer jeg Cosmoligoreus komme; nu vil jeg give mig i Snak med ham, og bane Vejen til det omtalte. Gak Du til Side.

Sjette Scene.

Cosmoligoreus. Jeronimus.

Cosmoligoreus. Hans Tjener Hr. Jeronimus! jeg har ladet mig anmelde hos Hans Søster, jeg haaber, ikke at komme i ubelejlig Tid.

Jeronimus. Nej vist ikke! jeg troer nok, at Han bliver velkommen.

Cosmoligoreus. Hr. Jeronimus veed mit Ærinde.

Jeronimus. Ja jeg veed det nok, og jeg kan sige, at Hans Person er ikke min Søster ubehagelig. At hun er noget tvivlraadig, og ikke strax kan resolvere sig, dertil kan være visse mig ubekjendte Aarsager.

Cosmoligoreus. Kan Hr. Jeronimus ikke nogenledes tilgjætte sig saadanne Aarsager? Je-

Jeronimus. Jeg kan ikke vide, om det kan reise sig af et Fruentimmers Skrøbelighed. Man veed, at Hr. Doctors Medbejler er en Rangsperson; jeg skulde ikke troe, at min Søster reflecterede paa saadant, efterdi jeg aldrig har mærket nogen Slags Forfængelighed hos hende. Men, efterdi Hr. Doctors Person staaer hende an, og hun dog bliver hængende udi hendes Tvivlraadighed, er jeg falden paa de Tanker.

Cosmoligoreus. Jeg kan aldrig bilde mig saadant ind.

Jeronimus. Det er vanskeligt for mig saadant at troe; men jeg kan, formedelst Mangel paa bedre Oplysning, ikke finde nærmere Aarsag.

Cosmoligoreus. Hvad raader Hr. Jeronimus mig da herudi?

Jeronimus. Kunde Hr. Doctor ikke gjøre Ansøgning om en anstændig Caracter; saadant var jo ham, som en bekjendt meriteret Person, let at erholde.

Cosmoligoreus. Ach min Herre! jeg vilde heller døe end gribe til saadant Middel. Hvad vilde vel Folk i saa Maade dømme om mig?

Jeronimus. Jeg raader Hr. Doctor hverken fra eller til herudi. Det er og kun en pur Præsumtion, som jeg haver om min Søster.

Cosmoligoreus. Jeg vil ogsaa haabe, at hun

ikke inclinerer til saadan Slags Forfængelighed. Jeg for min Part har fattet Inclination til hende, alene efterdi jeg har hørt og mærket, at hun besidder visse philosophiske Qvaliteter, som jeg ved min Lærdom har i Sinde videre at bringe til Fuldkommenhed, om jeg kunde naae mit Maal og Sigte.

Jeronimus. Det er og i den Henseende, at hun har Egard for Deres Person. Men ellers kunde Hr. Doctor ikke med Billighed eftertales, om Han efter andre brave Mænds Exempler anholdt om en anstændig Caracter.

Cosmoligoreus. Et godt Navn og Rygte er en anstændig Caracter; hvo som søger anden Slags Distinction, giver tilkjende, at han ikke kan distingveres ved egne Meriter.

Jeronimus. Men maa det ikke være behageligt for en brav Mand, at Regjeringen i Henseende til hans Meriter distingverer ham med en Caracter?

Cosmoligoreus. Det tilstaaer jeg gjerne; men naar han nyder en Rang efter egen Ansøgning, taber den al sin Glands. Saaledes er det med de fleste Folk, hvilke ved uafladelig Ansøgning og ublu Raaben incommodere Regjeringen, og søge om at blive kaldne det, som de ikke ere.

Jeronimus. Jeg overlader alt dette til min Hr. Doctors egen Godtbefindende. Ellers kan jeg contestere, at min Søster aldrig haver ladet sig

mærke med saadant; men at det er alene min egen Præsumtion, som maaskee kan være ildegrundet. Hr. Doctor maa ellers være forsikkret om min Bevillighed i at befordre Hans Forehavende.

Cosmoligoreus. Jeg er og forsikkret derom, og takker for Hans gode Villie.

Syvende Scene.

Cosmoligoreus alene.

Denne Samtale har bragt mit Sind udi nogen Urolighed. Fruen har maaskee ladet sig mærke noget dermed, skjøndt han foregiver, at det grunder sig alene paa hans egen Præsumtion. Hvad er herved at gjøre? Her staaer jeg som Hercules ved tvende Veje, og er udi Tvivlraadighed, hvilken Vej jeg skal tage. Kjærlighed til et Fruentimmer byder mig at tage den ene og Philosophien at tage den anden Vej. Hvis ieg adlyder Philosophien, staaer jeg i Fare for at miste dette Bytte, som jeg fast haver udi Hænder, og hvis jeg alene seer efter Byttet, synder jeg imod en fundamental Artikel, giver Philosophien et Ørefigen, opofrer en ægte for en uægte Ære, og viser for hele Verden, at jeg er og har været en falsk Lærer. Nej Cosmoligoree! Du maa holde Stand mod Fristelser, du maa lade see, at du est Philosophus, ikke alene udi Ord men endog udi Gjerninger, og at dit Levnet svarer til din Lærdom.

dom. Du maa see til, at Philosophien ved dig ikke kommer i Foragt; videas, ne Philosophia quid damni patiatur. Men mon jeg ikke gaaer for vidt? Mon Philosophien byder at have sig selv? Det kan vel ikke være; saadan Morale er alt for stærk. Vi maa ikke saaledes raffinere paa Dyder, at vi renoncere paa at være Mennesker. Intet Bud er saa stært, at det jo haver sine Exceptioner; Fornødenhed, som man siger, bryder alle Love. Jeg maa derfore denne Gang : : (Han bliver noget taus.) Men Himmel! hvad gjør Du Cosmoligoree legitime create Doctor? Betænk dig, førend du gaaer videre frem og falder udi Snaren. Tænk, at jo større Fristelsen er, jo større er Prøven; jo farligere Farvandene ere, hvorudover du sejler, jo mere Ære er det for dig, naar du kommer i Havnen. Stat derfor stille, vend om igjen, og begiv dig paa den anden Vej, som fører dig paa den rette Sti, og viser dig den rette Ærens Krone. Luk Øjen til for den bedragelige Løkkemad, vend Ryggen til smigrende Sirener; Lincks umkehrt dich. Men Himmel! (Bliver noget stille igjen.) Magneten, som drager mit Hjertes Jern, tillader mig ikke at gaae tilbage. Video meliora, probóque, deteriora sequor.

(Han falder derpaa udi Extasi.)

Ottende Scene.

Petronius. Cosmoligoreus.

Petronius. Mig længes at vide, hvorledes det vil lykkes for min Herre, og om han faaer endelig Svar fra Fruen. Det er noget eget med disse Fruentimmer; man kan ikke vide, enten de vil eller de ikke vil. Landets Mode tillader dem ej heller at erklære sig strax. Det er i mine Tanker en ildegrundet Mode at sige Nej med Munden, naar Hjertet siger Ja. Men der staaer jo min Herre; mon han kan saa hastig have forrettet sit Ærinde? Hør Herre! har I allerede talet med Fruen, eller har I endnu ingen Audience faaet?

Cosmoligoreus (udi Extase sagte.) Video meliora probóque, deteriora sequor. Jeg seer og approberer det Gode, men følger det Onde.

Petronius. Har Herren saa snart forrettet sit Ærinde? Han vil ikke svare mig. (Cosmoligoreus bliver stedse udi sin Henrykkelse.) Jeg er bange, at Hr. Doctor har faaet en Kurv; thi = = (Cosmoligoreus bliver ved) (Petronius rykkende ham i Kaaben.) Ej! lad mig da faae et Svar. (Cosmoligoreus bliver ved som før.) Nu maa jeg af Nødvendighed bruge min Vækker igjen.

(Han slaaer ham med Posen paa Kinden.)

Cosmoligoreus (rystende med Hovedet.) Deteriora sequor.

Pe-

Petronius. Jeg mærker nok; at her vil nok et Slag til. (Slaaer paa den anden Kind.)

Cosmoligoreus. Wer da?

Petronius. Freund.

Cosmoligoreus. Ej Petroni! est Du der?

Petronius. Seer Herren mig nu allerførst? Jeg har talet Ham 4 Gange til, og vækket ham een Gang forgjæves.

Cosmoligoreus. Jeg stod henrykt udi dybe Tanker.

Petronius. Jeg er bange, at Hr. Doctor har faaet en Kurv.

Cosmoligoreus. Jeg har endnu ikke talet med Fruen. Hendes Broder, som kom mig i Møde, sagde mig noget, som har sat mit Sind i Urolighed.

Petronius. Var det Ondt eller Godt?

Cosmoligoreus. Det var hverken Ondt eller Godt.

Petronius. Saa mærker jeg, at en Philosophus ogsaa kan allarmeres af indifferente Ting.

Cosmoligoreus. Det er ej heller gandske indifferent.

Petronius. Det er hverken Ondt eller Godt, og dog er ikke indifferent? Hvorledes skal man forstaae det?

Cosmoligoreus. Det er alene en Mistanke, som maaskee kan være ilde grundet.

Petronius. Kan en Philosophus og plages med en ugrundet Mistanke? Naar jeg lægger alle mine Anmærkninger sammen, saa synes mig, at Philosophien faaer et Orefigen efter det andet; thi først = =

Cosmoligoreus. Hold kun inde med Dine Anmærkninger.

Petronius. Jeg vil kun kortelig opregne dem. Først siger jeg = =

Cosmoligoreus. Jeg vil ikke høre Din Snak.

Petronius. Det er ej heller nogen philosophisk Qualitet at stoppe sine Øren mod Sandhed.

Cosmoligoreus. Jeg mærker, at Du endnu bær Fortrydelse over sidste Medhandling. Jeg lod see temmelig Prøver paa Koldsindighed; men Du gik omsider for vidt.

Petronius. Det er vist nok; jeg kunde nok ladet det blive med de Trudseler af Næsestyver.

Cosmoligoreus. Det er sandt nok.

Petronius. Thi at true saadan brav en Mand med Næsestyver er noget, som = =

Cosmoligoreus. Det er jo nok, at Du har sagt det eengang; det er ikke fornødent at repetere saadanne Sager.

Petronius. Men det var Herrens egen Skyld, at Han ikke foreskrev mig, hvorvidt jeg skulde gaae; thi ellers havde jeg ingenlunde truet med Næsestyver.

Cos=

Cosmoligoreus. Ej! hold engang op dermed!

Petronius. Men det bestod dog alene i Trudsler; thi jeg erindrer ikke, at jeg gav Herren Næsestyver. Men det forbandede Ørefigen, som jeg gav, det var min Ulykke.

Cosmoligoreus. Den kjedsommelige Snak, som Du fører, kunde blive Din Ulykke, hvis jeg ikke = =

Petronius. Eftersom Herren ikke kan taale at høre det, vil jeg ikke meer tale, hverken om Næsestyver eller Ørefigen.

Cosmoligoreus (sagte.) Jeg troer virkelig, at der er nogen Malice hos denne Karl.

Petronius. Men jeg fik Aarsagen ikke at vide, hvorfor Hr. Doctor ikke har talet med Fruen.

Cosmoligoreus. Det gjøres ej fornødent at sige Dig Aarsagen.

Petronius. Vil da Herren ikke tale med hende? Hun er hjemme.

Cosmoligoreus. Nej, ikke denne Gang; jeg vil heller komme igjen om en halv Time; thi jeg har imidlertid noget at overlægge med mig selv.

Petronius. Skal jeg da lade Fruen vide, at Herren behøver en halv Time?

Cosmoligoreus. Nej, det gjøres ikke nødigt. Kom, lader os gaae hjem saa længe. Jeg maa være lidt for mig selv; og hvis Nogen kommer, og spørger efter mig, maa Du sige, at jeg er ude.

Fjerde Act.

Første Scene.

Jeronimus. Leander. Pernille.

Pernille. Monsieur Jeronimus har banet Vejen gandske godt for mig; jeg skal nok fuldføre Resten.

Jeronimus. Jeg kan ikke begribe, hvad der vil blive af.

Pernille. Jeg derimod begriber det gandske godt; jeg har studeret en halv Time paa den Rolle, som jeg skal spille, saa at jeg tvivler ikke om god Succes.

Leander. Men havde det ikke været bedre at betjene sig af en Mandsperson til at spille saadan Rolle.

Pernille. Det kunde være godt nok; men hvor finder man Mandspersoner, der har saadant Hoved og Capacitet, som jeg har?

Jeronimus. Ansigtet alene vil røbe Dig.

Pernille. Jeg har alt overvejet den Vanskelighed. Har I ellers anden Indvending at gjøre?

Jeronimus. Nej aldeles ikke.

Pernille. Saa holder Eders Mund. I veed jo vel, at de største Intriguer i Verden ere spillede

af

af Fruentimmer. Naturen har begavet Jer med Styrke, men os andre med Forstand. Det er min ringeste Konst at narre saadan Karl.

Leander. Vi vil gjerne give Dig Æren, og tilstaae, at Din Capacitæt er større end vor, hvis Du kan føre Din Intrigue vel ud.

Jeronimus. Men om han vil tale Latin med Dig, saa staaer Du der i en Maade.

Pernille. Saa siger jeg, at jeg taler ikke uden Grædsk; det, har jeg hørt, at han ej forstaaer, og, saavidt jeg har kundet erfare, saa trykker Latinen ham ej heller meget. Men syntes det Hr. Jeronimus, at vor Philosophus blev noget tankefuld af den Tale, som I havde tilsammen?

Jeronimus. Jeg kunde ej rettere see, end at han gik meget forvirret bort.

Pernille. Saa mærker jeg, at I har spillet Jer Rolle vel.

Jeronimus. Ja hvad andet? Du kan deraf see, at Mandfolk har ogsaa Hoveder.

Pernille. Det er ingen Beviis paa Hoved. Jeg seer deraf alene, at I har exequeret det, som jeg har opspundet; og det er alt, hvad man kan forlange af stakkels Mandfolk; vi støbe Kuglerne, og I kan skyde dem; vi concipere, og I som Copiister, renskrive. I faaer dog Skyld for de største Subtiliteter, skjøndt det meste er Fruentimmer-Arbejde.

Jeronimus. Jeg vil ikke disputere mere derom, Pernille! Tiden tillader os ej heller at føre lang Snak; thi, inden vi vide et Ord deraf, have vi Cosmoligoreus paa Halsen; thi han har engang allerede meldt sig an.

Pernille. Jeg vil strax ud, for at iføre mig mit Harnisk, det er at sige, min philosophiske Dragt; og, naar jeg har iført mig den, er jeg i alle Maader en lige saa god Philosophus, som han; thi den hele Viisdom bestaaer i Kaaben.

(Hun gaaer ind.)

Anden Scene.

Jeronimus. Leander.

Leander. Denne Pernille er en forslagen Pige. Jeg er dog bange, at hun bliver røbet, i Fald Cosmoligoreus bringer hende paa philosophiske Materier, som hun ikke forstaaer.

Jeronimus. Det kan dog hende sig, at hun ikke saa let bliver røbet; thi hun har, for et Fruentimmer, temmelig god Læsning af moralske Bøger, og jeg har mærket, at hun forstaaer ogsaa mange philosophiske Termini.

Leander. Hvorledes kan hun formedelst Husholdning faae Stunder til Læsning?

Jeronimus. Min Søsters Husholdning er ikke meget stor; hun holder ogsaa denne Pige, mest for

at have Selskab af hende; thi de læse begge om Dagen, og om Aftenen fortælle de hinanden, hvad de have læset. Men der seer jeg hende komme. Gid Du faae Skam! Hun seer ud, som det kunde være Aristoteles selv. See engang, hvilken Hat og Kaabe, hun har faaet, og hvilken philosophisk Mine hun har!

Tredie Scene.

Pernille. Leander. Jeronimus.

Pernille. Hvo som siger, at jeg er ikke en stor Philosophus, forstaaer sig ikke ret paa Philosophi; thi jeg har jo Ordenens rette Dragt, Miner, Gang, Grimacer, og alt, hvad som udfordres af vore Tiders store Philosopher.

Leander. Der fattes kun alene Lærdommen, som er det fornemste.

Pernille. Ej Snak! der behøves ikke saa megen Lærdom, som man bilder sig ind. Hvad jeg har anført, er det fornemste. Mon jeg ikke kan være lige saa god Philosophus, som Crispin udi Comedien var Doctor Medicinæ, skjøndt han intet havde lært, uden at tale de Ord: Medicus sum; item at sige til alle Patienter: Tag Piller ind. Der er ingen anden Forskjel imellem mig og Cosmoligoreus, uden denne, at hans Doctorhat er ham paasat af en Decano, men at min er paasat af mig selv.

Lean:

Leander. Det gaaer vel ikke an; thi ingen kan creere eller skabe sig selv.

Pernille. Jeg mener, at Enhver kan baade skabe og vanskabe sig selv. Naar jeg har lykkeligen spillet min Rolle, haaber jeg, at I to i det ringeste ikke disputerer mig Doctor-Graden.

Jeronimus. Nej vist ikke! Du skal i saa Maader være gandske forvisset om Doctor-Graden. Men lad os sætte Galskab til Side; thi, førend vi veed et Ord deraf, har vi Doctoren paa Halsen.

Pernille. Han maa komme, naar han lyster; thi han skal finde mig bevæbnet fra Top til Taa.

Jeronimus. Vi andre maa da ikke være tilstede.

Pernille. Leander i det ringeste ikke: men det kan ikke skade, om Monsieur Jeronimus bliver her.

Jeronimus. Det er nok bedst, at vi gaaer begge til Side; skiønt jeg ikke kan nægte, at jeg jo har stor Lyst at ansee dette Skuespil.

Pernille. I kan gaae lidt til Side, og postere Jer nær ved et Sted, hvor I kan høre alting, uden at blive seet.

Leander. Det er sandt nok. Lad os gaae lidet Korn tilbage.

Pernille. Fort, fort! der kommer han, min Tro, gandske alene, uden at være geleidet af sin Famulo. Han maatte gjerne komme med, jeg

kan

kan affeje dem begge to. Det er dog bedre, at han kommer ene, saasom han ikke kjender mig.

(Pernille giver sig en grundig Mine, spadserende frem og tilbage.)

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Pernille i philosophisk Dragt

Cosmoligoreus. Jeg vil dog paa en subtil Maade friste Fruen, for at mærke, om det, som hendes Broder talede om, er vel eller ilde grundet.

Pernille (sagte.) Jeg skal nok skaffe Dig noget andet at tænke paa.

Cosmoligoreus. Men der seer jeg en Philosophus staaende udi dybe Tanker; hvor mon han skriver sig fra? Thi jeg kjender ham ikke.

Pernille. See! der seer jeg En af mine Ordens-Brødre.

Cosmoligoreus. Salve Domine Frater! Jeg troer nok, han er fremmed her paa Stedet.

Pernille. Hans Tjener. Ja, jeg er baade fremmed og ikke fremmed. Jeg er født her i Landet; men jeg har i mange Aar studeret min Philosophi udi Prag.

Cosmoligoreus. Maatte jeg tage mig den Frihed at spørge om min Herres Navn.

Pernille. Saa vidt som jeg er et Menneske, kaldes jeg Christen Paulsen, men saa vidt som jeg er en

en Philosophus, er jeg bekjendt ved det Navn Christopolitanus de Praga.

Cosmoligoreus. Mig synes, at jeg har hørt det Navn tilforn.

Pernille. Mit Navn er bekjendt udi alle Ekker og Vraaer over det hele hellige rommerske Rige. Men maatte jeg spørge om min Herres Navn?

Cosmoligoreus. Mit philosophiske eller academiske Navn er Doctor Cosmoligoreus til Tjeneste.

Pernille. Ach! det Navn er mig gandske bekjendt. Hans Døbenavn er jo Cosmus Hólgersen?

Cosmoligoreus. Ja, det er gandske ret; jeg hører, at min Herre kjender mig.

Pernille. Det er mig en stor Glæde at finde Ham her udi god Sundhed. (De omfavne hinanden.)

Cosmoligoreus. Hvor længe har da min Herre opholdet sig i Prag?

Pernille. Udi 24 Aar; og dog har jeg ikke forglemt mit Moders-Maal, som Han nok hører.

Cosmoligoreus. Jeg hører det med Forundring, og forundrer mig endnu mere over Hans Skikkelse; thi Han seer ud, som Han neppe var 24 Aar gammel.

Pernille. Ha, ha, ha! 24 Aar gammel, og jeg er ikke langt fra 50 Aar.

Cosmoligoreus. Min Herre maa forlade mig, at jeg saadant ikke kan troe.

Per-

Pernille. Naar jeg siger Ham min Levemaade, som er indrettet efter den ny pragiske Philosophi, vil Han let begribe, hvi Alderen ikke kan bide paa mig. Alting, Mad, Drikke, Søvn, Arbejde, Divertissement, ꝛc. er ligesom vejet udi Lod og Qvintin. Enhver, som vil underkaste sig en saadan reguleret og philosophisk Diæt, kan komme til at bære sin Alder ligesom jeg.

Cosmoligoreus. Vilde min Herre ubesværget forklare mig saadant.

Pernille. Jeg har et gandske accurat Uhrværk, som er gjort af den store Mester Condolmeriano. Naar min Pige mærker, at Klokken er 6 Minuter og 3 Secunder over 7 om Morgenen, kommer hun og vækker mig.

Cosmoligoreus. Hillemænd! det er nøje udregnet.

Pernille. Saaledes er alting. Saasnart jeg har drukket mine 5 Kopper Thee, spadserer jeg 156 Gange frem og tilbage paa mit Gulv; derpaa sætter jeg mig ned at studere, indtil min Kammerpige kommer ind med Middagsmaaltid! og da veed jeg, at Klokken præcise er 11 Minuter og 6 Secunder over 12; thi det er just den Tid, som den store pragiske Doctor Hermaphroditianus har foreskrevet. Mit Middagsmaaltid gaaer aldrig over 6 Retter.

Cos-

Cosmoligoreus. Mig synes, at 6 Retter er vel stærkt for en Philosophus.

Pernille. Anordningen er saadan: saasnart jeg har spiset tager jeg min Middagssøvn, og derpaa studerer, indtil min Kammer-Pige, præcise til et vist Klokkeslet, kommer ind med en stoppet Tobakspibe.

Cosmoligoreus. Men hvor kommer det, at min Herre lader sig opvarte af en Pige?

Pernille. Man har adskillige Tjenester af en Pige, som man ikke kan have af en Tjener. Der er ellers en anden Hovedaarsag, hvorfor jeg bruger Piger til daglig Opvartning. Man er gemenligen mere øm mod dem, naar de forsee sig, end imod Tjenere, og det er en Philosopho anstændigt og magtpaaliggende for Sundheden, at man ikke overiles af Vrede.

Cosmoligoreus. Jeg troer, min Herre har Ret derudi; thi min Famulus bringer mig en og anden Gang ud af min philosophiske Contenance.

Pernille. Saadant maa man for Alting forebygge; thi Vrede og Affecter vanhelde en Philosophus, og fordærver Sind og Legeme. Det er ved saadan Præcaution jeg har tilvejebragt mig en bestandig Sundhed; thi jeg har udi 20 Aar fast aldrig været vred eller overilet af nogen Affect. Naar jeg har udsmøget min Pibe, spadserer jeg igjen

156 Gange frem og tilbage over Gulvet, hvorpaa, hvis jeg ingen Visiter faaer, jeg sætter mig ned til at studere igjen, indtil Pigen kommer ind med Aftensmaaltid, som bestaaer kun af 3 Retter; thi den store Medicus siger, at man maa spise maadelig om Aftenen. Derpaa ta'er jeg igjen nogen Bevægelse, indtil Pigen omsider kommer ind, for at afklæde mig; og saa gaaer hun bort, undtagen naar det er de tvende Nætter om Ugen, som jeg beholder hende hos mig.

Cosmoligoreus. Hillemænd! tvende Nætter om Ugen?

Pernille. Ja! det er Tirsdag og Torsdag Nat; thi derudi lever jeg ogsaa efter philosophiske Regler.

Cosmoligoreus. Er det philosophiske Regler at ligge hos sin Pige?

Pernille. Ja vist! det er den 14de Artikel af min philosophiske Diæt eller Levemaade, som ellers er forfattet udi 62 Artikler; som jeg alle nøje iagttager.

Cosmoligoreus. Men det er jo syndigt?

Pernille. Aldeles ikke min Herre! naar Intentionen derved er redelig, og Sjælen er reen. Hvis det er en Synd, saa er det alene Legemet, som synder; hvilket egentligen ikke kan kaldes Synd. Man maa ellers gjøre Forskjel imellem Venskab og Begjærlighed; hvad jeg herudi gjør, rejser sig alene

af

af oprigtig Venskab, som er en Hoveddyd, og ikke formeget kan recommanderes et Menneske.

Cosmoligoreus. Den Philosophi begriber jeg ikke.

Pernille. Det kommer deraf, at man her i Landet endnu hænger ved den gamle Philosophi, som allerede er forkastet over det hele hellige rommerske Rige. Det er med Morale beskaffet, som med de fleste andre Videnskaber, at de hvert hundrede Aar faae en ny Skikkelse. Det er ikke at beskrive, hvor meget man paa en kort Tid udi Prag har raffineret paa det moralske Studium. Man hænger endnu paa visse Steder udi de gamle Pedanterier, og scrupulerer over Bagateller og indifferente Ting, hvorved solide Studeringer og Videnskaber blive forsømte. Det var at ønske, at man her lod aarligen nogle philosophiske Studentere rejse, for at forfremmes udi det rette Morale, som nu udi de mest polerede Lande florerer, og som alle honette Folk nuomstunder følge.

Cosmoligoreus. Men Hr. Doctor!

Pernille. Min Herre tager ikke ilde op, at jeg erindrer Ham om noget; jeg siger det ikke af Storagtighed; — Han maaskee veed ikke, at jeg er Hof-Rath udi Prag, og at man nævner mig med den Titel.

Cosmoligoreus. Jeg beder om Forladelse:

Hr.

Hr. Hofrath excuserer min Uvidenhed. Men strider ikke saadan forfængelig Rang imod den ægte Philosophi?

Pernille. Det kan stride imod den uægte Philosophi, men ikke mod det nys antagne og af honette Folk approberede Morale; thi det er en honet Ambition, som udi sig selv heller fortjener Ros end Last.

Cosmoligoreus. Men er det Philosophisk at søge Gang og Sæde over Andre?

Pernille. Saadant strider ikke imod den rette Philosophi; naar Ansøgningen skeer paa den rette Maade, saaledes, at Almuen derved ikke forarges.

Cosmoligoreus. Hvorledes kan det vel skee?

Pernille. Det skeer paa adskillige Maader, blandt andre denne: en Mand, for Exempel, siger, at han selv intet agter Rang og Titel, men at han ingen Ro haver for sin Hustru, som ideligen plager ham; saa det er alene for hendes Skyld, og for at have Fred udi Huset, at han mod sin Villie søger om en Titel. Saaledes haver jeg gjort, og derved befriet mig for al Eftertale hos Almuen; jeg siger Almuen; thi det er ikke nødigt at betjene sig af saadan Undskyldning blandt fornemme Folk, som veed, hvad en honet Ambition er, og at den ikke strider mod Philosophien. Men der seer jeg en Tjener; vi maa afbryde vor Tale.

Cos-

Cosmoligoreus. Det er ikke uden min Famulus; han maa gjerne høre, hvad der tales, for at profitere deraf.

Femte Scene.

Petronius. De Andre.

Petronius. Der seer jeg jo en ung Philosophus, som taler med min Herre. Den Karl maa tidlig være bleven Doctor.

Pernille. Lad Eders Famulus gaae til Side, medens vi tale sammen.

Petronius. Hvis det ikke var en Doctor, saa vilde jeg sværge paa, at det var Leonoras Pernille! thi de ere hinanden saa lige, som de kunde være støbte i een Form.

Cosmoligoreus. Hør, Petroni! gak til Side, saa længe jeg taler med denne Herre.

Petronius. Jo meer jeg beskuer ham, jo meer han ligner hende.

Pernille. Lad ham gaae reent bort; thi jeg har andet af Vigtighed at tale om.

Cosmoligoreus. Gak kun hjem til Dine Forretninger, Petroni, til jeg kalder paa Dig.

Petronius. Ach Herre! jeg har og Lyst at tale med denne Fremmede; han ligner En af mine Kjendinger.

Pernille. Gaa bort, naar Jer Herre befaler Jer.

Jer. (Sagte.) Gid Du faae en Ulykke med Dine Kjendinger! (høit) hvad har Saul at gjøre blandt Propheter?

Cosmoligoreus. Gak strax bort, som jeg siger. Qvid Saul inter Prophetas?

Petronius (sagte.) De siger: hvad har Saul at gjøre blandt Propheter? Jeg kunde jo svare med en vis Dame: han lødte efter sin Herres Esler. Ha, ha, ha! Maalet er ogsaa, gid jeg faae Skam! Pernilles. Ha, ha, ha. (Gaaer bort.)

Sjette Scene.

Cosmoligoreus. Pernille.

Cosmoligoreus. Jeg staaer, og grunder paa det, som min Herre siger mig om den Slags Ambition; thi jeg er just udi den Tilstand, som behøver gode Raad. Jeg trænger til en Titel og Rang for en vis Aarsag Skyld, men jeg har ikke dristet mig til at gjøre Ansøgning derom, saasom menige Mand her i Landet holder saadant for at være en Philosopho uanstændigt.

Pernille. Jeg siger Ham, at man her i Landet hænger ved det gamle forslidte Morale, som nu er ikke meer i Brug; og at en saadan Ambition aldeles ikke strider imod Philosophien.

Cosmoligoreus. Man vil dog ikke underkaste sig Almuens Eftertale, som forarges over saadant.

Pernille. Hvorledes kan Almuen forarges over det, som den ej faaer at vide. Jeg har jo sagt, at Ansøgningen kan skee under en honet Prætext. Hør min Herre! er Han gift?

Cosmoligoreus. Nej jeg er endnu ikke gift.

Pernille. Er Han forlovet?

Cosmoligoreus. Ja halvvejs; thi jeg har fæstet mit Hjerte til en Enke, som her boer. Jeg har anmodet hende om Ægteskab; men endnu intet fuldkomment Svar har faaet; nogle mene, at jeg kunde facilitere Tingen, ved at erhverve mig en Ærestitel.

Pernille. Ej min Herre! der haver Han jo den allerbedste Prætext og Lejlighed. Han kan udi Ansøgningen, efter Landets Mode, præludere om den liden Attraa, Han selv haver efter Rang og Titel, og skyde Skylden paa Enken, foregivende, at hun, som et skrøbeligt Fruentimmer, anmoder Ham om at gjøre saadan Ansøgning, og at det er alene for at føje hende, saadant skeer.

Cosmoligoreus. Men jeg er bange, at hun faaer saadant at vide; thi jeg kan forvisse ikke sige, om hun selv er for Rang. Det er alene en Præsumtion, som jeg har gjort mig.

Pernille. Vil Han kun levere mig sin skriftlige Ansøgning; jeg skal gaae gandske behændigen dermed til Værks; og som jeg her haver allerede store

Venner paa de rette Steder, skal jeg mage det saaledes, at han inden faa Dage skal naae sit Maal; imidlertid, naar han taler med Enkefruen, kan han lade, som at man mod hans Villie vil paatrykke ham en Rang, og sige, at han med Hænder og Fødder vil stræbe derimod, for at vise Prøve paa sin Philosophie. Naar saaledes gaaes til Værks, erholder han sit Sigte, og uden den grove Almues Eftertale.

Cosmoligoreus kyssende paa hans Haand. Ach, min Herre! det var en lyksalig Tid, paa hvilken jeg traf min Herre, han har lettet en stor Sten fra mit Hjerte; thi jeg var forhen ganske tvivlraadig. Paa den ene Side stod mig for Øjnene Folks Eftertale, og paa den anden Side frygtede jeg for Hinder udi mit Frieri; men nu er Knuden løset, og jeg reder mig med Reputation ud af Sagen.

Pernille. Jeg vil strax følge min Herre til Hans Hus, og der dictere Ham, hvorledes Ansøgningen philosophice skal opsættes.

Cosmoligoreus. Men hvormed kan jeg forskylde saadan Velgjerning?

Pernille. Ej tal ikke derom; jeg tiener Folk med Fornøjelse. Jeg holder det ogsaa for en Pligt at forplante her udi Landet den nye Philosophi, og at udrødde det gamle Pedanteri; thi, sandt at sige, det er mit fornemste Ærende her udi Landet.

Cosmoligorius. Vil da min Herre ubesværget følge mig?

Pernille. Ja gjerne.

Syvende Scene.

Jeronimus. Leander.

Jeronimus. Ha, ha, ha! det er en forslagen Pige. Jeg mærker, at hun vil have hans skriftlige Ansøgning i Hænde, for at overbevise hendes Frue; at han er kun en Philosophus af Navn.

Leander. Og at han er en Hykler og Øjenskalk.

Jeronimus. Det dog ikke saa meget, som for at vise, at han er allene udi egen Indbildning Philosophus, thi det kan være, at han selv bilder sig ind at være det, han virkelig ikke er; ligesom man seer mange, der udi philosophiske Skoler og Collegier oplæres udi Vildfarelser, og faae en falsk Ider om Philosophie, saa de bilde sig ind, at den bestaaer udi Kaabe, Skjæg, Egensindighed, eller udi pur Theori; skjønt de rette Læremestere bør ikke saa meget beflitte sig paa at gjøre deres Disciple lærde, som at gjøre dem gode og dydige. Nu er han kommen under anden Information, som er end mere gal, end den han har faaet udi sin Skolegang.

Leander. Monsr. Jeronimus mener den pragiske Philosophie? Ha, ha, ha! Saa tidt jeg tænker der-

derpaa, maa jeg forundre mig over denne Piges Capacitet. Jeg var allene bange for, at hun outrerede Tingen for meget.

Jeronimus. Jeg ikke; thi naar man først har indprentet nogen høje Tanker om sin Person og Lærdom, kan man siden let faae ham til at troe, hvad man vil, helst naar det flatterer Ens egen Tilbøjelighed. Thi ingen Lærdom kunde komme Cosmoligoreo meer til Pas, end den som indeholdes udi det pragiske Morale, hvorudi Rangsyge gjøres til en honette Ambition og til en philosophisk Dyd.

Leander. Men hvad skal man sige om den 14de Artikel, som tillader en Mand at ligge hos sin Pige 2 Nætter om Ugen, uden at bedrive Synd?

Jeronimus. Hun førte dette ganske vel ud: først ved at foregive, at saadant skede efter den store pragiske Doctors Præscription: dernæst, ved at vise, at saadant kan skee uden Synd, naar Intentionen er god, og Sjelen er reen. Thi hvor urimelig saadan Lærdom end er, saa seer man dog, at den antages af alle Fanaticis.

Leander. Pigen er stemplet, og fortjener at doctoreres. Jeg ansaae med Forundring, hvorledes hun reddede sig ud af den Fristelse, som Tjeneren bragte hende udi.

Jeronimus. Ja det samme var den artigste

Scene. Jeg haaber, at hun vil lykkeligen fuldende Tingen, som hun har saa vel begyndt.

Leander. Hvad mon hun videre vil gjøre?

Jeronimus. Det vil hun ikke sige: jeg tør ej heller gjøre mig saa dristig at spørge den store pragiske Doctor derom; vil derfore lade det øvrige komme an paa hende allene. Jeg skal ellers give Monsr. Leander videre Underviisning derom, og advare Ham, naar Tid er at lade sig indfinde.

Leander. Adieu Hr. Jeronimus! jeg recommenderer mit Anliggende paa det beste.

Jeronimus. Han maa ikke tvivle om min Velvillighed. Adieu!

Femte Act.

Første Scene.

Pernille (i philosophisk Dragt.) Cosmoligoreus.

Pernille. Jeg mener, Hr. Collega! at Ansøgningen saaledes kan passere.

Cosmoligoreus. Ja vist! jeg er kun allene bange, at Fruen, som jeg skyder Skylden paa, kan faae Indholden at vide, og at jeg derved kan forderve min Sag.

Pernille. Hun kan i det ringeste ikke faae det saa snart at vide. Naar Han først erholder, hvad

Han

Han søger, og bliver gift med Fruen, jævner Alting sig selv, og hun, for at menagere sin Husbonde, tager efter andre Fruers Exempel gjerne Skylden paa sig. Det er os kun om at gjøre, at have Prætext til Ansøgningen, ikke fordi den i sig selv er forfængelig eller stridig mod den rette Philosophi, men efterdi Hr. Collega selv ideligen har prædiket derimod for Mangel af Kundskab om det rette og grundige Morale.

Cosmoligores. Det er sandt: jeg og alle mine Ordens-Brødre have anseet denne Søgen efter Rang og Titler som en stor Forfængelighed.

Pernille. Det kommer deraf, at Han og Hans Ordens-Brødre have haft slet Skolegang: men jeg haaber, at de inden kort Tid skal blive bedre oplyste; thi jeg har i Sinde her at lade et Skift komme for Lyset, hvorudi jeg skal forklare de fornemste Artikler af den Pragiske Philosophi, saa at Øjnene skal aabnes først paa dem og siden paa den hele Almue, saa at enhver herefter skal vide at gjøre Forskjel imellem forfængelig Ærgjerrighed og honet Ambition.

Cosmoligoreus. Hr. Hoff-Rath gjør mig og det hele Land en vigtig Tjeneste dermed. Jeg længes efter at see det Skrift.

Petnille. Han skal snart faae det at see. Og skal Han deraf tydeligen lære, at Han og Andre

hidindtil have kun været Philosophi i deres egen Indbildning. Vil Han nu kun overlevere mig Ansøgningen, som jeg strax skal befordre paa den bedste Maade. Imidlertid kan Han forrette sit Ærende hos Fruen, og foregive, at man imod Hans Villie vil paatrykke Ham en Titel, for at høre, hvad hun dertil vil sige.

Cosmoligoxeus. Det vil jeg og gjøre: Adieu saa længe!

Anden Scene.

Cosmoligoreus (alene.)

Alt hvad denne gode Hof-Rath lærer, synes i Førstningen at være falskt; men, naar man med Skjønsomhed betragter det, saa er det en sund Philosophi, renset fra gamle Præjudicier og Pedanterier. Man maa ogsaa troe, at en saadan anselig Mand har nøje overvejet Alting, saa at man derfore paa hans Autoritet kan sikkert grunde sine Meninger. Nu kommer jeg til at begive mig i Skole paa ny igjen, og at gaae op ligesom fra Sinke-Lectien, saasom jeg mærker, at den Philosophi, som jeg hidindtil har gjort Profeßion af, gaar ud af Moden. Man maa ret glæde sig ved at see Videnskaber saaledes dagligen at tiltage, og er det en Philosophi Pligt at tilsidesætte alle gamle Meninger,

ger, saa ofte han hører anden Lærdom, som er bedre grundet. Men jeg maa forrette mit Ærende.

(Han banker paa.)

Tredie Scene.

Pernille (udi sine egne Klæder.) Cosmoligoreus.

Pernille. Vil min Herre tale med nogen?

Cosmoligoreus. Jeg studser ved at see Hende, min kjære Mademoiselle; thi just i dette Øjeblik forlod jeg en lærd Mand, som ligner Hende spaa et Haar.

Pernille. Det er mig kjært, at jeg ligner en lærd Mand; ellers er det ikke underligt, at blandt saa mange tusende Ansigter et kan være et andet ligt. Har min Hr. Doctor ikke seet vor Kokkepige?

Cosmoligoreus. Nej, ikke det jeg veed.

Pernille. Hun ligner min Tro Doctorens Famulus saa livagtig, som de kunde være støbte i een Form, sær udi Ryggen og bag til.

Cosmoligoreus. Ja vi ere hinanden alle lige i den Ende, ha, ha, ha! men maatte jeg spørge, om Hendes Frue er hjemme. Hvis saa er, og det falder hende belejligt, vil jeg have den Ære at opvarte hende.

Pernille. Fruen er til Tjeneste; Hun er ved Haanden, og strax vil komme ud.

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Leonora.

Cosmoligoreus. Jeg beder om Forladelse, at jeg tvende Gange i Dag har incommoderet Fruen med min Besøgelse. Jeg fik den første Gang, formedelst Andres Nærværelse, ikke Lejlighed ret at tale om mit Anliggende, som jeg skriftligen har givet tilkjende. Jeg lever i den Forsikkring, at Fruen lader sig ikke forlede af misundelige Mennesker til at bortkaste de gode Tanker, som Hun eengang har fattet om min ringe Person, og at jeg denne Gang faar et trøsteligt Svar, hvorved mit Sind kan sættes i Rolighed. Jeg vidner for Himmelen, at jeg alene har forelsket mig i Fruens Dyder og philosophiske Qvaliteter.

Leonora. Jeg har aldeles intet tabt af de gode Tanker, som jeg har baaret til Hans Person; men at give saa hastigen fuldkommen Resolution, er ikke anstændigt. Alt, hvad jeg kan sige denne Gang, er dette, at jeg haver stor Æstime for Hr. Doctor, og at Han derfor ikke maa bortkaste Haab om at succedere udi Hans Ansøgning. Men = =

Cosmoligoreus. Ach! det Ord Men er et Tordenslag for mig; jeg er bange, at Fruen scrupuleerer over min Stand, og at Hun tager i Betænkning at indgaae et ulige Ægteskab.

Leonora. Hvo har bragt Ham paa de Tanker?

Cosmoligoreus. Nogle have villet bilde mig saadant ind: og saasom de samme ere saa vel Fruens som mine egne Venner, saa have de hemmeligen og mod min Villie og mit Videnskab søgt at erhverve mig en Æres-Titel, hvilken jeg dog aldrig modtager.

Leonora. Det skulde jeg ogsaa troe; men er Hr. Doctor ellers forvisset om, at saadant er i Gjerde?

Cosmoligoreus. Ja desvær! men jeg skal med Hænder og Fødder sætte mig derimod; thi jeg tabte derved alle de høje Tanker, som Folk har haft om min Person.

Leonora. Hvis en Titel bliver Ham uafvidende confereret, kan Han intet tabe derved; thi saadant tilkjendegiver ingen Begjerlighed efter Ære, men er alene et Naades-Tegn, som viser, at Regjeringen reflecterer paa Hans Meriter.

Cosmoligoreus. Jeg mærker nok, min kjere Frue! at, hvis saadant skede, vilde det ikke være Hende imod.

Leonora. Det vilde være mig hverken med eller imod; jeg er ganske indifferent udi slige Sager. Jeg kan gratulere dem, som den høje Øvrighed beærer med en Rang af egen Motiv; efterdi det er et Naades-Tegn: jeg laster derimod dem, som bekle

om

om saadant, efterdi derved røbes deres Hofmod og forfængelige Ærgjerrighed.

Cosmoligoreus. Paa hvad Maade saadant end skeer, saa er det ingen Zirath udi en Philosophi Liv.

Leonora. Naar det skeer paa den første Maade, er det ej heller nogen Vanheld.

Cosmoligoreus. Ej min kjere Frue! Hun har derudi ikke lige Principia med mig. En Philosophus zires af intet andet end af sine egne Dyder og indvortes Valeur. Men der seer jeg Folk at komme ud; maa jeg træde lidt ind med Fruen, at vi kan tale sammen udi Enrum.

Leonora. Ja gjerne; vil Han da ubesværget træde ind med mig.

Cosmoligoreus. Jeg haaber, at jeg saavel herudi, som udi andre Ting skal bringe Fruen paa bedre og mere philosophiske Tanker; thi mit Sigte er alene at bringe Hendes naturlige Dyder til større Fuldkommenhed.

Leonora. Jeg skal lade mig finde ganske lærvillig. (De gaar ind.)

Femte Scene.

Pernille. Jeronimus. Leander.

Pernille. Jeg seer, at de ere alt borte: ret nu skal Comedien spilles.

Leander. Er Fruen ikke underrettet om denne Intrigue?

Pernille. Nej, det er sikkerst ikke at underrette Hende derom; Hun kunde maaske ellers sætte sig derimod, saasom Hun er medlidende og øm over at prostituere Nogen.

Jeronimus. Skal vi være tilstede, naar dette Skuespil gaar for sig?

Pernille. Ja, hvad andet? I har kun at iagttage dette: Monsieur Jeronimus kommer først herud, naar vor Philosophus tager Afsked med Fruen; men Monsieur Leander bier, indtil Han hører, at der bliver Allarm.

Jeronimus. Hvad Allarm kan her vel blive?

Pernille. Mener I vel, at det kan gaae af uden Allarm, naar Ansøgningen, som jeg overleverer, offentligen udi hans Paahør bliver oplæst? Man vil derover see hans Philosophi udi fuld Fyr og Flamme. Gjører I kun alene, hvad jeg siger; jeg skal nok udføre Resten.

Jeronimus. Mangen virkelig Hof-Rath fortjener ikke den Titel bedre end Du.

Pernille. Derudi har I maaske ikke stor Uret. Men der seer jeg Pedantens Tjener! han kommer nok for at lede efter sin Herre. Han har sin Vækker med sig, hvilket dog nu ikke gjøres nødigt; thi

hans

hans Herre skal, naar Legen gaar for sig, nok blive opvakt af Søvne. Lader os gaae til Side saa længe.

Sjette Scene.

Petronius (alene.)

Min Herre bliver noget længe borte. Jeg maa tale med ham, skjønt jeg haver ikke megen Lyst at komme her. Det er en forbandet Pige denne Pernille; hun har kun liden Respect for Philosophien. Men jeg troer nok, at Doctoren recommenderer hende saaledes hos Fruen, at hun herefter holder sig i Skindet. Min Herre er vel en stor Philosophus, saa længe man lader ham være i Ro, men det tjener ikke at pirre meget ved ham; det kan jeg og min Ryg vidne. Men der seer jeg, at han kommer ud tilligemed Fruen. Jeg vil holde mig her lidt tilside.

Syvende Scene

Leonora. Cosmoligoreus. Petronius. Pernille (i philosophisk Dragt.)

Leonora. Jeg fatter det altsammen Hr. Doctor, og tager mod Hans gode Lærdom. Hav et par Dage Taalmodighed, saa skal Han faae min endelige Resolution.

Cosmoligoreus. Jeg faar at oppebie den Tid;

re-

recommenderer mig imidlertid. Men der seer jeg den pragiske Doctor komme; han vil nok tale med mig.

Leonora. Er det en pragisk Doctor?

Cosmoligoreus. Ja, han er baade practisk og pragisk; det er en stor Mand, som jeg nyligen er kommen i Kundskab med. Hans Tjener Hr. Hof-Rath! her seer Han den dydige Frue, som jeg har beskreven.

Leonora (sagte) Det Ansigt er mig bekjendt; mig synes, at han ligner min Pernille.

Cosmoligoreus (tagende Pernille til Side) Har Hr. Hof-Rath efterkommet sit gode Løfte?

Pernille. Nej, men nu er jeg paa Veien. Det skal ikke blive forsømt. Jeg maa ved denne Lejlighed hilse paa Fruen. Hendes Tjener min dydige Frue! jeg haaber at komme meer i Bekjendskab med Hende, og det ved Lejlighed af denne min gode Ven, især om han lykkes i sit Forehavende, hvorom jeg ikke kan tvivle; thi, om Fruen vil forandre sin Stand, kan Hun aldrig gjøre bedre Valg; jeg vil ikke rose ham, fordi han er min Ven og Ordens-Broder; men jeg kan sige dette, at han er Dyden selv.

Cosmoligoreus (sagte.) Han taler som en oprigtig Ven og en ærlig Mand.

Leonora. Har Han allerede aabenbaret min Herre sit Anliggende?

Per-

Pernille. Ja vist! der er ingen Hemmelighed imellem os to; jeg tjener Ham med Fornøjelse, og gjør mig i Dag Umage med at befordre Hans Ansøgning.

Cosmoligoreus (sagte.) Hvad Pokker er dette? Jeg troer ikke, at ==

Leonora. Hvad er Hans Ansøgning?

Pernille. Fruen veed jo vel, at Han søger om en Rang.

Leonora. Det er meer, end jeg veed eller kan troe.

Cosmoligoreus (sagte til Pernille.) Hvad Djævelen vil dette sige, Hr. Hof-Rath? Vil Han her prostituere mig?

Pernille. Ej Hr. Collega! lad mig kun raade; jeg skal saaledes føre min Tale, at Han skal takke mig. Hør min kjære Frue! jeg mærker, at Hun er noget mysterieuse; det er en Ting, som er imellem os, og kommer ikke videre. Hr. Cosmoligoreus er og forsikkret om, at Fruen ikke fortryder derpaa, at han i Ansøgningen har betjent sig af Hendes Navn.

Leonora. Af mit Navn? Hvad vil det sige?

Cosmoligoreus (trækkende ham til Side.) Jeg er jo skammeligen forraadt.

Pernille. Hav dog Taalmodighed, og hør Enden, saa skal Han takke mig. (Til Leonora.) Det vil sige saa

me=

meget, at efterdi han, som en Philosophus, holder det uanstændigt at søge om Rang, saa har han taget sig den Frihed at skyde Skylden paa Fruen, forhaabende, at, om saadant kom Hende for Ørene, Hun ingen Fortrydelse vilde bære derover, saasom man pardonerer et Fruentimmer saadan Skrøbelighed; thi hvad som hos Mands-Personer lastes som Ærgjerrighed, og kaldes Rangsyge, heder hos Fruentimmer en honet Ambition.

Cosmoligoreus (sagte.) Gid du faae en Ulykke for mig, som du saa forhaaner!

Leonora. Hvad hører jeg? Skal jeg være Hans Skjul og Dække? Jeg skal strax offentligen give det tilkjende, saa at Alle skal faae at vide, at han er en Løgner og Bedrager.

Pernille. Ej min smukke Frue! vær dog ikke saa hastig. Betænk : :

Leonora. Jeg skal betænke ham saaledes, at han aldrig skal bedrage Nogen videre.

Cosmoligoreus. Tro ham ikke, Velbaarne Frue! han farer med Usandfærdighed, det er en Bedrager.

Pernille. Eftersom jeg skjeldes for en Bedrager, saa maa jeg, for at redde min Ære, fremvise Hans egenhændige Skrift.

Cosmoligoreus. Tro ham ikke! det kan være

no-

noget, som han kan have skrevet i mit Navn, for at forspilde min Credit.

Pernille. Der vil vel findes Nogen, som kjender hans Haand.

Leonora. Min Broder kjender uden Tvivl Haanden. Hør Monfrere! kom strax herud!

Cosmoligoreus. O! infandum & inexpiabile scelus!

Pernille. Hør Monsieur! kjender Han Haanden i dette Skrift?

Jeronimus. Ja vist, det er Doctor Cosmoligorei egen Haand.

Cosmoligoreus tramper paa Gulvet, og truer; hvorpaa Leander efter Aftale kommer ud.

Pernille. Vil Han oplæse Skriftet tydeligen?

Jeronimus (læser.) Gunstige Øvrighed! Jeg har fæstet mine Tanker til en Enke-Frue, ved Navn Leonora, og anmodet hende om Ægteskab. Samme Enke-Frue har dertil ikke fundet sig uvillig; men, saasom hun er plaget med Rang-Syge, har hun ikke villet gjøre mig Ægteskabs-Løfte, uden med de Vilkaar, at jeg først erhverver mig en anstændig Caracter. Jeg har med grædende Taare forestillet hende, at saadan Ansøgning var mig haardere end Døden, saasom den ganske vilde ødelægge min Reputation; men jeg haver med Graad og Bøn hidindtil intet kunnet udvirke. Hvorudover, saasom

min

min Kjærlighed er saa stor, at jeg ingenlunde kan renoncere derpaa, saa nødes jeg at bide udi et surt Æble og at fornægte mig selv. Min ydmygste Ansøgning er derfore, at = =

(Medens dette læses, spadserer Cosmoligoreus frem og tilbage med store Ophævelser, og Petronius staaer og stirrer paa Jorden.)

Leonora. Det er nok; det er en Løgner og Æretyv.

(Hun tager Memorialen, river den istykker, og kaster Cosmoligoreus Stykkerne i Ansigtet, gaaende derpaa ind.)

Jeronimus. Det var en hæslig Streg af en Philosophus.

Pernille. Ja, det maa Han nok sige; at tillægge en brav Dame sin egen Fejl.

Cosmoligoreus. Ach! jeg kan ikke meer; jeg sjunker ned udi Jorden.

Jeronimus. Hvad har I vel at sige til Eders Forsvar?

Cosmoligoreus. Jeg haver dette at sige, at jeg er falden udi en Forræders Hænder.

Pernille. Den er ingen Forræder, som lægger falske Dyder for Dagen.

Cosmoligoreus. Du har lagt for Dagen, at Du er en Spitzbube, og ingen prægisk Doctor.

Pernille. Det er skammeligt at høre saadant.

Cosmoligoreus. Nej, det er skammeligt at gjøre saadant.

Pernille. Hvad skammeligt har jeg gjort? Gjerningen er jo Eders.

Cosmoligoreus. Det er Din Gjerning, som Du har forledet mig til.

Pernille. Kan en stor Philosophus saa let tages ved Næsen?

Cosmoligoreus. Ingen kan tage sig vare for en listig Gaudieb.

Pernille. Nej, dette gaaer for vidt, jeg maa have Satisfaction.

Cosmoligoreus. Du skal bekomme Satisfaction i Galgen.

Jeronimus. Det er den skjønneste philosophiske Disputation, som kan blive holden.

Petronius. Det synes mig ogsaa.

Pernille. Hør Du! som est hans Famulus eller Discipel, kan Du ikke hjelpe Din Herre? Kom hid og respondeer under ham; Du hører jo, at han allerede er sat i Bænken.

Cosmoligoreus. Jeg agter ikke at disputere med en Misdæder paa den sædvanlige Maade; en Stok, Pidsk og knyttet Næve maa her alene bruges.

Pernille. Jeg er bered til alting. Kom an, afkast Din Kaabe, saa skal jeg og afkaste min.

Cosmoligoreus. See! der ligger min Kaabe.

Pernille. See! der ligger ogsaa min.

(Derpaa bryde samtligen udi høj Latter, naar de see Pernille i hendes Pigeklæder.)

Cos-

Cosmoligoreus. O stupendam Metamorphosin!

Petronius. Ach Himmel! det er jo Leonores Kammerpige, som har spillet Gjæk med min Herre.

Pernille. Ja det er ongefær saaledes. I maa fortælle denne Historie til enhver og lægge dertil: Pernille fecit.

(Cosmoligoreus falder i Extrasi, og hænger med Hovedet.)

Petronius. Herre! det er Fruens Kammerpige, som har narret Ham. (Cosmoligoreus bliver ved at grunde.) Jeg siger, at det er Fru Leonores Kammerpige, den samme, som i Formiddag talede saa bespottelige Ord mod den hellige Philosophi. (Cosmoligoreus bliver ved.) Ej luk dog Øjnene op! See, hvorledes vi ere bedragne. (Cosmoligoreus bliver ved) Nej, nu maa jeg af Nødvendighed bruge min Vækker. (Giver ham et dygtigt Slag paa Kinden.)

Cosmoligoreus. Ej! saa skal Du faae en Ulykke, og alle de Andre. Jeg skal myrde Eder saa mange som I ere.

(Han tager en Stol og forfølger dem; Leander, Jeronimus og Pernille tager Flugten, og Petronius bliver staaende et Stykke fra skjelvende.)

Ottende Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

(De staae længe stiltiende, med nedslagne Hoveder.)

Cosmoligoreus. Petroni!

Petronius. Herre!

Cosmoligoreus. Jeg haver forløbet mig. Jeg beder Dig om Forladelse.

Petronius. Jeg pardonerer gjerne Hr. Doctor; men vil Han vel pardonere Andre, der saaledes har drevet Spot med Ham?

Cosmoligoreus. Ja vist, jeg er bleven et ganske andet Menneske. Nu begynder jeg allerførst at kjende mig selv, og at mærke, at min Philosophi har været ilde grundet, og at jeg alene har været Philosophus udi egen Indbildning.

Petronius. Vil Herren lade den Spot blive uhævnet, saa bekjender jeg, at Hans Philosophi gaaer for vidt.

Cosmoligoreus. Jeg vil ikke alene lade den blive uhevnet, men takke den Pige, som har aabnet mine Øine, og paa eengang har lært mig mere, end som jeg al min Tid har lært udi Skoler og philosophiske Collegier.

Petronius. Dette begriber jeg ikke; thi denne Spot har saaledes oprørt mit philosophiske Kallun, at jeg er færdig at sætte Ild paa Huset.

Cosmoligoreus. Hos mig derimod har den gjort langt anden Virkning; thi jeg anseer denne Pige som en Medicus, der ved Remedier skjøndt noget skarpe, har cureret mig. Jeg mærker at den Philosophi, som gemeenligen læres udi vore Skoler, bestaaer udi pure Ord: vi lære at tale om Dyder;

men

men vi lære ikke at practisere dem. Vi lære at kjende Dyrs, Træers og Planters Egenskab, uden at blive underviisede udi egen Kundskab; ja vi lære at see Skjeven udi Andres, men kan ikke see Bjelken udi vore egne Øjne; saa at vi komme ud af Skolerne lærdere, men ikke bedre og dydigere. Vore Læremestere bedrage os ved deres udvortes Anseelse, ved deres Skjegge, Klædebragt og philosophiske Grimacer; de bilde os ind, at Philosophi bestaaer derudi, item stedse at declamere mod Verden, og at igjennemhegle de Laster, som vi selv øve. Vi søge ikke at udlede Sandhed, men stræbe kun blindt at følge vore Læremesteres Meninger. Det gaaer os, som gemeenligen udi Selskab, naar En gisper, saa gispe alle Andre tilligemed ham. Vi følge blindt deres Lærdom, om hvilken vi have eengang fattet høje Tanker; og de vildfarende Principia, som vi udi Ungdommen have faaet, hænge stedse ved os, saa at vi forsvare dem med største Haardnakkenhed.

Petronius. Jeg mærker, at det er sandt; thi Enhver forsvarer sin Sects Lærdom.

Cosmoligoreus. Visseligen! thi han beflitter sig kun paa at forklare og forstaae sin Læremesters Mening, uden at erhverve egen Mening. Det gaaer til udi Philosophi, som udi Religions-Sager; Hvo der er opdragen udi en Mahomedansk Skole, holder Mahomeds Lærdom alene for Sandhed; og

hvo

hvo der er opklækket udi en Synagoge, sætter sit Liv til for den jødiske Tro. Thi den Ærbødighed man har fattet for sin Lærer, foraarsager, at man hverken vil eller kan finde Sandhed.

Petronius. Paa den Maade har jeg og været en Philosophus udi egen Indbildning?

Cosmoligoreus. Ja hvad andet! thi ligesom jeg blindt har fulgt mine Læremesteres Fodspor, saa haver Du fulgt min Lærdom. Om jeg havde holdt det for en Dyd at lyve og skuffe, saa havde Du troet det samme. Denne Hændelse i Dag har aabnet mine Øjne, og givet mig Anledning til at examinere flere Vildfarelser. Jeg troer nu, at en Philosophi Qvalitet bestaaer ikke i at føre et stridigt Levnet mod Andres, men at føre et bedre Levnet end Andre. Og vil jeg derfore herefter ikke affsondre mig mere fra simple Borgere, hverken udi Levemaade eller Klædedragt. See! der ligger min philosophiske Kaabe, som jeg træder under Fødder.

Petronius. See! der ligger og min philosophiske Kaabe, som jeg træder under Fødder.

Cosmoligoreus. Du maa herefter ikke meer kalde mig Cosmoligoreus, men Cosmus Holgersen.

Petronius. Herren maa ej heller meer kalde mig Petronius, men slet og ret Peer.

Cosmoligoreus. Ja vore philosophiske Navne maa forvandles til menneskelige.

Petronius. Hvis Ovidius nu stod op igjen, ville han finde rig Materie til Forvandlinger, han ville udi en Time finde to Philosophos forvandlede til Mennesker, og en pragisk Doctor til en Stuepige.

Over

Over Philosophus udi egen Indbildning.

Med dette Skuespil begynder det sidste Bind af vor Digters Skuespil, og hvorvel man ikke kan nægte, at selve Bindet staaer langt under ethvert af de foregaaende, er der dog sikkerlig intet af de deri indeholdne Stykker, som jo endnu bærer Holbergs umiskjendelige Stempel. Nærværende Stykke synes hos ham selv ikke at have staaet i ringe Credit, da han saavel i sin 447, som 506 Epistel nævner det mellem de Stykker der ere af hans egne Opfindelser, og siger han det førstnævnte Sted udtrykkelig: Det — forestiller en Caracter, som Ingen tilforn saavidt mig bekjendt er udi Skuespil har udført — og sigter paa dem, som indbilde sig, at Philosophie bestaaer alene udi Theori, Skjæg og Kaabe, eller som mene, at de besidde alle philosophiske Egenskaber, men som, naar Prøve skal gjøres, blive røbede, og lære at kjende sig selv." Ogsaa gjentages i Stykkelisten ved Bindets Slutning den Ros, at denne Caracter ikke tilforn er udført i noget Skuespil.

Uden at indlade os paa, hvorvidt ikke i det mindste Stygotius, og blot med nogen anden tilfældig Skattering, Montanus og selv Rosiflengius, torde høre til samme Familie, ville vi kun anmærke, at de i det mindste i Autors øvrige Skrifter ikke vare gaaede ramfri, da

fra

fra Peer Paars og Oratio in laudem Metaphysices af og indtil Indledningen til Socratis og Epaminondæ Levnetsbeskrivelser og til Niels Klim, han neppe havde ladet nogen Lejlighed gaae forbi til at have dem i Erindring; og kan man fremfor Alting ansee nysnævnte Indledning som en alvorlig og udførlig Udførelse af *), hvad han her i Satirens Hulspejl vilde fremstille; ligesom man og saavel af Klagen over Peder Paars, som bemeldte Tales og et paafølgende Progams Suppression, noksom seer, at disse Philosopher ikke have undladt, efter bedste Evne, og paa deres Viis at gjøre ham Gjengjeld.

Mærkeligt er det forresten, at igjen i dette Skuespil Holberg ligesom søger Lejlighed at expectorere sig om den anstændige og uanstændige Rangsyge, og torde man maaskee selv heri finde et Bevis, at han i denne Henseende ikke havde nogen alt for god Samvittighed selv.

Skjøndt det imidlertid er at tvivle paa, om et saadant Skuespil, der dog kun kunde have en meget partiel Interesse, endog om det var fra Holbergs kraftfuldeste Tid, vilde kundet faae nogen synderlig vis comica, er det dog ikke at nægte, at det jo har mange baade enkelte Indfald og hele Scener, der endnu i vor Tid ere fuldkommen træffende; hvilket f. Ex. saavel er Tilfældet med adskillige af dem, der foregaae mellem Cosmoligoreus og hans Famulus, hvis blot den vel burlesqve Wækker var borte, som især med Pernille, som den pragiske Doctor; og er blandt andet Cosmoligorei Glæde i anden Scene femte Act, over de nye Moder i Philosophien, et Ord, som vel desværre vil blive til sin Tid, saalænge Gellerts Hat vedbliver at være Philosophiens Sindbillede

*) See og Pernilles Citation deraf 1 Act 5 Scene.

lede ɔ: saalænge Stilladsen vedbliver at være vigtigere end Bygningen.

I sin Nyhed er dette Stykke blevet opført 5 Gange, og synes, efter en ny Rollebesætning, der i den titanførte alsiske Fortegnelse findes tilføjet, at have været bestemt til at prøve sit Held endnu eengang i de Aar, da Thalias Caroline besjælede den holbergske Pernille med sit Liv og sin Ynde; imidlertid er det neppe siden kommet paa Skuepladsen, og vil vel neppe heller nogensinde mere komme derpaa.

K. R.

Republiqven,

eller

det gemene Beste.

Comedie i tre Acter.

Personerne:

Republiqven.

Leonora, hendes Dotter.

Pernille, Pigen.

Henrich, Tieneren.

Leander, Leonoræ Bejler.

Skriveren.

Arv.

Novatianus. Leerbeutel. Bremenfeldt. Ohngeldt.	Projectmagere.

Før

Første Act.

Første Scene.

Leerbeutel. Novatianus.

Novatianus. God Morgen, Hr. Leerbeutel! hvad er Hans Ærende her saa tidligen?

Leerbeutel. Det skal jeg sige Ham, som min gode Ven, forhaabende at det bliver hos Ham selv. Her kan en fattig Karl komme til Brød og gjøre sin Lykke.

Novatianus. Hvi saa?

Leerbeutel. Har Han ikke hørt tale om den Resolution, som Frue Respublica har taget, endeligen at bortgifte sin eneste Dotter, som saa mange brave Mænd hidindtil forgjeves have gjort Ansøgning om.

Novatianus. Hvad Forhaabning kan Monsieur Leerbeutel derom gjøre sig?

Leerbeutel. Jeg kan have saa god Forhaabning, som Nogen her i Staden; thi det er bekjendtgjort at Fruen seer hverken efter Ungdom, Kjønhed eller Midler; men søger efter en Svigersøn, som har Kundskab udi Stats- og Husholdnings-Sager, og der ved Capacitet og Hurtighed kan understøtte hende

de udi hendes Alderdom, give hende nyt Liv og nye Kræfter, og bringe hendes Hus udi en florerende Tilstand.

Novatianus. Er da Monsieur Leerbeutel en saa stor Politicus?

Leerbeutel. Jeg skulde ikke rose mig selv, men jeg troer ikke, at der er nogen her i Landet, der haver enten bedre Villie eller Evne til at tjene Publico. Jeg har allerede i Dag paa en halv Times-Tid gjort og udstuderet 7 Projecter, som alle ere af stor Vigtighed. Jeg har et af dem hos mig, som er det fornemste, og som jeg vil vise Ham, som min gode Ven, for at høre Hans Betænkning derover.

Novatianus. Jeg skal med Flid læse det igjennem, og sige Ham min Mening.

Leerbeutel. Det man blive liggende hos Ham en Times-Tid. Jeg vil imidlertid liste mig herind for at tale med Republiqvens Tjener, som kan bane mig Vejen til hans Herskab.

Novatianus. Monsieur finder ham nu ikke; thi jeg saae ham i dette Øjeblik udi en anden Gade.

Leerbeutel. Saa vil jeg da komme igjen om en halv Time, imidlertid er Han saa god at igjennemlæse nøje Forslaget.

Novatianus. Det skal skee. Adieu saa længe.

An-

Anden Scene.

Novatianus alene.

Ha, ha, ha! Jeg er just i samme Ærende, som han, og derfore bildte ham ind, at Tjeneren var ude; hvis der er noget Godt i Forslaget, giver jeg det ind i eget Navn. Enhver er Tyv i sin Næring. Vil han beskylde mig for Falskhed og sige, at han har betroet mig Forslaget, saa er mit Nej saa got som hans Ja. Jeg er ellers ikke den første, som i saa Maade pløjer med Andres Kalv. Men jeg maa see til i Tide, at jeg faaer fat paa Tjeneren.

(Han kiger ind ad Døren, og vinker ad ham.)

Tredie Scene.

Henrich. Novatianus.

Henrich. Vil han tale med nogen her i Huset?

Novatianus Hans Tjener, Monsieur von Henrich! tag min Dristighed ikke ilde op; jeg trænger til Hans Venskab, og haaber, at, saasom jeg altid har baaret stor Affection til Ham, at Han nægter mig ikke sin Tjeneste udi et vigtigt Anliggende.

Henrich. Jeg har slet ingen Prøver havt paa Hans Affection, er ej heller istand til at bevise Ham nogen Tjeneste. Det er knapt, at jeg kjender Ham af Ansigtet.

Novatianus. Hvis Han ingen Prøver haver seet paa min Affection, saa skal Han faae dem at see.

Jeg

Jeg beder ydmygst, at Han ikke vil forsmaae et Par Ducater.

Henrich. Hvorfor skulde jeg tage imod Hans Ducater?

Novatianus. Det er ikke i anden Henseende end til at vise Prøve paa den Affection, som jeg bær til Hans Person.

Henrich. Hvis det er ikke i anden Henseende, saa skal Han have Tak. Er Hans Navn ikke Novatianus?

Novatianus. Jo, til Tieneste. Jeg hører, at Han dog veed mit Navn.

Henrich. Hvorfor skulde jeg ikke vide Hans Navn? jeg har jo kjendt Ham længe, og veed, at Han er en honet Cavalleer. (De omfavne hinanden.) Men hvad er Hans Forlangende? det skulde være mig en Fornøjelse, om jeg kunde være Ham til nogen Tieneste.

Novatianus. Ja vist kan Han tjene mig; thi jeg veed, at Han staaer sig vel hos Hans Frue Republiqven. Jeg er hidkommen for at tilbyde Republiqven min ringe Tieneste, og til den Ende har udstuderet adskillige Ting, som ere til hendes Tarv og Nytte. Man skulde vel tænke, at nogen Egennytte var derunder, eftersom de fleste ved Forslag sigte gemeenligen til egen Interesse; men jeg er ikke af de

Slags

Slags Folk; thi jeg kan helligen vidne, at jeg intet haver for Øjen, uden Republiqvens Beste.

Henrich. Jeg er ganske forsikkret derom; men hvad er det, hvormed jeg kan være Ham til Tieneste?

Novatianus. Et godt Ord kan gjøre meget. Jeg har forfattet adskillige nyttige Forslag, hvoraf jeg haver dette, som Han seer, reenskrevet, som jeg ydmygst beder Monsieur von Henrich vil recommendere til Hans Frue Republiqven.

Henrich. Hør min Herre! Republiqven giver Audience Klokken 2 i Eftermiddag, da kan Han lade sig indfinde; imidlertid skal jeg bane Vejen ved at recommendere paa det kraftigste Hans Person.

(Novatianus kysser ham, og gaaer bort.)

Fjerde Scene.

Henrich. Bremenfeldt.

Henrich. Jeg er vis paa at vi faae en stor Hob Projectmagere paa Halsen; men, hvis de Alle forstaae deres Politica saavelsom denne, saa taber jeg intet derved. Men der seer jeg en Anden komme, jeg troer nok, at han er af samme Surdej. Det kommer mig for, som det er Bremenfeldt. Jo det er, min Tro, ham selv udi egen Person. Jeg vil holde mig lidt til Side, for at see, hvor han vil lande.

Bremenfeldt. Nu kan man gjøre sin Lykke, og

nu kommer mine politiske Videnskaber mig til Pas. Jeg har allerede denne Morgen igjennemløbet 3 Capitler i den politiske Stokfisk, og derudover faaet 5 gode Projecter i Hovedet, hvorved jeg haaber at recommendere mig hos Republiqven, og derudover blive saa nær den lovede Belønning, som nogen Anden.

Henrich (sagte.) Han taler ikke om, hvorledes han vil recommendere sig hos mig, hvilket viser, at han er kun en slet Politicus.

Bremenfeldt. Det er mig sagt, at Republiqven nu skal have sin Bolig her. Men der seer jeg en Tjener; hør Monsieur! hvad heder denne Gade?

Henrich. Den heder slet intet. I kan jo see, at det er et Torv. Men hvad leder Han efter?

Bremenfeldt. Jeg leder efter Republiqvens Bolig.

Henrich. Saa er I paa rette Vej; thi her er Huset, hvor hun boer.

Bremenfeldt. Hører Han til Huset, med Permission at spørge?

Henrich. Med Permission at svare: jeg hører ikke saa meget til Huset, som Huset hører til mig; thi jeg er her Fuldmægtig.

Bremenfeldt. Hans Tjener Hr. Fuldmægtig! kunde Han ikke skaffe mig Audience hos Republiqven? thi jeg haver adskillige vigtige Forslag at insinuere, som vil komme hende til stor Nytte. Hen-

Henrich. Er det intet andet?

Bremenfeldt. Min Hr. Fuldmægtig! jeg forlanger kun Audience, og indfinder mig paa Republiqvens Invitation.

Henrich. Har I da slet intet andet?

Bremenfeldt. Nej, jeg begjerer kun Audience.

Henrich. Dermed bemænger jeg mig ikke. Nu om Formiddagen gives ingen Audience. Vil I passe paa om Eftermiddagen, saa er det den rette Tid.

Bremenfeldt. Hvad Klokkeslet, om jeg maatte saa spørge?

Henrich. Jeg haver ikke Stunder at tale mere med Jer, om jeg maatte saa svare. Adieu!

Bremenfeldt (gaaer bort.) Denne Karl er kort for Hovedet.

Henrich. Denne Karl haver et Kjødhoved; thi En, der ikke veed bedre at insinuere sig hos Republiqvens Tjener, har ilde studeret sine Politica, og med sine Forslag kan ikke vinde uden Bagslag. Men der seer jeg Sr. Leerbeutel komme; han graver uden Tvivl i sin Lomme efter en Ducat. Det er en ret Statsmand. Man kan see den sunde Politic afmalet i hans Pande.

Femte Scene.

Henrich. Leerbeutel.

Leerbeutel. Nu mener jeg nok, at Henrich er kommen hjem igjen. Mig fortryder at have overleveret mit Skrift til Novatianus. Man har Exempel paa, at En og anden udcopiere Andres Forslag, og give dem ud for deres egne. Men der seer jeg Manden, som jeg leder efter. Serviteur Hr. Henrich! jeg blev saa glad over den Intimation, jeg saae udi Aviserne af Republiqven, at jeg lovede, det første jeg saae hendes Tjener, at forære ham 3 Ducater. Lad mig nu fuldbyrde mit Løfte, og forsmaa ikke en ringe Gave.

Henrich. Ej Hr. Leerbeutel! jeg har jo ingen Tjeneste beviset Ham.

Leerbeutel. Jeg sværger paa, at Han skal have dem.

Henrich. Jeg vil da ikke gjøre Ham meensvoren; ønsker ellers at kunde gjøre Ham nogen Tjeneste.

Leerbeutel. Den Tjeneste, Han kan bevise mig, er at recommendere mig hos Republiqven, og at skaffe mig Audience; thi jeg haver adskillige nyttige Ting at forestille hende. Jeg tvivler ikke om, at adskillige Andre lade sig ogsaa indfinde; thi Staden vrimler af Projectmagere, hvoraf de fleste ikkun fremkomme med ildegrundede Forslag, som sigte alene

til

til deres egen Nytte, hvorvel de bruge Republiqvens Tarv til Prætext. Jeg derimod kan forsikkre, at jeg haver ikke mindste Henseende til Belønning, men Publici Velfærd er alene Tønder til min Iver.

Henrich. Jeg er og forsikkret derom. Monsieur haver ellers Ret derudi, at Adskillige ville lade sig indfinde. Her har allerede været 2de; den første var Novatianus, som havde et skriftligt Forslag, som han vilde levere mig til Befordring.

Leerbeutel. Hillemænd! hvad hører jeg? havde han allerede et skriftligt Forslag?

Henrich. Ja, men jeg tog ikke derimod. Jeg bad ham, at overlevere det selv i Eftermiddag.

Leerbeutel. Ach! den Forræder!

Henrich. Hvi saa?

Leerbeutel. Det var mit Forslag, som jeg leverede ham til at igjennemsee, for at høre hans Betænkning derover. Ach Hr. Henrich! hav den Godhed at give Republiqven saadant tilkjende.

Henrich. Hvad kan det hjelpe, naar ingen Beviis er?

Leerbeutel. Jeg byder mig til at gjøre min Eed derpaa.

Henrich. Men om han, som en Politicus, tilbyder sin Benægtelses-Eed, saa bliver man jo lige klog. Folk agter, desværre! nu omstunder ikke at sværge.

Leerbeutel. Ach Hr. Henrich! hjelp mig til rette herudi.

Henrich. Hverken jeg eller Nogen kan herudi hjelpe; det er en Ting, som maa afgjøres mellem dem selv. Men jeg veed jo, at Monsieur har flere Projecter. Det kan jo ikke komme Ham, som en habil Mand, an paa et Forslag meer eller mindre.

Leerbeutel. Det er vel sandt; men dette Forslag var det beste, og som har kostet mig megen Hovedbryden.

Henrich. Det er galt nok. Jeg veed nu intet bedre Raad, end at Han skriver det paa ny igjen, og da kommer det an paa, hvo der først indkommer med sit Skrift. Ellers er i mine Tanker best, at Han erkyndiger sig ret om Tingen, og hører, om han med det gode vil levere Skriftet tilbage.

Leerbeutel. Det vil jeg gjøre. Adieu saa længe. Jeg recommenderer Ham min Person.

(Han gaaer.)

Henrich. Jeg vil være gandske neutral udi denne Sag og opføre mig upartisk, som en ærlig Mand sømmer og anstaaer; thi jeg har faaet Penge af dem begge. Men der seer jeg Republiqven komme med Jomfruen og Pernille.

Sjette Scene.

Republiqven. Leonora. Pernille. Henrich.

Republiqven. Hør min Dotter! Du maa være betænkt paa at forandre Din Stand. Du maa, efter unge Jomfruers Exempel, ikke see hverken efter Kjønhed eller Ungdom, ej heller efter Midler, men efter Forstand og Videnskab. Jeg bliver nu gammel, og store Byrder ligge paa mine Skuldre; jeg maa derfor have en Svigersøn, som kan understøtte mit Hus, bøde paa det forfaldne, ja bringe alting udi bedre Stand. — Du svarer intet dertil?

Pernille. Den stakkels Jomfru kan ikke andet end blive taus over saadant Forslag. Jeg vil svare paa hendes Vegne, at naar Fruen vil give sin Dötter bort, maa hun see til, at der bliver et kjærligt og eenigt Ægteskab, hvilket ikke kan ventes, uden at Personen er saadan En, som hendes Hjertelaug kan falde til.

Republiqven. Hendes Hjertelaug bør fæstes til den, som hendes Moder anseer som en Støtte for sit Hus og sin Haandtering.

Pernille. Eftersom Fruen holder saadan Person saa nødig, er det da ikke best at Hun tager ham selv, og lader Jomfruen faae sin Ligemand og saadan En, som hun kan lide.

Republiqven. Jeg er for gammel til at gifte mig, Pernille!

Per-

Pernille. Og hun er for ung og for god at gifte sig med en forrusten Projectmager.

Republiqven. Det kan hende sig, at hun kan faae den, der baade kan understøtte mit Hus, og som tilligemed kan staae hende an.

Pernille. Det kan hende sig, det kan og ikke hende sig; saasom Fruen fornemmeligen sigter til at faae til Svigersøn den, som Hun holder for den største Politicus, saa staaer en ung Jomfru stor Fare for at faae en Mand, som hun ikke kan være fornøjet med.

Republiqven. Det maa komme an paa en Prøve, hvem jeg finder best og beqvemmest.

Pernille. Jeg har aldrig hørt, at Kundskab i Statssager holdes for Prøve til Beqvemhed udi Ægteskab; der vil, min Tro, andre Prøver til; er det ikke sandt, Jomfru?

Republiqven. Hold inde med saadan daarlig Snak, Pernille! min Dotter finder sig nok derudi.

Pernille. Hør min kjære Jomfru! om den politiske Kandestøber kom og friede til Hende, vil Hun sige ham Ja?

Leonora. Jeg haaber, at min Frue Moder ikke vil give mig bort til en gammel Nar.

Pernille. Om en Socrates da med Abeansigt, eller en skrutrygget Æsopus lod sig anmelde?

Leonora. Da svarede jeg det Samme dertil.

Per-

Pernille. Nu hører jo Fruen, hvorledes Jomfruen kan og vil finde sig i saadant. Jeg er kun en fattige Pige; men om Herman von Bremen eller den Politiske Stokfisk friede efter mig, visede jeg dem paa en høflig Maade Fanden i Vold, og gav dem Assignation paa en gammel forrusten Fisker-Kjerling.

Republiqven. Hør Mademoiselle! jeg giver Dig vel Frihed til at tale, men jeg mærker, at Du gjør Misbrug deraf, og søger kun at styrke min Dotter udi Uvdighed.

Pernille. Man har jo Frihed at tale udi Republiqver; alle Republiqver gjøre jo Profession af at høre Sandheden. Men det synes, at saadant bestaaer alene i en pur Sigelse og udi et pur Navn; thi Erfarenhed viser, at man ved Sandhed styrter sig i Fortred allevegne i Verden.

Republiqven. Enten det er saa eller saa, saa bliver jeg urynggeligen ved mit Forsæt, og Du min Dotter maa skikke Dig derudi.

Leonora. Men min kjære Moder!

Republiqven. Ingen Snak. Hvad jeg har sagt, maa staae fast. Her handles om en Svigersøn af saadanne Qvaliteter, som jeg har beskrevet.

Pernille. Alle ville give sig ud for at have slige Qvaliteter; Alle ville og foregive, at de sigte alene ved deres Forslag til Republiqvens Tarv; skjønt Hjulet,

som

som driver dem, er alene Jomfruen, som er Republiqvens eneste Arving.

Republiqven. Jeg kan nok vide at gjøre Forskjel mellem daarlige Projectmagere og duelige Raadgivere.

Pernille. Det er ikke saa let, som Fruen mener. Erfarenhed viser, at man ofte bliver bedragen. Hun skal see, at Projectmagere i Hobetal vil strømme hid.

Henrich. Her har allerede været 3 denne Morgen; den Ene seer meer politisk ud end den Anden. Jeg har bedet dem at komme igjen ved Audience-Timen.

Republiqven. Det er got nok. Jeg maa gaae ind saa længe. (Hun og Henrich gaae ind.)

Syvende Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Nu ere gode Raad dyre, min kjære Pernille!

Pernille. Jeg veed ikke bedre Raad at give, end at Leander giver sig ud for en Politicus, og tilbyder sin Tjeneste udi Statssager.

Leonora. Du kjender ham da ikke ret. Han er en ærlig Person, der aldrig giver sig ud for det, som han ikke forstaaer.

Pernille. Paa den Maade kommer Jomfruen at gaae til Brudeseng med den politiske Kandestøber.

Leo-

Leonora. Hvad skal jeg gjøre?

Pernille. Er det Spørgsmaal, hvad Hun skal gjøre?

Leonora. Jeg beqvemmer mig aldrig dertil. Jeg haver derforuden forbundet mig til Leander, som jeg ikke forlader.

Pernille. Hvor er han nu? det var at ønske, at han var tilstede, at vi kunde raadslaae lidt med ham.

Leonora. Jeg troer nok, at han kommer i dette Øjeblik; thi jeg har havt Bud til ham.

Pernille. Han maa komme i Formiddag; thi bier han til Eftermiddag, saa gives ingen Lejlighed at tale med ham, efterdi Huset vil vrimle af Projectmagere.

Leonora. Han kommer vist nok i Formiddag, og da haver han i Sinde at begjære mig offentligen af min Moder.

Pernille. Jeg er bange at han faaer kun slet Svar, hvis han ikke agerer saadan Person, som jeg har sagt.

Leonora. En saadan modest Person, som han er, kan ikke bane sig Vej til Lykke ved Løgn og Praleri.

Pernille. Jeg veed ikke, om det kunde lægges ham til Last, naar det skede udi saadan Nødsfald som dette; man maa i det ringeste gjøre et Forsøg,

om

vin han kan beqvemme sig dertil. Men der seer jeg En kommer; jeg troer, at det er Leander.

Leonora. Ja, det er Leander. Jeg vidste nok, at han ikke blev borte.

Ottende Scene.

Leonora. Pernille. Leander.

Leonora. Ach min kjære Leander! det seer slet ud for os nu omstunder.

Leander. Conjuncturerne er slemme; jeg er selv bange. Dog vil jeg ikke lade Modet falde.

Leonora. Hvad Haab kan Han vel gjøre sig udi denne Tilstand?

Leander. Det kan hende sig, at mine egne Rivaler kan beforbre min Sag.

Leonora. Hvorledes skulde det kunde skee?

Leander. Det kan skee, at de ved urimelige og ugrundede Forslag heller forvirre end bestyrke Republiqven, saa at hun derover vil see, hvor skadelige slige Folk ere, og at de have ikke uden egen Interesse for Øjne. Jeg grunder mine Tanker herudi paa Erfarenhed.

Pernille. Stol ikke for meget derpaa, Monsieur Leander! Det sikkerste er at Jomfruen fremturer udi sin Bestandighed, og at Monsieur Leander jo før, jo heller, taler med Republiqven og aabenbarer hende sine Tanker. Det kan hende sig, at Hans Person kan staae hende an. Le-

Leander. Det maa komme an paa et Forsøg. Min Person er hende ikke ubekjendt; hun kjender og min hele Familie. Det staaer kun paa, at jeg nu strax kan faae Audience.

Pernille. Det skal jeg nok udvirke, hvor knap Tiden end er. Jomfruen maa ikke være tilstede; der maa Ingen være, uden Republiqven og Monsieur Leander tilligemed mig, som kan lidt understøtte hans Sag. Det maa ikke hjelpe, om jeg faaer lidt Utak. Bliv kun her lidt Monsieur! og Jomfru, kom I ind med mig!

Niende Scene.

Leander. Republiqven. Pernille.

Leander. Jeg stoler meest paa Jomfruens Bestandighed og den Forvirrelse, de mange Raadgivere og Projectmagere vil bringe Republiqven udi; thi dette mit Ærende vil kun lidet udvirke. Dog maa jeg gjøre et Forsøg paa det, at jeg ikke skal beskyldes for at have forsømt noget. Men der seer jeg Republiqven at komme med Pernille. — Ydmygste Tjener, min kjære Frue! Jeg beder om Forladelse, hvis jeg kommer i ubelejlig Tid.

Republiqven. Tiden er noget knap for mig; Han er ellers velkommen. Men hvad er Hans Forlangende?

Leander. Jeg er kommen for at anholde om

Hendes

Hendes kjære Dotter, som jeg for lang Tid siden har fattet Kjærlighed til.

Republiqven. Det er ganske fremmed for mig. Men har Han udforsket hendes eget Hjertelaug?

Leander. Ja vist, det er en afgjort Sag imellem os indbyrdes, saa at der mangler intet, uden Republiqvens Samtykke.

Republiqven. Jeg kan aldeles ikke give mit Samtykke dertil, og det formedelst de Aarsager, som jeg har sagt min Dotter selv.

Leander. Hvad har da Fruen at sige paa min Person? Hun kjender jo mig selv og min hele Familie.

Republiqven. Just fordi jeg kjender Ham, just derfor kan jeg ikke give mit Samtykke. Han er vel en ganske brav Karl, men ikke saadan En, som jeg i denne min Tilstand behøver til Svigersøn; thi jeg man nu ikke see hverken efter Ungdom, Kjønhed, Stand eller Midler, men efter En, der haver Videnskab udi Oeconomien og Statssager.

Leander. Min kjære Frue! Alting staaer jo vel til udi Hendes Hus, og alle Hendes Sager. Naar man er frisk, behøves ingen Medicamenter; thi de bringe i saa Maade mere Skade end Nytte med sig. Fruen er jo bekjendt Mandens Gravskrift som var dette: Jeg var af god Helbred, men for at faae en bedre, brugte jeg dagligen Medicamenter, hvoraf jeg døde.

Per-

Pernille. Jeg troer, at det vil ogsaa gaae ligeledes til her.

Republiqven. Hold Du kun Din Mund, og lad os tale alene. — Jeg har vel overlagt dette, og befinder, at dette Forsæt, som jeg har taget, er gandske fornødent.

Leander. Fruen vil see, at Hendes Sager vil kun derover forvirres.

Republiqven. Jeg forundrer mig ikke over, at Monsieur fører saadan Tale; thi Han hær sit eget Anliggende for Øjnene, og ingen Henseende har til mit Bedste.

Leander. Mener vel Fruen, at nogen af alle de Raadgivere og villige Aander, som vil lade sig indfinde, jo have fornemmeligen deres egen Interesse for Øjnene?

Pernille. Det skulde jeg ogsaa tænke; thi der er aldrig nogen Projectmager, som seer jo efter egen Fordel, skjønt alle bruge Republiqvens Bedste til Prætext.

Republiqven. Det er meget, at man ikke kan stoppe Munden til paa den Pige!

Leander. Min kjære Frue! Pigen har Kjærlighed til Hende og Hendes Dotter; det er saadan Affection, som driver hende til at Tale.

Republiqven. Og jeg har Omsorg for min og mit Huses Velstand, hvilket driver mig til at laste hendes Tale.

Pernille. Fruen lader kun see lidet Omsorg for Hendes Dotter, som dog er det beste Klenodie, Hun haver.

Republiqven. Naar det gaaer hendes Moder Republiqven vel, saa gaaer det og hende saavelsom alle Husfolkene vel.

Pernille. Ordsproget lyder vel saa, men Erfarenhed viser dog, at det holder ikke altid Stik. Hvorledes kan det gaae Hendes Dotter vel, naar hun skal skilles ved den, som hun har fæstet sit Hjerte til, og bindes til En, som hun ej kan lide?

Leander. Intet kan være fornuftigere talet, jeg haaber at Fruen lægger det paa Hjertet.

Republiqven. Har Monsieur ellers noget andet at foredrage?

Leander. Nej, aldeles ikke; mit Ærende var alene at anholde om Fruens Dotter.

Republiqven. Saa haver jeg da intet meer at tale med Ham, thi Han har hørt min Resolution, og de Aarsager, som jeg har anført.

Leander. Jeg har hørt Hendes Resolution, men ingen grundige Aarsager dertil.

Republiqven. Forlad mig Monsieur, jeg har ikke Stunder at opholde mig her længere.

(Hun gaaer bort.)

Tiende Scene.

Leander. Pernille. Leonora.

Pernille. Jomfru! kom ud og hør Dommen.

Leonora. Ak jeg kan see paa Eders Ansigter, at Dommen er haard.

Leander. Ja det er vist nok; men jeg appellerer.

Leonora. Til hvem vil eller kan Han appellere?

Pernille. Jeg appellerer til Hendes Bestandighed.

Leonora. Ak jeg er bange, at den ikke vil meget hjelpe os.

Leander. Det kan nok hjelpe, naar Hun fører sig ret op.

Leonora. Hvad skal jeg da gjøre? giv mig gode Raad.

Pernille. Jomfruen skal gjøre ligesom Polichinello udi Comedien. Da Døden engang kom og tiltalede ham i Sang saaledes: Polichinello! Ich sage dir, du must sterben; svarede han i samme Tone: Tod! Ich sage dir, das laß ich wohl bleiben. Hvorpaa Døden med uforrettet Sag gik bort, for ikke at gjøre ham meensvoren. Hendes Moder kan intet udrette, naar Jomfruen lader see en retskaffen Bestandighed.

Leonora. Intet skal staae tilbage paa min Side.

Leander. Jeg siger da, at jeg lader ikke Modet fal-

falde, og at jeg grunder mit Haab endeel paa Jomfruens Bestandighed, endeel og paa den Forvirrelse, som Republiqven af Projectmagere og interesserede Raadgivere vil bringes udi, saa at Han vil fatte Afsky for urolige Mennesker.

Pernille. Man faaer da slaae sig til Rolighed og see Tiden an. Men der seer jeg Henrich.

Ellevte Scene.

Henrich. Pernille. Leander. Leonora.

Henrich. Ha, ha, ha! Hun gaar, som Hun var smurt. Jeg maa tælle mine Ducater: 1, 2, 3 indtil 25. Hvad vil der ikke vanke i Eftermiddag, naar Audience-Tiden kommer. Ha, ha, ha!

Pernille. Hvad Pokker er det, som han har at bestille? lader os holde os ganske stille, og give Agt paa hans videre Optøger.

Henrich. Alle disse Ducater fik jeg i en Haandevending udi Vin-Huset paa Torvet, alle Stuer og Kamre vrimlede der af politiske Folk og store Statsmænd. Maa man ikke glæde sig ved at see Staden bragt udi saadan Activitet? Jeg glæder mig derved paa Republiqvens og end mere paa mine egne Vegne; thi hvis dette varer længe, bliver jeg en rig Karl, saa at Pernille ikke vil vrage mig herefter, men slikke sine Fingre.

Per-

Pernille (sagte.) Du skal nok see at der bliver intet af, og at Fingrene skal blive uslikkede.

Henrich. En kaldte mig Hr. Henrich, en anden von Henrich, den tredie Hr. Fuldmægtig; alle gjorde mig Caresser, og bevidnede deres Affection, hvilken de fleste og i Gjerningen strax lode see ved at forgylde mine Hænder. Hvorledes kan ikke et heit Folk i en Hast forandres, og af Dyr blive ikke alene til Mennesker, men til store Stats-Mænd, naar det ved Belønninger bliver opmuntret. Jeg hører med Forundring politiske Discurser af gemene Haandverks-Folk; Jens Grovsmed selv, som jeg hidindtil har anseet som et umælende Best, taler om Republiqvens Tarv med saadanne Omstændigheder, som han kunde være født udi en Raadstue, og Herman Kandestøber vidste at omstøbe Staden udi adskillige Former, ligesom det kunde have været et Fad eller Madspand. Men der seer jeg En komme! mig synes at det er Sr. Ohngeldt; han er vel ogsaa bleven en Projectmager eller Statsmand.

Tolvte Scene.

Ohngeldt. Henrich. Personerne af forrige Scene.

Ohngeldt. Skyldigste Tjener, Monsieur Hr. Henrich!

Henrich. Hans Tjener igjen, Monsieur Hr. Ohngeldt! vil Han tale med mig?

Ohngeldt. Jeg har et Skrift, som jeg ydmygst vil have insinueret til Republiqven.

Henrich. Fly mig det.

Ohngeldt. See der er det, det er kort og tydeligt, om Han behager at læse det igjennem.

Henrich. Er der ellers intet andet, som følger dermed.

Ohngeldt. Attester om min Capacitet følge ikke med, men de skal komme siden.

Henrich. Hvad har jeg med Attesterne at bestille? Jeg spørger om der intet andet følger med.

Ohngeldt. Nej intet andet; vil Han kun behage at gjennemløbe Forslaget, saa skal Han finde at der intet andet behøves.

Henrich (ummstrende hastig paa Papiret.) Dette Forslag er hverken hugget eller stukket; saadan Narre-Raad tør jeg ikke frembringe.

Ohngeldt. Hvori bestaar da dets Fejl.

Henrich. Det er jo fuldt af skjeve Linier, og paa mange Steder fattes Comma og Punctum. Der er jo ej heller nogen Orthographie. Veed I ikke, at man nu allevegne bruger k i Steden for ch.

Ohngeldt. Naar Materien er god, saa mener jeg = =

Henrich. Jeg agter ikke Eders Mening; jeg siger,

siger, at Forslaget duer ikke, det er noget, som jeg forstaaer bedre end I.

Ohngeldt Han maa dog give mig Raison derfor.

Henrich slaaende ham Papiret for Munden. See der har Du Raison.

(Ohngeldt tar Papiret op og gaaer bort.)

Henrich. Den Karl enten vilde ikke eller kunde ikke forstaae min Mening.

Trettende Scene.

Pernille. Leander. Leonora. Henrich.

Pernille. Ha ha ha! Han spiller en artig Rulle.

Henrich. Hvem er der? Er I godt Folk her samlede? Jeg troer vel ikke, at I har hørt ———

Pernille. Jo vist, vi have baade hørt og seet Prøver paa Din Capacitet.

Henrich. Jeg maa jo betjene mig af Tiden, og bruge Leiljgheden naar den gives.

Pernille. Derudi har Du Ret, Henrich!

Henrich. Den hele Stad vrimler af Statsmænd, og man kan ikke spytte paa Gaden, uden man maa spytte paa en Politicus.

Leander. Ach Himmel! hvorledes kan Galskab saa hastig tage Overhaand.

Henrich. Om det er Galskab eller Viisdom, kan jeg ikke sige; hvis det er Galskab, saa ønsker jeg, at Staden ikke saa hastig maa komme til sin For-

 stand

stand igjen; thi saa længe som dette varer, vil min Plov gaae.

Leander. Jeg misunder Dig ikke Din Fordel, laster ej heller Dit Ønske; thi jeg haaber at dette vil befordre vor Tarv.

Pernille. Det er best at vi nu skilles ad, saasom det er Maaltids-Tid.

Leander. Det er og best; imidlertid vil jeg haabe, at dette falder bedre ud end vi forestille os.

Pernille. Kom saa ind, Henrich! for at spise.

Henrich. Det lader jeg vel blive; jeg vil i Dag spise hos Mester Jacob, der faar jeg et godt Maaltid for mine Penge, og hvis han ogsaa er bleven Politicus, kan jeg i det ringeste komme til at spise frit. Adieu saa længe! gak Du kuns ind og spis Dine Erter; i Dag smager mig intet uden Capuner. Men der seer jeg Arv.

Fjortende Scene.

Arv. Henrich.

Arv bukkende sig for En uden for. Grammarcis Mossiös!

Henrich. Hvem mon det er, som Han gjør disse Complimenter for?

Arv. Grammarcis Mossiös! Jeg tjener Ham i, hvad jeg kan.

Henrich. Hvad Pokker mon dette er?

Arv vendende sig om. Hi hi hi, ha ha ha.

Henrich. Arv! hvad gaaer ad Dig?

Arv. Hi hi hi Henrich! est Du der! hvad kan denne Salv-Penge være værd. Jeg kjender ikke denne Mynt, det er en Mand paa en Hest, og et Kors paa den anden Side.

Henrich. Lad see! det er en halv Specie-Daler. Hvor har Du faaet den?

Arv. Er det en Speceri-Daler, saa maa det være fra en Urtekræmmer.

Henrich. Ej Du Nar! det heder ikke Speceri-Daler, men Specie-Daler, det er det samme, som en vigtig eller rar Daler.

Arv. Hvad Forskjel er der mellem en Speci-Daler og en slet Daler?

Henrich. Der er ligesaa stor Forskjel, som mellem en fornemme Lakej, og en gemen slyngelsk Gaards-Karl.

Arv. Du taler som en Slyngel. Jeg mener at jeg er i alle Maader ligesaa god som Du.

Henrich. Nej Tak. Der ere mange Nummer imellem; thi Rang-Ordnen i hvert Hus er saaledes: udi den sidste og underste Classe er Port-Hunden, udi den anden Gaards-Karlen, udi den tredie Kokke-Pigen, udi den fjerde Kudsken, udi den femte Stuepigen, og udi den sjette Lakejen. Men lad os tale Alvor; hvorledes er Du kommen til den Salv-Penge.

Arv.

Arv. Dertil er jeg kommen meget let. En Mand spurgte mig, om jeg ikke var i Republiqvens Tjeneste? Og da jeg sagde ja, stak han mig denne Daler udi Næven, og bad, at jeg vilde være hans Ven.

Henrich. Hvorledes kunde han trænge til Dit Venskab?

Arv. Det veed jeg mare ikke; Han sagde alene, at Han vilde søge at blive kiendt her udi Huset, og visede mig nogle Breve, som han vilde overlevere, hvilke han kaldte Forslag eller Bagslag.

Henrich saate. Jeg mærker, at denne Knegt vil participere med mig i Handelen, det maa jeg søge at forekomme.

Arv. Fly mig min Daler igjen.

Henrich. Daleren confisquerer jeg paa Republiqvens Vegne. Alt hvad jeg kan giøre Dig til Villie, er at tie dermed; thi hvis Fruen faaer at vide at Du lader Dig bestikke, mister Du Din Tjeneste, En Tjener maa have rene Hænder, Arv!

Arv. Jeg toer mig mare hver Morgen, og mener, at have ligesaa rene Hænder som Du.

Henrich. Det kan nok være Arv! men det er ikke saadan Renhed, som jeg mener. At have rene Hænder, det er, ikke at lade sig bestikke, og ikke at modtage Skjenk og Gave for Billighed og Tjenester, som Du ingen kan bevise.

Arv. Jeg mener, at jeg kan gjøre Folk samme Tjeneste, som Du.

Henrich. Det kan nok være; men derfor tager jeg mod ingen Gaver, lover ej heller Nogen Tjeneste, som jeg ikke kan udvise; thi saadant er ikke andet end Svig og Bedrageri, hvormed man synder baade mod Himmelen og sit Herskab.

Arv. Skulde man synde mod Himmerig og sit Herskab ved at tage mod en Specerie-Daler, som en ærlig Mand af Høflighed giver; jeg troer ikke, at mange Tjenere tage saadant i Betænkning.

Henrich. Desværre Arv! at man tager det ikke i Betænkning; thi de fleste Tjenere have ingen Samvittighed.

Arv. Der udfordres jo ingen Samvittighed af en Tjener, langt mindre af en Gaardskarl. Naar han gjør sit Herskabs Tjeneste, og forretter, hvad ham befales, saa har han fortjent sin Kost og Løn.

Henrich. Der udfordres Troskab, og under Troskab forstaaes, at en Tjener ikke tager mod Skjenk og Gave for at recommendere Nogen.

Arv. Gid den faae Skam, der tænker at recommendere Nogen!

Henrich. Saa er det jo aabenbar Tyveri, at Du tager mod Penge for slet intet?

Arv. Efterdi det er et Tyveri, saa giv mig da Daleren tilbage, at jeg kan give den Manden igjen.

Hen-

Henrik. Nej Arv! det duer heller ikke; det var en Uhøflighed. Jeg vil forvare den i en Sparebøsse, for at give den og andre, som ved saadan Leilighed kan indkomme, til Fattige. Hvis Du skulde faae flere saadanne Penge, saa bring dem strax til mig, at de kan anvendes til saadant helligt Brug: saa haver Du Din Samvittighed fri. At stjæle en Hud er Tyveri, men at stjæle den for at give et Par Sko deraf til de Fattige, er en Almisse.

Arv. Derimod har jeg intet at sige: Men jeg haver selv en Sparebøsse.

Henrich. Det kan nok være, men den er vel ikke saa tet og sikker, som den jeg haver; gak kun nu bort uden videre Snak, og tak mig, at jeg ikke røber Dig.

Arv sagte. Gid Du faae Skam for min Speci-Daler; hvis jeg faaer flere, skal jeg alene vise dem til Pernille, som ikke holder det for en Synd at lade sig bestikke. (Gaaer bort.)

Henrich. Adieu Arv! kom min Lærdom vel ihu. Ha, ha, ha: det gik godt nok. Jeg bliver vel Mester af Handelen alene.

---

mo

som

An-

Anden Act.

Første Scene.

Henrich alene.

Nu er Audience-Timen, thi jeg seer at Klokken er to. Jeg maa strax tage Skriverbordet ind, thi Republiqven med Skriveren vil være her i dette Øjeblik. Mig synes at der rører sig noget udi Gangen: jeg maa see om der er allerede Nogen kommen. Hillemend! Gangen er alt fuld af Statsmænd, og den ene seer meer politisk ud end den anden. Jeg havde tænkt at det var et stort Arbejde at gjøre Forslag til Republiqvens Opkomst; men det maa dog ikke være saa vanskeligt, som jeg har troet, efterdi de kan voxe op saa hastig som Padehatte. Det slaaer vel ikke Fejl, at blandt saadan Mængde jo adskillige galne Forslag vil komme ind: men vi maa udlede Hveden blant Klinten og ikke antage uden dem, som ere gode. Jeg har selv ikke Hoved til at gjøre Projecter, men jeg har dog Skjønsomhed at skille det Onde fra det Gode: det er Ulykken, at Republiqven ikke vil spørge mig til Raads, efterdi jeg er kun en simpel Lakej; man tænker at høj Stand og høj Forstand er det samme, hvorvel Erfarenhed viser, at Verden haver saadant Forragd af

Højædle og Velbaarne Tosser, at man deraf kan oprette det femte Monarkie. Der seer jeg Republiqven at komme med Skriveren: jeg vil min Tro ikke laane ham mine Fingre i Dag, thi han faaer nok at skrive.

Anden Scene.

Republiqven. Skriveren. Henrich.

Republiqven. Har Nogen allerede ladet sig indfinde?

Henrich. Ja her er allerede et Forspand af 4 Stykker i Forstuen.

Republiqven. Lad enhver efter anden levere deres Papirer ind.

Henrich gaaer ud og kommer tilbage. Her er et Forslag fra en Hvidtøls-Brygger.

Republiqven. Læs det kun op Hr. Skriver!

Skriveren sættende sine Briller paa og snøvler. Intet i Verden er saa vanskeligt, intet synes saa ugjørligt, at man jo med Flid og Vindskibelighed kan overkomme det. Adskillige brave Mænds Forslag, som i Begyndelsen har været belerde og foragtede, ere dog med Succes satte udi Værk, og ere udfaldne til det menneskelige Kjøns Nytte og Opfinderens Ære. Vi have et stort Exempel udi Christophoro Columbo, hvilken da han ved det Portugisiske og Spanske Hof længe forgjeves ...

Re-

Republiqven. Spring over Christophorus Columbus.

Skriveren mumlende nogle Linier. Min Invention, som har kostet mig stor Møje og Hovedbryden, er denne: jeg har mærket at adskillige Liqveurs ved Fermentation og stridige Ingredienser ere saaledes blevne forvandlede, at de gandske have tabt deres forrige Natur; jeg haver efter adskillige Forsøg gjort Prøven først paa sødt Vand, men forgjeves, men siden paa salt Vand, og ved Middel af et Pulver udvirket, at det ikke alene er bleven sødt, men endogsaa at det har faaet en hvid Farve tilligemed en Fedme; med et Ord at sige: det er bleven til en oprigtig sød Fløde. For at efterforske, om Synet, Smagen og andre Sandser ikke bedrage mig, haver jeg ladet det kjerne, og med Fornøjelse fundet, at det, som anden naturlig Melk og Fløde er bleven til det beste Smør. Dette forunderlige Pulver vil jeg ydmygst offerere Republiqven, og til Bevis paa at Konsten er probat, har jeg bragt en Qvantitet af saadant Smør med mig.

Skriveren. Det maa jeg bekjende at være en herlig Invention, helst nu da Smørret er saa dyrt.

Republiqven. Lad Smørret komme herind.

(Henrich gaaer ud, og kommer ind igjen med en Æske.)

Skriveren. Fik Du Smørret Henrich?

Hen-

Henrich. Jo vist, jeg har allerede haft mine Fingre derudi. Det er oprigtigt ævret Smør.

Skriveren. Jeg maa ogsaa smage det. Ej! der er intet at sige paa det Smør.

Henrich. Maa Smørmageren selv komme herind?

Republiqven. Det gjøres ej nødigt; Skriveren kan kun protocollere No 1 tilligemed hans Navn og Adresse, paa det at man kan vide hvor han siden er at finde; thi Prøven maa gjøres førend man fæster Troe dertil. Lad os nu faae noget meer.

(Henrich gaaende ud og kommer tilbage, medens Skriveren skriver.)

Henrich. Her er et andet Skrift, om Skriveren behager at læse det op.

Skriveren. Saasom min største Fornøjelse fra Barnsben har været at tjene Publico, og at vise mig at være en god Patriot, saa har jeg anvendet alle mine ledige Timer i mange Aar paa at udstudere Ting, som kan være til Republiqvens Tarv og Beste. Og saasom Naturen har begavet mig med en særdeles Skarpsindighed, haaber jeg, at den største Del af de nyttige Ting, som jeg Tid efter anden har udfundet, skal ved upartisk Examen findes at være velgrundet. Af 21 prægtige Forslag frembringer jeg kun denne Gang et eneste, som jeg ydmygst underkaster Repupliqvens Examen, forsikkrende at det ikke skeer i Henseende til mindste egen Interesse,

men

men allene af en patriotisk Drift. Min Invention er denne: man mærker paa adskillige Steder, især her i Westphalen, en stor Ulighed paa Jorde og Agre; hvilket foraarsager, at endskiønt tvende Jorde dyrkes med lige Flid, saa tilvejebringer dog ofte den ene en tredobbelt Høst mod den anden. Dette kan ikke komme af andet end af Jordens Obstruktion eller Forstoppelse.

Henrich. Ha, ha, ha! Dette Forslag kommer nok af Hjernens Forstoppelse.

Skriveren. Hold Du kun Din Mund og lad mig læse. (Han læser videre snøvlende.) Hvorved foraarsages at dens indvortes Saft, som tilvejebringer Frugtbarhed, ikke kan circulere, men maa forblive paa visse Steder og Districter, hvilke ligesom berøve al Kraft og Føde fra de andre. For at rette og hæve saadan stor Uheld, holder jeg for nødigt at gjøre visse Aabninger eller at sætte visse Clysterer paa hvert Enemærke, hvorved Forstoppelsen kan løsnes, og Jordens Saft kan komme til at cirkulere. Paa disse Tanker er jeg falden, efterdi jeg, som uværdig Chirurgus her i Staden, har mærket og experimenteret, det haver saadan en Beskaffenhed med Menneskers Legemer, hvoraf nogle Lemmer, formedelst Mangel af Circulation, ligesom fortørres. At jeg endnu ingen Begyndelse har gjort med det store og vigtige Verk, foraarsager min Uformuenhed; thi det kan

ikke

ikke skee uden temmelig Bekostninger, som overgaae mine Kræfter. Jeg haver derfor addresseret mig til Republiqven, som ene er i Stand saadant at i Verk sætte; lever ogsaa udi det Haab, at Forslaget finder Bifald, saasom jeg aldeles ikke tvivler om onskelig Succes. Jeg forlanger derfor aldeles ingen Belønning, saasom det er mig nok at jeg kan see det almindelige Beste at promoveres. Forbliver stedse Republiqvens skyldigste Tjener og uafladelige Forbedere.

Theodorus Vielgeschrej,
uværdig Stads-Chirurgus.

Republiqven. Hvad synes Skriveren om dette Forslag?

Skriveren. Forslaget er prægtigt; det staaer kun om det vil holde Stik.

Henrich. Jeg kan intet sige derom andet end dette, at paa Vielgeschrej følger i Ordsproget wenig Wolle.

Republiqven. Det maa komme an paa et Forsøg; Protocolleer No. 2. Lad os nu faae flere.

Henrich (ud og ind igien) Her er det 3die Skrift.

Republiqven. Hvad er det for en?

Henrich. Jeg kjender ikke Personen: det maa nok være en Forvalter paa Landet; thi han er udi Støvler og haver et sølvbeslagen Gehæng over Kjolen.

Republiqven. Lad os høre Skriftets Indhold.

Skri-

Skriveren. I de Tider, som vi nu leve udi, er fornødent nøje at examinere et Forslag; thi alle Lande vrimle nu omstunder af unyttige og skadelige Projectmagere, hvilke have intet uden egen Interesse for Øjne, skjønt alle foregive, at de sigte alene til Republiqvens Beste. Alle, som kjende mig, vide, at jeg er ikke af det Slags Folk, holdende mig for en særdeles honnet Homme, som ved mit Arbejde for Publico aldrig søger nogen egen Fordel. Det er i den Henseende, jeg nu har udstuderet noget, som vil blive heel nyttigt for Republiqven. Jeg har udfundet et sikkert Middel, hvorved en Ko kan føde 4 til 5 Kalve paa eengang. Jeg vil denne Gang ikke frembringe flere Projecter, hvorvel jeg udi mit Hoved har henved 30, som alle ere af stor Vigtighed. Jeg vil nu alene gjøre mit Capacitet beviislig ved at lade see Prøve paa det første. Forbliver imidlertid Republiqvens beredvilligste Tjener.

Cornelius Agricola.

Skriveren. Dette Forslag kommer vel tilpas udi denne almindelige Qvægsyge.

Henrich. Jeg troer dog, at det er lettere for ham at føde 30 Projecter, end for Koen at føde 5 Kalve paa eengang.

Skriveren. Spørg ham, om han gjør Kalvene selv.

Henrich (sagte.) Jeg troer, Skriveren er gal.

Skal jeg spørge Manden, om han gjør Kalvene selv? disse lærde Folk ere taabelige, som Bester.

Republiqven. Spørg ham, ved hvad Middel saadant kan skee.

Henrich (ud og ind.) Han flyede mig dette forseglede Pulver, som Koen skal indtage en Time, efterat den har tyret. Men mig synes, at det er noget vanskeligt at faae at vide, naar hun har tyret, saasom Koen siger det ikke selv.

Skriveren. Det kand dog skee ved Vogterens eller Hyrdens Oppasning.

Republiqven. Protocoller No 3, og forvar Pulveret vel. Er der endnu flere?

Henrich. Ja visk. Nu vil jeg hente No. 4.

Henrich (ud og ind.) Her er et nyt Forslag, som er uden Tvivl af en meget lærd Mand.

Republiqven. Hvoraf veedst Du, at det er en lærd Mand?

Henrich. Jeg slutter det deraf, at han har lange Negle og et ukjemt Haar.

Republiqven. Læs kun op.

Skriveren. Saasom Krig og Tvistighed er den største Vanheld hos Mennesker, og den største Ulykke, hvormed det menneskelige Kjøn er plaget: Saa kan intet lægges til større Merite, end saadan Uhelds Ophævelse og en almindelig Freds Befordring. Adskillige brave Mænd have umaget sig at udfinde Midler,

ler, hvorved saadan Herlighed kunde erholdes; men alle de Midler, som hidindtil have været foreslagne, ere befundne at være utilstrækkelige. Den liden Succes, som Andre have havt udi saadant ædelt Foretagende, har dog ikke betaget mig Modet, tvertimod den har heller været Tønder til min naturlige Nidkjerhed for Menneskers Beste, saasom jeg har forestillet mig, at jo større Knuderne ere jo mere Ære indlægges ved deres lykkelige Løsning. Det Middel, som jeg har udfundet at befordre en almindelig Fred, og som jeg ydmygst underkaster Republiqvens Skjønsomhed og Kjendelse, er dette, at man paa eengang aftakker alle Krigs-Raad; thi naar ingen saadanne Betjentere ere, som salareres for at give Raad udi Krigs-Sager, vilde alle Regjeringer derover blive raadvilde og holde Fred med hinanden. Tingen er i mine uforgribelige Tanker probat; thi hvor ingen Tønder er, der kan ingen Ild komme. Jeg forbliver saavel Republiqvens, som det hele menneskelige Kjøns oprigtige Ven og Tjener.

Franciscus Irenopolitanus,
Philosophiæ & Artium Magister.

Republiqven. Dette Forslag er helt selsomt.

Skriveren. Mig synes det samme. Det er ikke allene unyttigt, men endogsaa skadeligt; thi ::

Henrich. Jeg kan nok slutte, hvad Skriveren vil sige med sit Thi: Saasom hans Broder er Krigs-

 Raad,

Raad, og han derfor har sin Interesse derved at Forslaget bliver forkastet.

Skriveren. Enhver, som kjender mig, kand vidne, at jeg er en upartisk Dommer.

Henrich. Men en partisk Skriver.

Republiqven. Jeg vil intet Klammeri her have. Skriveren har derudi Ret at Forslaget er selsomt; Det behøves ikke at protocolleres, men maa lægges til Side.

Henrich sagte. Skam faae Monsieur Skriver for det Raad, han gav; thi af denne Mand har jeg faaet 3 Ducater for at recommendere ham.

Republiqven. Lad os faae mere.

Henrich Henrich ud og ind. Her er nok en dito.

Republiqven. Lad os høre Indholdet deraf.

Skriveren. Saasom intet er mere nyttigt og prisværdigt, end som Inventionen af de Ting, hvorved Menneskers saavelsom Bæsters Arbejde og Byrde lettes, saa har jeg tilsidesat alle unyttige Curiositæter, og beflittet mig alene paa at udarbejde saadanne Ting, som hjelpe og lette Mennesker udi deres daglige og fornødne Handteringer. Mit Arbejde er ikke bleven forgjeves; thi jeg har forfærdiget en Vogn af saadan Machine, uden at trækkes af Heste. Hvad Arbeide og hvad Bekostning kan derved ikke spares, naar for Exempel en Bonde, der maa føde og underholde 4 til 6 Vognheste, for at bringe sine

Vare

Vahre til Kjøbstæderne, kand allene ved en Dreng, som følger med Vognen for at styre den, saadant forrette!

Skriveren. Hvis dette Forslag er probat, saa er det ypperligt.

Republiqven. Mig synes det samme.

Henrich. Jeg tvivler ikke derom; thi Personen er en Uhrmager. Man har jo Exempel paa, at Fugle og Duer ere gjorte af Træ, som have kunnet flyve. Jeg tvivler ej om dennes Capacitæt; thi det er en Nyrnberger. Man veed, at de kan gjøre Alting, indtil brogede Føl.

Republiqven. Protocolleer No. 4 med Personens Navn og Boepæl.

Henrich (ud og ind, medens Skriveren skriver.) Her er et Skrift af en Doctor med hosfølgende 3 Recepter.

Republiqven. Læs kun Skriftet op.

Skriveren. Den store Affection, jeg stedse har baaret til Republiqven, har foraarsaget, at jeg har gjort dens Conservation til mit fornemste Studium. Til Bevis derpaa overleverer jeg her 3de Recepter udi 3 differente Flasker, hvoraf den ene, som er tegnet med No. 1, indeholder en Tinctur, hvoraf dagligen udi Vin eller Vand maa indtages 50. Draaber. Virkningen af samme Tinctur er denne: At alle Sygdomme ikke allene derved bortdrives, men end

ogsaa

ogsaa forekommes. Udi den anden Flaske, tegnet med No. 2, er en Essense, hvoraf dagligen indtages 65 Draaber. Virkningen deraf er denne: At Ihukommelsen og andre Sindets Kræfter deraf saaledes bestyrkes, at man bliver ligesom ung igjen. Den tredie Flaske, tegnet med No. 3, indeholder en Tinctur, hvoraf indtages 45 Draaber dagligen. Deres Kraft er denne: At Lemmerne deraf bliver smidige, Huden skjer, og alle Rynker borttages. Med disse 3 Recepter kan man alternere; man kan ogsaa indtage dem paa engang. Jeg haaber ved disse Recepter, som ere arcane, og Ingen, uden mig, bekjendte, at fortjene Tak og at indlægge Ære, hvorvel det er mig ej derom at gjøre; thi det er mig nok, alene at ved mit Middel Republiqvens Liv og Sundhed kan conserveres. Jeg forbliver stedse Republiqvens ydmygste Tjener og uafladelige Forbeder.

Theophrastus Pancratius,

Medicinæ legitime creatus Doctor.

Skriveren. Det er store Ting, som denne Mand lover.

Henrich (sagte) Hvis Recepterne havde saadan Virkning, skal jeg ved Lejlighed stjæle mig nogle Draaber til; thi min Ihukommelse slaaer mig allerede Feil. Jeg har, for Exempel, allerede forglemt, hvilke af disse Sollicitantere have givet mig Penge for Recommendation.

Re-

Republiqven. Jeg skal gjøre et Forsøg med alle disse Recepter paa engang. Hvis de have den Kraft, som han foregiver, da vil han erholde Prisen og blive min Svigersøn. Men Tiden løber; hvis der ere flere, saa lad dem komme frem.

Henrich (ud og ind.) Hillemænd! hvis Skriveren skal numerere alle disse Papirer, vil han faae en Ulykke i sine Fingre.

Republiqen. Hvad er det? Hvi bringer du ikke Skriftet frem?

Henrich. Det er for tung Byrde for mig; med mindre Skriveren maa komme mig til Hjlp; thi Projecterne ere saa mange, at Projectmageren Herman von Bremen har maattet leje 2 Arbejds-Karle at føre dem paa en Baare.

Skriveren. Det er best, at de komme selv ind med Baaren.

Henrich. Kommer ind I tobenede Heste med eders Læs.

Republiqven. Hillemænd! dette kan gjøre mit Hoved kruset.

Skriveren. Her et intet Rum paa Bordet til saa mange Papirer.

Henrich. Man kan jo kaste dem under Bordet til videre.

Republiqven. Ja, det faaer man at gjøre.

Hen-

Henrich. Maaskee de ere og saaledes dannede, at de aldrig komme paa Bordet.

Republiqven. Hvad er det for Klammeri udi Forstuen?

Skriveren. Hillemænd! Jeg troer, at de vil myrde hinanden.

Republiqven. Spring ud Henrich! og hør, hvad det er.

Henrich (gaaer ud, og kommer ind igien paa Hovedet.) Jeg tænkte nok, at paa disse Forslag vilde følge Bagslag. En leverede mig et Forslag, hvilket strax en anden vilde rive mig af Hænderne, sigende, at den, der leverede det, har stjaalet det fra ham. Jeg sagde: Hav Respect for Republiqvens Tjener. Han agtede det ikke; men blev ved at bruge Magten. Den anden kom mig til Hielp, men han var stærkere end vi begge; thi han slog sin Contrapart paa Jorden, og gav mig et Bagslag udi Ryggen, hvoraf jeg faldt næsegrus, som I seer. Der er Forslaget, som jeg her frembringer. Bagslaget beholder jeg selv.

Republiqven. Læs kun sagte igjennem, og sig mig, hvorom det handler.

Skriveren (mumlende hastig paa Papiret.) Ej! det er noget forslidt Tøj. Det handler om Guldmageri.

Republiqven. Kjender du Personerne?

Henrich. Ja vist, den som leverede mig Forslaget, heder Novatianus, og den anden, som sagde sig at være bestjaalen, heder Leerbeutel.

Republiqven. Det er best at man lægger Skriftet under Bordet blant Herman von Bremens Manuscripter.

Henrich. Det fortjener ej heller andet.

Republiqven. Mon der ere endnu flere?

Henrich. Jeg troer nok; den hele Stad er i en Hast forvandlet til et Collegium politicum; Men jeg drister mig efter det sidste Slag ikke at gaae oftere i det Ærende. Beder derfore, at Skriveren ydermere maa saadant forrette.

Skriveren. Du skal have Tak for din Commission. Jeg er alene øvet i Pennen, og kand bruge mine Fingre bedre end mine Næver.

Republiqven. Jeg mener, det er best at vise de Andre bort, saasom man paa eengang har nok udi de Projecter, som allerede ere indgivne.

Skriveren. Jeg er ogsaa af samme Tanker; thi man maa søge at hemme saadant, at det ikke gaaer for vidt.

Henrich. Der behøves en lang Tid til at examinere von Bremens Forslag allene.

Skriveren. Det gjøres vel ikke Behov at læse nogen af dem; thi ..

Henrich. Man kunde dog løbe et Par af dem

igjen.

igjennem; thi blandt saa mange maa endelig være et, som er godt.

Republiqven. Lader os da høre et Par af dem, som ligge øverst.

Skriveren læser med Brillerne. Saasom man hører Folk dagligen at klage over Gadernes Urenhed, men altid forgjeves, efterdi de Betjente, som Omsorg er overdragen til deres Renholdelse, ikke med Iver af Øvrigheden blive tilholdne saadant at efterleve, saa haver jeg efter megen Hovedbryden udfundet et sikkert Middel, hvorved den Uheld kan hæves, og det ved en eneste Anordning, som er denne, nemlig: at Magistratens Fruer og Døttre stedse skulde være forbundne at gjøre Visiter til Fods udi Tøfler og perlefarvede Silke-Strømper. Naar saadan Anordning skede, og den samme blev nøje haandhævet, ville vore Gader, som nu omstunder alle, indtil gemene Skriverkarle = = =

Henrich. Ha ha ha! gemene Skriverkarle!

Republiqven. Læs kun videre.

Skriveren. Ej Frue! det er jo et Skandskrift mod mine Ordens-Brødre.

Republiqven. Henrich! læs Du da det øvrige.

Henrich tagende Brillerne af Skriverens Næse og sætter paa sin, mumler og snøvler hastig, indtil han kommer til det sidste. Naar saadan Anordning skede, og den samme blev nøje haandhævet, ville vore Gader, som

nu

nu omstunder alle, indtil gemene Skriverkarle og lumpne Lakejer, krympede sig ved at betræde, blive saa rene : : : :

Skriveren. Ha ha ha! lumpne Lakejer! læs kun videre.

Henrich. Ej! det er jo et Skandskrift mod mine Ordens-Brødre.

Republiqven. Læg det da tilside, og læs et andet.

Skriveren læser igjen. Saasom den Profit, man fordum har erhvervet ved Handel og Vandel, meer og meer aftager, efterdi orientalske og langt bortliggende Nationer, sætte tredobbelt Pris paa deres Vahre, som man ved Hjemkomsten maa sælge for en maadelig Pris, hvorved foraarsages, at man ofte neppe kan stoppe Bekostningerne, som gjøres paa lange Rejser; saa er i mine Tanker højligen fornødent at arbejde paa ny Landskabers Eftersøgning. Paa den øverste Jordens Skorpe er saadant ikke at vente, efterdi Hollænderne allerede har forekommet alle andre. Man kunde derfore gjøre Forsøg med underjordiske Rejser, hvortil den berømmelige Niels Klim, den underjordiske Columbus, har banet Vejen. Rejsen er vel vanskelig og synes latterlig; men den gode Columbus blev af alle beleet, da han paatog sig at oplede Vestindien. En Rejse, som engang er gjort, kan jo gjøres oftere. Jeg har observeret her udi Vestphalen en stor Aabning udi Jorden, som synes

nes at invitere til en underjordisk Reise. Stedet finder jeg dog ikke for godt at tilkjendegive; thi saasnart Hullet blev bekjendt, vilde Hollænderne strax have sin Næse derudi og sætte sig i Possession af Handelen med Mezendorer, Martinianer, Potuaner og Andre. Om Handelen skulde lykkes, forlanger jeg intet andet end at den hele underjordiske Verden maatte bære mit Navn og kaldes Bremenfeldia. Jeg forbliver Republiqvens underdanige Tjener.

Herman von Bremenfeldt.

Fordum Borgemester, og nu Politikus udi den Neder-Sachsiske Kreds.

Republiqven. Det er nok denne Gang. Lad os gaae ind. (Gaar.)

Tredie Scene.

Henrich. Skriveren.

Henrich. Jeg mærker, Hr. Skriver! at her vil blive nok at bestille for os begge herefter.

Skriveren. Og allermest for mig. Intet Arbejde er besværligere end det, som er til ingen Nytte.

Henrich. Mener Han da, at alle disse Raad og Anslag er Casteller i Luften?

Skriveren. Ja, hvad andet?

Henrich. Af den Tanke er jeg dog ikke om alle; thi jeg kjender de fleste af disse Projectmagere, og kan sige dette, at nogle af dem ere ganske fornuftige og retsindige Mænd.

Skri-

Skriveren. Jeg havde dog Møje ved at bare mig for Latter, da jeg oplæste Projecterne.

Henrich. Man maa dog intet forkaste uden foregaaende Examen. Mangt et Forslag, som här synes at være meest daarligt, er dog befundet, at have tilvejebragt stor Nytte.

Skriveren. Denne Forsvars-Tale kommer mig noget mistænkt for; det synes ligesom Du maa have nogen Interesse i at : : :

Henrich. Jeg? Nej, om Nogen har rene Hænder, saa er det Henrich. Men banker det ikke paa Døren? Jeg maa see, hvo det er. Løber, og kommer ind igjen. Man skal nok see, at her kommer flere Projecter i Dag; thi jeg seer paa mit Verk, at Klokken er endnu ikke 5. Fruen gik noget for tidlig bort. Til en Person udi Gangen. Her faaer ingen Audience meer i Dag. Det maa Han og tilkjendegive for andre: thi Republiqven er alt gaaen til Side. Til Skriveren. Her er nok et Project, som En trykkede mig paa. Vi kan lægge det hos de andre til videre.

Skriveren. Man kan sagte læse det; thi Tiden er endnu ikke forløben.

Henrich. Og jeg kan sagtens taale at høre det. Personen som leverede det, havde et godt og ærligt Ansigt, saa jeg troer nok, at Skriftet er værd at læses.

Skri-

Skriveren læser. Saasom jeg har mærket, at Huse her i Staden laborere af alt for mange Domestiqver, og at det samme er Aarsagen til Familiers Armod; da holder jeg intet mere tjenligt, end at afskaffe de fleste Tjenere, hvilke ere ikke andet end Dagdrivere og unyttige Hus-Meubler.

Henrich. Læs ikke meer, Hr Skriver! man seer, at Forfatteren heraf er en stor Slyngel; thi = = =

Skriveren Det er ikke saa langt, jeg kan snart læse det igjennem. (Læser videre:) Ere ikke andet end Dagdrivere og unyttige Husmeubler; og hvis man endeligen vil beholde dem, da at formindske deres Løn, saa at en Tjener herefter lader sig nøje med den halve Del af den Løn, som han hidindtil har havt; thi slige Dagdrivere maa fødes, men ikke gjødes; og holder jeg for . .

Henrich Nok, nok Hr. Skriver! Nu staaer jeg fra min forrige Mening, og holder for, at disse Projectmagere ere alle Ertz-Bedragere.

Skriveren. Mig synes dog, at dette Forslag er det fornuftigste af alle.

Henrich. Og mig, at det er det daarligste; skiønt man kan sige om alle i Almindelighed, at de burde kastes paa Ilden.

Skriveren. Ej Henrich! jeg mærker, at denne din Nidkjerhed reiser sig af egen Interesse. Forslaget er, min Troe, ikke ilde grundet; thi jeg har

hørt

hørt adskillige fornuftige Patrioter at være af samme Tanker. Jeg maae læse videre. (Han mumler hastig og snøvler, indtil han kommer til det, hvor han slap.) : : : Thi slige Dagdrivere maa fødes, men ikke giødes; og holder jeg for, at det samme bør iagttages med Skriverkarle; thi de fleste af disse Karle tjene til intet andet, end : : Hvad Pokker er dette? Du talede i Begyndelsen som en ærlig Mand, men ender som en Skjelm.

Henrich. Og jeg siger, at han begyndte som en Skjelm, og ender som en ærlig Mand. Naar Enden er god, saa er alting godt.

Skriveren. Jeg vil ikke læse meer, hvad den Skabhals har skrevet.

Henrich. Det er ikke saa langt; Han kan snart læse det igjennem.

Skriveren. En Skielm, der læser, og ligesaa den, som begjerer.

Henrich. Jeg mærker, at Hr. Skrivers Nidkjerhed rejser sig af egen Interesse. Det sidste udi Forslaget er, min Tro! ikke ilde grundet; thi jeg har hørt adskillige fornuftige Patrioter at være af samme Tanker. Lad mig da læse det øvrige.

Skriveren. Ingen Læsning meer!

Henrich (river ham det af Haanden, mumler hastig og snøvler, indtil han kommer til det sidste.) : : Thi de fleste af disse Skriverkarle tjene til intet andet end :

Skri-

Skriveren. De tjene til at give din Næseviis et par Orefigen. (Han river Papiret af Henrichs Haand igjen.)

Henrich. Han kan saaledes rive Papiret i Stykker, og derved sætte os begge i Ansvar!

Skriveren. Jeg agter ikke at lade Skriftet komme for Fruens Øjne.

Henrich. Tør Han vel supprimere en Memorial, som er indgiven til Republiquen?

Skriveren. Ej Henrich! jeg er ikke den eneste Tjener, der gjør saadant.

Henrich. Jeg troer det nok, raader ogsaa, Alvor at tale, til, at det ikke kommer for Lyset! thi endskjøndt Skriftet kan være nyttigt for Staten, saa er det dog ikke nyttigt hverken for Skriveren eller Tjeneren. Jeg er færdig til at opofre mit Liv og Blod for Republiquen, men at give min halve Løn bort, det maatte en Skjelm gjøre.

(Skriveren gaaer bort.)

Fjerde Scene.

Henrich. Pernille.

Henrich. Jeg maa have Pernille til at hjelpe mig med at feje disse Kandestøber-Projecter bort. Hej Pernille! herud!

Pernille. Du commanderer saa stærkt; jeg mærker nok, at du har faaet en Skilling mere, end du kan æde op.

Hen-

Henrich. Mine Penge ere ikke flere end jeg jo kan tælle dem.

Pernille. Jeg twivler ikke paa, at du jo deler den halve Part med mig.

Henrich. Jeg vil give dig mit halve Hjerte.

Pernille. Jeg tager heller en eneste af dine Ducater end dit hele Hjerte.

Henrich. Fy! fy! det er en Skam at være saa pengegjerrig.

Pernille. Jeg mener, at jeg haver retmæssige Pretensioner paa de halve Penge. Hvad mener du vel, at Republiquen reflecterer paa dine Recommendationer? Vedst du ikke, at de fleste Ting drives ved Fruentimmer i Verden? Du maa være forsikkret om, at alle de, som have givet dig Penge for at recommendere deres Personer, have ikke andet betegnet dermed, end at du, som tjener, skulde betjene dig af Pigen, som haver mest Gehør udi Huset.

Henrich. Jeg vil gjerne betjene mig af dig udi andre Ting, men ikke udi Statssager; thi derudi spørger jeg Ingen til Raads.

Pernille. Jeg troer nok, at du er en stor Statsmand!

Henrich. I det ringeste har jeg ladet see Prøver derpaa ved denne Lejlighed; thi dette hele Væsen vil Ingen blive til Nytte, uden mig alene; thi Republiquen vil kun blive forvirret af disse mange un-

underlige Forslag, og Skriveren vil faae en Ulykke i sine Fingre, naar han skal registrere alle de Projecter, som ligge under Bordet.

Pernille. Har her da været saa mange Projectmagere i Dag?

Henrich. Nej ikke saa mange; thi alle de Forslag, som ligge under Bordet, ere af en eneste Mands Hjerne.

Pernille. Han maa da have en Fandens stor Hjerne.

Henrich. Ja den maa i det ringeste være noget større end Skriverbordet, thi der var ikke Rum til dem paa Bordet, derfor maatte vi lægge dem paa Gulvet.

Pernille. Jeg mener, man kunde have lagt dem paa Gulvet tilsammen.

Henrich. Nej Tak! Her ligger nogle paa Bordet, som ere af stor Vigtighed og Nytte; der er blandt andet Recepter udi disse tre smaa Flasker, hvoraf den ene kan være dig til stor Gavn, hvis du stjæler dig en Dosis af 50 Draaber deraf.

Pernille. Hvad kunde den være mig til Gavn?

Henrich. Jo vist, den haver den Kraft, at den kan skaffe dig din Ære tilbage.

Pernille. Ej du Slyngel! hvem har berøvet mig min Ære?

Henrich. Det veed jeg ikke, Pernille! Jeg siger kun, at Recepten har saadan Kraft.

Per-

Pernille. Og jeg har en Recept, som curerer for Kaadmundighed; den bestaaer i et Par Ørefigen.

Henrich. Du taler noget dristig til en Mand, som gaaer med 25 Speciducater i sin Lomme. Men Galskab til Side! jeg kaldte paa dig efter Ordre, at du skulde være mig behjelpelig med at tage Bordet ind, og føre alle disse Sager bort. Du maa see til, at de tre Flasker fornemmeligen blive vel forvarede; thi Republiquen agter at bruge noget af dem i Dag.

Pernille. Men alvorlig at tale, hvortil kan de nytte?

Henrich. Spørg mig ikke derom, Pernille! mit Hoved er ganske kruset af de mange underlige Forslag, som have været oplæste i Dag.

Pernille. Jeg er bange for, at Ingen vil lide mere derved end Republiquen selv.

Henrich. Jeg ligeledes: det seer jeg allerede, at den hele Stad er bleven ligesom forvandlet til en stor Daarekiste.

Pernille. Det gaaer ikke anderledes til, naar man giver Projectmagere Tøjlen.

Henrich Tiden vil lære, hvad videre deraf vil blive.

Pernille. De Projecter, som ligge under Bordet, ere i mine Tanker de beste; thi der er Papir for et Par Mark i det ringeste.

Henrich. Due de ikke til andet, saa kan de tjene dig i Kiøkkenet til at stege Lax paa. Men lader os gjøre rent, og bære Sagerne ind.

Tredie Act.

Første Scene.

Leander. Leonora. Pernille.

Leander. Jeg troer nok, at jeg bliver en sand Spaamand; thi mig synes, at Republiquen var gandske ude af Humeur, da jeg forlod hende.

Leonora. Mig synes og det samme; thi hvorvel hun vilde ikke lade sig mærke med nogen Misfornøjelse, kunde hun dog ikke berge sig saa vel, at jeg jo blev en Forvirrelse vaer udi Sindet.

Pernille. Hvad det ikke er, saa vil det blive; især naar det, som hun har indtaget af de tre Flasker, begynder at operere.

Leander. Tog hun da ind paa engang alle tre Doses?

Pernille. Ja vist, det var efter Projectmagerens Raad. Men hvorledes begegnede hun Monsieur Leander denne Gang?

Leander. Med Koldsindighed, dog ikke udi den Grad som tilforn; thi det syntes undertiden, at

hun vilde lade see Venlighed mod mig, hvis hendes Interesse vilde tillade hende saadant.

Leonora. Hun vil nok inden kort Tid lære at kjende, hvorudi hendes sande Interesse bestaaer.

Pernille. Ja jeg haaber, at hun vil blive en Dødsfiende af de Projectmagere, som hun tilforn har sat saa stor Pris paa.

Leonora. Har du seet nogle af de indgivne Projecter?

Pernille. Nej, men jeg har hørt af Henrich, at mange af dem skal være ravgalne. Jeg kan og mærke det paa Skriveren; thi han seer ganske forvirret ud. Han gaaer smilende frem og tilbage med sin Tobakspibe udi Munden, og jeg saae ham engang tage en Pris Sand af Sandbøssen i Steden for af Tobaksdaasen. Et eneste galt Project kan gjøre en ærlig Mands Hoved kruset, hvad maa da ikke saa mange gjøre, som komme ind paa engang?

Leander. Er da allerede saa mange indkomne?

Pernille. Herman von Bremens Projecter kan alene gjøre et maadeligt Vognlæs.

Leander. Herman von Bremen? det er jo den, som man kalder den politiske Kandestøber?

Pernille. Ja den selv samme. Den Karl kan ligesaa hastig gjøre et politisk Forslag, som jeg kan kaage et Æg.

Leander. Jeg gad nok seet et af dem.

Per-

Pernille. Monsieur kan gjerne faae dem alle at see; thi jeg har forvaret dem under Retterbænken i Kjøkkenet udi tvende store Bylter. Henrich selv, hvor taabelig han er, moqverer sig derover; thi han sagde, at de kan komme mig til Nytte i Kjøkkenet, for at stege Lax eller Flesk paa.

Leander. Hvor taabelig han er, saa har han dog vidst at føre sig denne Handel til Nytte.

Pernille. Det er vist nok; thi han gaaer med 25 Ducater udi Lommen, som jeg nok vilde affilourere ham. Men jeg maa lidt ind og see, hvorledes det er med Republiqven, og hvorledes hun befinder sig efter de indtagne Doses.

Anden Scene.

Leander. Leonora.

Leonora. Min kjere Leander! kunde Han ogsaa ikke hitte paa at gjøre et Statsproject, for at insinuere sig og at befordre vor Kjærlighed?

Leander. Jeg kunde maaskee ligesaa vel hitte paa noget som en anden, men just den Kjærlighed, som jeg bærer til Jomfruen, foraarsager, at jeg ikke kan overtale mig til at bedrage Hendes Moder.

Leonora. Mener Han, at alle disse Projectmagere ere Bedragere?

Leander. Den største Del deraf; thi endskiøndt de Alle vidne, at de alene sigte til det almindelige Beste,

Beste, saa er dog egen Nytte Hjulet, hvorved de drives; deslige Folk ere listige Bedragere. Nogle andre ere taabelige Bedragere; thi de bedrage sig selv tillige med andre: blandt de sidste kan jeg regne saadanne som Herman von Bremen, hvilke ere Statsmænd udi deres egen Indbildning, og af lutter Taabelighed fatte høje Tanker om sig selv, holdende alting for dem at være let og mueligt, saasom de ikke see en Ting længere end til Barken.

Leonora. Det er dog sælsomt, at man efter saa mange Exempler ikke lærer at tage sig vare for slige Folk.

Leander. Exempler gjelde ikke altid, min kjære Jomfru! man seer jo, endskiøndt alle de, for Exempel, som have givet sig ud for at være Guldmagere, ere befundne at være Bedragere, saa gives dog stedse de, som bedrage og lade sig bedrage paa ny. Men der kommer Henrich; han er jo ganske vred.

Tredie Scene.

Leonora. Leander. Henrich. Siden Novatianus og Leerbeutel

Henrich. Jeg vil ikke have med Jeres Sager at bestille, I forbandede Karle! Jeg vil ikke være Jer Dommer, jeg kan ej heller være det; thi den Enes Ja er saa godt som den Andens Nej.

Leo:

Leonora. Hvad fattes Dig Henrich?

Henrich. Det er tvende Personer, som gjorde Allarm her for en Time siden. Nu kommer de igjen. Begge beraabe sig paa et Project, som er indgivet. Begge give sig ud for Forfattere deraf. Den ene siger, at den anden har frastjaalet ham det. Men see! der kommer de, og undsee sig ikke ved at gaae lige ind.

Novatianus. Det er jo et skammeligt Stykke, at ville gjøre en anden Mands Arbejde til sit eget.

Leerbeutel. Det skal ingen ærlig Mand sige mig paa. Jeg trænger ikke til Andres Hjelp. Jeg kan hitte paa mere end det.

Novatianus. Jeg troer det nok; Du kan hitte paa Skjelmstykker.

Leerbeutel. Jeg kræver til Vidne, at han har skjeldet mig ud for en Skjelm.

Henrich. Ej Messieus! hav Respect for Republiqvens Hus; hvis I vil slaaes, saa maa I gaae ud paa Gaden.

Novatianus. Hvad jeg har sagt paa ham, vil jeg med Eed bekræfte.

Leerbeutel. Hvad han har sagt paa mig, vil jeg bevise med Eed, at det er Løgn.

Henrich. Ej! saa gaaer det jo lige op. I tillades at sværge paa, at han har gjort et Bedrageri; og ham tillades at sværge paa, at Eders Beskyldning er falsk.

No=

Novatianus. En Bedrager maa ikke tillades at sværge.

Leerbeutel. Du est selv en Bedrager.

(De faae hinanden udi Haaret, Henrich gaaer imellem, og bliver banket af dem begge, til han falder paa Gulvet. De løbe ud.)

Fjerde Scene.

Leonora. Leander. Henrich.

Henrich. Bier kun I Tingstude! I skal faae en Ulykke for at have handlet saaledes med Republiqvens Tjener.

Leander. Hvis Du ved denne Lejlighed har faaet nogle Penge, saa har Du ogsaa faaet nogle Vare. Men hvilken af dem, mener Du, har Ret?

Henrich. Nu er jeg saa forslagen, at jeg ikke har Hoved til at dømme udi Sager; det kan jeg alene sige, at ingen af dem havde Ret til at slaae mig. Men jeg undrer mig over, at Monsieur Leander stod saa stille, uden at hjelpe mig.

Leander. Jeg er gandske uden for Sagen; men det er andet med Dig, som eengang har paataget Dig at være Projectmagernes Advocat.

Henrich. Vil Ingen tage min Sag an, saa skal jeg nok hevne mig selv.

Leander. Det vil jeg ikke raade Dig. Man kan ved saadan Lejlighed faae at vide, at Du har

taget Penge af Sollicitanterne. Det er derfor best, at Du stiltiende beholder Huggene med Pengene.

Henrich. Jeg faaer da at skikke mig derudi, beder ogsaa, at Monsieur ej heller lader sig mærke dermed.

Leander. Jeg skal intet tale derom.

Henrich. Jomfruen er og saa god at tie, om det er Hende, som et Fruentimmer, muligt.

Leonora. Jeg kan nok tie saavelsom en Anden.

Henrich. Men der seer jeg Pernille. Jeg maa gaae min Vej. (Han gaaer.)

Femte Scene.

Pernille. Leonora. Leander.

Pernille. Mig syntes at her var Klammeri; men jeg seer, at alting er stille.

Leonora. Her er alting godt; men hvorledes staaer det til inde?

Pernille. Jeg kan endnu ikke sig noget derom. Republiqven har indtaget 3 Doses at svede paa; hvorledes hun vil befinde sig derefter, maa Tiden lære. Jeg vilde ikke laane hende min Mave; thi skulde jeg nødes til at indtage saa mange politiske Doses paa eengang, gjorde jeg først mit Testamente.

Leonora. Ligger hun paa Sengen?

Pernille. Ja, og nyeligen, førend jeg gik ud, var hun falden udi en Slummer, hvorudover, da

jeg

jeg hørde den Allarm her udenfor, trinede jeg ud af Stuen, for at advare Folk, at de skulle være stille. Men hvad var her at bestille? thi jeg troer ikke, at Monsieur Leander var kommen i Klammeri med Jomfruen.

Leonora. Der var Tvistighed imellem to Projectmagere. Den Ene beskyldte den Anden at have stjaalet sit Project. Henrich paatog sig at forlige Sagen, og blev rigeligen betalt for sin Umage.

Pernille. Jeg mærker, at han bruger alle Konster, for at fortjene Penge.

Leonora. Vist, han lader sig rigeligen betale, nu med Penge, nu med Vare. Det er best at Du løber ind igjen, for at see til min Moder; thi man maa ikke lade hende være alene.

Pernille. Det er sandt nok; thi mig syntes, at hun drog Aanden noget stærkere end hun plejer. Mig synes og, at hun kalder mig; jeg maa strax ind.
(Kommer strax igjen ud med Republiqven.)

Sjette Scene.

Leander. Leonora. Republiqven. Pernille.

Republiqven (understøttet af Pernille.) Ach, ach! jeg er i en elendig Tilstand.

Leander. Hvorledes er det min kjære Frue?

Republiqven. Ach gid de Projectmagere faae en Ufærd!

Pernille. Alle vil ride paa den stakkels Republiqve.

Republiqven. Ach, ach! jeg kan ikke mere.

Leander. Hvorledes befinder Fruen sig da?

Republiqven. Ach min kjære Monsieur Leander! gid jeg havde fulgt Hans Raad og bortviist alle de Projectmagere, som sigte kun til at forvirre alting, for at befordre deres egen Interesse.

Leander. Nu maa vi alene tale om, hvorledes Republiqven kan hjelpes til Rette igjen.

Republiqven. Ach! der er ingen Redning for mig. Mit Hoved er gandske kruset, og mit Hjerte sidder mig op i min Hals af Qvalme og Beængstelse. En saadan Forvirrelse har disse Doses bragt udi min Mave.

Leander. Man maa bruge Raad i Tide.

Republiqven. Ingen Lægedom kan hjelpe mig; havde jeg kun saa lang Tid, at jeg kunde gjøre mit Testamente.

Leander. Fruen maa ikke saaledes fortvivle; maaskee at jeg ved et ringe Middel kan hjelpe Hende til Rette igjen.

Republiqven. Der vil meget til. Der vil meget til.

Leander. Ikke saa meget; Maven vil renses, og det Surdej, som Projecterne have foraarsaget, maa til Dørs.

Republiqven. Er jeg nu istand til at tage nogen Vomitiv ind?

Leander. Jeg har et lidet Instrument eller Machine, hvorved saadant uden Besværlighed kan gjøres.

Republiqven. Ach! jeg er saa bange, at . . .

Leander. Vil kun Fruen have Tillid til mig. Jeg giver mig ikke ud uden for det, som jeg kan præstere. Lader os strax gaae ind.

Republiqven. Ach, ach! det bliver jo værre og værre.

Leander. Hun slaae sig lidt til Taalmodighed!

Republiqven. I maa ledsage mig; thi jeg kan ikke staae paa mine Ben.

(Pernille og Leander tage hende under Armen, og Leander gaaer alene ind med hende.)

Syvende Scene.

Pernille. Leonora.

Leonora. Ach Pernille! jeg tænkte nok, at det vilde saa gaae til. Ach! det er en Ynk at see.

Pernille. Giv Jer tilfreds, Jomfru! hvis Fruen forvinder denne Svaghed, saa vil Jer Kjærlighed, og den Forbindelse, I har gjort med Monsieur Leander, derved bestyrkes.

Leonora. Men der synes ingen Redning at være for hende.

Pernille. Jeg mener jo; hvis Monsieur Leander kan ved den Machine, som nedsjunkes udi Halsen,

sen, faae Projecterne til Dørs, førend de rodfæste sig og komme udi Blodet, kan alting blive godt.

Leonora. Mener Du det Pernille?

Pernille. Jeg baade mener og veed det. Man kan jo ved saadant hindre, at end Rottekrud eller andet Gift, som er indtaget, ingen Skade kan gjøre.

Leonora. Men jeg er bange, at disse Projecter ere giftigere end Rottekrud.

Pernille. De ere vel ikke et Haar bedre; men naar man faaer dem ud af Maven, maa de rase saa meget som dem lyster. Jeg for min Part anseer denne Hendelse som den eneste Redning for Familien.

Leonora. Ach! gid man ved dette Middel kunde bringe min Moder til Rette igjen! thi endskjøndt hun har været mig imod i denne Forbindelse med Leander, saa elsker jeg dog hende meer end noget Barn kan elske sin Moder.

Pernille. Hun bliver nok cureret; thi Projecterne maa ved betimeligt Vomitiv herud, om end alle Herman von Bremens Forslag vare komne i Maven. Sindet, som I hører, er allerede cureret, i det at hun har fattet Afsky for Projectmagere, som hun tilforn havde sat stor Pris paa. Men der kommer Henrich. Han seer gandske forstyrret ud.

Ottende Scene.

Henrich. Pernille. Leonora.

Henrich. Ach, ach! det var forskrækkeligt at see.

Pernille. Hvad er det Henrich?

Henrich. Tal ikke til mig; jeg er færdig at besvime.

Pernille. Hvad er det da?

Henrich. Monsieur Leander lod nedsjunke en liden Blykugle udi Republiqvens Hals; strax derpaa begyndte hun at brække sig, og det med saadan Heftighed, at baade jeg og han tænkte, at hun skulde døe imellem vore Hænder.

Leonora. Kom der da meget fra hende?

Henrich. Ja vist, jeg har aldrig seet saa heftig en Bryden paa eengang.

Leonora. Hvorledes seer det ud?

Henrich. Det seer saa buntet, saa politisk og saa djævleblendt ud, at ethvert enfoldigt Menneske maa grues ved at ansee det.

Leonora. Vel nok er det, at det er kommet ud. Det kan rase i Vandbekkenet saa meget som det vil. Men i hvad Tilstand var min Moder, da Du gik ud?

Henrich. Hun har fundet stor Lettelse for Hjertet; men haver stærk Hovedpine.

Pernille. Den vil snart stilles; thi det kan ikke være andet, end at saa stærk Brækken jo maa foraarsage Hovedpine.

Hen-

Henrich. Monsieur Leander, som i alting nu agerer Doctor, gav hende Hovedvand at lugte til, og tillige bandt en Serviette stærk om hendes Hoved.

Leonora. Jeg havde ikke tænkt, at han kunde agere saavel Doctor.

Henrich. Jo vist; men der kommer baade Patienten og Doctoren.

Niende Scene.

Republiqven. Leander. Henrich.
Pernille. Leonora.

Republiqven (med en Serviette om Hovedet.) Min kjære Monsieur! jeg kan ikke nok udsige, hvilken Obligation jeg har for Ham; Han har virkelig reddet mit Liv; thi jeg begynder igjen at respirere, og Hovedpinen sagtes meer og meer.

Leander. Det er mig ikke en liden Glæde at have contribueret til Fruens Sundhed igjen.

Republiqven. Han haver cureret ikke alene mit Legeme, men endog mit Sind, i det han har bragt mig af Vildfarelse, og indprentet mig de rette Tanker, som jeg bør have om Projectmagere, hvilke gemenligen ikke sigte til andet, end til Egennytte, og bygge Casteller i Luften, hvorved Republiqven forvirres.

Henrich. Mig synes, at der er Nogen udi Gangen. Jeg maa see ud, hvem det er.

Republiqven. Hvis det er Nogen, som vil tale med mig, saa er det nu ikke belejligt.

Henrich. Det er Herman von Bremen, som forlanger at tale med Republiqven.

Pernille. Ach lad ham komme ind, jeg har stor Lyst til at narre ham: jeg vil med Fruens Permission give mig ud for Republiqven.

Tiende Scene.

Mester Herman. Personerne af forrige Scene.

Herman. Jeg veed ikke, hvilken af de tvende Damer er Republiqven.

Pernille. Det er jeg, kjender Han ikke Republiqven bedre, min gode Mester Herman?

Herman. Man kalder mig Mester Herman, efterdi jeg udi min Ungdom har øvet en Profession.

Pernille. Jeg veed det nok, men denne Mester- eller Magister-Grad er en Plet, som man aldrig kan aftoe.

Herman. Her udi Westphalen øver jeg mig alene udi politiske Sager.

Pernille. Jeg veed det nok. I Hamborg støbte Han fordum Fade og Tallerkener, men her omstøber Han Riger og Republiqver.

Herman. Man skal derfore ikke regne hvad jeg har været, men hvad jeg nu omstunder er.

Pernille. Det er ret nok; jeg vil derfor give Ham al den Ære, som Han fortjener.

Herman. Folk raadføre sig her med mig udi Statssager, og jeg kan sige, uden at rose mig, at de befinde sig ikke ilde ved mine Raad; thi jeg seer dybt ind udi Sagerne.

Pernille. Man kan see paa Hans Ansigt, at Han er en stor Statsmand. Men hvad er Hans Ærende?

Herman. Jeg er kommen, for at høre, om Republiqven har examineret nogle af de Projecter, som jeg har indgivet.

Pernille (sagte til Henrich) Slaa Porten udi Laas, at han ej kan komme ud. (høit) Ja nogle af dem ere examinerte og befundne excellente.

Herman. Det er mig kjært. Jeg haaber, at de alle skal staae deres Prøve: man skal deraf kunne see, at En kan være en duelig Statsminister, uden at have lært Latin eller Græsk.

Pernille Intet er vissere. Det kommer alt an paa Naturens Gaver.

Herman. Hvad synes Republiqven om det første Project, som er tegnet No. 1?

Pernille. Jeg kan ikke erindre, hvilket var det første: Henrich, spring ind og hent os de to store Papir-Bylter.

Henrich. Hvor ligge de?

Pernille. De ligge under Retterbænken i Kjøkkenet.

Herman. Under Retterbænken udi Kjøkkenet! hvad vil det sige?

Pernille. Det vil saa meget sige, at de fortjene ikke at forvares udi andet Archiv.

Herman. Jeg mærker, at Fruen vil drive Spot med mig. Det er ikke smukt.

Pernille. Det er end mindre smukt, at en Kandestøber vil give sig ud for en Statsmand.

Herman. Jeg sværger ved Richelieu, Mazarin, Alberoni ꝛc. at jeg lader mig ikke narre.

Pernille. Og jeg sværger ved Ulspejl, Harleqvin, Polichinello ꝛc. at I skal narres. Kom hid Henrich med Bylterne. Han skal bære dem hjem paa sin egen Ryg. Monsieur Leander maa komme os til Hjelp, om han vil gjøre Modstand.

Herman. Gevalt, Gevalt!

Henrich. Hold Din politiske Mund, eller Du faaer saa mange Hug, som Dit Liv kan taale.

(Henrich hænger ham om Halsen begge Bylter paa Ryggen.)

Herman. Ach ach! det skal ikke blive uhævnet.

Pernille. Giv ham nu et godt Bagslag, Henrich! til Afsked for alle de Forslag, som han har givet os.

(Henrich sætter ham Foden for Ryggen)

Herman. Au, au, au!

(Han gaaer ud med nedslaget Hoved, og tæller til 10.)

Ellevte Scene.

Republiqven. Leander. Leonora. Pernille. Henrich.

Republiqven. Det var noget plumpt, Pernille!

Pernille. Nej. Nu kan han fortælle det til Andre af hans Consorter; saa have vi dem ikke meer paa Halsen.

Republiqven. Jeg mærker at det er et Bedrageri.

Leander. Man kan ikke holde dem alle for Bedragere, thi Mange bilde sig selv ind at være det, som de ikke ere, og vise de høje Tanker, de fatte om sig selv, just af Uvidenhed; thi jo mere uskjønsom En er, jo lettere kommer alting ham for: Skarpsindige Folk derimod, som see dybt ind udi Sagerne, og mærke de Knuder, som derudi ligge skjulte, driste sig ikke at røre derved. Heraf kommer det, at man gemeenligen finder størst Activitet hos de første, saasom de af Uvidenhed holde alting gjørligt. De sidste derimod passere for uduelige og frygtsomme, og derfore ofte ansees med Foragt, da dog deres Frygtsomhed og liden Resolution grunder sig paa deres Indsigt udi Sagerne, og er Bevis paa deres Skjønsomhed.

Republiqven. Han taler som en fornuftig Mand. Jeg vil herefter tage mig vare for Projectmagere.

Leander. Fruen maa dog see til, at Hun gaaer

en

en Middelvej herudi, saa at Hun ikke henfalder til Extremiteter; thi det kan være ligesaa skadeligt at forkaste alle Projecter, som at antage dem alle: man maa udlede Hveden blandt Klinten. Hvis man plat forkaster alle Forslag, drister sig Ingen at gjøre dem, hvorved mangt et nyttigt Project kan blive qvalt udi Fødselen, og gamle Vildfarelser og Fejl, som behøve Reformation, fæste Rødder: alene maa man intet sætte i Værk, førend det er nøje examineret; thi det daarligste Project kan ofte have den beste Apparance.

Republiqven. Jeg vil og skal i dette, som i andet, efterfølge Hans Raad, og saasom Han har cureret mig, saa vil jeg og være Hans Doctorinde, og curere Ham, ved at rydde af Vejen de Stene, som have forhindret Ham at komme til sit Maal, det er til Besiddelse af min eneste Dotter og Arving, som Han bærer Kjærlighed til. — Kom hid Leonora og giv ham Din Haand. — Nu haaber jeg, at I ere fornøjede, ligesom jeg paa min Side er ikke desmindre. Lader os nu gaae ind og gjøre Anstalter til Eders Bryllup.

(Leander og Leonora kysse paa hendes Hænder og takke.)

Henrich (sagte.) Jeg derimod er ikke saavel fornøjet; thi mit Regiment er til Ende, og min Næring, som flød af Byens Galskab, er forsvunden, saa at jeg af en Agent eller Factor er forvandlet til en slet og ret Lakej igjen.

Tolvte Scene.

Arv. Personerne af forrige Scene.

Arv (faldende paa Knæ for Republiqven.) Ach naadige Frue! jeg beder om Ret.

Republiqven. Hvad Uret er Dig vederfaret?

Arv. Henrich har taget en Sølvpenge fra mig.

Henrich. Saadant tilstaaer jeg, og mener derudi at have gjort som en tro Tjener; thi saasom han dermed har ladet sig bestikke af en Projectmager, saa har jeg confisqveret den paa Republiqvens Vegne.

Republiqven. Derudi har Du gjort vel, Henrich!

Arv (grædende.) Ach! skal jeg da miste min Sølvpenge?

Republiqven. Du skal ikke alene miste den, men ogsaa Din Tjeneste.

Henrich. Han har ikke bedre fortjent, naadige Frue! = = =

Pernille (til Henrich.) Du fortvivlede Skjelm! tør Du, som est meest skyldig, gjøre Dig til Anklager?

Henrich (til Pernille.) Hør Pernille! der har Du den halve Del af Ducaterne: hvem er jeg nu?

Pernille. Du est en tro og ærlig Tjener: (til Republiqven) hverken jeg eller Henrich drister os til at bede for Gaardskarlen; thi en Tjener bør have rene Hænder. Er det ikke sandt Henrich?

Hen=

Henrich. Visselig. Jeg har skikket mig saa udi Republiqvens Tjeneste, at jeg kan døe med en god Samvittighed.

Pernille. Jeg min Tro ligesaa.

Republiqven. Jeg vil haabe det samme. Kom lad os gaae ind.

(De gaae ind, og Arv følger med grædende.)

Leander (til Spectatores.)

Jeg vil tie med denne Historie for Pernilles Skyld. Man seer ellers heraf Sanden at være, som Ordsproget lyder, at man lader de smaa Tyve hænge, og de store gaae frie.

Over Republiqven.

Det er unægtelig Skade, at Holberg ikke i en lykkeligere Periode af sit Liv lagde Haand paa dette ham saa værdige Værk, at skrive en egen Comedie blot for at drive Spot med Projectmagere; rimeligviis vilde han da have truffet en lykkeligere Form dertil, end denne skjæve allegoriske, som, endog den ække Opløsning uanseet, i saa mange Henseender vanhælder dette paa comiske og satyriske Ideer i øvrigt saa frugtbare Æmne. Ogsaa synes han selv at have havt nogen Forkjærlighed for dette Stykke, hvorom han i sin 447 Epistel siger: "derudi skjemtes med Projectmagere, som gjøre egennyttige Forslag, hvilke de besmykke med Statens Nytte; de samme give sig ud for Statsmedici, for at curere de Svagheder, hvoraf et Societetet laborerer, men det gaaer dem ligesom Qvaksalvere, hvis Medicin er værre end Sygdommen. Dette Skuespil er mere for Øjnene end for Ørerne." Maaskee vilde det heller ikke være gandske uden Grund at formode, at den korte Slutningssætning skal indeholde en Slags Selvtrøst over dette Skuespils maadelige Lykke, da det, uagtet Hovedrollen deri var i den af alle Kjendere

dere saa beundrede Mad. Linkwitzes Hænder, i Følge den alsiske Fortegnelse ikke oplevede uden to Forestillinger, og neppe nogensinde vil igjen komme paa noget Theater.

Da Undertegnede just i disse Dage i sin lærde og smagfulde Ven Herr Rector Nissens Bidrag til hans græbske poetiske Anthologies Fortolkning, har fundet den Yttring, at Philocleon i Aristophans Bremser kan ansees, som Originalen for Holbergs Herman von Bremenfeld, og da dette ved hans Lystspil af dette Navn ikke kan have været Tilfældet, da han i sin tredie latinske Epistel erklærer sig den Tid kun at have gjennemlæst tvende af Aristophans Comodier, Skyerne, som han i sin Rasmus Montanus og flere Steder saa vel har nyttet, og Plutus, hvorefter han selv udarbeidede et Skuespil; og da samme Person atter forekommer i dette Lystspil, og Holberg i sin 212 danske Epistel (udgivet 1750) kortelig recenserer Aristophans betydeligste Stykker, som han altsaa maa have læst efter, at han skrev ovennævnde latinske Brev, saa, hvorvel Bremserne i nysnævnte Epistel ikke omtales, troede Undertegnede dog at burde sammenligne Philocleon deri med Mester Herman; men saa umiskjendelig, som man deri gjenfinder Originalen til Perrin Dandin i Racines Plaideurs, som Forfatteren og selv vedgaaer at være en Efterligning af Bremserne, og saa meget der end kunde friste til, at udlede Ewalds Harlequin

Pa-

Patriot fra samme Stamme, er han ikke istand til at gienkjende de Herman von bremenske Familietræk deri.

Ligesom man i øvrigt i Holbergs ældre Skuespil bestandig gienfinder Caracter og Ideer af hans Peder Paars, saaledes bære disse senere stærke Spor af deres nøje Slægtskab med hans Niels Klim, og synes ikke sielden at være Affødninger af denne, saaledes kan man neppe læse dette Skuespil uden at erindres om, hvad der i hiin satyriske Roman siges mod Projectmagere, og deres Hensigter. En herlig Original til disse Narre, som Holberg neppe har tabt af Minde, skjøndt han vel ikke saa umiddelbar har havt den for Øje, er den højst pudseerlige Ormin i Molieres Fortrædelige, et Skuespil, som i samme Tidspunkt, skjøndt kun to Gange blev givet paa den danske Skueplads.

X. X.

Sga=

Sganarels Rejse

til

det philosophiske Land,

Comedie i een Act.

Personerne.

Sganarel.

Leander.

en gispende Philosoph.

en heraklitisk Philosoph.

en democritisk Philosoph.

den subtile Doctor.

en Astrologus.

en skeptisk Philosoph.

Lucie.
Margarethe. } trende Philosophhustruer.
Agatha.

Poliphemus.

en Doctor Medicinæ.

For-

Første Scene.

Sganarel (alene, med oprakte Hænder.)

Himmelen skee Lov, at vi endeligen efter saa megen Besværlighed ere komne til den forlangte Stad, hvor vi agte at fæste Bolig. Hvad kan være behageligere, end at boe iblandt lutter Philosopher, hvor vi faae intet uden Visdom at høre. Jeg er træt og udmattet af Rejsen; men naar jeg stiller mig for Øjne, at det forønskede Maal er lykkeligen naaet, synes mig, at jeg faaer nye Kræfter igjen. Min Herre Leander, som med Rejsetøjet er udenfor Porten, har skikket mig hid for i Vejen, at betinge Herberge. Men jeg seer her ingen Folk; det er saa stille, som det kunde være Nat. Saadant holder jeg for Bevis paa god Skik og Orden. Jeg maa derfor banke paa første Port, for at faae Nogen i Tale.

(Han banker paa.)

Anden Scene.

Sganarel. En Philosophus (med et langt Skjæg.)

Sganarel. Der seer jeg En komme. Visdommen staaer afmalet i hans Pande. — Hr. Magister tager ikke ugunstig op, at jeg spørger Ham, om

Han

Han intet Herberge veed for tvende fremmede Personer. (Philosophen svarer intet, men gisper alene.) Hr. Doctor! gav Han maaske ikke Agt paa mit Spørsmaal? (Philosophen tier, og gisper igjen.) Jeg spurgte, om Han ikke veed et godt Herberge for tvende rejsende Personer. (Philosophen gispende 3die Gang, seende paa Solen, siger.)

Philosophen. Efter Solen maa Klokken være 9.

Sganarel. Jeg spørger hverken om Klokken eller Solen; jeg spørger om et Herberge. (Philosophen gisper fjerde Gang, og gaaer ud, Sganarel gisper efter ham.) Hvis denne Karl skal være en viis Mand, saa er han ikke til nogen Nytte, saasom han taler ikke, men gisper Visdommen ud; men jeg maa see til, at jeg faaer fat paa en Anden, som taler lidt meer, og gisper lidt mindre (Han banker paa en anden Dør.)

Tredie Scene

Sganarel. En heraklitisk Philosophus.

Philosophen. Har Han noget at tale med mig?

Sganarel. Jeg er en fremmed Person, som tilligemed en fremmed Herre er kommen til denne Stad, efter en besværlig og møjsom Rejse. Vi have med Taalmodighed udstaaet alle de Ulejligheder, som Rejsen har ført med sig, i Haab at = = = (Philosophen hyler og græder.) De Taarer, som Herr Doctor fælder, ere Prøver paa Hans Ædelhjertighed

hed og Medlidenhed, men nu er alting forglemt, efterdi = = (Philosophen hyler igjen) Jeg siger, at Alting er forglemt. Nu forlanger jeg alene, at Hr. Doctor vil bevise os denne Tjeneste, at skaffe os et godt Herberge for Betaling. (Philosophen hyler igjen.) (Sagte) denne Mand er jo ligesaa gal, som den Første.

Philosophen. Hvad mener I ved den Første?

Sganarel. Den første Mand, som jeg her anmodede om det Samme, svarede mig noget hen i Taaget, saa at jeg blev gandske forvirret derover.

Philosophen (hyler igjen, og Sganarel efteraber ham.) I siger, at I blev gandske forvirret derover?

Sganarel. Ja vist; kunde jeg vel andet, naar = = (Philosophen hyler igjen, og Sganarel støder ham for Rumpen, og de hyle begge tillige.) Nu kan Du have Aarsag til at hyle. Hvilke forbandede Grimacer disse Philosophi have! Men der seer jeg en Anden gaae over Gaden. Han seer glad og tækkelig ud. Af ham vil jeg nok faae Oplysning om dette Kogleri.

Fjerde Scene.

Sganarel. En democritisk Philosophus.

Sganarel. Maa jeg tale et Ord med Hans Høiærværdighed?

Philosophen. Ja gjerne, saa længe som Han lyster.

Sganarel (sagte.) Denne Mand er gandske maneerlig. (høit.) Jeg har her havt særdeles Hændelser.

Phi-

Han intet Herberge veed for tvende fremmede Personer. (Philosophen svarer intet, men gisper alene.) Hr. Doctor! gav Han maaske ikke Agt paa mit Spørsmaal? (Philosophen tier, og gisper igjen.) Jeg spurgte, om Han ikke veed et godt Herberge for tvende rejsende Personer. (Philosophen gispende 3die Gang, seende paa Solen, siger.)

Philosophen. Efter Solen maa Klokken være 9.

Sganarel. Jeg spørger hverken om Klokken eller Solen; jeg spørger om et Herberge. (Philosophen gisper fjerde Gang, og gaaer ud, Sganarel gisper efter ham.) Hvis denne Karl skal være en viis Mand, saa er han ikke til nogen Nytte, saasom han taler ikke, men gisper Visdommen ud; men jeg maa see til, at jeg faaer fat paa en Anden, som taler lidt meer, og gisper lidt mindre (Han banker paa en anden Dør.)

Tredie Scene

Sganarel. En heraklitisk Philosophus.

Philosophen. Har Han noget at tale med mig?

Sganarel. Jeg er en fremmed Person, som tilligemed en fremmed Herre er kommen til denne Stad, efter en besværlig og møjsom Rejse. Vi have med Taalmodighed udstaaet alle de Ulejligheder, som Rejsen har ført med sig, i Haab at : : : (Philosophen hyler og græder.) De Taarer, som Herr Doctor fælder, ere Prøver paa Hans Ædelhjertighed

hed og Medlidenhed, men nu er alting forglemt, efterdi : : (Philosophen hyler igjen) Jeg siger, at Alting er forglemt. Nu forlanger jeg alene, at Hr. Doctor vil bevise os denne Tjeneste, at skaffe os et godt Herberge for Betaling. (Philosophen hyler igjen.) (Sagte) denne Mand er jo ligesaa gal, som den Første.

Philosophen. Hvad mener I ved den Første?

Sganarel. Den første Mand, som jeg her anmodede om det Samme, svarede mig noget hen i Taaget, saa at jeg blev gandske forvirret derover.

Philosophen (hyler igjen, og Sganarel efteraber ham.) I siger, at I blev gandske forvirret derover?

Sganarel. Ja vist; kunde jeg vel andet, naar : : (Philosophen hyler igjen, og Sganarel støder ham for Rumpen, og de hyle begge tillige.) Nu kan Du have Aarsag til at hyle. Hvilke forbandede Grimacer disse Philosophi have! Men der seer jeg en Anden gaae over Gaden. Han seer glad og tækkelig ud. Af ham vil jeg nok faae Oplysning om dette Kogleri.

Fjerde Scene.

Sganarel. En democritisk Philosophus.

Sganarel. Maa jeg tale et Ord med Hans Højærværdighed?

Philosophen. Ja gjerne, saa længe som Han lyster.

Sganarel (sagte.) Denne Mand er gandske maneerlig. (høit.) Jeg har her havt særdeles Hændelser.

Phi-

Philosophen. Hvi saa?

Sganarel. Jeg har talet her med tvende Philosopher. Jeg spurgte den Første, om han ikke vidste noget Herberge, men i Stedet for at svare paa mit Spørsmaal, gispede han, og omsider sagde, at Klokken var 9; mon den Mand kan være rigtig i Hovedet?

Philosophen. Ha ha hi hi hà ha ha : : :

Sganarel. Ja, Hr. Magister har nok Aarsag at lee deraf; jeg kan selv ikke bare mig for Latter, naar jeg tænker derpaa. (De lee begge tillige.)

Philosophen. Men hvad Svar fik I af den Anden?

Sganarel. Den Anden hylede ved hvert Spørsmaal, og græd, som han var pidsket.

Philosophen. Ha ha ha hi hi ha ha : : : :

Sganarel. Mig synes, han var nok saa gal, som den Første. (De lee atter stærkt tillige.) Hvad kan man vel dømme om saadanne Mennesker?

Philosophen. Ha ha ha hi hi ha ha : : Jeg seer ellers paa Jeres Dragt og Skikkelse, at I er en Fremmed.

Sganarel. Ja, Hr. Magister. Jeg er fra et langt bortliggende Land.

Philosophen. Et langt bortliggende Land? ha ha hi ha : : :

Sganarel. Det er jo ikke noget at lee af.

Philosophen. Hvad er Jeres Ærinde her?

Sganarel. Det er for at omgaaes med lærde Mænd, og at underviises i Viisdom. (Philosophen leer igjen.) Ej min Herre! hold dog Maade med denne Latter, og lad os tale lidt alvorlig sammen.

Philosophen. Alvorlig sammen, siger I? ha ha hi = = =

Sganarel. Hvad Djævelen er dog dette? hold engang op at lee, og sig mig, hvor et godt Herberge er at bekomme.

Philosophen. Et godt Herberge, siger I?

(Han gaaer leende bort.)

Sganarel. Ej, saa lee Din Hals itu, dit Beest! Den ene Philosoph er jo galere end den Anden. Jeg er saa forvirret over disse Hændelser, at jeg veed ikke, enten jeg sover eller vaager; skal dette være Viisdommens Stad, saa maatte jeg gierne vide, hvad man kan kalde en Daarekiste. Lad mig nu samle det ene med det andet, for at kunne berette min Herre Alting omstændeligen.

Femte Scene.

Sganarel. Den subtile Doctor.

(Imedens Sganarel staaer og grunder, kommer en ny Philosoph stærkt gaaende og løber ham omkuld.)

Sganarel. Hvad for en Ulykke vil dette sige? hvi handler I saaledes med mig? hvad Ondt har jeg gjort?

Philosophen (rejser ham op efter Benene) Ej, ej, Jeg tager Benene istedet for Armene. Jeg beder tusinde Gange om Forladelse. Forseelsen rejser sig deraf, at jeg har for skarpt Syn.

Sganarel. Mig synes, at det heller maa rejse sig der af, at I er starblind.

Philosophen. Min Herre, det skarpe Syn, som Naturen har begavet mig med, foraarsager, at jeg intet kan see, som er nær ved mig.

Sganarel. Hvis Naturen ikke havde anden Gave at give Jer, maatte I ønske, at hun havde beholdet sin Gave selv.

Philosophen. Nej min Herre. Jeg kan dermod see, hvad Andre ikke seer; mit skarpe Syn gaaer indtil Indvoldene af en Ting, og fæster sig paa Kjernen deraf, som er skjult for Andre.

Sganarel. Det gaaer over min Forstand.

Philosophen. Det er dog saa, min Herre! derfor fører jeg Navn af den subtile Doctor. Men jeg seer, at Han er en fremmed Person; hvad er Hans Ærinde her? hvis jeg kan gaae Ham til Haande udi noget, skal det være mig en Fornøjelse.

Sganarel. Jeg takker skyldigst. Jeg vil kun for det første spørge, om man her kan faae et godt Herberge for tvende Personer?

Philosophen. Saadanne gemene og grove Ting be-

bekymrer jeg mig ej om; men vil I vide noget in Philosophia occulta, saa er jeg til Tjeneste.

Sganarel. Nej, nej! jeg spørger kun om . .

Philosophen. Som for Exempel, om Magnetens Kraft, om Sjælens Beskaffenhed, om Blodets Circulation, om Myrers og Mygs Egenskab, om andre Insecters indvortes Dannelse, om . . .

Sganarel. Nej nej, i Djevels Skind! Jeg spørger kun om . . .

Philosophen. Eller I vil vide noget om Dyrenes Sjæle, om de ere Machiner eller levende Kreature, om Nominales eller Reales bør kaldes orthodoxi Philosophi?

(Medens han saa taler, render Sganarel ham omkuld, og undskylder sig ogsaa med sit skarpe Syn. Den subtile Philosophus rejser sig strax igjen, slaaer Sganarel ned paa Jorden, giver ham brav Hug, og forlader ham liggende.)

Sjette Scene.

Sganarel. En Astrologus

(med en Kikkert, som observerer.)

Sganarel. Ach ach! er der Ingen, som kan rejse mig op? Ach hjelp en stakkels forslagen Mand, som kan ikke rejse sig selv.

Astrologus (seende sig om.) Hvo er, som raaber? der ligger jo en halvdød Mand. Hvad skader Jer, min Ven?

Sganarel. Hjelp mig op igjen, min Herre!

Jeg er falden udi onde Menneskers Hænder, som have slaaet mig saaledes, at mine Lemmer ere knusede.

Astrologus. Det gjør mig hjertelig ondt; jeg er pligtig til at hjelpe min Næste; jeg beder alene om lidt Taalmodighed, indtil jeg faaer efterseet udi min Astrologiske Bog, som man udi denne Maaned, og paa denne Dag udi Maaneden, maa foretage sig noget af Vigtighed. (han blader i Bogen.) Nej, min Herre! det gaaer ikke an paa denne Tid. Jeg seer, at det er den 14de Dag udi den Maaned Morian, paa hvilken man efter astrologiske Regler intet vigtigt maa foretage sig. Vil min Herre have Taalmodighed, til Solen gaaer ned, saa kan jeg hjelpe Ham, uden at overtræde astrologiske Regler.

Sganarel. Saadanne Regler kan ingen uden Fanden have dicteret. Kan det vel være nogen Tid forbudet at hjelpe sin Næste?

Astrologus. Visseligen baade er og kan det være.

Sganarel. Ach jeg elendige Menneske! ulyksalig var den Dag, da vi besluttede at komme til denne By.

Astrologus. Siig ikke det min Herre! I er kommen udi den Stad, hvor de ni Viisdoms-Gudinder have fæstet Sæde.

Sganarel. I maa heller sige ni Helvedes-Gudinder eller ni Ulykker; thi = =

Astrologus. Overiil Jer ikke! styr Jere Affecter,

ter, og hav Taalmodighed til mod Aften, da skal jeg med al Fornøjelse gaae Jer til Haande. Adieu saa længe. (gaar.)

Syvende Scene.

Sganarel. En skeptisk Philosophus.

Sganarel. Ach, ach! er der dog ingen medliden Sjæl udi den hele Stad?

Philosophen. Jeg hører En at raabe. Der seer jeg en stakkels Mand, som er kommen til Skade. (Han reiser ham op.)

Sagnarel. Tusind Tak Hr. Doctor! det er mig dog kjært, at jeg finder et ærligt eller et klogt Menneske udi denne højlærde Stad.

Philosophen. Hvad skader Jer min Ven?

Sganarel. Jeg er saaledes bleven slagen og medhandlet af En af jeres Ordens-Brødre, som kaldte sig en subtil Philosoph; men paa mig lod han kun see liden Subtilitet.

Philosophen. Men er J vis derpaa?

Sganarel. Skulde jeg ikke være vis paa det, som nyeligen er skeet?

Philosophen. Jeres Syn kan have bedraget Jer.

Sganarel. Saa har dog ikke Følelsen bedraget mig; det kan mine forslagne Lemmer bekræfte.

Philosophen. Følelsen, som er en af de fem Sandser, kan bedrage ligesaa vel som Synet.

Sga-

Sganarel. Det er jo en forbandet forkert Snak. I saae jo selv, at jeg laae paa Gaden og raabte om Hjelp.

Philosophen. Det kommer mig vel saa for; men ..

Sganarel. Gid I faae en Ulykke med Jer Men! I hjalp mig jo selv op igjen?

Philosophen. Det kan maaske være.

Sganarel. Saa kan jeg jo tage min Taksigelse tilbage igjen.

Philosophen. Maaskee.

Sganarel. Maaskee, maaskee! Hør min gode Maaskee! Om En handlede saaledes med Jer, hvad vilde I da sige?

Philosophen. Jeg vilde ikke andet sige, end at det syntes saa at være. (Sganarel giver ham 3 gode Rap) Au, au! er det ikke uforskammet at handle saaledes med en Philosopho?

Sganarel. Maaskee.

Philosophen. Og saaledes at belønne Velgjerninger.

Sganarel. Maaskee, maaskee.

Philosophen. Ach, ach! min arme Ryg!

Sganarel. Følelsen er en af de fem Sandser, som kan bedrage, saavelsom Synet.

Philosophen. Jeg maa strax hjem at smøre min Ryg.

Sga-

Sganarel. Gak til Bloksbjerg og smør Din lærde Hjerne! den behøver heller Smørelse end Ryggen. Hvis jeg ikke ventede hvert Øjeblik min Principal Leander, tog jeg strax Flugten herfra, for ikke at underkastes flere fortrædelige Hendelser. Gid han vilde skynde sig! Men der seer jeg, han kommer; han skal faae Alting ligesaa friskt, som jeg har faaet det.

Ottende Scene.

Leander. Sganarel.

Leander. Nu, hvor gaar det Sganarel? Har Du faaet opspurgt et got Herberge? (Sganarel svarer intet, men gisper.) Hører Du ikke, hvad jeg spørger? (Han gisper paa ny.) Jeg troer, at Du est bleven baade blind og maalløs. (Han gisper igjen.) Staa ikke her, og driv Spot med mig. Kan Du ikke svare til mit Spørgsmaal?

Sganarel. Hvad er det, som Monsieur vil vide?

Leander. Jeg spørger, om Du har opspurgt noget Herberge?

Sganarel (seende paa Himmelen, gisper og svarer:) Jeg seer, at efter Solen Kl. maa være 9.

Leander. Hvad Pokker er dog dette? Jeg troer at Karlen er forhexet; kjender Du mig ikke meer? (Sganarel hyler og græder.) Siig mig dog, hvor Du har været, og hvad Dig er vederfaret. (Han hyler igjen.)

Ej! hvilken ulyksalig Hendelse er ikke denne! (Han hyler igjen.) Kjender Du ikke mig, som er Din Principal?

Sganarel. Min Principal? Ha, ha, hi, hi, ha!

Leander. Jeg mærker, at han har faaet Skade paa Forstanden.

Sganarel. Ha, ha, hi, ha!

Leander. Mon Stadens Luft skulde kunne føre saadant med sig?

Sganarel. Ha ha ... Nej min Herre! mig fattes intet paa Forstanden; men jeg kan intet vist Svar give paa Spørgsmaalet.

Leander. Kan Du ikke sige Ja eller Nej.

Sganarel. Maaskee.

Leander. Hvad vil Du sige med Dit Maaske?

Sganarel. Intet af noget Betydende.

Leander. Vil Du drive Spot med mig, saa skal det gaae Dig ilde.

Sganarel. Jeg driver aldeles ingen Spot med Monsieur.

Leander. Er det ikke at drive Spot, naar Du svarer hen i Taaget til hvert Spørgsmaal?

Sganarel. Herren synes kun saa; thi man kan ikke forlade sig paa Sandserne, som alle ere bedragelige.

Leander løfter paa sin Stok. Nej, nu gaaer det for vidt.

Sga-

Sganarel. Det gaar ogsaa for vidt. Nu vil jeg tale lidt alvorligen, og sige dette, at det var en ulykfalig Tid og Time, vi besluttede at gjøre denne Reise. Alle disse Complimenter, som jeg har gjort min Herre, ere de samme, som mig ere gjorte af alle de Philosopher, som jeg har talt med, og hvilke jeg giver Ham ligesaa varme, som jeg selv har faaet dem. Staden er fald af sprænglærde Stoknarre.

Leander. Jeg mente, at Lærdom og Visdom fulgte sammen.

Sganarel. Jeg, min Tro, ligeledes.

Leander. Jeg har ikke andet hørt.

Sganarel. Men jeg har anderledes følet.

Leander. Hvoraf kan dog vel saadant reise sig?

Sganarel. Alting er skadeligt, naar man gjør for meget deraf. Et Glas Viin opmuntrer Sindet; men drikker man for meget deraf, saa bliver Hjernen philosophisk og forstyrret. Vinden driver Skibet frem; men blæser den for stærkt, kuldsejler man. Ingen Mad er sundere end Melgrød; men overlader man Maven med formeget deraf, kan man æde sig en Feber paa Halsen. Saaledes kan det være beskaffet med disse Philosophi, hvilke for megen Lærdom har gjort rasende.

Leander. Paa den Maade havde det været bedre at blive hjemme.

Sganarel. Jeg mener det samme; men der seer

jeg

jeg nogle Qvinder. De synes ganske menneskelige og tamme.

Leander. Vi maa holde os lidt til Side, for at see, hvorledes de bære sig ad.

Niende Scene.

Tre Qvinder. Sganarel. Leander.

Første Qvinde. Ach Søster! mig længes inderligen efter at see den fremmede Person, som nyligen skal være hidkommen.

Anden Qvinde. Jeg, min Tro, ikke mindre. Jeg har hørt, at det skal være en meget deilig Person.

Tredie Qvinde. Jeg er allerede slagen af Kjærlighed, førend jeg har faaet ham at see.

Første Qvinde. Min Stupige, som har seet ham, siger, at han er den anden Paris.

Anden Qvinde. Er han Paris, saa vil jeg nok være Helene. Men see, der staar et helt Par. Det maa være de samme, som vi løbe gal efter.

Første Qvinde. Det er uden Tvivl de samme. De see anderledes ud, end vore skimlede og forrustede Philosopher.

Anden Qvinde. Det maa Du vel sige, Søster. See engang, hvilket net og kruset Haar den Ene har.

Første Qvinde. Seē, hvilken Taille!

An-

Anden Qvinde. See, hvilke nette Been den Anden haver! mine Tænder løbe alt i Vand. Vi maa strax give os i Snak med dem.

Tredie Qvinde. Velkommen hid til Staden, I gode Mænd! hvad er Jer Ærinde?

Sganarel. Førend vi svare hertil, maa vi først vide, om I ere Philosopher eller Mennesker.

Anden Qvinde. Jo vist ere vi Mennesker. Det maa vi jo endelig vide. Søster! De mene, at vi ere ikke Mennesker.

Første Qvinde. Vi ere ikke allene Mennesker, men endogsaa tamme og tjenstagtige Mennesker, helst mod Fremmede.

Anden Qvinde. Det maa Du vel sige to Gange, Søster. Ha, ha = = = Hvilket underligt Spørgsmaal: Om vi ere Mennesker?

Sganarel. Godt Saa maa jeg da sige Jer dette, at vi ere hidkomne, for at opspørge et godt Herberge. Vi have til den Ende raadført os med nogle Philosopher; men den Ene svarede hen i Taaget, den Anden begegnede mig med Graad, den Tredie med Latter, og den Fjerde vilde see paa Himmelen, hvad Svar han skulde give.

Tredie Qvinde. Kjære Venner! agter saadant ej; Deres Studeringer gjør dem rasende. Det maa vi, desverre! dagligen finde, som ere Deres Hustruer.

Lean-

Leander. Ere I Deres Hustruer?

Tredie Qvinde. Ja, vi have Navn deraf; men . . (De sukke alle og græde.)

Leander. Hvad vil det sige, at I have allene det blotte Navn?

Tredie Qvinde. De fordybe sig saaledes i Studeringer, at de forsømme de meest magtpaaliggende Ting. De forglemme det fornemste, som er Ægteskabs-Pligt. Er det ikke sandt, Søster?

Første Qvinde. Jo, alt for sandt.

(De græde alle tre bitterligen.)

Leander. Hvad mener I ved Ægteskabs Pligt?

Anden Qvinde. Siig Du det Søster, som har været længst gift.

Første Qvinde. Lad Margrethe sige det.

Tredie Qvinde. Lad Lucie sige det.

Leander. Jeg kan ej slutte, hvad I mener, kjære Børn!

Første Qvinde. Hvis en og anden ærlig fremmed Rejsende ikke iblandt gik os lidt til Haande, maatte vi forgaae. Er det ikke sandt Søster?

Anden Qvinde. Jo, alt for sandt.

(De græde veemodigen igjen.

Leander. Men tillade Jeres Mænd, at I frit omgaaes med Fremmede?

Tredie Qvinde. Vore Mænd? Dem kan vi endeligen narre, lige saa meget, som os lyster.

Lean-

Leander. Hvis saa er, saa skal I gode Madamer nok blive hjulpne.

Tredie Qvinde. Jeg siger tusinde Tak.

Sganarel. Hr. Principal! Nu faar jeg ret Lyst til at blive her. Det staar nu kun paa at faae et godt Herberge.

Tredie Qvinde. Vil de gode Herrer tage til Takke udi vores Huus, saa er det til Tieneste.

Sganarel. Men Hendes Mand er jo ogsaa en Philosophus.

Tredie Qvinde. Ja, men ikke saadan en, som I omtaler. Han er Doctor udi Læge-Konsten. De slags Folk studere kun maadelig; thi deres Praxis tillade dem ikke at læse ret meget. Jeg er forsikkret om, at I blive vel imodtagne af min Mand; kommer kun ind med mig, saa skal den Sag snart blive afgjort. (Hun leder dem ind.)

Tiende Scene.

De to andre Qvinder (alene.)

Første Qvinde. Hjerte Søster! var det ikke to behagelige Personer? hvilken af dem syntes Dig bedst om?

Anden Qvinde. De stode mig begge an; allerhelst den, som havde det krusede Haar. Det var, mir Tro, en Lekkerbidsken.

Første Qvinde. Mig synes nok saa godt om den Anden.

Anden Qvinde. De syntes at være komne fra langt bortliggende Lande, det kunde man see paa deres Ansigt og Gebærder.

Første Qvinde. Men hvad mon deres Ærende kan være?

Anden Qvinde. Deres Ærende kan ikke være andet, end andre fremmede Folks, som tænke her at finde Viisdom, saasom Staden vrimler af Philosopher, og deruover kaldes Viisdommens Stad.

Første Qvinde. Da finde de ikke her, hvad de lede efter.

Anden Qvinde. Derudi har Søster Ret; eet er at være lærd, et andet at være klog. Hvad duer Lærdom til, naar den vanskaber Folk?

Første Qvinde. Min Mand er saa henrykt udi Studeringer, at han tit sidder til Bords, uden at æde, saa at han staaer fastende op fra Bordet, indbildende sig, at han er mæt.

Anden Qvinde. Min Mand har ikke mindre Grimacer.

Første Qvinde. At vore Doctore udi Lægekonsten ere lidt manerligere, end de Andre, kommer vel deraf, at de studere ikke saa meget, og at de ere mere blandt Folk.

Anden Qvinde. Det er sandt nok; endeel af dem har dog ogsaa slemme Nøkker. Mig længes derfor at vide, hvordanne de Fremmede vil blive fornøjede

fornøjede med denne Doctor. Men jeg seer dem at komme ud igjen. Jeg frygter derfor, at de har kun faaet slet Audience. Men vi maa hen at fortælle vore Naboersker, hvad vi har seet. (de gaae.)

Ellevte Scene.

Leander. Sganarel.

Leander. Denne Mand er meget maneerlig og høflig. Han bød os ikke alene sit Hus til, men endogsaa uden Betaling.

Sganarel. Nu begynder jeg at komme mig lidt igjen; thi jeg mærker, at man og kan finde nogle lærde Folk uden Grimacer.

Leander. De Andre af hans Medbrødre vare og alle civiliserede Mænd.

Sganarel. Jeg troer, at de ere alle Doctore udi Lægekonsten.

Leander. Ja vist. Vor tilkommende Vert sagde mig, at det var det hele medicinske Facultet, som var samlet i hans Hus, og var det derfor, at han ikke kunde tale med os længer denne Gang. Men der er een Ting, som jeg grubler over. Jeg kan ikke begribe, hvad det skulde betyde, at de beskuede os saa nøje, og at de hviskede derhos saa meget sammen.

Sganarel. Det kan vel ikke betyde andet, end at vor Skikkelse og Dragt er fremmed og usædvanlig for dem.

Lean-

Leander. Det kan vel ogsaa være, men = = =

Sganarel. Ej Herre, I grubler over slet intet. Jeg for min Part er vel fornøjet med, at vi har faaet saa godt Herberge. Men jeg seer, at Qvinderne ere alt borte.

Leander. Jeg kan tænke, at de ere henne at fortælle og tilkjendegive vor Ankomst for deres Naboersker.

Sganarel. Saa vidt jeg begriber, kan en Fremmed her gjøre sin Lykke blandt disse Doctorinder; thi de ere alle meget tamme. Men der kommer vor Vertinde med en Flaske Viin.

Tolvte Scene.

Den tredie Qvinde. Leander. Sganarel.

Tredie Qvinde. I gode Herrer! lader Tiden ikke være dem for lang. Saasnart min Mand bliver færdig med Facultetet, og hans Medkolleger gaae bort, vil han have den Ære at tale videre med Dem. Imidlertid har han befalet mig at holde dem med Selskab.

(Hun skjenker et Glas, som hun giver Leander, og derpaa sukker hun og græder.)

Leander. Hvad ligger Hende paa Hjerte, Madame, efterdi Hun sukker saa dybt?

Sganarel sagte. Jeg er vis paa, at hun fremkommer med en Elskovs-Erklæring.

(Hun skjænker et andet Glas i for Sganarel, sukker og græder ligeledes.)

Lean-

Leander. Min hjerte Madam! hun maae tilkjendegive, hvad der har bragt Hende udi den Bedrøvelse. (Hun sukker og græder igjen. Forklar os da Aarsagen. Jeg brænder af Begjerlighed efter at vide saadant.

Tredie Qvinde. I gode Herrer! I ere komne udi et honet Huus.

Leander. Derom er jeg forsikkret.

Tredie Qvinde. Min Husbond passerer for en af de oprigtigste og tjenstagtigste Mænd udi Staden.

Leander. Man tvivler ikke derom, Madam!

Tredie Qvinde. Men saasóm han tilligemed sparer hverken Omkostning eller Umage, naar han seer sig derved at kunne erhverve nøjere Kundskab i Medicinen, og at forbedre Konsten, saa har han, da han saae de gode Herrer, og betragtede deres rare Skabning, ikke udaf mindste Ondskab, men allene for at give Medicinen noget Lys, besluttet at lade dem begge anatomere.

Sganarel. Hvad vil det sige: anatomere?

Leander. Det vil sige, Sganarel, at lade din Mave opskjære.

Sganarel. Hvad? at lade min Mave opskjære?

Tredie Qvinde. Jeg kan forsikkre, at det skeer ikke af nogen Ondskab; thi han har stor Godhed for Fremmede.

Sganarel. Han maa have Diævelen, og ikke

Godhed, naar Han vil skjære Maven op paa en ærlig Karl! Vi have vel rejst, Hr. Principal!

Leander. Men, er det Hendes Alvor, Madam, eller skjemter Hun med os?

Tredie Qvinde. Det er ganske fast besluttet. Jeg var færdig at daane, da jeg hørte det.

Leander. Men kan Hun ikke ved Forbøn afvende saadan Ulykke?

Tredie Qvinde. Nei, Tingen er besluttet efter de fleste Stemmer udi Facultetet. Man veed, at Docterne aldrig staae fra deres Mening, helst naar en Ting er besluttet af et helt Facultet.

Sganarel (grædende.) Er her da ingen Byfoged, som man kan appellere til?

Tredie Qvinde. Byfogden selv er Stads-Physikus, hvilken aldrig forhindrer Doctores udi et Foretagende, som sigter til at oplyse Anatomien.

Sganarel. Vi har vel rejst, Herre!

Leander (paa Knæ.) Ach, Madam! tænk paa Midler at redde os uskyldige Mennesker.

Sganarel (ogsaa paa Knæ.) Ach, Madam! forbarmer Jer over mig. Jeg har kun en eneste Mave, som jeg umueligen kan undvære.

Tredie Qvinde. Hører, kjære Venner! hvis I vil tage mig og mine Søstre, som ere gifte med tvende Philosopher, med Jer, og føre os bort til Jer Fædreneland, vil vi give os paa Flugten sammen.

men. Staaer kun op og forbliver her, indtil jeg bringer dem hid; thi de ere ligesaa kjede af deres Mænd, som jeg er af min.

Sganarel. Bliv da ikke længe borte, Madam!

(Hun gaaer.)

Trettende Scene.

Leander. Sganarel.

Sganarel. Det var et Fandens Indfald, da vi toge os for at fæste Bolig i denne philosophiske Stad.

Leander. Man lærer heraf, at det er ikke Alt Guld, som glimrer. Jeg tvivler ikke paa, at Staden jo vrimler af lærde Mænd; men man mærker ikke, at deres Levnet svarer til deres Lærdom; thi mange læse alene for at blive lærdere, men ej for at blive klogere.

Sganarel. Herren maa sige, at de læse alene for at blive galne. Saadan Stad burde oprykkes med Rod, og alle dens Beboere ødelægges.

Leander. Du maa heller sige aareslades, eller sættes i Daarekisten; thi det er just ikke af Ondskab, men af for megen Lærdom, de ere rasende.

Sganarel. Er det ikke Ondskab at ville skjære Maven op paa godt Folk? Mig synes, at jeg føler allerede Kniven i min Mave.

Leander. Jeg bekjender, at saadanne Folk burde

udryddes, men de andre fortjene alene at belees. Jeg mærker ellers, at disse Philosophi maa være delte udi adskillige Secter. Den, som græd, maa følge Heracliti, den, som loe, Democriti Sect, og den, som tvivlede om alting, maa være en Scepticus.

Sganarel. Hvem af disse kan man holde for at være mest gal?

Leander. De ere alle lige galne, skjøndt hver paa sin Maade. Qvinderne maae vi derimod prise.

Sganarel. Ja vist, især om de vil holde deres Løfte.

Leander. Jeg lever udi det Haab; thi jeg mærker, at de leve ikke fornøjede med disse Philosophi.

Sganarel. Gid de vilde komme noget snart! thi hvert Øjeblik er mig saa langt som en Dag.

Leander. Taalmodighed, Sganarel! Vi have intet andet at forlade os paa, end deres Hjelp. Qvindelist er stor; og der behøves ikke megen Kunst til at narre Mænd, som gaae hen i Taager.

Sganarel. Hvis jeg lykkelig kommer ud af denne Fare, skal jeg beflitte mig paa at forfølge alle Philosopher.

Leander. Ikke alle, men dem alene, som gjøre Misbrug af Philosophien; thi ligesom nogle vanskabes af dens Misbrug, saa forbedres og poleres andre af dens rette Brug. Men der seer jeg, de gode Qvinder komme.

Fjor-

Fjortende Scene.

Leander. Sganarel. De tre Qvinder (med smaa Skrine under Armene) Polyphemus.

Tredie Qvinde. Tiden er maaskee faldet Dem lang, I gode Venner!

Leander. Vi have talt hvert Minut.

Sganarel. Og jeg hvert Øjeblik.

Tredie Qvinde. Nu stole vi paa Jeres Løfter, at I ikke forlade os, naar I komme i Sikkerhed.

Leander. Vi skal derfor lade see Taknemmelighed, saa længe som vi leve.

Tredie Qvinde. Disse Skrine, som ere fulde af Guld og kostbare Stene, skal vi føre med os.

Sganarel. Nu har jeg min Aande igjen, og føler ingen Smerte i Tarmene mere.

Leander. Men I gode Fruer! jeg frygter, at Jere Mænd vil strax eftersætte os, og at det sidste kan blive værre end det første.

Tredie Qvinde (visende paa Polyphemus.) Vi har i Ledtog med os denne forslagne Person, som stedse gaaer os tilhaande, naar vi vil narre disse Philosopher.

Polyphemus. Jeg skal nok ved en Invention hindre, at I ikke blive eftersatte.

Leander. Men, Kjære! hvori bestaaer den Invention?

Polyphemus. Det kan jeg ikke sige. Forlader Jer kun paa mig, og slaaer al Bekymring af Hovedet. Skjuler Jer her først ved Hjørnet, indtil Stormen er forbi. (De skjule sig i en Krog.)

Femtende Scene.

Doctoren med tre Philosopher, (som komme ind een efter anden.)

Doctoren (i fuldt Løb.) Hvad for en Ulykke er dette? Jeg seer ikke de Fremmede meer, ej heller min Hustrue; og mit Skrin er opbrudt. Hej! Hej! hvor er I henne? Alle mine Lemmer zittre og bæve. Min Hustrue maa have aabenbaret dem Facultetets Forsæt, og maa have taget Flugten med dem. Ach Himmel! hvilken ulykſalig Hændelse! Jeg kan sige, at jeg aldrig har havt større Begjerlighed til at anatomere nogen, end disse tvende Personer, besynderlig den med Kaaben; thi det kom mig for, at hans indvortes Skabning vilde erhverve stort Lys udi Anatomien.

Første Philosoph (i fuldt Løb.) A, a, a! jeg er om en Hals. Mit Penge-Skrin er borte, og min Hustrue er ingensteds at finde.

Anden Philosoph (ligeledes.) Hej! hej! hjelper alle, som hjelpe kan! Mit Skab er brudt, og mit Liggendefæ, som var mig kjærere end mit Liv, er borte. Ach, jeg elendige Mand! hvis jeg ikke faaer min Skat igjen, hænger jeg mig af Sorg.

Tredie Philosoph (kommer løbende ind.) Hej, hej, hej! holder paa Tyven! jeg er bestjaalen. Alle mine Leddiker ere aabne, og den, hvori Guld og Klenodier laae forvaret, er borte. Hvor er min Hustrue? Her er ingen Tid at bortgive. Jeg maa løbe i fuld Galop til Stadsporten. (Han render de andre omkuld. De reise sig op igjen, slaae Hænderne sammen, huje og skrige:) Hvad fattes jer, kjære Brødre?

Doctoren. Tvende fremmede Gavtyve, som nyeligen vare komne i mit Huus, ere bortløbne med min Hustrue og mine Penge.

Tredie Philosoph. Det er gaaet mig ligeledes.

Doctoren. Det er ikke den første Gang vore Hustruer have skuffet os. Vi maae strax kalde paa Byens Folk, for at eftersætte dem.

Sextende Scene.

Polyphemus. De Forrige.

Polyphemus (kommer ind, nedkastende sig næsegrus.)

Doctoren. Det er jo vor gode Ven, Polyphemus! Hvad Ulykke mon ham er vederfaret? Han er maaskee ogsaa bestjaalen. Hør, Polyphemus! hvad skader Dig?

Polyphemus. Ach, hvilken Hændelse, hvilket Syn!

Doctoren. Stat op! Kjender Du os ikke?

Polyphemus. Ach! hvilket forunderligt Syn, som

som saaledes har fordunklet mine Øjne, at jeg ikke kan skille noget.

Doctoren. Siig os da, hvad Du har seet.

Polyphemus. For et Øjeblik siden, da jeg gik ud paa Marken, saae jeg tvende Personer i usædvanlige Klæder, havende tre Matroner med sig. De samme vinkede ad mig, og, da jeg kom dem nær, sagde den ene: gak strax ind i Staden, og forkynd, hvad Du har seet; jeg er Jupiter, og denne Person er Mercurius. Vi have paataget os menneskelig Skikkelse, og ere nedstegne af Himmelen, for at bortføre disse tre dydige Matroner, og at sætte dem blandt Gudindernes Tal, saasom jeg har holdet dem for gode at leve længere blandt syndige Mennesker. Videre sagde han: forehold deres Mænd, at de have syndet mod Himmelen ved de haarde Ord, som de have ladet falde mod den øverste blandt Guderne, og at saadan Synd maa saaledes forsones, at de strax forføje sig hver hjem til sit Huus, at de der udi tre Dage faste og bede, og at de siden Jupiter og Mercurio til Ære stifte en aarlig Fest, som skal føre Navn af Bortførelsens-Fest. Da han dette havde udtalet, begyndte alle at skinne som Solen, og fore op igjennem Luften.

Alle Philosophi (løfte Hænderne op og raabe:) O, magnum miraculum!

Polyphemus. Jeg kan endnu see et Skimt af

dem.

dem. See engang op imod Himmelen paa den højre Side, hvor jeg peger.

En Philosoph (grædende.) Vist nok er det; jeg seer ogsaa et Glimt deraf. Kjære Brødre! lader os strax gaae hjem, for at efterleve Himmelens Befaling. (De falde paa Knæ og synge:)

Første Philosoph. O felices animæ! vivæ in cœlum raptæ.

Tutti. Orate pro nobis.

Anden Philosoph. Qvas dignatus Jupiter reddere immortales.

Tutti. Orate pro nobis.

Tredie Philosoph. O novæ cœlicolæ! Lucia, Margaretha cum dilecta Agatha.

Tutti. Orate pro nobis.

(De rejse sig derpaa og gaae bort.)

Syttende Scene.

Polyphemus. Leander. Sganarel. De tre Qvinder.

Polyphemus. Kommer nu frem igjen! Jeg mærker af dette Puds, at man kan narre disse sprænglærde og i Studeringer henrykte Karle ligesaa meget som man vil.

Leander. Naar denne Sag bliver oplyst, vil der blive stor Allarm; thi det kan dog ikke længe døljes.

Poly-

Polyphemus. Naar vi alle ere komne i Sikkerhed, maa alting gjerne aabenbares. Da vil den enes Latter nok sagtes, den anden vil faae ret Aarsag at græde, og den tredie vil ikke nægte Sandserne meer.

(De takke ham alle og derpaa synge efterfølgende Vise.)

Første Qvinde.

Farvel, du philosophisk Land!
Jeg Ryggen til dig vender,
Paa andet Sted en bedre Mand
Jeg falder nok i Hænder,
Hvor findes Folk, skjøndt mindre lærd,
Men ej deslige Haser,
Hvor Koner er i mere Værd,
Ej plejes med *Grimacer*.

Anden Qvinde.

Democritus vil meer ej lee,
Men heller fælde Taare,
Saa tit, som denne Hændelse
Han Sindet stiller fore;
Med Føje Heraklitus vil
Herefter stedse græde;
Thi dette store Skuespil
Vil Skjæg og Kinder væde.

Tredie Qvinde.

Den klare Sandhed Pyrrho før
Ej kunde see med Brille;
Sig neppe nu fordriste tør
Med Tvivlsmaal Folk at drille.

Vor

Vor Stoicus og ikke her
Sin Lærdom vil forsægte,
Ej mod Affecter tale meer,
Og Passioner nægte.
Med mine Søstre ganske vist
Jeg skulde og formene,
At Stjerne-Kigren denne List
Kan og til Lærdom tjene;
Thi om paa Himlen han er klog,
Sig af sin Visdom bryster,
Saa her paa Jorden er han dog
En Nar, en Stymper, Kryster.

Leander.

Her et Exempel vise kan,
Og haver lagt for Dagen,
At Skjæg og Kaabe hos en Mand
Gjør meget lidt til Sagen.

Sganarel.

Jeg med Jer andre stemmer i
Og vil min Sorg begrave,
Og takker Himlen ti Gang ti,
At jeg beholdt min Mave.

Over Sganarels Rejse til det philosophiske Land.

Hvad ved det foregaaende Stykke anmærkedes om de fleste af de seenere Holbergske Skuespils Familielighed med hans Niels Klim, gjælder om intet Stykke i den Grad, som om dette, hvortil han selv i sit 447 Brev tilstaaer at have taget Æmnet af bemeldte Roman, hvor Klim, ligesom her Sganarel og hans Herre, kommer paa sin Rejse om Den Nazar til Philosophernes Land, og har lignende Eventyrer, især det sidste, hvor han ved Qvindehjelp udreddes af Medicinernes Kløer. Er den hele Idee i Klim øjensynlig en Efterlignelse af Swifts Besøg ved Academiet i Lagado, da er det ligesaa unægteligt, at Holberg, i de tilsatte Scener her i Skuespillet, har havt Moliere og vel tildeels sit kjære italienske Theater for Øjne; i det mindste findes Scenen med den sceptiske Philosoph, som lettelig torde være den moersomste i Lystspillet, saa temmelig bogstavelig i Molieres tvungne Giftermaal, og er det derfor des synderligere, at Holberg har givet sin Tjener det samme Navn, som den Olding,

ding, der hos Moliere hår den lignende Scene. En anden end pudsigere Skiødesløshed er, at i Følge Holbergs næstsidste Scene de tre Koner have fire Mænd, Doctoren, og de tre Philosopher.

Skjøndt dette Lystspil sikkerlig ikke hører blandt Holbergs bedre, og skjøndt det Comiske, deri skulde findes, maatte i al Fald være af det haandfaste Slags, som det var at ønske, Skuepladsen vilde lade Fjæleboderne blive i uforkrænket Besiddelse af, har det dog oplevet flere Forestillinger ikke blot end Republiken, men endog — hvad det offentlige Theater angaaer — end det højst comiske Abracadabra, da det i Følge tit anførte alsiske Fortegnelse, er forestilt fem Gange. Med temmelig Rimelighed er det imidlertid at forudsætte, at det ikke lettelig nogensinde mere vil komme paa nogen Skueplads; ikke maaskee saameget, fordi det vel neppe kan gjøre Paastand paa et Sted mellem de kydske Comedier, som Holberg i sin alleræld ste Fortale ene paatog sig at forsvare; da tverkimod Fortællingen i Niels Klim mod Sædvane her er ærbarere end Skuespillet; som vel fornemmelig fordi de philosophiske Secter og deres Grimacer, med hvilke Holberg efter sin Erklæring her skjemter, ere, som paa Titelbladet siges, af de Gamle, der ere de nuværende

Tilskuere ubekjendte og uinteressante; ligesom heller ikke Carricaturerne selv enten ved deres Tegning eller Gruppering ere saa interessante, at de vare istand til derved at more, endog uden Hensyn til de Originaler, de vare skildrede efter.

Hermed sluttes da det sidste Bind af de Holbergske Skuespil, da Artaxerxes, som et oversat Syngespil, ingen Adkomst har til et Sted mellem disse. At de — Abracadabra og Don Ranudo fraregnede — skulde være af lige Værdie med deres yngre Sødskende, hans kraftfulde Manddoms Fostre, vil vel ikke Nogen paastaae, end mindre, at den finere Smag, hvoraf denne sidste Tidspunkt gjorde sig til, og som fornemmelig viste sig i at vrage eller miskjende ham, skulde have havt nogen fordeelagtig Indflydelse paa hans comiske Pensel. Men neppe er der heller, selv maaskee den forvandlede Brudgom ikke undtagen, eet eneste af dem, om hvilke man jo kan omvende Hagedorns Ord i hans bekjendte Epigram:

Wer nicht beym Holberg lacht
Kan beym Goldoni weinen.

K. R.

